

การศึกษาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนววรรณศาสตร์
ชาติพันธุ์

นางสาวมนสิการ เฮงสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

AN ETHNOSEMANTIC STUDY OF THE TERMINOLOGY AND CONCEPTUAL SYSTEM OF
GHOSTS AND SPIRITS IN SOUTHEAST ASIAN LANGUAGES

Miss Manasikarn Hengsuwan

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Linguistics

Department of Linguistics

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาระบบคำเรียกผีและมนต์เสน่ห์เรื่องผีในภาษาไทย ตะวันออกเฉียงใต้ตามแนววรรณคดีชาตัพันธ์
โดย	นางสาวมนสิการ เสงสุวรรณ
สาขาวิชา	ภาษาศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัสววิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิโรจน์ อรุณมานะกุล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประมินท์ จารุวร)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์)

มนสิการ เสงสุวรรณ: การศึกษาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตาม
แนวบรรพชีวินวิทยา (AN ETHNOSEMANTIC STUDY OF THE TERMINOLOGY AND
CONCEPTUAL SYSTEM OF GHOSTS AND SPIRITS IN SOUTHEAST ASIAN LANGUAGES)

อ. ที่ปรึกษา : ศ. กิตติคุณ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 230 หน้า.

งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติในหมู่คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มักเน้น
ความเชื่อและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ข้อมูลที่ใช่มักเป็นเรื่องเล่าหรือรายงานจากการสังเกต ข้อสรุปที่ได้ไม่ชัดเจนว่า
ภาพของผีในโลกทัศน์ของคนในภูมิภาคนี้มีลักษณะที่เป็นระบบอย่างไร และมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรในประเทศต่างๆ
งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ระบบคำเรียกผีและจัดจำพวกคำเรียกผี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำซึ่ง
เป็นวิธีการศึกษาตามแนวบรรพชีวินวิทยา เพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์และตีความโลกทัศน์ของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับผีที่สะท้อนผ่านความหมายของคำเรียกผี

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาซึ่งคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง จำนวนภาษาละ 5 คน
เป็นผู้ที่พูดภาษามาตรฐานของประเทศของตนเป็นภาษาแม่ และพำนักอยู่ในเขตเมืองหลวงของประเทศนั้น มีอายุ 40 ปีขึ้นไป
ไม่จำกัดเพศ และมีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ

ผลการวิเคราะห์ พบคำเรียกผีรวมทั้งหมด 137 คำ เป็นภาษาพม่า 37 คำ ภาษาลาว 35 คำ ภาษาเขมร 35 คำ
ส่วนภาษามลายูพบคำเรียกผีน้อยที่สุดคือ 30 คำ คำเรียกผีทั้งหมดแยกออกจากกันด้วยมิติแห่งความแตกต่างทางความหมาย
11 มิติ คือ มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ มิติตัวตน มิติดีร้าย มิติหน้าที่ มิติที่อยู่ มิติสถานภาพ มิติลักษณะการตาย มิติเพศ มิติ
อายุ มิติอาหาร และมิติลักษณะเฉพาะ โดยมีมิติเด่นที่ครอบคลุมทุกคำได้แก่มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ มิติตัวตน และมิติดีร้าย
ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกผีทั้งหมดแสดงด้วยการจัดจำพวกแบบชาวบ้านได้ 5 ระดับ ได้แก่ ระดับตั้งต้น ระดับ
มูลฐาน ระดับพื้นฐาน ระดับเจาะจง และระดับปลีกย่อย **ระดับตั้งต้น** มีคำเรียกผี 3 คำคือ *ผี phi*: ‘ผี(ลาว)’, *เขฺต
kmaoc* ‘ผี(เขมร)’ และ *jin q̄in* ‘ผี(มาเลย์)’ พม่าไม่มีคำเรียกผีระดับตั้งต้น **ระดับมูลฐาน** มีคำเรียกผี 12 คำ ได้แก่ *ผีสาว
อาลักขา phi: sǎ:ŋ ʔà:lakkhǎ:/ ฝิอาลัก phi: ʔǎ:hak* ‘ผีสาวอาลักซ์(ลาว)’, *เขฺตฆากกุฆุกกา kmaoc ʔariək
nĕək ta:* ‘ผีอาลักซ์(เขมร)’, *ຮຸ່ວ້ naʔ* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ และ *pari-pari pari pari* ‘นางฟ้า(มาเลย์)’ **ระดับพื้นฐาน** มี
คำเรียกผี 52 คำ เช่น *ຜູ້ phè:t* ‘ผีเปรต(ลาว)’, *ຜູ້ t̄mop* ‘ผีปอบ(เขมร)’, *hantu penanggal hantu pənanḡal*
‘ผีกระสือ(มาเลย์)’ และ *ຮຸ່ອ່ sǒŋ mǎ* ‘ผีกระสือ(พม่า)’ **ระดับเจาะจง** มีคำเรียกผี 49 คำ เช่น *ព្រះកន្លោះខ្សែ priəy
kantoŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’, *hantu air hantu ʔe:* ‘ผีน้ำ(มาเลย์)’, *ฝิแม่มาบ phi: me: má:n* ‘ผีตายทั้ง
กลม(ลาว) และ *ຮຸ່ວ້ວາະ naʔ eá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า) **ระดับสุดท้าย** คือ **ระดับปลีกย่อย** มีคำเรียกผี 21 คำ เช่น *ນາງ
ທໍຣະນີ ná:ŋ thó:raní:* ‘แม่ธรณี(ลาว)’, *ຜູ້ອາວຸດຮຸ່ວ້ myi? saŋ naʔ* ‘ผู้ดูแลท่อน้ำ(พม่า)’ ส่วนภาษาเขมร และ
มาเลย์ ไม่มีคำเรียกผีระดับปลีกย่อย

ผลการตีความโลกทัศน์ของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สะท้อนจากระบบคำเรียกผี สรุปได้ว่าผีมีวิถีชีวิตและ
อุปนิสัยเหมือนมนุษย์ เป็นสมาชิกของสังคม มีอำนาจให้คุณให้โทษ เป็นสาเหตุของความเจ็บป่วย และเป็นสิ่งที่น่ากลัว

ภาควิชา	ภาษาศาสตร์	ลายมือเขียนนิสิต.....
สาขาวิชา	ภาษาศาสตร์	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก.....
ปีการศึกษา	2557	

5280512722: MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD: ETHNOSEMANTICS / TERMS FOR GHOSTS AND SPIRITS / COMPONENTIAL ANALYSIS / SOUTHEAST ASIAN LANGUAGES/ SOUTHEAST ASIAN WORLD VIEWS

MANASIKARN HENG SUWAN : AN ETHNOSEMANTIC STUDY OF THE TERMINOLOGY AND CONCEPTUAL SYSTEM OF GHOSTS AND SPIRITS IN SOUTHEAST ASIAN LANGUAGES. ADVISOR: PROF. EMERITUS AMARA PRASITHRATHSINT, Ph.D., 230 pp.

Previous studies on ghosts and the supernatural in Southeast Asia tend to focus on beliefs and ways of life. The data used is usually based on folk tales or observation-based reports, and the findings do not seem to provide what pictures of ghosts in Southeast Asian people’s world views look like as systems, and whether they are similar or different in different countries. Therefore, this study aims to analyze the system and categorization of terms for ghosts and spirits in Southeast Asian languages. An ethnosemantic approach was adopted for the analysis through the use of folk taxonomy and componential analysis, which enabled the researcher to understand the concepts of ghosts and spirits and interpret the world views about ghosts among Southeast Asian people.

The data used in this study was collected from interviewing informants living in four countries: Myanmar, Lao PDR, Cambodia and Malaysia. Five informants representing each language were selected according to the following criteria: their mother tongue was the standard language of their country, they lived in the capital city, were males or females with the age of 40 years or above, and believed in ghosts and spirits.

The results show that there are 137 ghost terms in total. This includes 37 terms in Burmese, 35 in Lao, 35 in Khmer, and 30 in Malay. The meanings of ghost terms are differentiated in 11 dimensions: supernatural, entity, good/evil, duty, dwelling place, honorable, manner of death, gender, age, food and specific features. Three dimensions that mark all the ghost terms are supernatural, entity and good/evil.

All the ghost terms are categorized into a taxonomy of five hierarchical levels: beginner, fundamental, basic, specific and miscellaneous. The beginner level consists of three terms: ផ្លិ *phī*: ‘ghost+spirit (Lao)’, ខ្មោច *kmaoc* ‘ghost+spirit (Khmer)’ and *jin cjin* ‘ghost+spirit (Malay)’. Burmese does not have any ghost term at the beginner level. The fundamental level contains twelve ghost terms, e.g., ផ្លិសាខាឯក *phī: sǎ:ŋ ?à:lakkhǎ:*/ ផ្លិទាវា *phī: ?ǎ:hak* ‘guardian spirit (Lao)’, ខ្មោចអារក្ខកតា *kmaoc ?ariǎk nǎk ta*: ‘guardian spirit (Khmer)’, នុច *na?* ‘guardian spirit (Burmese)’ and *pari-pari pari pari* ‘female deity (Malay).’ The basic level contains 52 terms, e.g., វេណ *phè:t* ‘tall evil ghost (Lao)’, ធ្មប់ *tmap* ‘greedy man-ghost (Khmer)’, *hantu penanggal hantu pǎnanggal* ‘female man-ghost with internal organs outside the body (Malay)’ and ចុន្ទម *sóv mǎ* ‘female man-ghost with internal organs outside the body (Burmese)’.

The specific level contains 49 terms, such as ព្រាបកន្លាងខ្សែវ *príay kanto:ŋ khiǎw* ‘female spirit of a tree (khmer)’, *hantu air hantu ?e:* ‘water ghost (Malay)’, ផ្លិឈ្មោធមា *phī: mǎ: má:n* ‘female ghost dying during pregnancy (Lao)’, នុចបា: *na? ǎá* ‘male guardian spirit (Burmese)’ The last level is miscellaneous. There are 21 terms in this level, such as បារូធិនី *ná:ŋ thǎ:raní:* ‘female spirit of land(Lao)’ and មន្រ្តីចាត់នុច *myi? saǎv na?* ‘guardian spirit of a wharf (Burmese)’. Malay has no ghost terms in this lowest level.

From the analysis of the meanings of all the ghost terms, Southeast Asian world views are inferred. It can be concluded that ghosts and spirits have ways of life and behavior similar to human, that they are members of the society, have power to offer prosperity or punishment to humans, are causes of illness and are also scary.

Department	Linguistics	Student’s signature.....
Field of study	Linguistics	Advisor’s signature.....
Academic year	2014	

กิตติกรรมประกาศ

12 ปีที่ผ่านมา ศิษย์โชคิณีที่ได้รับความกรุณาและเอาใจใส่จาก ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มาโดยตลอด อาจารย์พร้าสอนศิษย์ทั้งหลักวิชาความรู้ หลักการทำงาน และหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อให้ศิษย์ได้กลายเป็น “คน” ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ อาจารย์ยังคงคอยเติมกำลังใจ เสริมความเชื่อมั่นให้แก่ศิษย์ และช่วยขัดเกลาผลงานจนกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ความสำเร็จของศิษย์ในวันนี้ เกิดขึ้นได้เพราะอาจารย์ทั้งสิ้น และศิษย์ก็ไม่อาจสรรหาคำใดๆ ที่สามารถสื่อความหมายได้เทียบเท่ากับความรู้สึกสำนึกในพระคุณของอาจารย์ออกมาได้

ศิษย์ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อธิระพันธ์ เหลืองทองคำ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้ศิษย์รักการศึกษารัฐศาสตร์จาก “คน” มากกว่าศึกษาภาษาจากเอกสารแต่เพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังช่วยแนะนำและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งช่วยเสริมความมั่นใจให้แก่ศิษย์ในการเก็บข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ศิษย์ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิโรจน์ อรุณมานะกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประมินทร์ จารุวรรณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาให้ข้อคิด และคำแนะนำ อันเป็นประโยชน์สำหรับการปรับแก้วิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตา ทำให้ผู้วิจัยนึกถึงเนื้อเพลง “โรงเรียนของเราอยู่ คุณครูใจดีทุกคน” ทุกๆ ครั้ง และตั้งใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของที่นี่

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ แซ่ขัน จากภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ ที่คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และช่วยรับภาระงานต่างๆ แทนผู้วิจัยมาโดยตลอด นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ ทุกคนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม ซึ่งช่วยเป็นแรงกายแรงใจ อีกทั้งยังช่วยจัดคาบสอนเพื่อให้ผู้วิจัยได้เรียนและทำวิจัยอย่างสบายใจ จนทำให้สามารถทำงานและเรียนควบคู่กันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทางภาษา รองศาสตราจารย์ภูมิจิต เรืองเดช จากมหาวิทยาลัยแห่งพนมเปญ อาจารย์ชัยวัฒน์ มีสัมพันธ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอาจารย์เอ๋จิมิต จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่คอยให้คำปรึกษา และคัดสรรล่ามที่ดีให้ จึงทำให้การเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยคงไม่มีแรงใจทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จ หากไม่ได้รับความรัก ความห่วงใย และกำลังใจจากครอบครัว ขอขอบคุณพ่อและแม่ที่คอยรับฟังปัญหา ขอใจทนาย กล้วย เกล้า น้องสาวทั้งสามที่เชื่อมั่นในตัวพี่เสมอ และขอบคุณพี่อ้า สามีที่พร้อมสนับสนุนตามการตัดสินใจทุกอย่าง

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต้นสังกัดของผู้วิจัย ซึ่งได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยเป็นเวลา 6 ภาคการศึกษา และผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	5
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.5 สัญลักษณ์.....	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	8
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผีทางวิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม.....	8
2.1.1 แนวคิดทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผี.....	10
2.1.2 แนวคิดทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับผี.....	14
2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	15
2.3 แนวคิดและงานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์.....	20
2.3.1 แนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์.....	20
2.3.2 ระเบียบวิธีศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์.....	23
2.3.3 งานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ในอดีต.....	30
บทที่ 3 การดำเนินงานวิจัย.....	39
3.1 การเตรียมการเก็บข้อมูล.....	39
3.1.1 การศึกษาข้อมูลทางภาษาเบื้องต้น.....	39
3.1.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา	44
3.2 การเก็บข้อมูล.....	47
3.2.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร.....	47
3.2.2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	48

	หน้า
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
3.3.1 การวิเคราะห์เพื่อแยกคำเรียกฝึ้ออกจากคำเรียกสิ่งเหนือ ธรรมชาติที่ไม่ใช่ฝึ.....	54
3.3.2 วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis)ของคำเรียกฝึ.....	56
3.3.3 การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) ของคำเรียกฝึ..	58
3.3.4 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ของคำเรียกฝึในแต่ละภาษา เพื่อตีความระบบมโนทัศน์เรื่องฝึของประชากรในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้.....	60
บทที่ 4 ระบบฝึในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แสดงผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบ ทางความหมายของคำเรียกฝึ.....	61
4.1 มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ.....	61
4.2 มิติตัวตน.....	62
4.3 มิติดีร้าย.....	63
4.4 มิติหน้าที่.....	64
4.5 มิติที่อยู่.....	68
4.6 มิติสถานภาพ.....	71
4.7 มิติลักษณะการตาย.....	73
4.8 มิติเพศ.....	74
4.9 มิติอายุ.....	78
4.10 มิติอาหาร.....	79
4.11 มิติลักษณะเฉพาะ.....	81
4.12 สรุปล.....	83
บทที่ 5 โครงสร้างคำเรียกฝึและฝึระดับตั้งต้นในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	89
5.1 โครงสร้างคำเรียกฝึในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	89
5.1.1 โครงสร้างคำเรียกฝึแบบคำเดี่ยว.....	89
5.1.2 โครงสร้างคำเรียกฝึแบบคำประสม.....	90
5.2 คำเรียกฝึระดับตั้งต้น.....	93

	หน้า
บทที่ 6	ฝิระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานแสดงผ่านระบบอรรถลักษณะ..... 101
6.1	จำนวนคำเรียกฝิในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้..... 101
6.2	คำเรียกฝิในระดับมูลฐาน..... 103
6.3	คำเรียกฝิในระดับพื้นฐาน..... 107
6.3.1	รายการคำเรียกฝิในระดับพื้นฐาน..... 107
6.3.2	คำเรียกฝิระดับพื้นฐานแสดงผ่านอรรถลักษณะ..... 117
6.4	สรุปภาพรวมของฝิระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้..... 132
บทที่ 7	ฝิระดับเจาะจงและระดับปลีกย่อยแสดงผ่านอรรถลักษณะ..... 134
7.1	คำเรียกฝิประเภทตายโหง 134
7.1.1	ฝิตายทั้งกลม..... 136
7.1.2	ฝิจมน้ำตาย 137
7.2	คำเรียกฝิประเภทฝิป่า..... 140
7.2.1	คำเรียกฝิในต้นไม้..... 142
7.2.2	คำเรียกฝิในต้นกล้วย 143
7.3	คำเรียกฝิประเภทอยู่ในสวรรค์..... 148
7.3.1	ฝิประเภทอยู่ในสวรรค์เพศชาย..... 149
7.3.2	ฝิประเภทอยู่ในสวรรค์เพศหญิง..... 151
7.4	คำเรียกฝิประเภททำหน้าที่ดูแล..... 153
7.5	คำเรียกฝิประเภทอยู่ในสุสาน..... 157
7.6	สรุปภาพรวมของฝิระดับเจาะจงและปลีกย่อย..... 158
บทที่ 8	โลกทัศน์เกี่ยวกับฝิของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สะท้อนจากระบบคำเรียกฝิ..... 160
8.1	ฝิมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนคน..... 160
8.1.1	ฝิมืออายุและการแบ่งเพศ..... 161
8.1.2	ฝิต้องการอาหาร..... 162
8.1.3	ฝิต้องการที่อยู่ 165
8.1.4	ฝิมืออุปนิสัยดีร้าย 166
8.2	ฝิเป็นสมาชิกของสังคม..... 167

	หน้า
8.3	ฝีมี่อำนาจให้คุณให้โทษ..... 170
8.4	ฝี่เป็นสาเหตุของความเจ็บป่วย..... 171
8.5	ฝี่เป็นสิ่งที่น่ากลัว..... 172
8.6	สรุป..... 174
บทที่ 9	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 176
9.1	สรุปผลการวิจัย..... 176
9.2	อภิปรายผล..... 179
9.3	ข้อเสนอแนะ..... 187
รายการอ้างอิง.....	188
ภาคผนวก	193
ภาคผนวก ก. รายละเอียดเกี่ยวกับผู้บอกภาษา.....	194
ภาคผนวก ข. ระบบเสียงในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	196
ภาคผนวก ค. คำเรียกฝี่ในภาษาลาวและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน.....	201
ภาคผนวก ง. คำเรียกฝี่ในภาษาเขมรและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน.....	208
ภาคผนวก จ. คำเรียกฝี่ในภาษาเขมรและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน.....	216
ภาคผนวก ฉ. คำเรียกฝี่ในภาษาเขมรและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน.....	224
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	230

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่	2.1 ตารางจำแนกอรรถลักษณะของคำเรียกพืชในภาษาอุยกันดา.....	29
ตารางที่	3.1 รายละเอียดจุดเก็บข้อมูลจำแนกตามภาษา.....	47
ตารางที่	3.2 ตารางบันทึกข้อมูลคำเรียกผี.....	52
ตารางที่	3.3 ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลคำเรียกผีลงในตาราง.....	53
ตารางที่	3.4 คำเรียกและความหมายของคำเรียกผีในภาษาลาว.....	56
ตารางที่	3.5 การระบุอรรถลักษณะของคำเรียกผีในภาษาลาว.....	57
ตารางที่	4.1 มิติแห่งความแตกต่างและอรรถลักษณะที่ใช้เป็นองค์ประกอบทาง ความหมาย.....	84
ตารางที่	4.2 ตารางจำแนกมิติและอรรถลักษณะในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	85
ตารางที่	5.1 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาลาว.....	90
ตารางที่	5.2 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาลาว.....	90
ตารางที่	5.3 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาเขมร.....	91
ตารางที่	5.4 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาเขมร.....	91
ตารางที่	5.5 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษามาลายี.....	92
ตารางที่	5.6 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษามาลายี.....	92
ตารางที่	5.7 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาพม่า.....	93
ตารางที่	5.8 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาพม่า.....	93
ตารางที่	5.9 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาลาว เขมร และมาเลย์.....	99
ตารางที่	5.10 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาพม่า.....	99
ตารางที่	6.1 จำนวนคำเรียกผีจำแนกตามระดับในการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน.....	101
ตารางที่	6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายและจำนวนอรรถลักษณะในแต่ละระดับ.....	102
ตารางที่	6.3 คำเรียกผีภาษาลาวระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน.....	109
ตารางที่	6.4 คำเรียกผีภาษาเขมรระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน.....	111
ตารางที่	6.5 คำเรียกผีภาษามาลายีระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน.....	113
ตารางที่	6.6 คำเรียกผีภาษาพม่าระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน.....	114

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานของมาส์โลว์.....	8
ภาพที่ 2.2 ตัวอย่างภาพแสดงปรากฏการณ์คลื่นเสียงไฟฟ้าหรือ อีวีพีเป็นข้อความว่า “Betty’s in there.”	12
ภาพที่ 2.3 ภาพวาดสีก่อนประวัติศาสตร์บนผนังถ้ำที่ถ้ำตาด้วง จ.กาญจนบุรี.....	17
ภาพที่ 2.4 ภาพไทริน.....	18
ภาพที่ 2.5 ภาพต้นไม้ที่ใช้ฝังศพเด็กชาวโทรจา.....	19
ภาพที่ 2.6 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาพ ความหมายหรือมโนทัศน์และสิ่ง ที่อ้างอิง.....	22
ภาพที่ 2.7 แผนภาพลำดับชั้นแบบต้นไม้ (tree diagram).....	24
ภาพที่ 2.8 แผนภาพลำดับชั้นแบบกล่อง(box diagram).....	25
ภาพที่ 2.9 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกพืชในอุกันดา.....	25
ภาพที่ 2.10 แสดงการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน จากงานวิจัยเรื่อง Levels of contrast in “skin disease” terminology.....	31
ภาพที่ 2.11 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผี “นางไม้”	37
ภาพที่ 3.1 ตัวเขียนภาษาลาว.....	41
ภาพที่ 3.2 ตัวเขียนภาษาพม่า.....	42
ภาพที่ 3.3 ตัวเขียนภาษาเขมร.....	43
ภาพที่ 3.4 ตัวเขียนยาวิ (Huruf Jawi) และตัวเขียนโรมัน (Huruf Rumi) ในภาษา มาเลย์.....	44
ภาพที่ 3.5 ตัวอย่างการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาลาว.....	59
ภาพที่ 4.1 เครื่องเช่นสำหรับ နဝ် na? ‘ผู้ดูแล(พม่า)’.....	80
ภาพที่ 7.1 ความสัมพันธ์ของคำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษาพม่า.....	147
ภาพที่ 7.2 ความสัมพันธ์ของคำเรียกผีที่อยู่ในสุสานในภาษามาเลย์.....	158
ภาพที่ 8.1 อาหารสำหรับผีเขมรประเภทดี	162
ภาพที่ 8.2 อาหารสำหรับผีเขมรประเภทร้าย.....	162
ภาพที่ 8.3 อาหารสำหรับผีพม่าประเภทดี	163
ภาพที่ 8.4 อาหารสำหรับผีลาวประเภทดี	163

	หน้า
ภาพที่ 8.5 อาหารสำหรับผีลาวประเภทร้าย	163
ภาพที่ 8.6 จิ้งเขย <i>tiij moon</i> ‘หุ่นฟาง(เขมร)’	174

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ (animism) เป็นความเชื่อพื้นฐานของมนุษย์ในทุกวัฒนธรรม ดังที่พระยาอนุมานราชธน (Rajadhon, 1986: 99) ส.พलयน้อย (2544:6) และชาติชาย มุกสง (2550) กล่าวเอาไว้ว่าไม่ว่าชนชาติใดภาษาใดก็ตาม ล้วนแต่มีการนับถือผีมาแต่เดิมทั้งสิ้น และยังคงปรากฏร่องรอยอยู่เสมอไม่ว่าสังคมนั้นจะเจริญเพียงใดก็ตาม นั่นอาจเป็นเพราะเรื่องความตาย และผีเป็นสิ่งตรงข้ามกับการมีชีวิตอยู่ ดังนั้น การดำรงอยู่ของผีคือโลกทัศน์ที่มนุษย์สร้างให้กับโลกหลังความตาย กอปรกับมนุษย์เกิดความกลัวและไม่สามารถหาคำอธิบายให้กับปรากฏการณ์ที่พบเจอได้ด้วยเหตุผล ก็เกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบังคับให้เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการสร้าง ผี วิญญาณขึ้นมา สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความเชื่อเกิดจากการขาดในสิ่งที่จำเป็นซึ่ง มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างใน Gürson, 2011: 4) กล่าวว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากระดับน้อยที่สุดไปยังระดับมากที่สุด เมื่อความต้องการในระดับล่างสุดได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์ก็จะเลื่อนความต้องการขึ้นไปในระดับขั้นถัดไป หากมนุษย์ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง หวาดกลัว และในบางครั้งหากไม่สามารถหาเหตุผลให้กับตนเองได้ว่าความกลัวที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากสิ่งใด ก็มักจะโอนสาเหตุนั้นไปที่ “ผี” ดังนั้นมณี พยอมยงค์ (2536:66) จึงเห็นว่าความกลัวและความไม่รู้กลายเป็นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเชื่อ และความเชื่อก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะพัฒนาไปเป็นศาสนา สอดคล้องกับที่ บอยเออร์ (Boyer, 2003) เห็นว่าการจินตนาการถึงสิ่งเหนือธรรมชาติก่อให้เกิดความรู้ทางศาสนา ฉะนั้น ความเชื่อเรื่องผีจึงพัฒนาจนมีลักษณะบางอย่างเช่นเดียวกับศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมการมีกฎระเบียบและเงื่อนไขการประพฤติตนของคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อ “ผี” มีความเป็นนามธรรมสูง จึงมีความพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า “ผี” ให้มากขึ้น ด้วยการหาหลักฐานยืนยันอย่างมีระบบและเป็นรูปธรรม ผ่านศาสตร์หลากหลายแขนง เช่น แขนงวิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์สุขภาพ แขนงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เป็นต้น

การศึกษาทางวิทยาศาสตร์กายภาพมีแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจต่อธรรมชาติ เช่น พลังงาน สมบัติต่างๆ ของสสาร แรงแกรงเคลื่อนที่ เป็นต้น โดยธรรมชาติของวิทยาศาสตร์มุ่งเน้นการหาเหตุผลที่เป็นรูปธรรมเพื่อตอบคำถามของข้อสงสัยที่ตั้งขึ้นมา ดังนั้น ความ

พยายามในการหาคำอธิบายให้กับสิ่งที่เรียกว่า “ผี” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูง จึงเป็นเรื่องที่นับว่ายากลำบากมาก จึงมีการประดิษฐ์เครื่องมือซึ่งมักทำงานด้วยหลักการของการจับสัญญาณคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า คลื่นความร้อน ภาพ และเสียงเพื่อใช้ในการตรวจสอบ “ผี” อย่างเป็นทางการและมีมาตรฐาน เพื่อให้การศึกษาหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

ส่วนการศึกษาทางวิทยาศาสตร์สุขภาพหรือวิทยาศาสตร์ชีวภาพ มีการศึกษาอาการที่ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการถูก “ผีอำ” ซึ่งเกิดในขณะกำลังนอนหลับและทำให้รู้สึกว่ามีใครยึดร่างจนขยับตัวไม่ได้ โดย เสนอ อินทรสุขศรี (2551: 208-211) เห็นว่าแท้จริงแล้ว เกิดจากความบกพร่องของระบบหมุนเวียนเลือดในร่างกาย นอกจากนี้ งานวิจัยของ แมคโดกัล (MacDougall, 1907) ที่พยายามหาน้ำหนักวิญญาณของผู้เสียชีวิตเพื่อพิสูจน์ว่าวิญญาณของมนุษย์มีความเป็นมวลสาร (mass) ได้พบว่าผู้ป่วยที่ตายลงมีน้ำหนักหายไป $\frac{3}{4}$ ออนซ์ เทียบได้ 21 กรัม จึงเป็นหลักฐานสนับสนุนว่า วิญญาณ (soul) ของคนตายนั้นมีอยู่จริง เพราะมีความเป็นมวลสารและสามารถชั่งน้ำหนักออกมาเป็นค่าที่แน่นอนได้

ในศาสตร์ทางจิตวิทยานั้นมองว่า “ผี” ถือกำเนิดจากความกลัวของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นภาวะผิดปกติทางจิตใจของผู้คนจนทำให้เกิดโรคกลัวผี (Schizotypy) ซึ่งองค์การสุขภาพจิตแห่งแคนาดา (CMA-Edmonton, 2005: 3)¹ จัดให้อยู่ในกลุ่มอาการ Phasmophobia ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาโดยด่วน มิฉะนั้น จะไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หรือใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขได้ นอกจากนี้ ความกลัวผีสามารถนำมาใช้ทำนายความเสี่ยงในการเกิดโรคทางจิตเวชได้ ดังที่ปรากฏในผลงานวิจัยของ พารา (Parra, 2007) เห็นว่า ใครก็ตามที่โตมาในสังคมที่เชื่อว่ามีผีอยู่จริงหรือให้ความสำคัญกับประสบการณ์เกี่ยวกับผี ก็ยิ่งเป็นแรงเสริมให้เกิดความรับรู้เรื่องผีที่ถูกสร้างขึ้นในระบบปริชาน จนบางครั้งแยกความจริงและสิ่งสมมติที่สร้างขึ้นไม่ได้จนอาจนำไปสู่สภาวะบกพร่องทางจิตได้

สำหรับการศึกษาความเชื่อเรื่องผีในศาสตร์ทางมานุษยวิทยานั้น มุ่งเน้นไปทางด้านลัทธิเชื่อผี ศาสนพิธีกรรม และเครื่องมือควบคุมสังคม เช่นงานวิจัยของ เบอริง (Bering, 2006) เชื่อว่ายิ่งคนมีอายุมากเท่าไร ก็ยิ่งใส่ใจต่อสัญญาณ (sign) ซึ่งเชื่อว่ามาจากสิ่งที่มองไม่เห็นหรือสิ่งเหนือธรรมชาติมากเท่านั้น และความเกรงกลัวต่อสิ่งที่มองไม่เห็นนี้ กลายเป็นเครื่องช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม เพราะการที่เราเชื่อว่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติคอยจับตาดูพฤติกรรมของเราอยู่ ทำให้เราเลือกที่จะทำในสิ่งที่ถูกที่ควร เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ หรือการสร้างความไม่พึงพอใจให้กับสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านั้น แนวความคิดนี้เรียกว่า “Santa Clause effect” คือถึงแม้ซานตาคลอสจะไม่มาให้เราเห็น

¹<http://download.cmha.ab.ca/Edmonton/Anxiety%20Disorders%20-%20specific%20phobias%20list.pdf>

แต่ขานตาคอโลสก็รู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ คนที่ทำความดีก็จะได้รับของขวัญ ส่วนคนที่ทำชั่วก็จะได้ไม่ได้รับอะไรเลย

นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผีช่วยควบคุมศีลธรรมของคน ดังที่ มูเชาโพอ (Mu-chou Poo, 2009) ยกตัวอย่างว่า ในสมัย 6 ราชวงศ์ดั้งเดิมของจีนนั้น ลัทธิเต๋าสอนว่ายามก่อนหมดลมหายใจมีสภาพอย่างไรหรือตายไปด้วยสาเหตุใด เมื่อตายก็จะมีสภาวะนั้นติดตัวไปด้วย ส่วนคำสอนทางพุทธศาสนามหายานเห็นว่า สภาวะที่เป็นหลังจากตายคือบลงโทษจากกรรมที่ทำไว้ก่อนตาย ตัวอย่างเช่น ผีอดอยากทางลัทธิเต๋าจะเชื่อว่า ผีตนนี้ตายเพราะความอดอยาก แต่ทางศาสนาพุทธจะเชื่อว่าเป็นผีที่เมื่อยามมีชีวิตอยู่ทำกรรมมาก จึงต้องมาขอใช้กรรมให้อดอยากเมื่อตายไป คำสอนของทั้งสองศาสนานี้ทำให้คนในสังคมประพฤติดนเป็นคนดี ดำเนินชีวิตอย่างมีสุข เพื่อที่ว่าตายลงเมื่อใดก็จะเป็นผีที่มีความสุข

จากองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความเชื่อถือเป็นวัฒนธรรม เพราะเกิดจากการเรียนรู้จากสังคม และประสบการณ์ที่มีต่อโลก ฉะนั้นคนที่มีความเชื่อต่างกันจะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่ต่างกัน

อย่างไรก็ตามผลจากการศึกษาในศาสตร์แขนงต่างๆ ที่กล่าวมานั้น มุ่งเน้นหาหลักฐานเชิงรูปธรรมของความเชื่อเรื่อง “ผี” เป็นสำคัญ เช่น สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพเน้นหลักฐานความมีตัวตนของ “ผี” ในรูปของกลุ่มพลังงาน คลื่นแสง คลื่นเสียง และคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า แต่ก็ยังได้ผลไม่ชัดเจน เพราะ “ผี” ยากที่จะจับตัวมาทดสอบด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ส่วน วิทยาศาสตร์สุขภาพมองว่า “ผี” เป็นผลมาจากอาการของโรคจิต ผู้เชื่อว่าตนเองมองเห็น ได้ยิน หรือได้กลิ่น ถือว่าเป็นผู้มี ความบกพร่องทางประสาทสัมผัสและสภาวะจิตใจ ศาสตร์แขนงนี้จึงไม่เชื่อว่า “ผี” มีตัวตนอยู่จริง ทำายที่สุดงานทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มองว่า “ผี” เป็นเพียงความเชื่อ เพราะหาหลักฐาน กำเนิดของสิ่งที่เป็น “ผี” หรือสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆไม่ได้ แต่กลับถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การศึกษาเรื่องผีในสาขาวิชาต่างๆ ยังไม่สามารถตีแผ่ระบบ ความรู้ของคนเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี เพราะขาดหลักฐานสนับสนุนว่าผีมีระบบอย่างไร แต่ถ้าหากเลือกศึกษาด้วยวิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ในการศึกษาเรื่อง “ผี” ในครั้งนี้ ก็จะสามารถเปิดเผยระบบความคิดและมโนทัศน์เรื่องผี ซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูงได้ ชัดเจนกว่าการศึกษาตามศาสตร์แขนงอื่นๆตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นวิธีที่ดีในการเข้าถึงระบบปรีชาชน (cognitive system) อันเป็นระบบความรู้ ความคิด มโนทัศน์ (concept) ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งด้วย

การศึกษาความหมายของคำที่ใช้โดยคนในกลุ่มสังคมนั้นๆ ทั้งนี้ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549: 75) ได้อธิบายว่าคำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ (concept) และสรรพสิ่ง (thing) ในโลกทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งถูกจำแนกและจัดกลุ่ม (categorization) ออกเป็นประเภท (category) อันเป็นกระบวนการอัตโนมัตที่มนุษย์จัดระเบียบโลกออกเป็นมโนทัศน์ย่อยที่มีคำเรียก และ ทายเลอร์ (Tyler, 1987: 7) กล่าวว่าสิ่งที่เรากล่าวว่าสิ่งใดเป็นอะไร นั้นเพราะเรากำลังจัดกลุ่มให้กับสิ่งนั้น ฉะนั้น เมื่อเรามี “คำเรียก” ก็ย่อมกินความหมายของการจัด “ประเภท” โดยอัตโนมัตเช่น คนไทยจัดให้สิ่งที่มนุษย์มองไม่เห็น แต่เชื่อว่ามีอยู่จริง เรียกว่า [phi:] และในภาษาไทยมีคำว่า “ผี” เราจึงสามารถอนุมานได้ว่าคนไทยมีภาพของสิ่งนี้อยู่ในระบบปริชาน ซึ่งภาพเช่นนี้ก็คือ “มโนทัศน์” นั่นเอง

ฉะนั้น การที่คนในสังคมมีภาษาที่เกี่ยวข้องกับ “ผี” โดยเฉพาะ ย่อมเป็นเพราะพวกเขาเชื่อว่า “ผี” อยู่ในสังคมของเขาจริงๆ แม้ว่าการระบุลักษณะ บ่งชี้สถานะ หรือการให้คำจำกัดความคำว่า “ผี” อย่างชัดเจนเป็นเรื่องยาก แต่เรารู้และเชื่อว่ามีสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้เหล่านี้อยู่รอบๆ ตัว อีกทั้งมี ‘คำ’ ที่สามารถถ่ายทอดความคิดของตนไปยังผู้อื่นให้เข้าใจถึงสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจของ “สิ่ง” นั้นตรงกัน ก็ถือเป็นเครื่องแสดงความสนใจของคนในสังคมนั้นๆ จนสิ่งนั้นมีความสำคัญทางวัฒนธรรม โดยสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ให้ความสนใจจะถูกเก็บไว้เป็นมโนทัศน์ในระบบปริชาน

ดังเช่นที่ปรากฏในงานของผู้วิจัยเองเรื่อง “คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ต.บางเลน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี: การศึกษาแนวบรรพชาตศาสตร์ชาติพันธุ์” (มนสิการ, 2550) พบคำเรียกผีทั้งหมด 59 คำ จัดเป็น 52 ประเภท และสามารถนำมาจัดระบบตามแบบการจัดจำพวกแบบชาวบ้านได้ 5 ระดับ ตามทฤษฎีของ เบอร์ลิน (Berlin, 1992) ซึ่งแสดงให้เห็นความคิดของคนไทยผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายว่า ผีมีวิธีการดำรงอยู่เช่นเดียวกับคน เพราะต้องการอาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม แม้ว่าจะมีผีบางพวกที่น่ารักและบางส่วนที่น่ากลัว แต่ผู้บอกภาษาต่างลงความเห็นว่าเป็นสิ่งน่ากลัวและมักจะนำพายุภัยและความโชคร้ายมาให้คนมากกว่าที่จะให้โชคลาภ เว้นเสียแต่ว่าจะมีเครื่องเซ่นหรือสินบนมามอบให้ ซึ่งเป็นที่มาของ “การบน” และกลายเป็นภาพจำลองของ “สินบน” ในที่สุด

แนวคิดทางบรรพชาตศาสตร์ชาติพันธุ์ที่ใช้ในงานวิจัยข้างต้น อยู่บนพื้นฐานความคิดว่า ภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความคิดและการมองโลกของผู้พูด (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดนี้ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549) ดังนั้น วิธีการเข้าถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม ทัศนคติ หรือวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจึงสามารถทำได้ด้วยการศึกษาความหมายของคำที่ใช้โดยคนในกลุ่มชนนั้น ซึ่งแม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ ได้พยายามที่จะอธิบายมโนทัศน์เรื่องผี ผ่านการศึกษาคำเรียกผี ด้วยวิธีการทางบรรพชาตศาสตร์ชาติพันธุ์แล้วก็ตาม แต่งานวิจัยนี้ก็เพียงหลักฐานแสดงความสำคัญของความเชื่อเรื่อง

ผีในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากเป็นการรวบรวมข้อมูลจากผู้ออกภาษาเฉพาะคนไทย บางกลุ่มเท่านั้น

เมื่อสำรวจเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องผีของกลุ่มชนอื่นๆ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า มโนทัศน์ผีหลายประเภทของคนไทยอาจมีคุณลักษณะ (attribute) ที่พ้องกับมโนทัศน์ผีของชาติอื่นๆ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น วิลสัน (Wilson, 2009) ได้กล่าวถึง “นัต”(nat) ซึ่งเป็นผีของชาวพม่าที่เกิดจากอดีตเจ้าผู้ครองเมืองหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ผู้มีหน้าที่ดูแลคุ้มครองประชาชนให้อยู่ดีมีสุข ปราศจากศัตรู ซึ่งน่าจะเทียบเท่าได้กับ *พระเสื้อเมือง* ของคนไทย ส่วนผู้พูดภาษามลายู ในประเทศมาเลเซีย มี *toyol* คือ ผีเด็กที่เจ้าของเลี้ยงไว้เพื่อใช้ให้ไปขโมยเงินคนอื่น มี *polong* คือ ผีที่ผู้มีคาถาอาคมเลี้ยงไว้ใช้สืบความลับ หรือทำร้ายคนอื่น ซึ่งคล้ายกับ *โหงพราย* ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาก และ *hantu penanggal* คือ ผีที่ลอยออกไปหากินโดยมีเพียงหัวและเครื่องใน ชอบกินของดิบคาว น้ำคร่ำ และเด็กเกิดใหม่ อาจจะเทียบได้กับ *ผีกระสือ* ของไทย

ความคล้ายคลึงกันของความหมายของคำเรียกผีบางคำที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเดียวกันเช่นนี้ ประกอบกับความเชื่อที่ว่า รูปภาษานั้นมีความหมายซึ่งเป็นนามธรรม อยู่ในระบบความคิดของมนุษย์ และความหมายนี้เองที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของมนุษย์แต่ละภาษาแต่ละชาติพันธุ์ได้ ทำให้เห็นว่าผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังมีความใกล้ชิดกับผีซึ่งสะท้อนผ่านวิถีการดำเนินชีวิตไม่ได้ ยิ่งหย่อนไปกว่าคนไทยเลย จึงอาจจะมององค์ความรู้บางอย่างร่วมกัน ทำให้ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาคำเรียกผีในกลุ่มชาติพันธุ์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน เพื่อรวบรวม ศึกษา และเปรียบเทียบระบบความคิดและมโนทัศน์เรื่องผีของกลุ่มชนที่อาศัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดในการทำความเข้าใจภาพรวมทางความคิด ระบบความรู้ ค่านิยม รูปแบบสังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษามลายู
- 1.2.2 เปรียบเทียบความหมายของคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ภาษาดังกล่าว
- 1.2.3 สังเคราะห์ภาพรวมระบบคำเรียกผีและตีความระบบมโนทัศน์ (conceptual systems) เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1.3 สมมติฐานการวิจัย

- 1.3.1 คำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษามาลาย มีจำนวนไม่เท่ากัน แต่มีระบบเหมือนกัน กล่าวคือ แยกความแตกต่างทางความหมายด้วยมิติแห่งความแตกต่าง (dimensions of contrast) 3 มิติ ได้แก่ การมีตัวตน ความดีร้าย และที่อยู่
- 1.3.2 ภาพรวมระบบคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้จากข้อ 1 สามารถแสดงให้เห็นได้โดยการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) นั่นคือ เป็นระบบที่มีระดับชั้นของคำที่แทนประเภทผีต่างๆ 5 ระดับ ได้แก่ ระดับตั้งต้น ระดับมูลฐาน ระดับพื้นฐาน ระดับเจาะจง และระดับปลีกย่อย
- 1.3.3 ระบบโมนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถตีความได้ว่า ผู้พูดภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เห็นว่าผีมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ มีวิธีการดำรงอยู่ เช่นเดียวกับคน มีความใกล้ชิดคน และเป็นสิ่งที่คนกลัว

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 เป็นแนวทางในการศึกษาสิ่งเหนือธรรมชาติทางด้านอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์
- 1.4.2 ทำให้เข้าใจระบบความคิดและแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐานของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีร่วมกัน
- 1.4.3 ช่วยเก็บรักษาวงศ์พท์เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งกำลังจะสูญหายไป ในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1.5 สัญลักษณ์

1.5.1 การนำเสนอคำเรียกผีแต่ละคำ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน เรียงตามลำดับจาก ตัวเขียนตามระบบการเขียนของแต่ละภาษา การถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษร และ ความหมายภาษาไทยแบบย่อซึ่งมีการระบุภาษาที่มาเพื่อให้สะดวกในการอ้างอิงและไม่ยาวเกินไป

ตัวเขียนตามระบบการเขียนในแต่ละภาษาใช้รูปแบบตัวตรงปกติ ส่วน สัทอักษร ใช้รูปแบบตัวเอน ความหมายภาษาไทยแบบย่อจะอยู่ภายในเครื่องหมาย ‘ ’ และ ระบุภาษาที่มาอยู่ในเครื่องหมาย ( ) ตัวอย่างเช่น **ເປດ** *phèt* ‘เปรต (ลาว)’ โดย (ลาว) เป็นการแสดงที่มาของคำเรียกผีคำนี้ว่ามาจากภาษาลาว

1.5.2 สัญลักษณ์ [ ] หมายถึง ข้อความที่อยู่ภายใน [ ] เป็นคำบรรยายอรรถลักษณะที่ใช้ในการแจกแจงความหมายของคำ

1.5.2.1 อรรถลักษณะแบบเอกลักษณะ คือ อรรถลักษณะที่มีความหมายในลักษณะไม่มีคู่ตรงข้ามกันจะใช้เครื่องหมาย + เพื่อแสดงถึงการ “มี” หรือ “การเป็น” เท่านั้น ตัวอย่างเช่น อรรถลักษณะแบบเอกลักษณะที่ใช้บรรยายคำว่า **ກະສິ kásǐ:** ‘ฝักระสือ(ลาว)’ คือ [+เครื่องใน] การมีวงเครื่องในอยู่ภายนอกร่างกาย อันเป็นลักษณะทางความหมายในมิติลักษณะเฉพาะที่ทำให้คำ **ກະສິ kásǐ:** ‘ฝักระสือ(ลาว)’ แตกต่างจากคำอื่น

1.5.2.2 อรรถลักษณะแบบทวิลักษณะ คือ อรรถลักษณะที่มีความหมายในลักษณะการเป็นคู่ตรงข้ามกัน จะใช้เครื่องหมาย + เพื่อแสดงถึงการ “มี” หรือการ “เป็น” อรรถลักษณะนั้น ซึ่งตรงข้ามกับการใช้เครื่องหมาย - ที่แสดงถึงการ “ไม่มี” หรือการ “ไม่เป็น” อรรถลักษณะนั้น ตัวอย่างเช่น อรรถลักษณะแบบทวิลักษณะที่ใช้บรรยายลักษณะทางความหมายที่ทำให้คำภาษาเขมรว่า **អ្នកតា nĕək ta:** ‘ฝัอารักษ์ชาย(เขมร)’ และ **អ្នកដួន nĕək do:n** ‘ฝัอารักษ์หญิง(เขมร)’ แตกต่างกัน ในลักษณะแบบคู่ตรงข้ามคือ **អ្នកតា nĕək ta:** ‘ฝัอารักษ์ชาย(เขมร)’ เป็นฝัที่มีสภาวะเพศชาย จึงแสดงด้วย [+ชาย] ในขณะที่ **អ្នកដួន nĕək do:n** ‘ฝัอารักษ์หญิง(เขมร)’ เป็นฝัที่มีสภาวะเพศหญิง หรือก็คือไม่ใช่ผู้ชายจึงแสดงด้วย [-ชาย] เป็นต้น

1.5.3 สัญลักษณ์ / หมายถึง รูปคำที่แทนมโนทัศน์เดียวกัน โดยสัญลักษณ์ / เป็นเครื่องคั่นแต่ละรูปคำไว้ ตัวอย่างเช่น คำเรียกฝัภาษาลาว **ເທບຜະທິດາ / ນາງສະຫວັນ thè:p phathidǎ:/ná:ŋ sáwǎn** ‘นางฟ้า(ลาว)’ หมายถึงฝัประเภทนี้มีคำเรียก 2 คำ หรือคำเรียกฝั 2 คำนี้มีความหมายเดียวกัน

บทที่ 2

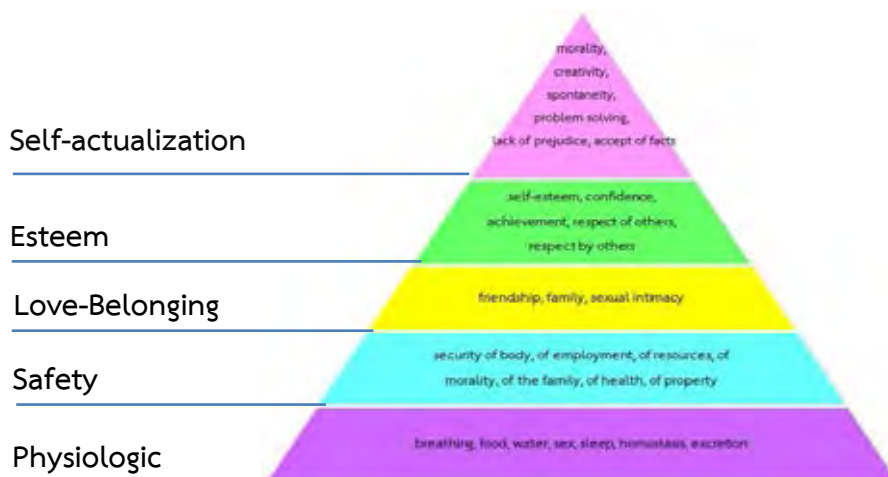
ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอในบทนี้โดยแบ่งเนื้อหา ออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผีทางวิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม 2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ 2.3 แนวคิดและงานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผีทางวิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อพื้นฐานของมนุษย์ในทุกวัฒนธรรม และยังคงปรากฏร่องรอยอยู่เสมอ ไม่ว่าสังคมนั้นจะเจริญถึงเพียงใดก็ตาม เนื่องจากเรื่องความตายและผีเปรียบเสมือนคู่ตรงข้าม (binary opposition) กับการมีชีวิตอยู่ ดังนั้นการดำรงอยู่ของผีคือโลกทัศน์ที่มนุษย์สร้างให้กับโลกหลังความตาย กอปรกับมนุษย์เกิดความกลัวและไม่สามารถหาคำอธิบายให้กับปรากฏการณ์ที่พบเจอได้ด้วยเหตุผล ก็เกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบังคับให้เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการสร้าง ผี วิญญาณ เป็นผู้รับผิดชอบต่อเหตุดังกล่าว ดังที่พระยาอนูมานราชชน (Rajadhon, 1986: 99) ส.พลาญน้อย (2544:6) และชาติชาย มุกสง (2550) ได้กล่าวเอาไว้

ความกลัวที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นี้ เป็นผลมาจากความรู้สึกขาด “ความปลอดภัย” ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่ มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างใน Gürson, 2011: 4) กำหนดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow, 1970อ้างใน Gürson, 2011: 4)

จากภาพพีระมิดข้างต้น แสดงให้เห็นความต้องการของมนุษย์ว่ามีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากระดับน้อยที่สุดไปยังระดับมากที่สุด เมื่อความต้องการในระดับล่างสุดได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์ก็จะเลื่อนความต้องการขึ้นไปในระดับขั้นถัดไป โดยมีรายละเอียดคือ

ระดับ1 ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการระดับแรกสุดของมนุษย์ หากขาดความต้องการในระดับนี้ มนุษย์จะไม่สามารถอยู่รอดได้ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำ การพักผ่อน เป็นต้น

ระดับ2 ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการถัดจากความต้องการขั้นพื้นฐาน มนุษย์ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน

ระดับ3 ความต้องการความรักหรือความรู้สึกเป็นเจ้าของ (love/belonging needs) เป็นความต้องการให้และได้รับความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ

ระดับ4 ความต้องการได้รับการยกย่อง (esteem needs) เป็นความต้องการให้ตนเองรู้สึกภาคภูมิใจ ได้รับการยกย่อง นับถือ

ระดับ5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระดับขั้นสูงสุด ประกอบด้วยความต้องการในการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เช่น ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งโรจน์ ความมีศีลธรรมสมบูรณ์ เป็นต้น

หากผู้ใดมีความต้องการขั้นพื้นฐานครบจนถึงระดับ 5 ก็จะก่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ ไร้ความหวาดกลัว แต่หากผู้ใดขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหล่านี้ไป จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย หวาดกลัว ฉะนั้น จึงต้องหาทางทำให้ความรู้สึกหวาดกลัวและความรู้สึกไม่ปลอดภัยหายไป ด้วยการหาต้นเหตุปัญหาเพื่อแก้ไข แต่หากไม่สามารถหาสาเหตุหรือแก้ปัญหาได้ ก็มักโทษว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากผี วิญญาณ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆ สอดคล้องกับที่ พระยาอนุมานราชชน (Rajadhon, 1986: 99) ส.พलयน้อย (2544:6) และชาติชาย มุกสง (2550) ได้กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้ มณี พยอมยงค์ (2536:66) และ บอยเออร์ (Boyer, 2003) ก็เห็นว่าความกลัวและความไม่รู้เป็นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิด ความเชื่อ และความเชื่อก็จะพัฒนาจนเป็นศาสนา สอดคล้องกับความคิดของ ทายเลอร์ (Tylor, 1972: 4) ซึ่งกล่าวไว้ในเรื่อง Animism ว่าความเชื่อเรื่องผีเป็นศาสนาเริ่มแรกของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ในขั้นเริ่มแรกอาจเป็นเพียงความเชื่อเรื่องดวงวิญญาณของบรรพบุรุษหรือสรรพสิ่งต่างๆ เมื่อมีผู้เชื่อมากขึ้นความเชื่อจึงเปลี่ยนเป็นลัทธิแล้วจึงกลายเป็นศาสนา เช่นเดียวกันกับแนวคิดของกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือศาสน์สมเด็จเจ้าว่า "...แก่นของศาสนาไม่ว่าชาติใดๆ ต้องถือ God คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่เห็น ว่าเป็นจริงก็คือ 'ผี' ด้วยกันทั้งนั้น..." (มุกหอม วงษ์เทศ,

2549: 32) ความเชื่อเรื่องผีจึงพัฒนาจนมีลักษณะบางอย่างเช่นเดียวกับศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมการมีกฎระเบียบและเงื่อนไขการประพัตตนของคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม

ฉะนั้น เมื่อคนในสังคมเดียวกันปฏิบัติต่อผีตามแบบอย่างพิธีกรรมในลัทธิเชื่อผี ในลักษณะเดียวกันจนก่อเกิดเป็นขนบธรรมเนียม มีการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรมสืบต่อไปยังลูกหลานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนในท้ายที่สุดซึ่งนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545) ยืนยันเห็นด้วยกับความคิดข้างต้นว่า *ความกลัวผี* จัดเป็นวัฒนธรรม ไม่ใช่ธรรมชาติที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด ต้องเรียนรู้ถึงสามารถกลัวผีเป็นฉะนั้นการศึกษาเรื่องผีจึงเป็นการศึกษาวัฒนธรรมด้วย

ในชั้นต่อมา เมื่อถึงยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ จึงมีความพยายามในการหาคำตอบให้กับความไม่รู้ด้วยการหาหลักฐานยืนยันอย่างมีระบบและเป็นรูปธรรม ผ่านศาสตร์หลายแขนงฟิสิกส์ ชีววิทยา แพทยศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นต้น เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีเหตุปัจจัยให้เกิดทั้งสิ้น ไม่ใช่เกิดจาก “ผี” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูง อย่างที่เข้าใจมาแต่เดิม โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 แนวคิดทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผี

การศึกษาทางวิทยาศาสตร์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม¹คือ 1.การศึกษาที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตเรียกว่าวิทยาศาสตร์กายภาพ (physical science) เช่น เคมี ฟิสิกส์ ธรณีวิทยาฯลฯ และ 2.การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตเรียกว่าวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (biological science) อย่างไรก็ตามวิทยาศาสตร์ทั้ง 2 แขนงนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเพราะองค์ความรู้ในสาขาต่างๆสามารถนำมาสนับสนุนซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความเข้าใจธรรมชาติโดยรวม

2.1.1.1 การศึกษาทางวิทยาศาสตร์กายภาพมีแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจต่อธรรมชาติ เช่น พลังงาน คุณสมบัติของสสาร กลศาสตร์การเคลื่อนที่ เป็นต้น

การศึกษาเรื่องผีทางวิทยาศาสตร์กายภาพมีคำกล่าวของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์² ที่ปรากฏในเรื่อง The law of conservation of energy ว่า "Energy cannot be created or destroyed, it can only be changed from one form to another: พลังงานไม่สามารถสร้างหรือถูกทำลาย ทำได้แต่เพียงเปลี่ยนรูปร่างไปเท่านั้น" เป็นแรงกระตุ้นสำคัญในการศึกษาปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติโดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่า “ผี”

¹<http://www.vcharkarn.com/lesson/view.php?id=93>

²<http://www.spiked-online.com/articles/0000000CA9B8.htm> และ <http://www.megaessays.com/viewpaper/62361.html>

หากคิดว่าร่างกายของมนุษย์เป็นผลรวมของพลังงานไฟฟ้าและพลังงานเคมี เมื่อเราตายไปพลังงานทั้งสองส่วนนี้จะแยกออกจากกัน พลังงานเคมีที่ทำหน้าที่เป็นร่างกายก็จะเปลี่ยนสภาพเป็นดิน ส่วนพลังงานไฟฟ้าที่เหลือก็ยังคงสภาพไว้ เป็นก้อนพลังงานที่เกาะตัวเป็นกลุ่มแล้วสามารถทำงานร่วมกันได้เหมือนหน่วยหนึ่งของชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ คาร์เพนเตอร์ (Carpenter, 1980 อ้างถึงในสุเจตน์ ลายดี, 2545: 24) ถือว่าเป็น “ผี” ซึ่งมีคุณสมบัติพื้นฐานในการปรากฏตัวยามค่ำคืน (Standard Night Ghost-SNG) คือต้องปรากฏตัวเป็นภาพรางๆ โปรงแสงมอหะลุ ในเวลากลางคืนเท่านั้น ด้วยรูปร่างเหมือนมนุษย์ แต่มีบ้างที่ปรากฏตัวในร่างสัตว์ มักหันหน้าเข้าหาผู้พบเห็นเสมอ สวมเครื่องนุ่งห่ม สามารถเปล่งแสงสว่างเรืองแสงในตัวเองได้ และทำให้อุณหภูมิโดยรอบลดลงอย่างเฉียบพลัน ดังนั้น หากพบหรือเผชิญหน้ากับสิ่งที่มีลักษณะข้างต้นในเวลากลางคืน ก็ถือว่าเป็น “ผี” ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม การใช้เกณฑ์คุณสมบัติพื้นฐานในการปรากฏตัวยามค่ำคืน (Standard Night Ghost-SNG) เพื่อศึกษาเรื่อง “ผี” ก็ยังได้ผลไม่ด้นัก ยังมีความเป็นอวัสัยอยู่มากเพราะขึ้นอยู่กับการศึกษาความเกณฑ์วัดคุณสมบัติความเป็นผีตามความเข้าใจของแต่ละคน ดังนั้น จึงมีความพยายามตัดสินความเป็น “ผี” ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น ด้วยการใช้อุปกรณ์เพื่อตรวจวัดคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า คลื่นความร้อน ภาพ และเสียง ซึ่งเชื่อว่าเป็นคุณสมบัติทางกายภาพของผี หากอุปกรณ์ตรวจวัดแสดงค่าตอบสนองต่อคุณสมบัติทางกายภาพเหล่านั้นออกมา ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่ามี “ผี” อยู่ ณ ที่แห่งนั้นจริง ตัวอย่างอุปกรณ์เหล่านี้ ได้แก่

Electromagnetic Field (EMF/ EM field)

เครื่องตรวจจับสัญญาณแม่เหล็กที่อยู่รอบๆ เครื่อง จะส่งสัญญาณเมื่อมีความรุนแรง หรือการรวมตัวกันของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าอย่างผิดปกติ

จาก <http://www.dudleyparanormalsociety.co.uk/Our-equipment.html>

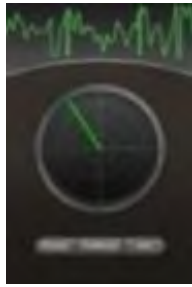

Professional Grade Infrared Thermometer

เครื่องตรวจจับอุณหภูมิด้วยรังสีอินฟราเรด วัดช่วงอุณหภูมิได้ตั้งแต่ -76 ถึง 932 องศาฟาเรนไฮต์

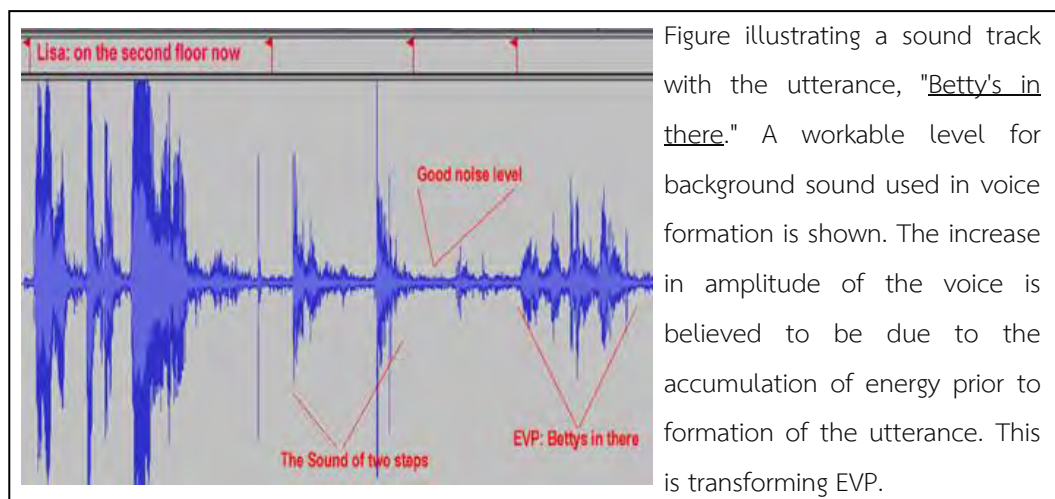
จาก <http://www.monstermarketplace.com/fire-fighter-equipment/metris-instruments-professional-grade-infrared-thermometer>

Phantom Radar- โปรแกรมตรวจจับผี สำหรับติดตั้งบน i-phone
The Ghost Detector จาก <http://itunes.apple.com/us/app/phantom-radar-the-ghost-detector/id359697009?mt=8>

นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการนำเสนอปรากฏการณ์คลื่นเสียงไฟฟ้า (Electronic Voice Phenomenon - EVP)³ หรือที่เรียกว่าคลื่นอีวีพี ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากความพยายามสื่อสารข้อความของสิ่งที่เรียกว่า “ผี” มักปรากฏเป็นคำ วลี หรือข้อความขนาดสั้นดังตัวอย่างกราฟคลื่นเสียงไฟฟ้าเป็นข้อความว่า “Betty’s in there” ในภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ตัวอย่างภาพแสดงปรากฏการณ์คลื่นเสียงไฟฟ้าหรือ อีวีพีเป็นข้อความว่า “Betty’s in there.”

จากการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของตัวอย่างอุปกรณ์ตรวจจับผีข้างต้นทำให้เห็นว่าอุปกรณ์เหล่านี้มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติต่อสิ่งที่เป็ “ผี” ในมุมมองเดียวกับอัลเบิร์ต ไอสไตน์ และโดนัลด์ คาร์เพนเตอร์ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่าผีเป็นพลังงาน ที่อยู่ในรูปไฟฟ้า คลื่นเสียง และทำให้ระดับอนุหุมิเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม มีผู้โต้แย้งเกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารด้วยเสียงของ “ผี” ด้วยการให้ข้อมูลว่า คนไม่มีทางได้ยินเสียงของ “ผี” ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นคลื่นความถี่ต่ำ (infrasound) ซึ่งอยู่

³http://atransc.org/theory/white_paper-evp.htm

ในช่วง 0-20 เฮิร์ต⁴ ซึ่งเป็นระดับความถี่ที่ต่ำเกินกว่าที่มนุษย์จะได้ยิน แม้เราจะไม่ได้ยินเสียง แต่เรายังสามารถ “รู้สึก” ได้เพราะคลื่นความถี่ต่ำมักก่อให้เกิดความรู้สึกคลื่นไส้ กลัว มือเท้าชา เป็นต้น

2.1.1.2 การศึกษาทางวิทยาศาสตร์สุขภาพหรือวิทยาศาสตร์ชีวภาพมุ่งเน้นศึกษาศาสตร์ทางการแพทย์และจิตเวช เป็นต้นตัวอย่างเช่น

งานวิจัยของ เสนอ อินทรสุขศรี (2551: 208-211)เกี่ยวกับอาการที่ทำให้รู้สึกเสมือนมีบางสิ่งยึดร่างจนขยับตัวไม่ได้ในระหว่างที่นอนหลับ ซึ่งคนทั่วไปคิดว่าเป็นอาการที่เกิดจากถูก “ผีอำ” นั้น แท้จริงแล้วเกิดจากความบกพร่องของเลือดในร่างกาย เพราะปกติเลือดจะมีโซเดียมไบคาร์บอเนต ซึ่งมีฤทธิ์เป็นด่างและกรดคาร์บอนิกซึ่งมีฤทธิ์เป็นกรด สารเคมีทั้งสองตัวนี้ช่วยกันรักษาค่า PH ของเลือดให้มีระดับความเป็นด่างอ่อนๆ เพราะหากในกระแสเลือดมีความเป็นด่างมากเกินไป จะทำให้รู้สึกมือชาเท้าชา ขยับตัวไม่ได้เหมือนมีของทับอก หายใจไม่ออก ไม่ได้เกิดจากสิ่งที่คิดว่าเป็น “ผี”

นอกจากนี้ เกชม ตันติผลาชีวะ (2545: 26-43) และ อรทัย ชื่นมณุษย์ (2518: 103-104) เห็นว่าการได้ยินเสียงแปลกๆ รับรู้สิ่งแปลกๆ ก็ถือว่าเป็นอาการของโรคจิตเภท (schizophrenia) ในกลุ่มอาการประสาทหลอน (hallucinations) ซึ่งถือเป็นความผิดปกติทางจิตที่เกิดขึ้นร่วมกับอาการประสาทสัมผัสผิดปกติ โดยพบอาการประสาทหลอนทางหู หรือที่เรียกว่า “หูแว่ว” (auditory hallucination) ในผู้ป่วยโรคจิตเภทมากที่สุด ผู้ป่วยอาจได้ยินเสียงที่ตนคิดว่าเป็นพระเจ้า ญาติ หรือศัตรู เป็นต้น บางครั้งก็อาจเกิดอาการประสาทหลอนทางตาหรือเห็นภาพหลอน (visual hallucination) ผู้ป่วยอาจเห็นภาพคนที่ตายไปแล้ว เทวดา พญายม ผี หรือวิญญาณอื่นๆ อีกทั้งยังอาจเกิดประสาทหลอนทางจมูก ได้กลิ่นแปลกๆ เช่น กลิ่นเน่า กลิ่นที่โยงให้คิดถึงศัตรู หรือผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว เป็นต้นฉะนั้น การพบเจอ หรือได้รับรู้ประสบการณ์ที่แปลกประหลาดอันเกิดจากภาวะผิดปกติทางจิตใจ จึงอาจส่งผลให้เกิดความกลัว “ผี” ขึ้นมาได้

ดังนั้น ความกลัวของมนุษย์ทำให้เกิดโรคกลัวผี (Schizotypy) ซึ่งองค์การสุขภาพจิตแห่งแคนาดา (CMHA-Edmonton, 2005:3)⁵ จัดให้อยู่ในกลุ่มอาการ ฟาสโมโฟเบีย (Phasmophobia) ซึ่งชื่ออาการกลุ่มนี้เกิดจากการรวมคำว่า Phasma ซึ่งแปลว่า การรับรู้ (apparition) กับคำว่า Phobos ซึ่งแปลว่าความกลัว (fear) ผู้ป่วยด้วยโรคนี้อาจมีอาการหวาดกลัว วิดกกังวล ใจสั่น หัวใจเต้นเร็ว หายใจขัด คลื่นไส้ อาเจียน ปากคอกแห้ง จนถึงขั้นหมดสติได้ กลุ่มคนพวกนี้จะเลี่ยงการเข้าร่วมการสนทนาเรื่องผี ไม่สามารถอยู่คนเดียวหรืออยู่ในที่มืดได้

⁴<http://zidbits.com/2010/11/a-scientific-explanation-for-ghosts/>

⁵<http://download.cmha.ab.ca/Edmonton/Anxiety%20Disorders%20-%20specific%20phobias%20list.pdf>

ในมุมมองกลับกัน ความกลัวผีก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อทำนายความเสี่ยงในการเกิดโรคทางจิตเวช (Schizotypy) ได้ ดังที่ปรากฏในผลงานวิจัยของ พาร์รา (Parra, 2007) ซึ่งพบว่าผู้ที่มีประสบการณ์พบเจอผี (Apparitional Experience – AE) หรือผู้ที่เพียงแคร์รับรู้ถึงการมีอยู่ของผี (the Sense of Presence – SP) จะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคทางจิตเวชสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์หรือผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องผี (non-experients)

จากงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่กล่าวมาข้างต้น ยืนยันให้เห็นว่าใครก็ตามแต่ที่รับรู้ว่ามี “ผี” ผ่านระบบประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าคนผู้นั้นกำลังกลายเป็นผู้ป่วยจำเป็นจะต้องได้รับการดูแลรักษา เพราะผู้ป่วยอาจจะแยกโลกในจินตนาการกับโลกความจริงไม่ออกจนอาจก่อให้เกิดอันตรายได้

กล่าวโดยสรุป จากผลการศึกษาในศาสตร์แขนงต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มุ่งเน้นหาหลักฐานเชิงรูปธรรมของความเชื่อเรื่อง “ผี” เป็นสำคัญ เช่น สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพเน้นหลักฐานความมีชีวิตของ “ผี” ในรูปของกลุ่มพลังงาน คลื่นแสง คลื่นเสียง และคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า แต่ก็ยังได้ผลไม่ชัดเจน เพราะ “ผี” ยากที่จะจับตัวมาทดสอบด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ส่วน วิทยาศาสตร์สุขภาพ มองว่า “ผี” เป็นผลมาจากอาการของโรคจิต ผู้เชื่อว่าตนเองมองเห็น ได้ยิน หรือได้กลิ่น ถือว่าเป็นผู้มีความบกพร่องทางประสาทสัมผัสและสภาวะจิตใจ ศาสตร์แขนงนี้จึงไม่เชื่อว่า “ผี” มีตัวตนอยู่จริง

2.1.2 แนวคิดทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับผี

หากวัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้ ความเชื่อเรื่อง “ผี” หรือสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวอิฟาลุก (Ifaluk) ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองบนเกาะแถบไมโครนีเซีย มหาสมุทรแปซิฟิกก็ได้มาเพราะการเรียนรู้ และคัดสรรทางวัฒนธรรม (cultural determinism) ดังที่ สปิโร (Spiro, 1953) ค้นพบว่า แม่ชาวอิฟาลุกจะนำเด็กแรกเกิดไปจุ่มตัวในแม่น้ำตั้งแต่เข้ามิด ทำให้เด็กรู้สึกหนาวจัดเกิดความหวาดกลัวที่ตนเองไร้ความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ ประสบการณ์ครั้งนี้จึงถือเป็นการสร้าง “อาลุส” (Alus) ขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของความโหดร้ายที่เกิดขึ้น อีกทั้งเมื่อมีเด็กคนใหม่เกิดขึ้นในครอบครัว ผู้ที่เคยแวดล้อมอยู่จะเมินเฉยต่อเด็กคนก่อน แล้วมาสนใจเด็กคนใหม่แทนเหตุการณ์นี้ก็สร้างความทุกขใจให้กับเด็กคนเก่า ส่งผลให้เกิดการสร้างอาลุสขึ้นมาอีก เพื่อเป็นตัวแทนของความไม่ยุติธรรม ความคิดเหล่านี้จะติดตามตัวเด็กไปด้วยและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์นี้ให้กับคนอื่นได้

นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติยังส่งผลด้านลบต่อการเรียนรู้ โดยเชื่อว่าระดับความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติของแต่ละบุคคลจะเพิ่มขึ้นตามสภาวะแวดล้อมที่อยู่เหนือความ

ควบคุม หรือเกิดความไม่แน่นอนจนทำให้ขาดความเชื่อมั่น เช่น งานของมาลินอสกี (Malinowski, 1954) ได้กล่าวถึงชาวโทรโบรอัน (Trobriand) ว่าเมื่อออกไปจับปลาตามแนวชายฝั่งทะเลซึ่งมีปลาชุกชุม และมีระดับความมั่นใจว่าสามารถจับปลาได้แน่ ก็จะไม่พบพฤติกรรมหรือท่าทีใดๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อหรือการพึ่งพาสิ่งเหนือธรรมชาติเลย แต่เมื่อไรก็ตามที่ต้องออกไปจับปลาในทะเลใหญ่น้ำลึก และไม่มั่นใจว่าจะจับปลาได้หรือไม่ ชาวโทรโบรอันก็มีพฤติกรรมที่สะท้อนความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติมากขึ้นเช่น การร่ายคาถาป้องกันอันตราย การทำพิธีเพื่อเอาใจสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่อาจช่วยให้จับปลาได้มากๆ เป็นต้น สิ่งที่ มาลินอสกี (Malinowski, 1954) ค้นพบสอดคล้องกับงานวิจัยของดัดลีย์ (Dudley, 1999) ซึ่งแสดงให้เห็นพฤติกรรมการไม่พึ่งพาตนเองจนนำไปสู่สู่สภาวะการไม่ยอมคืนรนต่อผู้ เช่นเดียวกับแนวคิดของ เบอริง (Bering, 2006) ว่าหากมีความเชื่อในสิ่งเหล่านี้มากเกินไป จะเป็นการยับยั้งการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ เพราะในเมื่อมีสิ่งเหนือธรรมชาติคอยช่วยเหลืออยู่แล้ว มนุษย์จึงอาจไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

อย่างไรก็ตาม เบอริง (Bering, 2006) เห็นว่าความกลัวสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่ได้มีแต่ผลเสียเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ในการเป็นเครื่องช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมโดยแนวความคิดนี้เรียกว่า “Santa Clause effect” คือ แม้เราจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าซาตาคลอสมีจริงหรือไม่ แต่เราก็จะไม่เสี่ยงทำในสิ่งที่ไม่ดี เพราะเราเชื่อว่าซาตาคลอสมีความสามารถรับรู้ได้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ซึ่งยืนยันได้จากการได้รับรางวัลจากซานตาคลอสหากว่าเราทำความดี ในทางตรงข้ามเราจะไม่ได้รับรางวัลใดๆเลยหากเราทำชั่ว ทำสิ่งไม่ดี ดังนั้น ความเกรงกลัวต่อสิ่งที่มองไม่เห็น จึงกลายเป็นสิ่งที่คอยกำกับให้เราเลือกทำในสิ่งที่ดีตามค่านิยมของสังคม เพื่อสร้างความพึงใจให้กับสิ่งที่มองไม่เห็นซึ่งคอยเฝ้าดูการกระทำของเราอยู่

องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความเชื่อถือเป็นวัฒนธรรม เพราะเกิดจากการเรียนรู้จากสังคม และประสบการณ์ที่มีต่อโลก ฉะนั้นคนที่มีเชื่อต่างกันจะมีพฤติกรรมแสดงออกที่ต่างกัน และถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม

2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วยสมาชิก 10 ประเทศ⁶ โดยมีการจำแนกภูมิภาคทางกายภาพออกเป็นเขตภาคพื้นทวีป⁷ (Mainland Southeast Asia) ได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชา

⁶http://www.prd.go.th/download/thai_asean.pdf

⁷www.polsci.tu.ac.th/fileupload/39/58.pdf

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และเขตภาคพื้นสมุทร⁸(Nusantara) ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้เฉพาะภาษาที่ถูกจัดให้เป็นภาษาราชการของประเทศที่อยู่บนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จึงมุ่งเน้นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เขตภาคพื้นทวีปเป็นหลัก

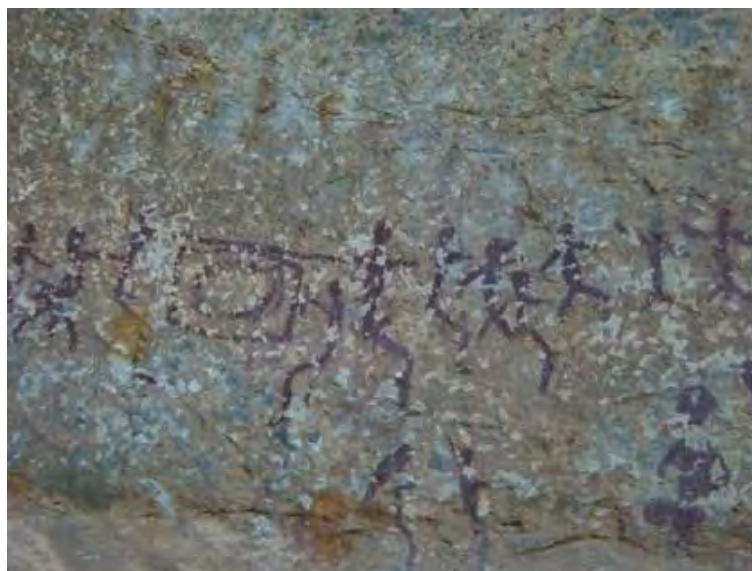
ความเชื่อในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือดินแดนอุษาคเนย์มีความซับซ้อนมาก เพราะเกิดจากการหลอมรวมศาสนาพื้นเมืองเดิมซึ่งก็คือความเชื่อเรื่องผี ประสมประสานกับพุทธศาสนา พราหมณ์ ฮินดู และอิสลามที่เข้ามาภายหลัง ไมเคิล ไรท์ (2550: 294) เชื่อว่าลัทธิเชื่อผีซึ่งเป็นศาสนาพื้นเมืองเดิมสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มที่บูชาเทพในดิน (ผีดิน) กับ กลุ่มที่บูชาเทพบนฟ้า (ผีฟ้า) โดยมีหมอผีเป็นคนกลางในการติดต่อกับเทพทั้งสองกลุ่ม ต่อมาเมื่อ ศาสนาพุทธ ได้เผยแผ่มายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีหลักคำสอนที่มุ่งเน้นเรื่องความดีความชั่วและสอนให้แก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการใช้กระบวนการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ จึงสามารถให้คำตอบต่อเหตุการณ์เชิงประจักษ์ได้ชัดเจนกว่า และเชื่อว่า ผีจะพ่ายแพ้คุณธรรมของพระสงฆ์ ประชาชนจึงยอมรับเอาศาสนาพุทธเข้ามาแทนที่ลัทธิเชื่อผีและผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตามที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา (2539: 11) เสนอแนวคิด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ สุมาเตอะ เต้ยเลย (2531: 182) เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่าผีพ่ายแพ้พระสงฆ์ ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นชัยชนะของพุทธศาสนาที่มีเหนือคติความเชื่อเรื่องผีที่มีมาแต่เดิม อย่างไรก็ตามพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กล่าวไปข้างต้น ถือเป็นเพียงรายละเอียดเพียงบางส่วนเท่านั้นแต่ก็ยังสามารถแสดงให้เห็นความคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี รูปแบบวัฒนธรรม พิธีกรรมที่มีร่วมกันภายในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี

ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายซึ่งแสดงผ่านการฝังศพ หลักฐานที่ได้จากแหล่งขุดค้นทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง ทำให้ ปราณี วงษ์เทศ (2543: 235) อนุมานว่าการฝังศพในยุคเริ่มต้นของอารยธรรมมนุษย์ ทำให้เฉพาะศพของผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง หรือมีบทบาทเป็นผู้นำทางสังคมเท่านั้น เมื่อนักโบราณคดีขุดพบเครื่องใช้ เครื่องประดับไว้ที่ฝังไว้ในหลุมศพ จึงทำให้เข้าใจได้ว่าทายาทเชื่อว่าผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ในอีกสถานที่หนึ่ง จึงต้องใส่ข้าวของเครื่องใช้ลงหลุมศพไปด้วยเพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในโลกลหลังความตายต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีพิธีเช่นไหว้วิญญาณผู้ตายหรือบรรพบุรุษ เพื่อให้ช่วยคุ้มครองทายาท และเผ่าพันธุ์ของตนด้วย ทั้งนี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2547: 74) ระบุว่าภาพวาดสีก่อนประวัติศาสตร์อายุ

⁸ <http://seas.soc.ku.ac.th/admin/uploads/content/20/79/2012/10/31/final.pdf>

2,000-3,000 ปี บนผนังถ้ำที่ถ้ำตาด้วง จ.กาญจนบุรี⁹ เป็นหลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่แสดงให้เห็นว่า ภูมิภาคนี้มีพิธีฝังศพ โดยในภาพได้แสดงให้เห็นรายละเอียดของขบวนแห่ที่แบกหีบสี่เหลี่ยมคล้ายโลงศพ ซึ่งคาดว่าเป็นพิธีฝังศพของผู้มีสถานะสังคมสูงดังแสดงในภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 ภาพวาดสีก่อนประวัติศาสตร์บนผนังถ้ำที่ถ้ำตาด้วง จ.กาญจนบุรี

นอกจากนี้ บริเวณทุ่งไหหิน ที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีการสำรวจพบไหหินยักษ์ที่สกัดจากหินปูน หินทราย และหินแกรนิต จำนวนหลายร้อยใบ โดยมีนิยายโบราณเล่าตามที่ พลับพลึง คงชนะ และคณะ (2549: 47)บันทึกไว้ว่า “...เป็นไหเหล่าเจือง หมายความว่า เป็นไหของประชาชนลาวในสมัยของท้าวฮุ่งท้าวเจืองสร้างขึ้น...” แต่อย่างไรก็ตาม นักโบราณคดีคาดกันว่าไหหินเหล่านี้ถูกใช้เป็นโลงศพสำหรับคนโบราณในดินแดนแถบนี้ (Genovese, 2012: 1) ดังแสดงในภาพที่ 2.4

⁹<http://park.dnp.go.th/visitor/scenicshow.php?id=359>

ภาพที่ 2.4 ภาพไหหิน ในทุ่งไหหิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Genovese, 2012: 5)

นอกจากนี้ ปรานี วงษ์เทศ (2543: 247) ยังกล่าวถึงการค้นพบโลงหินที่มีฝาปิดในกัมพูชา ซึ่งมีขนาดเทียบเท่ากับโกศบรรจุศพของเชื้อพระวงศ์ของไทย จะต่างเพียงที่ก้นโลงหินมีการเจาะรู ซึ่งเชื่อว่าเป็นทางระบายของเลือดหรือน้ำเหลืองจากศพ

ส่วนชาวโทราจา บนเกาะสุราเวสี ประเทศอินโดนีเซีย ก็มีการฝังศพที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายเช่นกัน ตามที่ ยามาชิตะ (Yamashita, 1994: 73) ยกตัวอย่างเป็นพิธีการฝังศพเด็กแรกเกิดไว้ในต้นไม้ใหญ่ประจำหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าเด็กยังสามารถเจริญเติบโตได้ตามการเติบโตของต้นไม้ และเรียกต้นไม้ที่ว่ากำบิรา¹⁰ (kambira) ดังแสดงในภาพที่ 2.5

¹⁰ <http://www.bongatoraja.com/kambira/>

ภาพที่ 2.5 ภาพต้นไม้ที่ใช้ฝังศพเด็กชาวโทรจาจา

จากตัวอย่างข้างต้น แม้จะมีวิธีการในการฝังศพแตกต่างกันไปตามแต่ละชาติพันธุ์ แต่ก็ยังมีสิ่ง
ที่เหมือนกันอยู่คือ ความเชื่อว่าญาติหรือบรรพบุรุษของตนที่ตายไปแล้ว ยังมีความห่วงใยลูกหลานอยู่
จึงคอยดูแลคุ้มครองลูกหลาน ไม่ห่างไปไหน จึงมีการจัดเครื่องเซ่นไหว้เพื่อเลี้ยงให้กับผู้ตายหรือผีบรรพ
บุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อเป็นของขวัญทดแทนบุญคุณที่ท่านช่วยคุ้มครอง หรือเป็นของสำหรับโภชนา
ในความผิดที่ได้กระทำให้เกิดขึ้น ดังเช่นที่ ปราณี วงษ์เทศ (2543: 264-266) กล่าวถึงพิธีกรรมเลี้ยงผี
เรือน หรือ “ปะกุน” ของชาวขมุ โดยมีที่สถิตอยู่ในห้องที่ตั้งเตาไฟสำหรับหุงข้าว ชาวขมุเช่นผีเรือน
ด้วยเลือดของสัตว์ โดยผีปะกุนเกิดจากอดีตเจ้าของบ้านที่เสียชีวิตแล้ว เมื่อมีการย้ายเรือน ผีปะกุนก็จะ
ย้ายตามไปเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองด้วย

ส่วนในเมียนมาร์ ก็มีการนับถือ *นัด* ตามที่ สปิโร (Spiro, 1978) และ เทมเพิล (Temple, 1991) กล่าวไว้ว่า ชาวพม่าเชื่อว่า *นัด* บางประเภทที่เกิดจากวิญญาณของผู้มีอำนาจที่ตายร้าย จะมีความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์และทรงพลังมากกว่า *ตาเซ-ทาส* ซึ่งเป็นผีร้ายหรือวิญญาณร้ายทั่วไป
ดังนั้น ชาวเมียนมาร์จึงยกให้ *นัด* ทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้คุ้มครอง และมีที่อยู่รวมกันที่ภูเขาไปปา

นอกจากนี้ในประเทศลาว เรห์ไบน์ (Rehbein, 2010: 131) กล่าวว่าชาวลาวโดยเฉพาะในหมู่บ้านชนบท ยังเชื่อว่าทุกสรรพสิ่งมี “ผี” สิ่งลึกลับทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ก้อนหิน หรือภูเขาก็กตาม และเชื่อว่าทุกคนมีขวัญ ‘*khwan*’ – the internal spirits or components of the soul เป็นผู้คุ้มครองให้ปลอดภัยจากผีร้ายแนวคิดนี้ยังปรากฏในงานเขียนเชิงวัฒนธรรม ชาวไทยโซ่งของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2540) ไทลื้อสิบสองพันนาของยรรยง จิระนคร (2537) และการฟ้อนสะเอ็งของชาวไทย กุญโดยกนกวรรณ ระลึก (2545) เป็นต้น

องค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคนในดินแดนแถบนี้ ต่างมีวิถีชีวิตและพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ผี” หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม คำว่า “ผี” ที่วิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ เป็น “ผี” ที่ชาวบ้านมีมโนทัศน์ชัดเจน ไม่คลุมเครือ เท่านั้น และไม่รวมความเชื่อเรื่องผีในสิ่งต่างๆ

2.3 แนวคิดและงานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

การศึกษาเรื่องผีในสาขาวิชาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ยังไม่สามารถตีแผ่ระบบความรู้ของคนเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่อง “ผี” ด้วยวิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถเปิดเผยระบบความคิดและมโนทัศน์ของผีซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูงได้ชัดเจนกว่าการศึกษาตามศาสตร์แขนงอื่นๆตามที่ได้กล่าวมาแล้ว รายละเอียดของการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 2.3.1 แนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ 2.3.2 ระเบียบวิธีศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ และ 2.3.3 งานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ในอดีต

2.3.1 แนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549: 75-79) กล่าวว่า การศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantic) หรือมานุษยวิทยาปริชาน (cognitive anthropology) เกิดขึ้นราวๆตอนกลางของทศวรรษที่ 1950 ในประเทศอเมริกาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความนึกคิดและการมองโลกของผู้พูดภาษา คำในภาษาจึงเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ (concept) และสรรพสิ่ง (thing หรือ entities (Cruse, 2004)) ในโลกทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

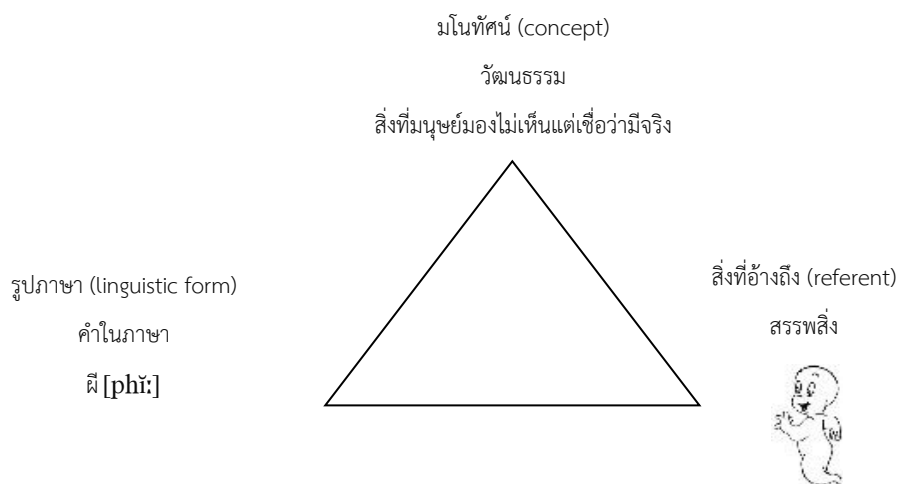
ครุซ (Cruse, 2004) กล่าวว่า มโนทัศน์ (concept) เป็นตัวแทนของจิต (mental representations) ที่เกิดจากกระบวนการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) โดยเริ่มจากการจัดประเภท จนสุดท้ายกลายเป็นมโนทัศน์ในหัว เมื่อมีมโนทัศน์มากขึ้น แต่ละมโนทัศน์จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนกลายเป็นระบบความรู้ที่เรียกว่าระบบปริชาน (cognitive system) โดย ฟลู (Flew, 1979 อ้างใน รุ่งทิพย์ รัตนภาณุศร, 2554: 2) ให้ความหมายของ “ปริชาน” ว่าเป็นกระบวนการทำงานของจิต (mental process) อันเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการได้ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ รวมถึงทัศนคติต่อความรู้ที่ได้มา นอกจากนี้ ครุซ (Cruse, 2004) ให้ความหมายของสิ่งที่เรียกว่า ประเภททางมโนทัศน์ (conceptual categories) ว่าเป็นชนิดหรือประเภทของสิ่งต่างๆ (entities) ในโลกทั้งที่เป็นนามธรรม และรูปธรรม โดยจำแนกแยกชนิด (class) สรรพสิ่งออกเป็นส่วนๆ สมาชิกที่มีคุณสมบัติ (properties) คล้ายคลึงกันจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน สมาชิกที่อยู่กันคนละกลุ่มก็เพราะมีคุณสมบัติแตกต่างกัน

อนึ่ง แนวคิดการจำแนกประเภทหรือที่เรียกว่าการจัดจำแนกแบบรายการ (checklist categorization) หรือการจัดจำแนกประเภทแบบอริสโตเติล (Aristotelian categorization) มีมาตั้งแต่สมัยกรีก (Taylor, 1995: 21-37; Geeraerts, 1989: 55 และ Rosch, 1975: 193) โดยอีวาน และกรีน (Evan and Green, 2006: 251) และ เทย์เลอร์ (Taylor, 2007: 21) ระบุว่า การจำแนกประเภทแบบดั้งเดิมมีหลักการว่า “To say that X is a Y, is to assign entity X to category Y. Entity X belongs to category Y in virtue of its exhibiting the ‘essence’ of the category” หรือถอดความได้ว่า “การบอกว่า X เป็น Y ถือเป็นการกำหนดให้วัตถุ X อยู่ในประเภท Y ดังนั้น วัตถุ X จึงเป็นสมบัติของประเภท Y ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า X มีคุณสมบัติที่สำคัญต่อการเป็นสมาชิกประเภท Y” ดังนั้น ถ้าสิ่งใดจัดอยู่ในประเภทเดียวกัน สิ่งเหล่านั้นก็ย่อมต้องมีลักษณะของความเป็นประเภทเดียวกันร่วมกันด้วย โดยไม่สนใจว่ามนุษย์จะมองอย่างไร (philosophical reasoning)

ด้วยหลักการตามความคิดของอริสโตเติล การจัดกลุ่มให้กับสิ่งต่างๆ ทางโลกจะทำตามเงื่อนไขของความจำเป็นและเพียงพอ (necessary and sufficient) เช่น สิ่งที่จะจัดให้อยู่ในประเภท BACHELOR ได้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข ‘ยังไม่แต่งงาน’ ‘เป็นเพศชาย’ และ ‘ยังไม่แก่’ ครบถ้วนทั้ง 3 เงื่อนไข หากประกอบด้วยเงื่อนไข ‘ยังไม่แต่งงาน’ แต่เพียงอย่างเดียวค่านี้อาจจัดเป็นสมาชิกกลุ่ม SPINSTER ส่วนหากมีเพียงเงื่อนไข ‘เป็นเพศชาย’ ก็อาจทำให้ค่านี้นี้เป็นสมาชิกกลุ่มของ HUSBAND เป็นต้น

อาจกล่าวอีกนัยตามแนวคิดของ ทายเลอร์ (Tyler, 1987: 7) ได้ว่า กระบวนการที่มนุษย์กำลังจำแนกแยกชนิดหรือจัดประเภทสรรพสิ่ง ถือเป็นการทำความเข้าใจและจัดระเบียบโลก (world) ออกเป็นมโนทัศน์ (concept) ซึ่งมี คำ (term) เป็นสื่อในการถ่ายทอดออกมา ฉะนั้นเมื่อเรามี “คำ

เรียก” ก็ย่อมกินความหมายของการจัด “ประเภท” โดยอัตโนมัติตั้งตัวอย่างที่อมรา ประสพธิรัฐสุนันต์ (2549: 75) ให้ไว้ว่า คนไทยจัดสัตว์ทุกตัวที่มีสี่ขา ขนนิ่ม ชอบจับหนูและร้องเหมียวๆ เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “แมว” เราจึงอนุมานได้ว่า คนไทยมีภาพของสัตว์ประเภทนี้ในหัว ภาพนี้ก็คือ มโนทัศน์ และคำว่า “แมว” จึงหมายถึงประเภท (category) หรือภาพทั่วไปของแมวไม่ว่าจะเป็นแมวสีใด ขนาดใดหรือพันธุ์ใดก็ตาม เช่นเดียวกันกับการที่คนไทยจัดให้สิ่งที่มนุษย์มองไม่เห็น แต่เชื่อว่ามีอยู่จริง และในภาษาไทยมีคำว่า “ผี” [phi:] ผู้วิจัยจึงอนุมานได้ว่า คนไทยมีภาพของสิ่งนี้อยู่ในระบบปริชาน ซึ่งภาพเช่นนี้ก็คือ “มโนทัศน์” นั่นเอง ดังนั้นคำว่า “ผี” จึงเป็นตัวแทนของสรรพสิ่งอย่างหนึ่งในสังคมไทย ไม่ว่าจะพบเจอกับสิ่งใดที่รู้ว่ามีอยู่จริงแม้จะมองไม่เห็นก็ตาม ก็จะสามารถเปรียบเทียบลักษณะเด่นของสิ่งที่พบเจอกับภาพของ “ผี” ที่อยู่ในหัวได้ ถ้ามีลักษณะเด่นใดๆ เหมือนกันก็จะจัดสิ่งที่เห็นให้เป็นประเภทเดียวกัน และเรียกสิ่งนั้นด้วยชื่อเดียวกัน ดังตัวอย่างแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง รูปภาพ ความหมายหรือมโนทัศน์ และสิ่งที่อ้างอิง ในภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาพ ความหมายหรือมโนทัศน์ และสิ่งที่อ้างอิง

ในเมื่อภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความนึกคิดและการมองโลกของผู้พูดภาษา โดยมี “คำ” ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโลกกายภาพรอบตัวมนุษย์ (physical world) เข้าสู่โลกภายในปริชาน (cognitive) ของมนุษย์ ดังนั้นการวิเคราะห์ความหมายของคำจึงเป็นการทำความเข้าใจมโนทัศน์ เมื่อเข้าใจมโนทัศน์ก็จะเข้าใจระบบความรู้ ความคิดของคนและส่งผลให้เข้าใจวัฒนธรรมของผู้ที่เราศึกษาด้วย เพราะคำเป็นสิ่งที่บอกให้เราทราบว่าคนในแต่ละวัฒนธรรมมองเห็นความสำคัญและเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัวเขาอย่างไร ดังที่ เฟรค (Frake, 1980: 1-15) กล่าวไว้อีกทั้ง “คำ” ยังเป็นสิ่งทำให้เรารู้ถึงการมีหรือไม่มี “สิ่ง” ในแต่ละวัฒนธรรม ถ้ามี “คำ” ก็ย่อมมี “สิ่ง” นั้นอยู่จึงอนุมานได้ว่า คนที่อยู่ในวัฒนธรรมต่างกันก็ย่อมมีการมองโลกแตกต่างออกไป ตามที่ เลคอฟ (Lakoff, 1990: 93) ได้ยกตัวอย่างถึงชาวพื้นเมืองเผ่าเดयरบอล (Dyirbal) ในออสเตรเลียซึ่งจัดให้ ‘ผู้หญิง’ ‘ไฟ’ และ ‘สิ่งอันตราย’ อย่างเช่น

สุนัข แมงป่อง ภูเขาชนิดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยดูได้จากการที่คำเหล่านี้เป็นสมาชิกในกลุ่มคำที่มีหน่วยคำเติมหน้า (prefix) เดียวกันคือหน่วยคำ balan- ซึ่งต่างกับมุมมองของชาวตะวันตกที่เห็นว่าของทั้ง 3 สิ่งนี้ไม่สามารถจัดรวมกลุ่มกันได้ ดังนั้นคนที่อยู่ต่างวัฒนธรรมอาจไม่เข้าใจว่าทำไมชาวเผ่าเดียربولจึงได้จัดให้ “งู” กับ “ผู้หญิง” อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะชาวพื้นเมืองเผ่าเดียربولและชาวตะวันตกมีความคิด การจดจำ การเรียนรู้ ประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ต่างกัน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการการจัดประเภท

การทำความเข้าใจคำจึงเป็นการทำความเข้าใจวัฒนธรรม ไม่ว่าจะวัฒนธรรมนั้นจะมีความเป็นนามธรรมเพียงใดก็ตาม เราก็คงสามารถศึกษาเข้าใจระบบความนึกคิดของเจ้าของวัฒนธรรมนั้นได้ นับว่าเป็นกระบวนการวิเคราะห์คำศัพท์เพื่อเปิดเผยให้เห็นระบบมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กับคำที่ใช้ ดังนั้นการทำความเข้าใจคนด้วยการเข้าถึงระบบปริชาน (cognitive system) อันเป็นระบบความรู้ ความคิด มโนทัศน์ (concept) ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ผ่านการศึกษาความหมายของคำที่ใช้โดยคนในกลุ่มสังคมนั้นๆ โดยอยู่บนพื้นฐานความคิดที่เห็นว่าการจำแนกประเภทย่อมมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่มสังคม และได้พัฒนาလာมาเป็นแนวทางการศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) ซึ่งเป็นวิธีที่มุ่งวิเคราะห์ระบบความคิดหรือระบบปริชานของมนุษย์ผ่านคำศัพท์ที่ใช้ในภาษา

2.3.2 ระเบียบวิธีศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

สำหรับวิธีการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์นั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549: 83) ได้สรุปหลักการสำคัญในการวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ไว้ 5 ประการ ดังนี้

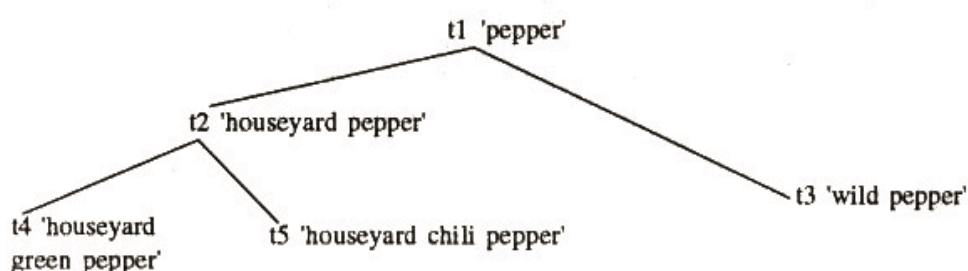
1. คำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ ดังนั้นการวิเคราะห์คำทำให้เห็นและเข้าใจมโนทัศน์ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจระบบความรู้ ความคิดและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ต้องได้มาอย่างเป็นธรรมชาติ
3. เน้นการวิเคราะห์ความหมายของคำ
4. ผู้วิเคราะห์ต้องใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้
5. เป้าหมายของการวิเคราะห์คือการตีแผ่ระบบความรู้จากมุมมองของชาวบ้าน ไม่ใช่จากมุมมองของผู้วิเคราะห์

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงมีวิธีการสำหรับการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ได้หลายวิธี แต่ผู้วิจัยเลือกใช้เช่น การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทางความหมาย และการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน มาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ โดยทางผู้วิจัยขอกกล่าวถึงแต่ละวิธีการโดยสรุปดังนี้

2.3.2.1 การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

เบอร์ลิน (Berlin, 1992)¹¹ กล่าวว่า การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) คือการจัดความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งออกเป็นลำดับชั้นในรูปแบบเดียวกับการจัดอนุกรมวิธานซึ่งมีการจัดแบ่งสิ่งมีชีวิตตามลำดับของ kingdom, phylum, class, order, division, family, genus, species โดยมีหลักการสำคัญในการจัดจำพวกตามที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549: 86) ได้ระบุไว้คือ หลักการเปรียบเทียบ (contrast sets) และหลักการรวมไว้เป็นพวก (inclusion) โดยคำที่อยู่ในระดับเดียวกันจะเปรียบเทียบกันหรือตรงข้ามกัน ส่วนคำที่อยู่ในระดับบนหรือระดับเหนือกว่าจะรวมคำที่อยู่ในระดับต่ำกว่ามาไว้ซึ่งเป็นหลักการของการรวมไว้เป็นพวก หรืออาจกล่าวได้ว่าคำที่อยู่ในชั้นบนจะเป็นคำที่มีคุณสมบัติครอบคลุมสมาชิกคำของชั้นที่อยู่ต่ำกว่า และสมาชิกที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกันก็จะมีคุณสมบัติที่ต่างกัน เช่นคำว่า “สัตว์” อยู่เหนือระดับคำว่า “แมว” กับ “หมา” ดังนั้นจึงรวมแมวกับหมาไว้อยู่ภายใต้คำว่า สัตว์ ส่วนคำว่า “แมวสีเขียว” “แมวเปอร์เซีย” และ “แมวลายเสือ” เป็นชื่อที่อยู่ภายใต้ “แมว” อีกชั้นหนึ่ง การจัดจำพวกแบบชาวบ้านเป็นระบบการจำแนกประเภทอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดของผู้พูดในการจัดกลุ่มให้กับประสบการณ์ที่พบเห็น เช่น ระบบการแบ่งสัตว์ในแบบชาวบ้าน จะเป็นการจัดกลุ่มตามอย่างที่ชาวบ้านเข้าใจ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงมุมมองโลกทัศน์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง

การจัดจำพวกแบบชาวบ้านต้องแสดงลำดับชั้นของคำตามที่เบอร์ลิน (Berlin, 1992: 38) กล่าวไว้ คือ (1) แบบต้นไม้ (tree diagram) และ (2) แบบกล่อง (box diagram) ดังแสดงในภาพที่ 2.7 และ 2.8

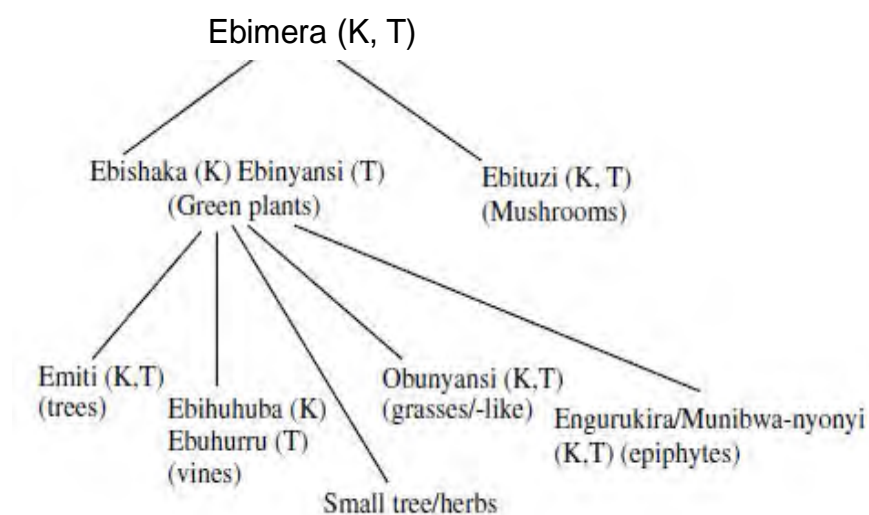
ภาพที่ 2.7 แผนภาพลำดับชั้นแบบต้นไม้ (tree diagram) ดัดแปลงจาก พิตเทิล (Pittle, 2005: 58)

¹¹ www.knowledgebank.irri.org.soccomm/understandin_farmers-Ethnoscience.htm

PEPPER		
HOUSEYARD PEPPER		WILD PEPPER
HOUSEYARD GREEN PEPPER	HOUSEYARD CHILI PEPPER	

ภาพที่ 2.8 แผนภาพลำดับชั้นแบบกล่อง (box diagram) ดัดแปลงจาก พิตเทิล (Pittle,2005: 58)

ในงานวิจัยของคาคุดีดี (Kakudidi, 2004) ก็ได้นำวิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้านไปใช้ในการศึกษาการจัดจำพวกพืชของชาวบ้านที่พูดภาษารูลโล (Rulolo -T) และภาษารูกิกา (Rukiga -K) ซึ่งอาศัยอยู่รอบๆอุทยานแห่งชาติคิบาเล (Kibale National Park) ประเทศอูกันดา ทำให้เห็นว่าทั้งผู้พูดภาษารูลโล และ ผู้พูดภาษารูกิกา แบ่งพืชสีเขียว (Ebishaka/Ebiyansi) ออกจากพืชกลุ่มเห็ด (Ebituzi) เช่นเดียวกัน แสดงว่าเห็ดและพืชสีเขียวเปรียบต่างกัน แต่ทั้ง 2 คำอยู่ภายใต้คำรวม Ebimera ที่หมายถึง พืช เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า แม้เห็ดและพืชสีเขียวต่างก็เป็นพืชเหมือนกัน แต่ทั้งสองก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน โดยงานวิจัยชิ้นนี้ นำเสนอการจัดจำพวกแบบชาวบ้านด้วยแผนภาพลำดับชั้นแบบต้นไม้ (tree diagram) ดังแสดงในภาพที่ 2.9

ภาพที่ 2.9 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกพืชในอูกันดา (Kakudidi, 2004)

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ด้วยการจัดจำพวกแบบชาวบ้านก็ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่าสิ่งที่นำมาเปรียบนั้น มีความเหมือนหรือต่างกันด้วยเงื่อนไขใด ยกตัวอย่างเช่น การแบ่งกลุ่มพืชสีเขียวและกลุ่มเห็ดในงานของ คาคุดีดี (Kakudidi, 2004) ข้างต้น

หากใช้แค่เพียงวิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน ก็จะทำให้ความเข้าใจได้จากแผนภาพแค่เพียงว่า พีชสีเขียว (Ebishaka/Ebiyansi) และพีชกลุ่มเห็ด (Ebituzi) แตกต่างกันเพราะอยู่ในหน้าระนาบลำดับชั้นเดียวกัน ฉะนั้นจึงต้องใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายมาช่วยทำความเข้าใจเพื่อให้ได้การวิเคราะห์ที่สมบูรณ์มากขึ้น

2.3.2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis) มีหลักการเพื่อจำแนกคำออกจากคำอื่นๆ ในกลุ่มคำเดียวกัน โดยการนำคำในกลุ่มมาแจกแจงความหมายย่อย ที่เรียกว่าอรรถลักษณะ (semantic features) หรือองค์ประกอบทางความหมาย (semantic components) ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในกลุ่มคำ

อนึ่ง อรรถลักษณะ (semantic features) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจำแนกประเภทคำ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่า ความหมายของคำเกิดจากการรวมหน่วยพื้นฐานทางความหมายเล็กๆ หลายๆ หน่วยเข้าด้วยกัน ในลักษณะกลุ่มทางความหมาย (a bundle of distinctive features) เช่นคำว่า mare และ stallion ทั้ง 2 คำนี้มีอรรถลักษณะ [HORSE] เหมือนกัน แต่ต่างกันว่า stallion ใช้อรรถลักษณะ [MALE] และ mare ใช้อรรถลักษณะ [FEMALE] ซึ่งอาจเขียนใหม่ให้อยู่ในรูปของอรรถลักษณะทวิลักษณ์ (binary features) เป็น [-MALE] ก็ได้ อรรถลักษณะที่ใช้แสดงความแตกต่างทางความหมายของคำเรียกว่า อรรถลักษณะจำแนก (distinctive features)

เทย์เลอร์ (Taylor, 2007: 21-23) จึงได้สรุปหลักการแนวคิดอรรถลักษณะในการจำแนกประเภทแบบดั้งเดิม ดังนี้

- 1) สิ่งหนึ่งจะมีคุณสมบัติต้องเลือกว่า เป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มหรือไม่อยู่ในกลุ่ม คือมีได้แค่ความเป็น + หรือ - แต่จะมีทั้ง + หรือ - พร้อมกันไม่ได้
- 2) องค์ประกอบทางความหมายจะเป็นทวิลักษณ์ (binary) ก็คือองค์ประกอบทางความหมายเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือไม่เป็นสมาชิกของกลุ่ม
- 3) ประเภทต้องมีขอบเขตชัดเจน (clear boundaries) เป็นการมุ่งเน้นความแตกต่างระหว่างประเภท เมื่อมีประเภทเกิดขึ้น ย่อมหมายถึงการแบ่งสรรพสิ่งในโลกออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดหนึ่งจะเป็นสมาชิกของประเภท อีกชุดหนึ่งไม่ใช่สมาชิกประเภท
- 4) สมาชิกในประเภทเดียวกันมีสถานะเท่ากัน เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มประกอบขึ้นจากชุดขององค์ประกอบทางความหมายเหมือนกันหมด ไม่มีสมาชิกใดที่มี

องค์ประกอบทางความหมายแค่เพียงบางส่วน และไม่มีสมาชิกใดที่มีคุณสมบัติดีกว่าสมาชิกอื่นซึ่งเลคอฟ (Lakoff, 1990: 13) ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้

- 5) อรรถลักษณะมีความเป็นสากลลักษณะ หลักการนี้มีที่มาจากการใช้อรรถลักษณะในการศึกษาทางสัทวิทยา และชุดของอรรถลักษณะที่กำหนดขึ้นใช้นี้ สามารถครอบคลุมการศึกษาทางสัทวิทยาได้ทุกระบบภาษา ดังนั้นอรรถลักษณะจึงต้องมีความเป็นสากลลักษณะ

นอกเหนือไปจากนี้ อรรถลักษณะ (feature) จะต้องมีความเป็น ‘ดั้งเดิม’ (primitive) ไม่สามารถแตกเป็นความหมายย่อยอื่นได้อีก เช่น [MALE] ไม่สามารถแยกได้อีก แต่ถ้าเป็นอรรถลักษณะ [MAN] หรือ [BACHELOR] ทั้งสองอรรถลักษณะนี้ ได้รวมความหมายของ [MALE] ไว้ด้วย ฉะนั้น อรรถลักษณะ [MAN] และ [BACHELOR] จึงไม่ใช่อรรถลักษณะ ‘ดั้งเดิม’

อย่างไรก็ตาม การที่คำแต่ละคำสามารถจำแนกออกเป็นหลายอรรถลักษณะ (semantic features) ทำให้ต้องระมัดระวังในการระบุลักษณะ “จำเป็นและเพียงพอ” (necessary and sufficient features) ที่จะแยกความหมายของคำหนึ่งออกจากอีกคำหนึ่งในแวดวงความหมาย คำศัพท์เดียวกัน อีกทั้งต้องรู้ว่าคำที่นำมาวิเคราะห์สัมพันธ์กับคำอื่นหรือไม่ อย่างไร เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำนั้นๆ มากขึ้นอีกทั้งคำแต่ละคำจะต้องมีความหมายเหมือนหรือต่างกันอย่างเป็นระบบอย่างเช่นตัวอย่างที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549: 84) ยกกว่าหากต้องการทราบความหมายของคำว่า “father” ‘พ่อ’ เราต้องหาความแตกต่างของคำนี้ด้วยการเปรียบเทียบความหมายกับคำศัพท์ในแวดวงคำเรียกญาติทำให้รู้ว่า คำว่า “father” ‘พ่อ’ ต่างจากความหมายของคำว่า “mother” ‘แม่’ ในแง่ของเพศ คือ “father” มีความเป็น [ชาย] และ “mother” มีความเป็น [หญิง] เป็นต้น

ข้อดีของวิธีการแยกองค์ประกอบทางความหมาย ทำให้เราเห็นลักษณะความสัมพันธ์ของคำผ่านความหมายเช่นเป็นคำเหมือน (synonym) คำตรงข้าม (antonym) เป็นต้น เหมือนดังที่แสดงในคำว่า mare และ stallion ที่จัดว่าเป็นคำตรงข้ามกันเพราะอรรถลักษณะด้านเพศ (gender) คือ [-MALE] และ [+MALE] ตามลำดับ อีกทั้งยังสังเกตได้ว่าคู่คำอย่างเช่น boy-girl, husband-wife และ uncle-aunt จะมีองค์ประกอบทางความหมายที่ต่างกันเพียง 1 องค์ประกอบ คือ [MALE] และ [FEMALE] ส่วนองค์ประกอบทางความหมายที่เหลือจะเหมือนกันเองในแต่ละคู่ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เรารู้ความสัมพันธ์ระหว่างคำแบบอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบการรวมความหมายเข้าไว้ด้วยกัน (inclusion) และแบบจำกลุ่มลูกกลุ่ม (hyponymy) เช่นความหมายคำว่า “man” ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [ADULT], [HUMAN], [MALE] ที่รวมคำว่า “bachelor” เข้าไว้ภายใต้ คำว่า “man” จึงเป็นคำจำกลุ่มของ “bachelor” ที่เป็นคำลูกกลุ่ม นอกจากนี้ การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายที่มีเงื่อนไขของเรื่อง “ความจำเป็นและพอเพียง” (need and sufficient) เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้กลุ่ม

ทางความหมาย (semantic categories) ที่ปรากฏมีลักษณะแยกจากกันอย่างเด็ดขาด (clear-cut boundaries)

สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบนั้น เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์ (2525: 319-323) กล่าวว่าต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ความหมายของคำ แล้วจึงกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) โดยพิจารณาว่าคำที่นำมาวิเคราะห์มีความแตกต่างกันในแง่ใดบ้าง หลังจากนั้นจึงกำหนดอรรถลักษณะในแต่ละมิติแห่งความแตกต่าง โดยอรรถลักษณะจะอยู่ในรูปแบบทวิลักษณ์ (binary) คือจะมีความหมายหนึ่งเป็น + อีกความหมายหนึ่งมีค่าเป็น - และมีอรรถลักษณะอื่น ซึ่งก็คืออรรถลักษณะที่ให้ความหมายเฉพาะเจาะจงลงไปจัดว่าเป็นองค์ประกอบแบบบรรยาย (descriptive feature) ซึ่งมีค่าเป็นบวกเสมอ แล้วจึงแสดงความหมายในรูปองค์ประกอบ ตัวอย่างเช่น คำว่า เด็กชาย และเด็กหญิง เป็นคำในแคววศัพท์เรียกญาติเหมือนกัน เมื่อพิจารณาความหมายของคำทั้งสอง จะพบอรรถลักษณะที่ประกอบกันขึ้นเป็นความหมายของคำว่าเด็กชายและเด็กหญิง ดังต่อไปนี้

เด็กชาย	เด็กหญิง
$\begin{pmatrix} + \text{ มีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ + \text{ ชาย} \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} + \text{ มีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ - \text{ ชาย} \end{pmatrix}$

จะเห็นได้ว่าอรรถลักษณะที่ทำให้คำว่าเด็กชายและเด็กหญิงมีความแตกต่างกันคืออรรถลักษณะ [เพศชาย] และ [เพศหญิง] และจากแนวคิดข้างต้นที่มักกำหนดอรรถลักษณะให้เป็นแบบทวิลักษณ์ (binary) จึงสามารถใช้อรรถลักษณะ [+ชาย] แทนความหมายของความเป็นผู้ชาย และใช้ [-ชาย] แทนความหมายของความไม่ใช่เพศชาย ซึ่งเทียบได้กับเพศหญิงนั่นเอง

ในงานวิจัยของคาคูดีดี (Kakudidi, 2004) แสดงให้เห็นว่าพีชสีเขี้ยว (Ebishaka/Ebiyansi) และพีชกลุ่มเห็ด (Ebituzi) แตกต่างกันด้วยคุณสมบัติของ มิติราก (root), มิติเมล็ด (seeds), มิติการดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง (self support) ดังที่แสดงในตารางที่ 2.1 เป็นต้น

ตารางที่ 2.1 ตารางจำแนกอรรถลักษณะของคำเรียกพืชในภาษาอูกันดา (Kakudidi, 2004)

Table 1 Life form characters

Character	Tree/big shrub	Small tree/herbs	Vines/ climbers	Grass/ grass-like	Epiphytes	Mushrooms
Roots [omuzi (K), omuhama (T)]	+	+	+	+	+	+/-
Seeds [embibo (K), ensigo (T)]	+	+	+	+	+	-
Fruits [ekjuma (K, T)]	+	+	+	+	+	-
Flowers [ekimari (K), ekyakyo (T)]	+	+	+/-	-	+/-	-
Leaves [amababi (K,T), amakoora (T)]	+	+	+	+	+	-
Wood [ekiti (K,T)]	+	+/-	+/-	-	+/-	-
Bark [ebishshu (K), ebisaisu (T)]	+	+/-	+/-	-	+/-	-
Thorns [amahwa (K,T)]	+/-	+/-	+/-	-	-	-
Joints [engiga (K,T)]	-	-	-	+	+/-	-
Self support	+	+	-	+	-	+
Multi-stems	+/-	+	+/-	+	+	-
Cane-like	-	-	-	+	+/-	-

+, present; -, absent; +/-, equal response.

สามารถเขียนแสดงอรรถลักษณะองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกพืชสี่เขียว (Ebishaka/Ebiyansi) และเห็ด (Ebituzi) ของผู้พูดภาษารูลโลโล และรุกิกโก ได้ดังนี้

Ebishaka/Ebiyansi

$$\begin{pmatrix} + \text{ root} \\ + \text{ seed} \\ + \text{ leaves} \\ + \text{ self support} \end{pmatrix}$$

Ebituzi

$$\begin{pmatrix} \pm \text{ root} \\ + \text{ seed} \\ - \text{ leaves} \\ + \text{ self support} \end{pmatrix}$$

จะเห็นได้ว่าอรรถลักษณะที่ทำให้คำว่าพืชสี่เขียว (Ebishaka/Ebiyansi) และเห็ด (Ebituzi) แตกต่างกันคืออรรถลักษณะ [+leaves] และ [-leaves] จากมิติการมีใบ (leaves)

ดังนั้น เมื่อเราพิจารณางานวิจัยของ คาคุดิดิ (Kakudidi, 2004) ที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการเลือกใช้ทั้งวิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน และการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ควบคู่กันไป เพื่อให้ผลการวิเคราะห์การจัดจำพวกพืชของชาวบ้านที่พูดภาษารูลโลโล (Rulolo -T) และภาษารุกิกกา (Rukiga -K) ซึ่งอาศัยอยู่รอบๆอุทยานแห่งชาติคิบาเล (Kibale National Park) ประเทศอูกันดา มีรายละเอียดที่ชัดเจนและช่วยให้เข้าใจการมองโลกของชาวบ้านเหล่านี้ที่มีต่อพืชได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

2.3.3 งานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ในอดีต

ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อ 2.3.1 และ 2.3.2 ข้างต้นว่าผู้วิจัยจึงเห็นว่าวิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่เป็นวิธีที่ดีในการเข้าถึงระบบปริชาน (cognitive system) อันเป็นระบบความรู้ ความคิด มโนทัศน์ (concept) ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งด้วยการศึกษาความหมายของคำที่ใช้โดยคนในกลุ่มสังคมนั้นๆ ดังนั้น การที่ชนในสังคมมีภาษาที่เกี่ยวข้องกับ “ผี” ก็เป็นเพราะพวกเขาเชื่อว่าผี “ผี” อยู่ในสังคมของเขาจริงๆ แม้ว่าการระบุลักษณะ บ่งชี้สถานะ หรือการให้คำจำกัดความคำว่า “ผี” อย่างชัดเจนเป็นเรื่องยาก แต่เรารู้และเชื่อว่ามีสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้เหล่านี้อยู่รอบๆ ตัวเรา อีกทั้งมี ‘คำ’ ที่สามารถถ่ายทอดความคิดของตนไปยังผู้อื่นให้เข้าใจถึงสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจของ “สิ่ง” นั้นตรงกัน ถือเอาว่าเป็นเครื่องแสดงความสนใจของคนในสังคมนั้นๆ จนกระทั่งสิ่งนั้นมีความสำคัญทางวัฒนธรรม โดยสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ให้ความสนใจจะถูกเก็บไว้เป็นมโนทัศน์ในระบบปริชาน

การวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ในอดีต มักวิเคราะห์วงคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในหมวด คำเรียกญาติ คำเรียกสี คำเรียกรส คำเรียกชื่อสถานที่ คำเรียกโรค เป็นต้นผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงคำเหล่านี้ โดยเน้นงานวิจัยที่ใช้วิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน และวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลัก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.3.3.1 การศึกษาคำเรียกโรค

ผลงานการศึกษาของ เฟรค (Frake, 1961 ใน Hymes, 1964) ใช้วิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้านในการวิเคราะห์ชื่อโรคในชุมชนชาวสุบานัม (Subanum) บนเกาะมินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์โดยเฝ้าสังเกตคำถามคำตอบที่ชาวสุบานัมใช้เวลาทักทายกันเพื่อรวบรวมคำ ซึ่งแสดงลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของคำด้วยแผนภาพที่ 2.10 ดังนี้

<i>samad</i> 'wound'	<i>nuka</i> 'skin disease'													
	<i>mejebag</i> 'inflammation'			<i>beldut</i> 'sore'				<i>buni</i> 'ringworm'						
				<i>telemaw</i> 'distal ulcer'		<i>baga?</i> 'proximal ulcer'								
	<i>pugu</i> 'rash'	<i>nuka</i> 'eruption'	<i>pagid</i> 'inflamed quasi bite'	<i>betukap</i> 'ulcerated inflammation'	<i>mejebag</i> 'inflamed wound'	<i>telemaw glai</i> 'shallow distal ulcer'	<i>telemaw bigun</i> 'deep distal ulcer'	<i>baga?</i> 'shallow proximal ulcer'	<i>begwak</i> 'deep proximal ulcer'	<i>beldut</i> 'simple sore'	<i>selimbunut</i> 'spreading sore'	<i>buyayag</i> 'exposed ringworm'	<i>buni</i> 'hidden ringworm'	<i>bugais</i> 'spreading itch'

ภาพที่ 2.10 การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน จากงานวิจัยเรื่อง Levels of contrast in “skin disease” terminology (จาก Frake 1961 ใน Hymes, 1964)

เฟรดพบว่า ชาวบ้านให้ความสำคัญกับโรคหรืออาการของโรคมก เพราะแม้กระทั่ง การตกทาย ก็มีกยกประเด็นการเป็นโรคขึ้นมาเป็นหัวข้อการสนทนาที่ตกทายด้วย แสดงว่าชาวสุบานัมใส่ใจกับเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ อีกทั้งยังพบว่ามีความสัมพันธ์กับโรคมก จนไม่แน่ใจว่าคำใดเป็นชื่อโรค คำใดเป็นอาการของโรค ดังตัวอย่างจากแผนภาพที่ 2.10 ข้างต้น จะเห็นว่า *nuka* 'skin disease' เป็นคำที่อยู่ในชั้นสูงสุดของการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน จึงเป็นคำที่ครอบคลุมคำทั้งหมดที่อยู่ภายใต้คำว่า *nuka* 'skin disease' และคำ *mejebag* 'inflammation' ก็เปรียบต่างกับคำว่า *beldut* 'sore' และ *buni* 'ringworm' เพราะเป็นคำที่อยู่ในหน้าระนาบเดียวกัน การจำแนกคำเรียกโรคของเฟรดในครั้งนี้ ทำให้เราเข้าใจการจัดโรค หรืออาการของโรคที่มีอยู่ในระบบปริชานของชาวสุบานัมมากขึ้นกว่าเดิม

2.3.3.2 การศึกษาคำเรียกญาติ

คำเรียกญาติ เป็นอีกหนึ่งวงศัพท์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เพราะเป็นสิ่งสะท้อนระบบเครือญาติ โครงสร้างของครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมมนุษย์งานวิจัยเกี่ยวกับคำเรียกญาติที่เลือกมา ได้แก่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทยที่แสดงโดยคำเรียกญาติ, การศึกษาคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองของวิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535), การศึกษาคำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง ของศุภมาส เอ่งฉ้วน (2537) งานของ คอมป์ตัน (Compton, 2002) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์คำเรียกญาติในภาษาลาว และงานวิจัยคำเรียกญาติในภาษาเกนชิว (Kenshiw) ของ บิชอป (Bishop, 1996)

อนึ่ง การศึกษาคำเรียกญาติมักมีระเบียบการวิเคราะห์ไปในทิศทางเดียวกัน คือใช้วิธีการวิเคราะห์ห่องค์ประกอบทางความหมาย และใช้อักษรย่อเพื่อลดความยาวในการเขียนลำดับความสัมพันธ์ดังนี้ Mo-แม่ Fo-พ่อ So-ลูกชาย Da-ลูกสาว Br-พี่/น้องผู้ชาย Si-พี่/น้องผู้หญิง (o) = older คือ มีอายุมากกว่า และ (y) = younger คือ มีอายุน้อยกว่า เมื่อนำอักษรเหล่านี้มาประสมกันจะแปลความหมายจากด้านหลังมาด้านหน้า เช่น

ปู่	FaFa	FaFaBr	FaMoBr	ย่า	FaMo	FaFaSi	FaMoSi	
พี่	Br(o)	Si(o)	FaBrSo(o)	etc.	น้อง	Br(y)	Si(y)	MoBrSo(y)

โดยปกติ นักวิจัยมักกำหนดมิติแห่งความแตกต่างสำหรับการวิเคราะห์ห่องค์ประกอบทางความหมายไว้ 5 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ (generation) สายเลือด (linearity) อายุ (age) เพศ (sex) ฝ้าย(พ่อ/แม่) (parental link)

มิติรุ่นอายุ หมายถึงลำดับความสัมพันธ์ในแกนแนวตั้งโดยให้ตัวเอง (ego) เป็นรุ่น 0

รุ่น +1	หมายถึง สูงกว่าตัวเอง 1 รุ่น ได้แก่ พ่อ แม่
รุ่น +2	หมายถึง สูงกว่าตัวเอง 2 รุ่น ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย
รุ่น +3	หมายถึง สูงกว่าตัวเอง 3 รุ่น ได้แก่ ทวด/ชวด
รุ่น -1	หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 1 รุ่น ได้แก่ ลูก
รุ่น -2	หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 2 รุ่น ได้แก่ หลาน
รุ่น -3	หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 3 รุ่น ได้แก่ เหลน
รุ่น -4	หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 4 รุ่น ได้แก่ โหลน

มิติสายเลือด หมายถึงการสืบสายโลหิต แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือการสืบสายเลือดโดยตรง [+สายตรง] และไม่ใช่สายเลือดโดยตรง [-สายตรง]

มิติอายุ หมายถึง จำนวนปีตั้งแต่เกิดว่าคำที่วิเคราะห์นั้นมีจำนวนปีมากหรือน้อยกว่าตัวเรา (ego) แบ่งเป็น [+อายุ] และ [-อายุ] ซึ่งหมายถึง การแก่กว่า และอ่อนกว่า ตามลำดับ

มิติเพศ หมายถึง ความเป็นหญิงหรือชาย โดยกำหนดอรรถลักษณะเป็น [-ชาย] และ [+ชาย] ตามลำดับ

มิติฝ้าย (พ่อ/แม่) หมายถึง การนับความสัมพันธ์โดยยึดตามสายฝ้ายพ่อ หรือฝ้ายแม่ โดยกำหนดอรรถลักษณะ เป็น [+พ่อ] และ [-พ่อ] ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์คำเรียกญาติ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) วิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยมาตรฐานด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย แล้วพบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานทั้งหมด 18 คำ 17 ประเภท คือ ทวด/ชวด ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลุง ป้า อา น้ำ พี่ น้อง ลูก หลาน เหลน โหลน โดยคำเรียกญาติเหล่านี้ต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 5 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ ฝ่าย(พ่อ/แม่)ซึ่งสามารถจำแนกองค์ประกอบของคำเรียกญาติในภาษาไทยได้โดยใช้มิติแห่งความต่างและอรรถลักษณะที่กำหนดไว้ข้างต้น ตัวอย่างเช่น

ชวด/ทวด	ปู่	พ่อ
$\left[\begin{array}{c} \text{รุ่น} +3 \\ \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{c} \text{รุ่น} +2 \\ + \text{ชาย} \\ + \text{พ่อ} \\ \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{c} \text{รุ่น} +1 \\ + \text{สายตรง} \\ + \text{ชาย} \\ \end{array} \right]$

นอกจากนี้ ยังค้นพบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องความอาวุโส และการให้ความสำคัญกับฝ่ายแม่เพราะมีการนำคำเรียกญาติฝ่ายแม่ไปใช้มากกว่าเช่นคำอุปลักษณะ ต่อมา อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Prasithrathsint, 2000) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคำเรียกญาติไม่พื้นฐานเพิ่มเติมซึ่งพบว่ามีถึง 32 คำ และมีมิติแห่งความแตกต่างเพิ่มเติมสำหรับคำเรียกญาติไม่พื้นฐานอีก 3 มิติ ได้แก่ เพศของผู้พูด การใช้วิธีการพูดแบบรับหู และการแต่งงานใหม่

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเรื่องคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองของวิภัสรินทร์ ประพันธ์สิริ (2535) ซึ่งเป็นหนึ่งในงานวิจัยคำเรียกญาติในประเทศไทย ได้พบว่า คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองที่เชียงใหม่และลำพูนมีจำนวนมิติแห่งความแตกต่างเท่ากับในงานของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) แต่กลับพบว่า คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองที่เชียงรายและลำปางมีมิติแห่งความแตกต่างเพียง 4 มิติ เพราะไม่ต้องใช้มิติฝ่าย (พ่อ/แม่) ส่วนงานวิจัยของศุภมาส เอ่งฉ้วน (2537) เรื่องคำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง พบว่า คนจีนฮกเกี้ยนที่อาศัยอยู่ในกระบี๋ ตราง พังงา ภูเก็ต และ ปีนัง (มาเลเซีย) มีมิติแห่งความแตกต่างทั้งหมด 6 มิติ ซึ่งมากกว่างานวิจัยคำเรียกญาติที่กล่าวไปแล้วข้างต้น คือเพิ่ม มิติการแต่งงาน เช่นคำว่า ‘ɽym⁴’ เรียก “ภรรยาของพี่ชายของพ่อ” และ ‘cim⁴’ ใช้เรียก “ภรรยาของน้องชายของพ่อ” ส่วนญาติที่แต่งงานกับฝ่ายหญิงมีคำเดียวคือคำว่า ‘tiaw²’ หมายถึง “สามีของพี่สาวหรือน้องสาวของแม่” ส่วนญาติที่แต่งงานกับฝ่าย “สายแม่” ถึงแม้จะเป็นผู้ชายก็มีใช้คำเดียวคือ คำว่า ‘kim²’ หมายถึง “ภรรยาของพี่ชายหรือน้องชายของแม่”

ส่วนในงานการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาลาวของ คอมป์ตัน (Compton, 2002) ซึ่งได้วิเคราะห์คำสรรพนามและคำเรียกญาติจากบทเจรจาระหว่างหมอลำหญิงชาย 2 คน จากการ

ถอดความบทร้อง คอมพิวเตอร์ก็พบว่า ตลอดคิวการร้องทั้งหมด 159 บรรทัด หมอลำชายใช้คำแทนตัวเอง 36 ครั้ง โดยมีเพียงแค่ 2 คำเท่านั้นที่เป็นคำเรียกญาติจริงๆ ไม่ใช่คำเรียกญาติที่ทำหน้าที่เป็นคำสรรพนามคือ phii และ âay

พี่	phii	'older sibling'	I, me, my
อ้าย	âay	'older male sibling'	I, my

ในขณะที่หมอลำหญิงใช้ชื่อตัวเองเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 แต่หมอลำชายไม่เคยใช้ชื่อตัวเองเป็นสรรพนามแทนตัวเอง อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจกว่าคือคำเรียกญาติสำหรับ “ความเป็นญาติที่อายุน้อยกว่า” หมอลำหญิงจะใช้แทนตัวเอง เช่นเดียวกันกับที่หมอลำชายก็จะใช้พูดถึงตัวเองโดยใช้คำที่แสดงความเป็นพี่ใหญ่ ในขณะที่ฝ่ายหญิงทำตัวเหมือนเป็น ‘น้องสาว’

งานวิจัยคำเรียกญาติอีกเรื่องหนึ่งของ บิชอป (Bishop, 1996) คำเรียกญาติในภาษาเคนชิว (Kenshiw) ซึ่งเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขาอัสเลียน (Aslian) ที่พูดโดยคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในป่าแถบภาคใต้ของไทยและตอนเหนือของมาเลเซีย ผลจากการวิเคราะห์พบว่าระบบคำเรียกญาติของชาวเคนชิวบางคำสามารถนำไปใช้เป็นคำเรียกขานได้ เช่น คำว่า *toɔ* ความสัมพันธ์ของคำคือ PaFa คำว่า *toj* ความสัมพันธ์ของคำคือ PaPaBr, PaPaSiHu

จากงานวิจัยเกี่ยวกับคำเรียกญาติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่า งานของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533), Prasithrathsinth (2000), วิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) และ ศุภมาส เองฉ้วน (2537) เป็นการศึกษาคำเรียกญาติด้วยการใช้วิธีการแยกองค์ประกอบทางความหมาย ดังนั้นจึงสามารถแสดงความหมายของคำได้อย่างชัดเจนผ่านชุดอรรถลักษณะ ซึ่งพบว่ามิติแห่งความแตกต่างที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์คำเรียกญาติในงานเหล่านี้มี 4 มิติ คือ มิติรุ่นอายุ มิติสายเลือด มิติอายุ และ มิติเพศ ส่วนมิติฝ่าย (พ่อ/แม่) นั้นในงานของวิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า เป็นมิติที่ไม่จำเป็นต่อการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองโดยเฉพาะที่พูดในเชียงรายและลำปาง

นอกจากนี้ ในงานของ คอมพิวเตอร์ (Compton, 2002) และ บิชอป (Bishop, 1996) ไม่ได้แสดงให้เห็นความหมายของคำในรูปองค์ประกอบทางความหมาย แต่มุ่งนำเสนอผลงานวิจัยในลักษณะการบรรยาย อีกทั้งยังเน้นไปในหัวข้อการนำคำเรียกญาติมาใช้ในรูปแบบของคำเรียกขานมากกว่า อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานเขียนทั้ง 2 ชิ้นนี้ จะไม่ได้กำหนดมิติแห่งความแตกต่าง แต่ก็พอจะอนุมานได้ว่ามีนัยของความต่างในเรื่องของรุ่นอายุ อายุ และเพศด้วย

2.3.3.3 การศึกษาคำเรียกรส

คำเรียกรส เป็นการศึกษาวงศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับผัสสะของคน แม้ว่ารสชาติจะเป็นเรื่องที่ใช้เครื่องมือตรวจสอบหาค่าของรสชาติออกมาเป็นตัวเลขได้ แต่ก็ยังไม่ได้เปิดเผยโน้ตศรัว่าทำไมคนแต่ละชนชาติจึงมีจำนวนคำเรียกรสต่างกัน ดังนั้นงานการศึกษาคำเรียกรสที่นอกเหนือจากการวัดค่าทางวิทยาศาสตร์แล้ว จึงมักใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายเป็นวิธีการในการแยกคำเรียกรสออกจากคำศัพท์วงอื่นๆ อีกทั้งยังมุ่งแบ่งคำเรียกรสออกเป็นคำเรียกรสพื้นฐานและคำเรียกรสไม่พื้นฐาน

ในงานวิจัยเรื่องคำเรียกรสในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ซึ่งอัญชลิกา ผาสุกกิจ (2543) ได้ศึกษาไว้พบว่า คำเรียกในภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่นมีคำเรียกรสพื้นฐานที่เหมือนกันจำนวน 8 คำ คือ เปรี้ยว หวาน เค็ม ขม เผ็ด จืด ฝาด และ มัน แต่ก็มีภาษาไทยบางถิ่นที่มีคำเรียกรสพื้นฐานมากกว่านี้เช่น ภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ มีคำเรียกรสพื้นฐาน เรียกประเภทรสเผ็ด และรสขื่น ส่วนภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีพบคำเรียกรสพื้นฐานมากกว่าภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ 1 คำ คือคำเรียกรสขื่น

คำเรียกรสที่อัญชลิกา (2543) ค้นพบนี้มีความแตกต่างทางความหมายทั้งสิ้น 8 มิติ คือ ตำแหน่งปุ่มรับรส ความเป็นกรด รสที่ลิ้น ความแสบร้อน ความฉะอืดฉะอม ความขาลิ้น การรับรู้ทางจมูก และความมัน ดังแสดงเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

เผ็ด	ขื่น	ขื่น
-ปุ่มรับรส	- ปุ่มรับรส	-ปุ่มรับรส
+รสที่ลิ้น	+ รสที่ลิ้น	-รสที่ลิ้น
-แสบร้อน	-แสบร้อน	+จมูก
+ฉะอืดฉะอม	-ฉะอืดฉะอม	
+ขาลิ้น		

ส่วนในงานวิจัยคำเรียกรสในภาษาจีนแต่จีวของ พรลัดดา เมฆบัณชูรัย (2547) พบว่า คำเรียกรสพื้นฐานในภาษาจีนแต่จีวมีทั้งหมด 9 คำ คือ tsia:⁴ ‘จืด’, sij¹ ‘เปรี้ยว’, kiam⁵ ‘เค็ม’, ti¹ และ tiam⁵ ‘หวาน’, know⁴ ‘ขม’, kam¹ ‘ชุ่มคอ’, siab² ‘ฝาด’ และ hiam¹ ‘เผ็ด’ โดยคำเรียกรสพื้นฐานทั้ง 9 คำนี้ แตกต่างกันด้วยมิติทางความหมาย 7 มิติ คือ ความคงทนของรส ความฉะอืดฉะอม ความแสบ การได้กลิ่นทางจมูก ความเหนียวคอ ความกระหายน้ำ และความเสียวฟัน สามารถแสดงตัวอย่างองค์ประกอบทางความหมายของคำได้ดังนี้

เค็ม kiam ⁵ $\left(\begin{array}{c} -คงทน \\ -เหนียวคอ \\ +กระหายน้ำ \end{array} \right)$	ขุ่มคอ kam ¹ $\left(\begin{array}{c} +คงทน \\ -ผะอืดผะอม \\ -แสบ \end{array} \right)$	ผาด siab ² $\left(\begin{array}{c} +คงทน \\ +ผะอืดผะอม \\ -ขื่นจมูก \end{array} \right)$
---	---	--

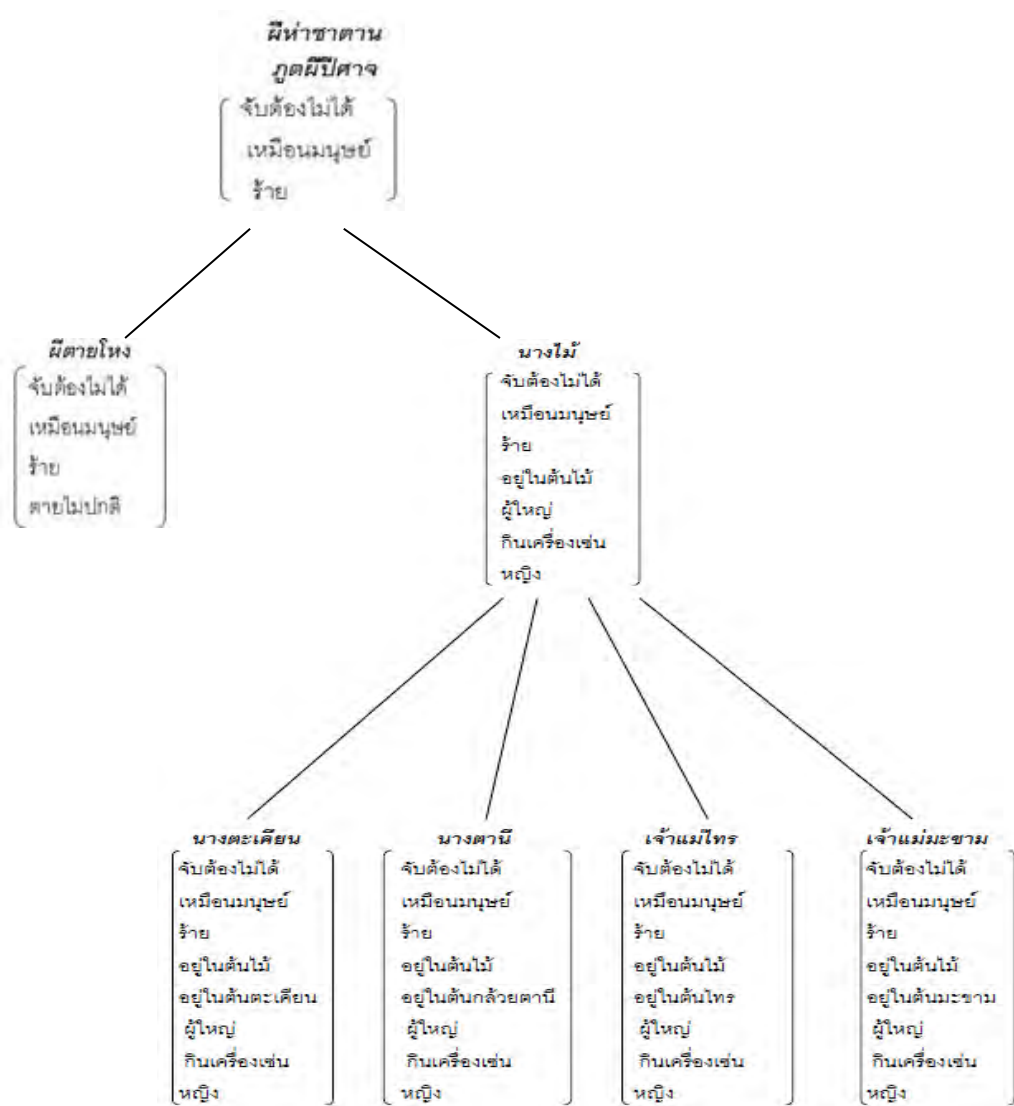
จากการวิเคราะห์คำเรียกรสที่วิเคราะห์ผู้บอกภาษาชาวไทย พบว่าการจำแนกประเภทคำเรียกรสพื้นฐานของผู้พูดภาษาไทย มีจำนวนคำมากกว่าจำนวนรสที่เกิดบนปุ่มรับรสบนลิ้น ซึ่งมีเพียงรส หวาน เปรี้ยว เค็ม ขม เท่านั้น

2.3.3.4 การศึกษาคำเรียกผี

งานวิจัยเรื่อง คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ต.บางเลน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี: การศึกษาแนวบรรพชาสตร์ชาติพันธุ์ ของมนสิการ เฮงสุวรรณ (2550) และบทความเรื่อง “A Folk Taxonomy of Terms for Ghosts and spirits in Thai” (Hengsuwan and Prasithratsint, 2014) ได้ใช้วิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้านและวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจระบบความคิดของชาวบ้านในชุมชนวัดสวนแก้วที่มีต่อสิ่งที่เป็นนามธรรม

ผลการศึกษาพบว่า มีคำเรียกผีที่รวบรวมได้ทั้งหมด 59 คำ จัดเป็น 52 ประเภท และสามารถนำมาจัดระบบตามแบบการจัดจำพวกแบบชาวบ้านได้ 5 ระดับชั้น ตามทฤษฎีของ เบอร์ลิน (Berlin, 1992) อีกทั้งยังพบว่าคำเรียกผีแต่ละคำมีมิติแห่งความแตกต่างทางความหมายพื้นฐาน 3 มิติด้วยกันคือ มิติ “ตัวตน”, “ดีร้าย” และ “สภาพ” นอกจากนี้ยังมีมิติอื่นๆอีก 7 มิติ ได้แก่ “ลักษณะการตาย”, “ที่อยู่”, “หน้าที่”, “อายุ”, “อาหาร”, “เพศ” และ “ลักษณะพิเศษ” รวมทั้งสิ้น 10 มิติ

ดังเช่น ตัวอย่างการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของ “นางไม้” ที่มีความสัมพันธ์กับนางตานี นางตะเคียน ในฐานะที่ นางไม้ เป็นคำรวมกลุ่มของ นางตานี นางตะเคียน เจ้าแม่ไทร และ เจ้าแม่มะขาม โดยคำเรียกผีทั้ง 5 คำนี้ ต่างมีอรรถลักษณะอื่นๆร่วมกัน แต่มีอรรถลักษณะแสดงความต่างกัน ในส่วนของชนิดพันธุ์ไม้เท่านั้น นอกจากนั้นผังการจัดจำพวกยังแสดงให้เห็นว่า คำที่รวมหมู่อยู่ในชุดต่างเดียวกันจะมีองค์ประกอบทางความหมายร่วมกัน เช่นคำเรียกผี นางไม้ ผีตายโหง ที่ต่างก็ถือเป็น ผีห้าชาดาน/ภูตผีศาจ ดังแสดงในภาพที่ 2.11

ภาพที่ 2.11 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผี “นางไม้” ของมนสิการ เสงสุวรรณ (2550)

จากตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งผู้เขียนได้ยกมานั้น ถือเป็นงานส่วนน้อยเท่านั้น ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงงานที่เกี่ยวกับการจำแนกประเภทในวงศัพท์อื่นๆ เช่น คำเรียกสี คำเรียกการประกอบอาหาร (cooking terms) คำเรียกสัมผัส คำเรียกระบบการทอผ้า ฯลฯ

แนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่ใช้ในงานวิจัยข้างต้น อยู่บนพื้นฐานความคิดว่า ภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความคิดและการมองโลกของผู้พูด (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดนี้ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549) ทั้งนี้ การศึกษาการจัดประเภทของคำช่วยเปิดโลกทัศน์ของเราในการทำ

ความเข้าใจระบบมโนทัศน์ของชาติพันธุ์ต่างๆ ว่ามีวิธีการมองโลกอย่างไร เพราะคำเป็นตัวแทนของมโนทัศน์และเป็นตัวเชื่อมโลกทางกายภาพรอบตัวมนุษย์ (physical world) เข้าสู่โลกทางจิตใจภายในปรีชาของมนุษย์ ดังนั้น รูปภาษาจึงเป็นแบบจำลองทางความคิดของมนุษย์ที่มีต่อโลกได้ วิธีการเข้าถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม ทักษะคติ หรือวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจึงสามารถทำได้ด้วยการศึกษาความหมายของคำที่ใช้โดยคนในกลุ่มชนนั้น

อนึ่ง เมื่อผู้วิจัยได้ทบทวนงานเอกสารในหัวข้อ 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผีทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสนาและวัฒนธรรม และ 2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบการได้รับฟังข้อมูลแบบบอกเล่า ก็ได้พบข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าคนที่อาศัยในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจมีมโนทัศน์เกี่ยวกับผีที่มีคุณลักษณะ (attribute) บางอย่างคล้ายคลึงกัน ตัวอย่างเช่น นัต-nat ผีของชาวพม่า (Wilson, 2009) น่าจะเทียบเท่าได้กับ *พระเสื้อเมือง* ของคนไทยเพราะคอยช่วยเหลือดูแลให้คนอยู่อย่างมีความสุข ส่วน *โปลอง-polong* ผีของชาวมาเลย์ มีลักษณะใกล้เคียงกับ *โหงพราย* ของไทยซึ่งกล่าวถึงไว้ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เพราะผีทั้งสองต่างก็ถูกควบคุมและบังคับให้ทำสิ่งต่างๆ ภายใต้อำนาจของหมอผี นอกจากนี้ ยังมี *เปนนังกาลัน-penangalan* ผีของชาวมาเลย์และ *อาบ - ภาบ* ผีของชาวเขมรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ *กระสือ* ของไทย เพราะเป็นผีที่สามารถถอดหัวและเครื่องในแยกออกจากร่างกายได้ นอกจากนี้ นัม (Nam, 2002) ซึ่งศึกษาระบบผีของกลุ่มคนไทยในเขตกวีโจว จังหวัดเหงะอัน ประเทศเวียดนาม ก็พบว่ามโนทัศน์ของคำเรียกผีบางคำประกอบด้วยลักษณะเช่นเดียวกับมโนทัศน์ของคำเรียกผี ที่ปรากฏในประเทศไทย แต่ก็มีบางคำที่มีไม่เหมือนกันเช่น ผีนิ้วหัว (ผีหลังคา) ผีญาเจ้าเสื้อหอเรือน (ผีร้องระบายน้ำที่อยู่หน้าบ้าน) เป็นต้น

ความคล้ายคลึงกันของคำเรียกผีบางคำที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเดียวกันเช่นนี้ สื่อให้เห็นว่าคนในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจจะมียุคความรู้บางอย่างเกี่ยวกับผีหรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติร่วมกัน นอกจากนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนงานวิจัยในอดีต ผู้วิจัยพบว่าแทบไม่มีงานวิจัยที่มีเนื้อหาภายใต้ขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่าง ผี กับ ภาษาเลย เอกสารซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับผีส่วนใหญ่เป็นงานเขียนเชิงบอกเล่า หรือเพื่อความบันเทิงเท่านั้น ผลจากการสำรวจเอกสาร ทำให้ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาคำเรียกผี ระบบความคิด และมโนทัศน์เรื่องผีของกลุ่มชนที่อาศัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามแนวทางการศึกษาแบบภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือการทำความเข้าใจภาพรวมทางความคิด ระบบความรู้ ค่านิยม รูปแบบสังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทที่ 3

การดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้ ศึกษาาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนว
อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ “คำเรียกผี” ในที่นี้ หมายถึงคำเรียกสิ่งที่มีพลังอำนาจ มีอิทธิฤทธิ์เกินกว่าปกติ
วิสัย และเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเห็นว่าเป็น “ผี” ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นงานนี้จึงอาจไม่ครอบคลุมความ
เชื่อหรือพิธีกรรมเกี่ยวกับลัทธิที่นับถือกันมาแต่ดั้งเดิม ก่อนที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะยอมรับนับ
ถือพุทธศาสนา ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ 3.1 การเตรียมการเก็บ
ข้อมูล 3.2 การเก็บข้อมูล 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การเตรียมการเก็บข้อมูล

สำหรับขั้นตอนการเตรียมการเก็บข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ การศึกษา
ข้อมูลทางภาษาเบื้องต้น และการคัดเลือกผู้บอกภาษา

3.1.1 การศึกษาข้อมูลทางภาษาเบื้องต้น

ผู้วิจัยเลือกภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษามลายู ให้เป็นตัวแทนของภาษาใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากเป็นภาษาเพื่อนบ้านของไทย เป็นภาษาประจำชาติของกลุ่มชาติพันธุ์
ที่มีประเทศเป็นของตนเองซึ่งตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เขตภาคพื้นทวีป อีกทั้งยังเป็น
ภาษาที่มาจากคนละตระกูล จึงเป็นตัวแทนความหลากหลายของภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย
มีรายละเอียดความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแต่ละภาษา ดังนี้

ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 เขต คือ เขตภาคพื้น
ทวีป (Mainland Southeast Asia) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประเทศ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐสังคมนิยม
เวียดนาม และเขตภาคพื้นสมุทร¹ (Insular Southeast Asia) หรือเรียกว่านุสันทารา (Nusantara)
ครอบคลุมพื้นที่ประเทศ บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐ
สิงคโปร์ และติมอร์-เลสเต และมีประชากรรวมตามผลการสำรวจของสหประชาชาติ² (อ้างใน ปีพมา

¹ <http://seas.soc.ku.ac.th/admin/uploads/content/20/79/2012/10/31/final.pdf>

² <http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/population.htm>

ว่าพัฒนางศ์, 2555) เมื่อปี พ.ศ. 2553 ประมาณ 600 ล้านคน คิดเป็น 1 ใน 10 ของประชากรทั้งโลก อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษาซึ่งมีจำนวนมากถึง 1,496 ภาษา ตามที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556: 16-17) ระบุไว้

ความสัมพันธ์ระหว่างทำเลที่ตั้งของภูมิภาคนี้กับจำนวนภาษาที่พบบนนั้น ช่วยสนับสนุนแนวคิดของ เน็ตเทิล (Nettle, 1999 อ้างใน Enfield, 2011: 66-67) ที่ว่า *'language diversity tends to be greatest near the equator'* – *'ความหลากหลายทางภาษายังมีมากขึ้นเมื่อยิ่งเข้าใกล้บริเวณเส้นศูนย์สูตร'* เพราะเมื่อได้พิจารณาข้อมูลทางภูมิศาสตร์แล้วจะเห็นว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งคร่อมบนเส้นศูนย์สูตรจริง สภาพสิ่งแวดล้อมแบบร้อนชื้นก็เอื้อให้ประชากรในภูมิภาคนี้มีทรัพยากรสำหรับการดำรงชีพอย่างสมบูรณ์จนไม่ต้องกระจุกอยู่รวมตัวกันเพื่อความอยู่รอด การกระจายตัวอยู่ห่างไกลกันระหว่างประชากรแต่ละกลุ่มจึงก่อให้เกิดภาษาที่มีความเฉพาะตัวมากขึ้น มีความหลากหลายทางภาษาในที่สุด

ภาษาในภูมิภาคนี้ สามารถจำแนกตามเชื้อสายภาษาได้ 5 ตระกูลด้วยกัน ดังที่ สุริยา รัตนกุล (2544: 3-5) ได้กล่าวไว้คือ

- 1) ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) เช่น ภาษาเขมร เวียดนาม มอญ เป็นต้น
- 2) ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) เช่น ภาษาพม่า จีน กะเหรี่ยง เป็นต้น
- 3) ภาษาตระกูลไท-กะได (Tai-Kadai) เช่น ภาษาไทย ลาว ไทลื้อ เป็นต้น
- 4) ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน (Hmong-Mien) เช่น ภาษา ม้ง เมี่ยน (เย้า)
- 5) ภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน (Austronesian) เช่น ภาษามาลเลย์ อินโดนีเซีย ตากาล็อก เป็นต้น

เนื่องด้วยความหลากหลายทางภาษาที่มีในภูมิภาคนี้ ภาษาอังกฤษจึงถูกนำมาใช้เป็นภาษากลาง (lingua franca) ในการสื่อสารระหว่างกัน และบางประเทศก็ได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการอีกด้วย อนึ่ง ภาษาประจำชาติและภาษาราชการมีความแตกต่างกัน ตามที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556: 18-19 และ 2548: 8) ได้อธิบายไว้ว่า ภาษาประจำชาติเกิดจากวิธภาษาที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษามาตรฐาน มีความเหมาะสมในการเป็นตัวแทนภาษาของประเทศ ส่วนภาษาราชการเป็นภาษาที่ใช้ในการบริหารราชการและดำเนินกิจการต่างๆในระดับประเทศ ฉะนั้น ภาษาประจำชาติกับภาษาราชการอาจเป็นภาษาเดียวกันหรือไม่ก็ได้

และเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะของภาษาที่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนภาษาแต่ละตระกูลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แก่ ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษามาลเลย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ภาษาลาว วิเชียร อัมพนรักษ์ (2556: 54-68) วริษา กมลนาวิน (2555) กล่าวว่าภาษาลาวจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท-กะได ถือเป็นภาษาประจำชาติของสาธารณรัฐประชาชนลาว แต่ไม่ได้มีการระบุว่าจะให้ใช้สำเนียงภาษาลาวท้องถิ่นใดเป็นภาษามาตรฐานหรือประจำชาติอย่างเช่นที่ไทยยกให้ภาษาไทยกลางเป็นเสียงมาตรฐาน มีตัวเขียนเฉพาะตน ดังแสดงในภาพที่ 3.1 สำหรับงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลภาษาลาวมาตรฐาน ที่นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ກ	ຂ	ຄ	ງ	ຈ	ສ	ຊ	ຍ	ດ	ຕ	ຖ	ທ	ນ	ບ
ໄກ່	ໄຂ່	ຄວາຍ	ງົວ	ຈອກ	ເສືອ	ຊ້າງ	ຍຸງ	ເດັກ	ຕາ	ຖົງ	ທຸງ	ນົກ	ແບ້
k/k	kh/k	kh/k	ng/ng	c/t	s/t(s)	s/t	ŋ/y	d/t	t/t	th/t	th/t	n/n	b/p
[ǰ]	[k]	[k]	[ŋ]	[tʰ]	[s]	[s]	[ŋ]	[d]	[t]	[tʰ]	[tʰ]	[n]	[b]
ປ	ຜ	ຝ	ພ	ຟ	ມ	ຢ	ຣ	ລ	ວ	ຫ	ອ	ຮ	
ປາ	ຜົງ	ຝົນ	ພູ	ໄຟ	ມ້າ	ຢາ	ຮົດ	ລົງ	ວີ	ຫ່ານ	ອີ	ເຮືອນ	
p/p	ph/p	f	ph/p	f/p(f)	m/m	y	l/n	l/n	v(w)/w	h	'	h/n	
[p]	[p]	[p]	[f]	[f]	[m]	[j]	[l]	[l]	[w]	[h]	[o]	[h]	
ກະ	ກີ້	ກິ	ກື້	ກູ	ເກະ	ເກີ້	ເກະ						
ka	ka	ki	ku	ku	ké	ké	kè						
[ka]	[ka]	[ki]	[ku]	[ku]	[ke]	[ke]	[ke]						
ແກ້	ໄກະ	ກີ	ເກະ	ກ້ອ	ເກີ	ກາ	ກີ						
kè	kô	kô	ko	ko	keu	ka	ki:						
[kɛ]	[ko]	[ko]	[kɔ]	[kɔ]	[kɯ]	[ka:]	[ki:]						
ກີ	ກູ	ເກ	ແກ	ໄກ	ກໍ	ກອ	ເກີ						
ku	kou	ké	kè	kô	ko	ko	keu						
[ku:]	[ku:]	[ke:]	[ɛ:]	[ko:]	[kɔ:]	[kɔ:]	[kɯ:]						
ເກ້ຍະ	ກັງ	ເກືອ	ກົວະ	ກ້ອ	ໄກ	ໄກ	ກັຍ						
kia	kia	kua	koua	koua	kai	kai	kai						
[kie]	[kie]	[kuə]	[kuə]	[kuə]	[kai]	[kai]	[kai]						
ເກຍ	ກຽ	ເກືອ	ກົວ	ກອ	ກາຍ	ກຳ	ກໍ						
kia	kia	kua	koua	koua	kay	kam	k						
[ki:ə]	[ki:ə]	[ku:ə]	[ku:ə]	[ku:ə]	[kai:]	[kam]	[k]						

ภาพที่ 3.1 ตัวเขียนภาษาลาว (<http://www.omniglot.com/writing/lao.htm>)

2) ภาษาพม่า จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาย่อยทิเบต-พม่า เป็นภาษามาตรฐานของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีตัวอักษรเป็นของตนเอง ซึ่งปรับมาจากตัวอักษรพราหมีของอินเดียร่วมกับอักษรมอญโบราณ ดังตัวอย่างแสดงในภาพที่ 3.2 ในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลที่ เมืองย่างกุ้ง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

	က	k [k]	ခ	kh [kʰ]	ဂ	g [g]	ဃ	gh [g]	င	ŋ [ŋ]
	စ	c [s]	ဆ	ch [sʰ]	ဇ	j [z]	ချ	jh [z]	ည	ç [ɲ]
	တ	t [t]	ထ	th [tʰ]	ဒ	d [d]	ဗ	dh [d]	ဏ	n [n]
	ထ	t [t]	ထ	th [tʰ]	ဒ	d [d]	ဗ	dh [d]	န	n [n]
	ပ	p [p]	ဖ	ph [pʰ]	ဗ	b [b]	ဘ	bh [b]	မ	m [m]
	ယ	y [j]	ရ	r [r]	လ	l [l]	ဝ	w [w]	ဆ	s [θ]
	ဟ	h [h]	ဠ	! [!]	အ	∅ [ʔ]				

	Initial	Diacritic	Initial	Diacritic	Initial	Diacritic
creaky	အ	အိ	အ	—	ဥ	အု
		i [í]				u [ú]
low	အ	အိ	အ	အ	ဥ	အူ
		ī [i]		ā [a]		ū [u]
high		အိး	အ	အ	ဥး	အူး
		i: [i]		a: [à]		u: [ù]
low	အ	အေ				အို
		e [e]				ui [o]
high		အေး				အိုး
		e: [è]				ui: [ò]
creaky		အေ့				အို့
		ẹ [é]				uj [ó]
low		အယ်			အော်	အော်
		ay [ε]				ō [ɔ]
high		အဲ			အော	အော
		ai [è]				o [ò]
creaky		အဲ့			အော့	အော့
		aj [é]				o [ó]

ภาพที่ 3.2 ตัวเขียนภาษาพม่า (<http://www.omniglot.com/writing/burmese.htm>)

3) ภาษาเขมร จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก เป็นภาษามาตรฐานของประเทศกัมพูชา มีตัวอักษรเป็นของตัวเองถึง 2 แบบคือ อักษรเขรียงและอักษรมุล ในงานวิจัยนี้เลือกใช้ อักษรเขรียงเพราะเป็นรูปแบบที่ใช้ในการพิมพ์และการเขียนภาษาเขมรโดยทั่วไป ดังตัวอย่างแสดงในภาพที่ 3.3 ในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลที่ ราชธานีพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา

First series		Second series			
ក ka [kɑː]	ខ kha [kʰɑː]	គ ko [kɔː]	ឃ kho [kʰɔː]	ង ŋo [ŋɔː]	
ច ca [cɑː]	ឆ cha [cʰɑː]	ជ jo [cɔː]	ឈ jho [cʰɔː]	ញ ŋo [ŋɔː]	
ដ ta [dɑː]	ថ tha [tʰɑː]	ឌ do [dɔː]	ឍ dho [tʰɔː]	ណ ŋo [nɔː]	
ត ta [tɑː]	ថ tha [tʰɑː]	ទ do [tɔː]	ធ dho [tʰɔː]	ន no [nɔː]	
ប pa [bɑː]	ផ pha [pʰɑː]	ព bo [pɔː]	ភ bho [pʰɔː]	ម mo [mɔː]	
ស sa [sɑː]	ហ ha [hɑː]	យ yo [jɔː]	រ ro [rɔː]	ល lo [lɔː]	
ឡ la [lɑː]	អ ʔa [ʔɑː]	វ vo [vɔː]			

Vowel diacritics (first series)

ក	កា	កិ	កិ	កិ	កិ	កុ	កូ	កូ	កើ	កឿ
ka	kā	ki	kī	kɨ	kĩ	ku	kū	kuə	kē	kiə
[kɑː]	[kaː]	[ke]	[kəi]	[kə]	[kəi]	[ko]	[kou]	[kuə]	[kae]	[kiə]
កឿ	កេ	កែ	កៃ	កោ	កៅ	កុំ	កំ	កាំ	កះ	
kiə	kē	kē	kay	kō	kaw	kum	kəm	kam	kah	
[kiə]	[kei]	[kae]	[kay]	[kao]	[kau]	[kom]	[kəm]	[kam]	[kah]	

Vowel diacritics (second series)

ត	តា	តិ	តិ	តិ	តិ	តុ	តូ	តូ	តើ	តឿ
ga	gā	gi	gī	gɨ	gĩ	gu	gū	guə	gē	giə
[kɑː]	[kiə]	[ki]	[kiː]	[ki]	[kiː]	[ku]	[kuː]	[kuə]	[kəː]	[kiə]
តឿ	តេ	តៃ	តៃ	តោ	តៅ	តុំ	តំ	តាំ	តះ	
giə	kē	kē	gay	gō	gaw	gum	gəm	gam	gah	
[kiə]	[keː]	[keː]	[kiy]	[koː]	[kəw]	[kum]	[kum]	[koəm]	[keh]	

ภาพที่ 3.3 ตัวเขียนภาษาเขมร (<http://www.omniglot.com/writing/khmer.htm>)

4) ภาษามลายู จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรนีเซียน ประเสริฐ เย็นประสิทธิ์ (2556: 69-78) และ รุสลัน อุทัย (2536) ระบุว่า เป็นภาษาที่มีผู้ใช้ในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน รวมประมาณ 300 ล้านคน ได้รับการยอมรับให้เป็นภาษามาตรฐานของประเทศมาเลเซีย ซึ่ง โอมาร์ (Omar, 1983: 84-85 อ้างใน รุสลัน อุทัย, 2536: 28) บอกว่าเกิดจากการรวมลักษณะหน่วยเสียงของภาษามลายูถิ่นต่างๆเข้าด้วยกัน จึงไม่สามารถกำหนดภูมิภาคที่แน่นอนของผู้พูดภาษามาตรฐานได้ ส่วนภาษาเขียนในภาษามลายูนั้นมีตัวอักษรใช้ 2 แบบคือ ตัวอักษรยาวี (Huruf Jawi) ซึ่งภาษามลายูรับมาจากอักษรอาหรับ และ ตัวอักษรโรมัน (Huruf Rumi) ซึ่งภาษามลายูรับมาในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของชาติตะวันตก ในงานวิจัยนี้เลือกใช้อักษรโรมันเพราะเป็นรูปแบบที่ใช้ในสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไปในปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลที่ กรุงเทพมหานคร ประเทศมาเลเซีย

حروف ابجد جاوي									
د	خ	ح	ج	ج	ث	ة	ت	ب	ا
d	kh	h	c	i	s/th	t/h	t	b	a
ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ز	ر	ذ
z	t	d/dh	s	sy	s	z	r	z/dh	
ن	م	ل	ك	ك	ق	ف	غ	غ	
n	m	l	g	k	q	p	f	ng	gh
37 جمله حروف جاوي سوسون مېكون گدانا من جيا گدانا من سون حروف دان قرون حروف			ن	ي	ي	ء	ه	و	و
			ny	e=	y/i/e=		h	v	w

ภาพที่ 3.4 ตัวเขียนยาวี (Huruf Jawi) และตัวเขียนโรมัน (Huruf Rumi) ในภาษามลายู

(<http://jawinetwork.blogspot.com/2010/03/poster-huruf-jawi-bersreta-dengan.html>)

จากการทบทวนเกี่ยวกับภาษาและตัวเขียนในภาษาลาว พม่า เขมร และมาเลย์ ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจโครงสร้างภาษาและสามารถใช้ตัวอักษรของแต่ละภาษาเพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจนขึ้น

3.1.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา

ผู้วิจัยกำหนดให้ผู้บอกภาษาชาวลาว ชาวพม่า ชาวเขมร และชาวมาเลเซีย ที่เข้าร่วมในงานวิจัย มีคุณสมบัติดังนี้

- 3.1.2.1 ต้องพูดภาษามาตรฐานของประเทศของตนเป็นภาษาแม่
- 3.1.2.2 มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป
- 3.1.2.3 เป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ได้
- 3.1.2.4 ฟานักอยู่ในเขตเมืองหลวงของประเทศที่ตนเองใช้ภาษาของประเทศนั้นเป็นภาษาแม่
- 3.1.2.5 ต้องมีเวลาว่างเพื่อให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้เต็มที่ เพราะการศึกษาแนวทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์นั้น ผู้วิจัยต้องใช้เวลามากในการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมความรู้จากผู้บอกภาษาให้ได้มากที่สุด ดังนั้นถ้าผู้บอกภาษาไม่มีเวลาว่างหรือไม่สามารถให้เวลาในการเก็บข้อมูลได้เต็มที่ ผู้วิจัยก็จะไม่เลือกเป็นผู้บอกภาษา
- 3.1.2.6 มีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยใช้คำถามสัมภาษณ์จำนวน 12 ข้อ ซึ่งคัดมาจากแบบทดสอบความเชื่อปรากฏการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ (Paranormal Belief Scale) ของ โทบาสิก (Tobacyk, 2004: 96-97) ดังนี้คือ
- 1) วิญญาณยังคงอยู่ถึงแม้ร่างกายจะตายไปแล้ว
(The soul continues to exist though the body may die.)
  - 2) คนบางคนสามารถยกหรือเคลื่อนย้ายวัตถุได้โดยใช้พลังจิต
(Some individuals are able to levitate (lift) objects through mental forces.)
  - 3) ไสยศาสตร์มีจริง
(Black magic really exists.)
  - 4) แมวดำนำโชคร้ายมาให้
(Black cats can bring bad luck.)
  - 5) จิตหรือวิญญาณสามารถออกจากร่างกายและไปไหนก็ได้
(Your mind or soul can leave your body and travel (astral projection).)
  - 6) โหราศาสตร์เป็นหนทางในการหยั่งรู้อนาคต
(Astrology is a way to accurately predict the future.)
  - 7) แม่มดหมอผีมีอยู่จริง
(Witches do exist.)
  - 8) มีสิ่งมีชีวิตอยู่บนดาวดวงอื่น
(There is life on other planets.)

9) สวรรค์และนรกมีจริง

(There is a heaven and a hell.)

10) การอ่านใจไม่มีจริง

(Mind reading is not possible.)

11) การติดต่อคนตายสามารถทำได้

(It is possible to communicate with the dead.)

12) บางคนมีความสามารถที่ไม่สามารถอธิบายได้ในการทำนายอนาคต

(Some people have an unexplained ability to predict the future.)

หากเลือกตอบในข้อ 1)-9) และ 11)-12) ว่า “เชื่อ / เป็นจริง” ให้ 1 คะแนน หากตอบว่า “ไม่เชื่อ / ไม่จริง” ให้ 0 คะแนน ส่วนคำถามข้อ 10) หากตอบว่า “เชื่อ / เป็นจริง” ให้ 1 คะแนน แต่หากตอบว่า “ไม่เชื่อ / ไม่จริง” ให้ 0 คะแนน โดยผู้ที่จะได้รับเลือกให้เป็นผู้บอกภาษา จะต้องได้รับผลรวมคะแนน ตั้งแต่ 9 คะแนนขึ้นไป

ในระหว่างขั้นตอนการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้บอกภาษา หากผู้วิจัยพบว่าผู้บอกภาษาไม่ใช่ผู้บอกภาษาที่ดี เช่น ให้ข้อมูลไม่ตรงประเด็น พยายามเลี่ยงการตอบคำถาม หรือพยายามบิดเบือนข้อมูล ผู้วิจัยจะเปลี่ยนผู้บอกภาษาคคนนั้นทันที

ด้วยเกณฑ์การคัดเลือกผู้บอกภาษากำหนดในข้อ 3.1.2.1-3.1.2.6 ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าไม่มีการใช้ตัวแปรเพศ การศึกษา สถานภาพทางสังคม ฯลฯ มาเป็นปัจจัยในการคัดเลือกผู้บอกภาษา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจึงมีความเป็นสามัญทั่วไป ไม่ได้อิงตามความคิดของนักวิชาการที่บันทึกไว้ จึงถือเป็นตัวแทนทางความคิดของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างแท้จริง

ผู้บอกภาษาที่ถูกคัดเลือกมาในงานวิจัยนี้ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับภาคบังคับพื้นฐาน และประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำไร่นาทำสวนซึ่งเป็นอาชีพพื้นฐานทั่วไปของคนในภูมิภาคนี้ แต่บางส่วนก็ไม่มีงานทำเพราะมีอายุมากแล้ว อย่างไรก็ตาม มีเพียงผู้บอกภาษามาเลย์ 1 คน และ ผู้บอกภาษาพม่า 1 คน ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพที่มีสถานภาพทางสังคมสูง คือ เป็น วิศวกร และ ครู ตามลำดับ นอกจากนี้ ผู้บอกภาษาในงานวิจัยมีอายุอยู่ในช่วง 42 -75 ปี ซึ่งการกำหนดเกณฑ์อายุของผู้บอกภาษานั้นอยู่บนพื้นฐานความคิดว่า ผู้บอกภาษาที่มีอายุมากจะมีคลังคำเกี่ยวกับผีที่สะสมในปรีชามากกว่าผู้บอกภาษาที่มีอายุน้อย (ดูภาคผนวก ก.)

จากเงื่อนไขในการคัดเลือกบอกภาษาข้างต้น ทำให้ได้ผู้บอกภาษาของแต่ละภาษาตามจุดเก็บข้อมูลที่กำหนด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.1 รายละเอียดจุดเก็บข้อมูลจำแนกตามภาษา

ภาษา	ประเทศ	เมืองหลวง	จุดเก็บข้อมูล	จำนวนผู้บอก ภาษา (คน)		ช่วงเวลาการ เก็บข้อมูล
				ชาย	หญิง	
ลาว	สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว	เมือง เวียงจันทน์	ชุมชนพระธาตุหลวง	2	3	25 สิงหาคม - 4 กันยายน 2555
พม่า	สหภาพเมียนมาร์	กรุงย่างกุ้ง	ชุมชนทะเลสาบอินยา (Inya Lake)	2	1	11 - 23 ตุลาคม 2556
			เจดีย์ซูล (sule pagoda)	-	2	
เขมร	ราชอาณาจักรกัมพูชา	กรุงพนมเปญ	ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพนมเปญ	1	2	11 -24 กุมภาพันธ์ 2556
			สนามหลวง (Royal Palace park)	1	1	
มาเลย์	มาเลเซีย	กรุง กัวลาลัมเปอร์	ชุมชนพันไทฮิลปาร์ค (pantai hillpark)	2	1	11-23 กรกฎาคม 2556
			มัสยิดอัศยาคีริน (As-Syakirin)	1	1	

3.2 การเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร
สิ่งพิมพ์ และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจากแต่ละภาษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร พจนานุกรม หนังสือตำรา ที่เกี่ยวกับเรื่องลึกลับ เวทมนตร์ ไสยศาสตร์
ในวัฒนธรรมของคนลาว คนเขมร คนพม่า และ คนมาเลย์ ให้ได้มากที่สุด ซึ่งเอกสารส่วนใหญ่เป็นงาน
เขียนในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการทำความเข้าใจพื้นฐานทางวัฒนธรรม
ที่เกี่ยวข้องกับผู้บอกภาษาในระดับขั้นต้น ตัวอย่างเอกสารเช่น

ภาษาลาว

- ธิถອງบุรานลาว (2547)
- ฝึจนานุกรมลาว (2448)
- ฝึจนานุกรมภาษาลาว (2549)
- ปะเพณีความเชื่อและตำนานฝึม (2549)

ภาษาเขมร

- พจนานุกรมไทย-เขมร (2548)
- Khmer-English English-Khmer Dictionary (2009)

ภาษาพม่า

- เรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมพม่า (2551)
- ความเชื่อเรื่องนัต (nat) ในสังคมพม่า (2540)
- พจนานุกรมไทย-พม่า (2550)
- พจนานุกรมพม่า-ไทย (2550)
- Burmese supernaturalism (1978)

ภาษามลายู

- พจนานุกรมมาเลย์ – ไทย (2550)
- Kamus Daya: Bahasa Malaysia (2008)

เมื่อได้ศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกจดบันทึกเฉพาะรายละเอียดทางศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม เพื่อใช้เป็นพื้นฐานความรู้ของผู้วิจัยเองในการออกไปเก็บข้อมูลภาคสนามเท่านั้น โดยจะไม่นำองค์ความรู้ที่ได้จากเอกสารนี้ ไปใช้ในการชี้แนะ หรือแทรกแซงความคิดของผู้บอกภาษา ในช่วงระหว่างการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3.2.2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากผู้บอกภาษาเกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์มองไม่เห็นแต่เชื่อว่ามีอยู่จริง หรือ สิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่าปกติธรรมดา ตามความเข้าใจของผู้บอกภาษาเอง โดยคำตอบที่ได้มาจากการสัมภาษณ์นี้ จะเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์ตามขั้นตอนที่ 3.3 ต่อไป

กระบวนการในการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา เริ่มต้นด้วยการที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา จำนวนภาษาละ 5 คน ผ่านล่าม (ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษามลายู) ด้วยคำถามเชิงชวนคุยเพื่อให้ผู้บอกภาษารู้สึกเป็นมิตร และตอบคำถามโดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบังคับให้ตอบ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 4 กลุ่ม (ดังแสดงในข้อ 3.2.2.1 - 3.2.2.4) ซึ่งผู้วิจัยได้ซักถามผู้บอกภาษาด้วยคำถามในแต่ละ

กลุ่มต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ทั้งนี้ ลำดับเลขที่แสดงอยู่หน้าคำถามจึงไม่ได้บ่งถึงลำดับการถาม แต่เป็นเพียงการนับจำนวนคำถามเท่านั้น ในที่นี้เป็นตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาลาว

3.2.2.1 คำถามกลุ่มที่1 เป็นคำถามเพื่อให้ได้คำเรียกชื่อที่ผู้บอกภาษารู้จักและใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ตัวอย่างคำถามในภาษาลาว

1) **ທ່ານ ຍ້ານ ອີຫຍັງ ທີ່ສຸດ**
tha:n yâ:n í jǎŋ thi: sút
 “คุณ กลัว อะไร มากที่สุด”

2) **ຄ້າ ບໍ່ ແມ່ນ (ກ) ທ່ານ ຍ້ານ ອີຫຍັງ**
khán bɔ: me:n (k) tha:n yâ:n í jǎŋ
 “ถ้า ไม่ใช่ (ก) คุณ กลัว อะไร”

จากตัวอย่างคำถามข้างต้น เห็นได้ว่าผู้วิจัยไม่ใช้คำถามว่า “.....(ก).....ดูไหม” เป็นเพราะผู้วิจัยไม่ต้องการถามชี้แนะผู้บอกภาษา อีกทั้งผู้บอกภาษาบางคนอาจจะรู้สึกว่าการถาม “ดูไหม” นั้นดู แต่ก็อาจจะไม่กลัว “ผี” ก็เป็นได้ ดังนั้น ทศนคติของผู้บอกภาษาคณะนี้ที่มีต่อผี อาจจะเป็นบวกมากกว่าที่จะเป็นลบก็ได้ ผู้วิจัยจึงพยายามใช้คำถามกลุ่มที่1 ซึ่งเป็นคำถามในลักษณะ “ชวนคุย” เพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้ในวิเคราะห์วัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านทศนคติของผู้บอกภาษาต่อไป

3.2.2.2 คำถามกลุ่มที่2 เป็นคำถามเพื่อให้ได้ความหมายตรงของคำเรียกชื่อ อันเป็นความหมายที่แท้จริงซึ่งจะนำไปสร้างอรรถลักษณะและจัดจำพวกคำเรียกชื่อที่มีอยู่ในระบบปริชานของผู้บอกภาษา

อนึ่ง ความหมายของคำสามารถจำแนกได้ 2 อย่าง คือความหมายตรง (denotation) และความหมายแฝง (connotation) โดยความหมายตรงเป็นความหมายตามที่ปรากฏในพจนานุกรม ส่วนความหมายแฝงเป็นความหมายที่เพิ่มเติมไปจากความหมายเดิม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆกันไป อาจเป็นทางดี หรือไม่ดีก็ได้ ซึ่งความหมายแฝงเป็นการถ่ายทอดมโนทัศน์ที่แท้จริง หรือใจอยู่จริงของคำในภาษามากกว่าความหมายตรง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำว่า “ผี” ในภาษาไทยดังนี้

ตัวอย่างผี - น. (1) สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายเช่น ผีปูย่าตายาย ผีเรือน ผีहां, เรียกคนที่ตายไปแล้ว (2) โดยปริยาย

หมายความว่าแล้ว เช่น คนผี; เรียกบุคคลที่หมกมุ่นในการพนันว่า ผีการพนันเข้าสิง (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 735)

ความหมายตรง ได้แก่ ความหมายเลข (1) ส่วนความหมายแฝง ได้แก่ ความหมายเลข (2) ดังนั้น การถามเพื่อให้ได้ความหมายแฝงเป็นการเข้าถึงทัศนคติและความรู้สึกของคนที่มีต่อผี ผู้วิจัยจึงถามคำถามเพื่อให้ทราบว่าผู้บอกภาษามีทัศนคติต่อการใช้คำเรียกผีอย่างไรบ้างด้วยคำถามในภาษาลาว ดังนี้

3) ເຄີຽ ພານ (ກ) ບໍ່
khó:y phá:n (ກ) bວ:
เคย เจอ (ก) ไหม

4) ຢາກ ພານ (ກ) ບໍ່
yà:k phá:n (ກ) bວ:
อยาก พบ (ก) ไหม

หากผู้บอกภาษาบอกว่ากลัว “.....(ก) .....” เพราะดูร้าย ชอบทำร้ายผู้คน แม้ว่าผู้บอกภาษาจะไม่เคยเห็น แต่ก็ไม่อยากเจอ นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษามีทัศนคติด้านลบต่อผี อันจะส่งผลต่อพฤติกรรม วิธีดำเนินชีวิตของคนที่อยู่ภายใต้ความเกรงกลัวผี ดังนั้นเราจึงสามารถทำความเข้าใจรูปแบบวัฒนธรรม ประเพณีของผู้บอกภาษาผ่านความหมายแฝงได้อีกทางหนึ่ง

3.2.2.3 คำถามกลุ่มที่3 เป็นคำถามเพื่อให้ได้คำจำกัดความหรือความหมายของคำเรียกผีที่ได้จากข้อ 3.2.2.1 ตามที่ผู้บอกภาษาเข้าใจ เช่น

5) (ก) ຄື ອີຫຍັງ
(ก) khé: í nǎŋ
“(ก) คือ อะไร”

6) (ก) ມີ ລັກສະນະ ອີຫຍັງ
(ก) mí: laksána í nǎŋ
“(ก) มี ลักษณะ อย่างไร”

- 7) (ก) ฤ ฌ ฅ ๋
 (ก) khí: phí: me:n bw:
 “(ก) เป็น ฌ หรือ ๋”

- 8) มิ ธิยัง ธิก ๋ ที่ ธิกัน ัก (ก)
 mí: ʔí:ǰǎŋ ʔi:k bw: thi: khí:kàn káp (ก)
 “มี อะไร ธิก ๋ ที่ เหมือน ัก (ก)”

โดยคำถามที่ 7) จะใช้ก็ต่อเมื่อผู้วิจัยได้คำว่า “ฌ” มาจากผู้บอกภาษาแล้วเท่านั้น

เมื่อได้คำตอบจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจึงอาจถามด้วยคำที่คาดว่าเป็นคำเรียกผีในบัญชีรายชื่อคำที่ได้จากข้อ 3.2.2.1 เพื่อป้องกันการหลงลืมคำของผู้บอกภาษา หลังจากนั้นจึงสอบถามหาคำเรียกผีเพิ่มเติมและผู้วิจัยสอบถามความหมายของคำเรียกผีโดยละเอียดเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายต่อไป

3.2.2.4 คำถามกลุ่มที่ 4 เป็นคำถามเพื่อให้ได้การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีที่ได้จากข้อ 3.2.2.1 ตามที่ผู้บอกภาษาเข้าใจ เช่น

- 9) (ก) ฤ (ข) ฅ ๋
 (ก) khí: (ข) me:n bw:
 “(ก) คือ (ข) หรือ ๋”

- 10) (ก) ฤ (ค) ฅ ๋
 (ก) khí: (ค) me:n bw:
 “(ก) คือ (ค) หรือ ๋”

- 11) (ข) ฤ (ค) ฅ ๋
 (ข) khí: (ค) me:n bw:
 “(ข) คือ (ค) หรือ ๋”

- 12) (ก) กับ (ข) ฤ็เขັบ ฤ็ชยัฎ
 (ก) káp (ข) thǎː pen ʔí pǎŋ
 “ (ก) กับ (ข) ฤ็ือเป็น ะไร ”

คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยคำถามกลุ่มที่ 4 นำไปสู่การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน โดยผู้วิจัยสอบถามผู้บอกภาษาว่า คำเรียกผีคำหนึ่งเป็นคำเรียกผีอีกคำหนึ่งใช่หรือไม่ ซึ่งการจัดจำพวกแบบชาวบ้านนั้นอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดการเปรียบเทียบ (contrast) และการรวมไว้เป็นพวก (inclusion) สิ่งใดที่เปรียบเทียบแล้วพบความต่าง สิ่งนั้นย่อมไม่ใช่พวกเดียวกัน แต่สิ่งใดเปรียบเทียบแล้วพบความเหมือน สิ่งนั้นย่อมมีความเป็นพวกหรือกลุ่มเดียวกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คำที่อยู่ในชั้นบนจะเป็นคำที่มีคุณสมบัติครอบคลุมสมาชิกคำของชั้นที่อยู่ต่ำกว่าและสมาชิกที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกันก็จะมีคุณสมบัติที่ต่างกัน การจัดจำพวกแบบชาวบ้านถือเป็นระบบการจำแนกประเภทอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดของผู้พูดในการจัดกลุ่มให้กับประสบการณ์ที่พบเห็นเช่นระบบการแบ่งสัตว์ในแบบชาวบ้านจะเป็นการจัดกลุ่มตามอย่างที่ชาวบ้านเข้าใจ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงมุมมองโลกทัศน์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง

เมื่อได้คำตอบจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาด้วยคำถามทั้ง 4 กลุ่มแล้ว ผู้วิจัยได้บันทึกคำตอบของผู้บอกภาษาแต่ละคนลงในตารางบันทึกข้อมูลตารางที่ 3.2 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.2 ตารางบันทึกข้อมูลคำเรียกผี

ชื่อ – สกุล ..... เพศ ..... อายุ ..... อาชีพ .....
 ที่พัก ..... วันที่สัมภาษณ์ .....

ลำดับ	คอลัมน์ 1		คอลัมน์ 2		คอลัมน์ 3		คอลัมน์ 4		คอลัมน์ 5		คอลัมน์ 6		คอลัมน์ 7		
	ความหมาย		ความหมาย												
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features					

การจัดบันทึกข้อมูลลงในตารางที่ 3.2 มีรูปแบบการจัดบันทึกและนำเสนอข้อมูล คือ คอลัมน์ 1 ระบุภาษาซึ่งเป็นที่มาของคำศัพท์ด้วยอักษรย่อ ล. คือภาษาลาว พ. คือภาษาพม่า ข. คือภาษา

เขมร และ ม. คือภาษามาเลย์ พร้อมทั้งระบุลำดับหมายเลขคำศัพท์ไว้ในคอลัมน์ 2 เพื่อสะดวกในการสืบค้นอ้างอิงในภาคผนวก ส่วนคอลัมน์ 3 เป็นคำศัพท์ที่เขียนด้วยตัวอักษรของภาษาที่เก็บข้อมูล โดยมีคอลัมน์ 4 เป็นการถ่ายถอดเสียงคำศัพท์ด้วยสัทอักษรแบบกว้าง (broad transcription) คอลัมน์ที่ 5 เป็นความหมายภาษาไทยแบบย่อ คอลัมน์ 6 เป็นการบรรยายความหมายของคำแบบเต็ม โดยคอลัมน์ 7 เป็นช่องสำหรับการบันทึกอรรถลักษณะของคำภายหลังที่ได้วิเคราะห์ความหมายแบบเต็มของคำแล้ว ซึ่งจะได้กล่าวถึงในข้อ 3.3.2 ต่อไป ดังแสดงตัวอย่างในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลคำเรียกผีลงในตาราง

คอลัมน์ 1		คอลัมน์ 2		คอลัมน์ 3	คอลัมน์ 4	คอลัมน์ 5	คอลัมน์ 6	คอลัมน์ 7	
ลำดับ	ความหมาย				ความหมาย				
	ตัวเขียนตามภาษา		การถ่ายถอดเสียง (IPA)		ความหมายโดยย่อ		ความหมายแบบเต็ม		อรรถลักษณะ
	orthography		transcription (IPA)		lexical gloss		definitions		features
A1	A2	A3		A4	A5	A6		A7	
ล.	1	ເຜດ		<i>phèt</i>	‘เปรต(ลาว)’	ผีของคนที่คดโกงหรือขโมยของวัด ทำร้ายผู้มีคุณ เมื่อตายไปจึงต้องชดใช้กรรมอยู่ในนรก มีหน้าตาน่าเกลียด ตัวสูงชะลูด มือ ลื่นยาว จะได้กินเมื่อถึงช่วงทำบุญข้าวประดับดิน			

ด้วยข้อมูลจากผู้บอกภาษาลาวข้างต้น ผู้วิจัยจึงใส่ข้อมูล ล. ลงในช่อง A1 และเติมเลข 1 ในช่อง A2 เพื่อให้รู้เลขอ้างอิงว่า **ເຜດ** *phèt* ‘เปรต(ลาว)’ เป็นคำในภาษาลาวลำดับที่ 1 จากนั้นจึงเติม **ເຜດ** ซึ่งเขียนตามตัวอักษรของภาษาลาวในช่อง A3 และบันทึกด้วยสัทอักษรที่เป็นการถ่ายถอดเสียงคือ *phèt* ในช่อง A4 ส่วนในช่อง A5 บันทึกคำว่า ‘เปรต(ลาว)’ ซึ่งเป็นความหมายโดยย่อ และบันทึกความหมายแบบเต็มของคำว่า **ເຜດ** *phèt* ‘เปรต(ลาว)’ ว่าเป็น “ผีของคนที่คดโกงหรือขโมยของวัด ทำร้ายผู้มีคุณ เมื่อตายไปจึงต้องชดใช้กรรมอยู่ในนรก มีหน้าตาน่าเกลียด ตัวสูงชะลูด มือ ลื่นยาว จะได้กินเมื่อถึงช่วงทำบุญข้าวประดับดิน” ในช่อง A6

เมื่อได้ข้อมูลจากผู้บอกภาษาในแต่ละภาษาครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจึงเรียบเรียงข้อมูลของผู้บอกภาษาในแต่ละภาษาให้เป็นข้อมูลเดียวกัน หากว่า ผู้บอกภาษาให้รายละเอียดข้อมูลแตกต่างกัน ผู้วิจัยจะเลือกใช้ข้อมูลตามผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่นำมาใช้วิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือและเป็นตัวแทนของประชากรส่วนใหญ่จริง

อนึ่ง การบันทึกข้อมูลเป็นสัทอักษรในระหว่างสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลตามที่ผู้บอกภาษาออกเสียงจริงโดยอิงระบบเสียงในแต่ละภาษา (ดูภาคผนวก ข.) ตามอย่างนักวิชาการแต่ละคนดังต่อไปนี้

- 1) ระบบเสียงภาษาลาวเวียงจันทน์ ของ เอนฟิลด์ (Enfield, 2007)
- 2) ระบบเสียงภาษามาลายูมาตราชาน ของ โอมาร์ (Omar, 1983) อ้างในรุสสัน อุทัย (2536)
- 3) ระบบเสียงภาษาพม่า ของ อรุณช นิยมธรรม (2551)
- 4) ระบบเสียงภาษาเขมร ของ กาญจนา นาคสกุล (2539)

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ป้อนข้อมูลผ่านโปรแกรมพจนานุกรมออนไลน์ <http://sealang.net/> ซึ่งจัดทำโดยองค์กร The SEalang library เพื่อตรวจสอบ การสะกดคำ และการออกเสียง ในแต่ละภาษาอีกครั้ง ทั้งนี้ในระหว่างขั้นตอนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล มีผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นล่ามให้แก่ผู้วิจัยช่วยตรวจสอบข้อมูลภาษาให้ด้วย

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกผีสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้จะแยกวิเคราะห์ที่ละภาษาโดยเริ่มวิเคราะห์จากภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษามาลายู ตามลำดับ โดยการวิเคราะห์คำเรียกผีแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนสำคัญคือ 1) การวิเคราะห์เพื่อแยกคำเรียกผีออกจากคำเรียกสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่ใช่ผี 2) วิเคราะห์ห้องประกอบทางความหมายของคำเรียกผี 3) จัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผี และ 4) วิเคราะห์และตีความมโนทัศน์เกี่ยวกับผีที่ได้จากคำเรียกผีในภาษาดังกล่าว สำหรับการนำเสนอกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำเรียกผีในภาษาลาวประกอบการอธิบายในส่วนนี้

3.3.1 การวิเคราะห์เพื่อแยกคำเรียกผีออกจากคำเรียกสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่ใช่ผี

ผู้วิจัยได้คำที่คาดว่าเป็นคำเรียกผีซึ่งรวบรวมมาจากผู้บอกภาษาในข้อ 3.2 มาคัดกรองเพื่อให้ได้คำเรียกผีสำหรับนำไปใช้วิเคราะห์ห้องประกอบทางความหมายและการจัดจำพวกแบบชาวบ้านในขั้นตอนถัดไป

เกณฑ์การคัดเลือกคำมี 4 ข้อ คือ ต้องไม่ใช่ชื่อเฉพาะ ต้องเป็นศัพท์เดี่ยว เป็นคำที่ผู้บอกภาษาสามารถอธิบายความหมายได้ และ ไม่ใช่คำเรียกผีที่มาจากชื่อสิ่งของ ถ้าคำที่คาดว่าเป็นคำเรียกผีผ่านการทดสอบตามเกณฑ์ที่กำหนด ก็ถือว่าคำนั้นเป็นคำเรียกผีที่นำไปใช้วิเคราะห์ต่อไป โดยมีรายละเอียดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกคำดังนี้

- 3.3.1.1 ไม่ใช่ชื่อเฉพาะ (proper name) แต่ต้องเป็นชื่อสื่อถึงค่านามทั่วไป (name) เช่น *นางตานี* เป็นคำเรียกผีที่อยู่ประจำต้นกล้วยตานี ซึ่งต้นกล้วยตานีอยู่มากมาย *นางตานี* จึงมีมากมายตามไปด้วย จึงถือว่า *นางตานี* เป็นคำทั่วไป (name) ไม่ใช่ชื่อเฉพาะ
- 3.3.1.2 ไม่ใช่คำเรียกผีที่เป็นชื่อของสรรพสิ่ง เช่น ผีบันได ผีเตาไฟ เป็นต้น ดังนั้นจึงไม่ครอบคลุมถึง ผีฟ้า ผีจอมปลวก ซึ่งเป็นความเชื่อของคนเฒ่าไท ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงศึกษาเฉพาะผีที่ชาวบ้านเห็น ไม่ได้ศึกษาผีที่เป็นความเชื่อ
- 3.3.1.3 เป็นคำเรียกผีที่ผู้บอกภาษาสามารถอธิบายความหมายของคำได้อย่างชัดเจน เพราะความหมายเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปใช้ในการกำหนดมิติและอรรถลักษณะเพื่อใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย
- 3.3.1.4 เป็นศัพท์เดี่ยว (monolexeme) กล่าวคือเป็นคำเดี่ยวหรือคำประสมที่มีความเป็นเอกภาพทางความหมาย

ตัวอย่าง การวิเคราะห์คำเพื่อแยกคำเรียกผีออกจากคำที่ไม่ใช่ผีในภาษาลาว

ผี	<i>phǐ:</i>	‘ผี’
เปรต	<i>phè:t</i>	‘เปรต’
ผีนางไม้	<i>ná:ŋ mǎi</i>	‘นางไม้’
ผีขาวจอกผวก	<i>phǐ: khǎo cùak phûak</i>	‘ผีตัวสีขาวใส’

จากตัวอย่างข้างต้นคำว่า *ผี phǐ:* ‘ผี’, *เปรต phè:t* ‘เปรต’ และ *ผีนางไม้ phǐ: ná:ŋ mǎi* ‘ผีนางไม้’ เป็นคำที่ผ่านเกณฑ์ ทั้ง 3 ข้อข้างต้น ส่วนคำว่า *ผีขาวจอกผวก phǐ: khǎo cùak phûak* ‘ผีตัวสีขาว’ ไม่ผ่านเกณฑ์ข้อที่ 3.3.1.4 เพราะไม่ได้เป็นศัพท์เดี่ยว แต่เป็นคำที่เกิดจากการรวมคำว่า *ขาว khǎo* ‘สีขาว’ กับ *จอก cùak* ‘ของเหลวใส’ และ *ผวก phûak* ‘กลุ่มก้อน’ เข้าด้วยกัน

เมื่อแยกคำเรียกผีสำหรับนำไปใช้ในการวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอคำเรียกผีด้วยการเรียงลำดับจาก ตัวเขียนตามแต่ละภาษา การถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษร และความหมายภาษาไทยแบบย่อเพื่อให้สะดวกในการอ้างอิงและไม่ยาวเกินไป ตัวอย่างเช่น *เปรต phè:t* ‘เปรต’ ดูรายการคำเรียกผีทั้งหมดในแต่ละภาษาได้ในภาคผนวก ค.- ฉ.

3.3.2 วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis) ของคำเรียกผี

การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า คำเรียกผีแต่ละคำมีความหมายเหมือนหรือแตกต่างกันด้วยองค์ประกอบความหมายใดบ้าง และวิเคราะห์ว่าคำเรียกผีแต่ละคำมีความสัมพันธ์กันแบบลำดับชั้นหรือไม่ ด้วยการนำเสนอผ่านการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

ผู้วิจัยนำความหมายตรงของคำเรียกผีแบบเต็ม ซึ่งได้จากขั้นตอน 3.2.2.2 มาวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยการกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) แล้วจึงระบุอรรถลักษณะของแต่ละมิติ จากนั้นจึงแสดงการแจกแจงความหมายด้วยการใช้อรรถลักษณะในแต่ละมิติรวมกัน ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 ตัวอย่างคำเรียกและความหมายของคำเรียกผีในภาษาลาว

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
ล 1	เผด	<i>phè:t</i>	‘เปรต(ลาว)’	ผีที่มีลักษณะแขนยาวจรดพื้น ร่างกายพอมสูง หน้าตาน่าเกลียด ปากเล็กมาก ออกจากรกได้ เฉพาะวันพระ	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่นรก] [+สูงชะลูด]
ล 2	ผีนางไม้	<i>phī: ná:ŋ mà:y</i>	‘นางไม้(ลาว)’	ผีผู้หญิงอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ มักออกมาให้เห็นในคืนวันพระจันทร์เต็มดวง ล่อลวงให้คนหลงป่า แต่บางครั้งอาจให้โชคถูกหวยถ้าบบานจนพอใจ	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในต้นไม้] [-ชาย]

จากความหมายของคำเรียกผีในตารางข้างต้น สามารถกำหนดมิติแห่งความแตกต่างและระบุอรรถลักษณะของแต่ละมิติ ได้ดังตัวอย่าง

มิติตัวตน เป็นมิติทางความหมายที่ใช้จำแนกคำเรียกผีในด้านนี้ สสารวัตถุว่ามีความสามารถในการ “จับต้องได้” หรือ “จับต้องไม่ได้” โดยผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะ เพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของมิติ “ตัวตน” คือ [+ร่างกาย] และ [-ร่างกาย]

มิติตีร้าย เป็นมิติทางความหมายที่แสดงถึงการทำคุณประโยชน์แล้วสามารถทำให้คนรู้สึกพึงพอใจ และการไม่ทำประโยชน์อันใด ส่งผลให้คนเกิดความรู้สึกหวาดกลัวและรังเกียจ ผู้วิจัยจึงกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของมิติ “ความตีร้าย” เป็น [+ตี] และ [-ตี] ตามลำดับ

มิติที่อยู่ เป็นมิติทางความหมายที่แสดงถึงการมีที่อาศัย แหล่งที่อยู่ อาณาเขตของผีแต่ละประเภท สำหรับตัวอย่างคำเรียกผีที่ยกมาข้างต้น ผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของมิติ**ที่อยู่**เป็น [+อยู่นรก] และ [+อยู่ในต้นไม้] ตามลำดับ

มิติเพศ เป็นมิติทางความหมายที่เพศสภาวะตั้งแต่เกิด ได้เป็นเพศหญิง และเพศชาย ผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของมิติ “เพศ” เป็น [+ชาย] และ [-ชาย] ตามลำดับ

มิติลักษณะเฉพาะ เป็นมิติทางความหมายที่แสดงถึงคุณสมบัติโดดเด่นสำหรับคำเรียกผีบางคำ ผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายสำหรับมิตินี้ ซึ่งมีค่าเป็นบวกเสมอได้ว่า [+สูงชะลูด]

เมื่อกำหนดมิติแห่งความแตกต่างเรียบร้อยแล้วจึงกำหนดอรรถลักษณะของคำเรียกผีแต่ละประเภท ดังแสดงในตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 การระบุอรรถลักษณะของคำเรียกผีในภาษาลาว

คำเรียก มิติ	ເຜດ <i>phèt</i> 'เปรต(ลาว)'	ຜີນາງໄມ້ <i>phī: nā:ŋ mày</i> 'ผีนางไม้(ลาว)'
ตัวตน	[-ร่างกาย]	[-ร่างกาย]
ความตีร้าย	[-ตี]	[-ตี]
ที่อยู่	[+มีที่อยู่]	[+มีที่อยู่]
	[+อยู่นรก]	[+อยู่ในต้นไม้]
ลักษณะเฉพาะ	[+สูงชะลูด]	-
เพศ	-	[-ชาย]

หลังจากนั้นจึงแจกแจงความหมายของคำเรียกผีโดยใช้อรรถลักษณะรวมกัน ดังนี้

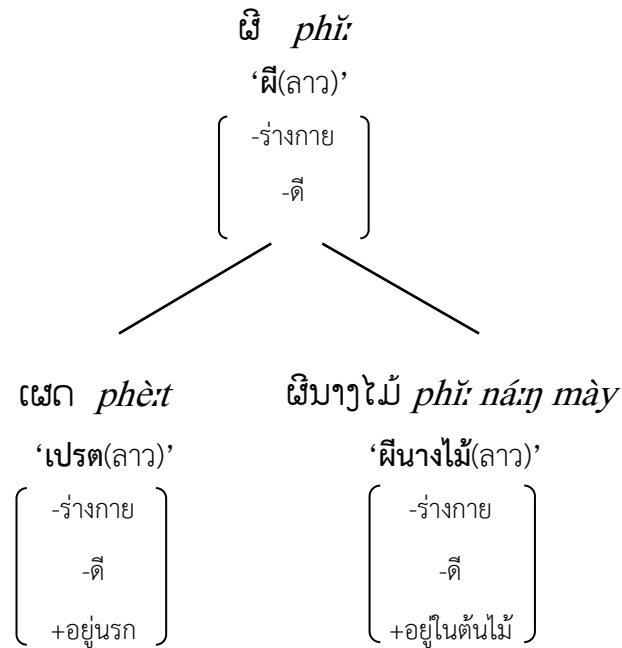
ผีต <i>phè:t</i>	ผีนางไม้ <i>phī: ná:n̄ m̄à:y</i>
‘เปรต (ลาว)’	‘นางไม้(ลาว)’
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ในรก \\ +สูงชะลูด \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ +ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ในต้นไม้ \\ +ชาย \end{array} \right)$

จากการแสดงองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีด้วยการใช้อรรถลักษณะรวม แสดงให้เห็นว่า คำเรียกผีทั้ง 2 คำ แตกต่างกันด้วยมิติที่อยู่ คำว่า **ผีต *phè:t*** ‘เปรต(ลาว)’ สามารถจำแนกความแตกต่างจากคำว่า **ผีนางไม้ *phī: ná:n̄ m̄à:y*** ‘นางไม้(ลาว)’ ด้วยมิติที่อยู่ เพราะ **ผีต *phè:t*** ‘เปรต(ลาว)’ ประกอบขึ้นจากอรรถลักษณะ [+อยู่ในรก] ส่วน **ผีนางไม้ *phī: ná:n̄ m̄à:y*** ‘ผีนางไม้(ลาว)’ ประกอบขึ้นจากอรรถลักษณะ [+อยู่ในต้นไม้]

3.3.3 การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) ของคำเรียกผี

หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงนำคำเรียกผีที่ได้มาจัดจำพวก (taxonomy) อันเป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ของคำตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้นคือมีประเภท (category) และประเภทย่อย (subcategory) โดยประเภทที่ต่างกัน(เปรียบต่าง)แสดงตามแนวนอนในระดับชั้นเดียวกันส่วนประเภทย่อยแสดงตามแนวตั้งต่างระดับชั้นกันซึ่งแสดงการรวมเข้าเป็นพวก (inclusion) เพื่อให้เห็นระบบโดยรวมของการจัดระดับชั้นของคำเรียกผีที่มีอยู่ในระบบปริชาณของผู้บอกภาษา

การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในงานวิจัยนี้ เป็นการแสดงการจัดลำดับความสัมพันธ์ทางความหมายตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ ไม่ใช่การจัดลำดับความสัมพันธ์ทางสถานภาพหรือหน้าที่ทางสังคม ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 3.5

ภาพที่ 3.5 ตัวอย่างการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาลาว

จากภาพการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผี **ຜີ *phǐ:*** ‘ผี(ลาว)’, **ເຜດ *phè:t*** ‘เปรต(ลาว)’ และ **ຜີນາງໄມ້ *phǐ: ná:ŋ mà:y*** ‘ผีนางไม้(ลาว)’ ในภาษาลาวพบว่า คำว่า **ຜີ *phǐ:*** ‘ผี(ลาว)’ เป็นคำที่อยู่เหนือคำว่า **ເຜດ *phè:t*** ‘เปรต(ลาว)’ และ **ຜີນາງໄມ້ *phǐ: ná:ŋ mà:y*** ‘ผีนางไม้(ลาว)’ เพราะมีอรรถลักษณะที่สามารถครอบคลุมคำว่า **ເຜດ *phè:t*** ‘เปรต(ลาว)’ และ **ຜີນາງໄມ້ *phǐ: ná:ŋ mà:y*** ‘ผีนางไม้(ลาว)’ นั่นก็คือ [-ร่างกาย] และ [-ดี]

อนึ่ง กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน มีความสำคัญต่อการศึกษาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนว อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เข้าใจการความคิดของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อผีผ่านการวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผี โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย เป็นวิธีการที่ทำให้เข้าใจระบบความคิดของคนที่มีต่อสรรพสิ่งต่างๆ ส่วนการจัดจำพวกแบบชาวบ้านก็ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ทางความหมายของคำทั้งหมดในเชิงลำดับชั้นอย่างชัดเจน

3.3.4 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ของคำเรียกผีในแต่ละภาษา เพื่อตีความระบบมโนทัศน์เรื่องผีของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลของคำเรียกผีทั้งในด้านจำนวนคำเรียกผี องค์ประกอบและมิติทางความหมายของคำเรียกผี และการจัดลำดับชั้นของคำเรียกผีที่ค้นพบในแต่ละภาษา เพื่อหาลักษณะร่วมและลักษณะต่างของคำเรียกผีที่รวบรวมมาได้ อีกทั้งยัง วิเคราะห์และทำความเข้าใจมุมมองมโนทัศน์เกี่ยวกับผีของผู้พูดภาษาลาว พม่า เขมร และมาเลย์ อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจระบบความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติของผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยจะนำเสนอแยกตามประเด็นสำคัญในบทถัดไป

บทที่ 4

ระบบผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แสดงผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบทาง ความหมายของคำเรียกผี

เนื่องจากงานวิจัยนี้ เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของคำเรียกผีผ่านความหมายอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่องค์ความรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์ของผู้บอกภาษาที่มีต่อ “ผี” ได้อย่างชัดเจน ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผู้วิจัยพิจารณาที่ละภาษาแล้วนำผลทั้ง 4 ภาษามาเปรียบเทียบกัน ผลการวิเคราะห์ที่เสนอในบทนี้เป็นผลการเปรียบเทียบทั้ง 4 ภาษา เพื่อให้ได้ภาพรวมของระบบผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวิเคราะห์องค์ประกอบ เริ่มด้วยการพิจารณาความหมายของคำซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้ง 4 ภาษา แล้วผู้วิจัยกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) โดยพิจารณาว่า คำที่นำมาวิเคราะห์มีความแตกต่างกันในแง่ใดบ้าง หลังจากนั้นจึงกำหนดอรรถลักษณะในแต่ละมิติแห่งความแตกต่าง แล้วจึงแสดงความหมายในรูปองค์ประกอบรวม

ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีทั้งหมดในภาษาลาว เขมรพม่า และมาเลย์ พบมิติแห่งความแตกต่างจำนวน 11 มิติ ได้แก่ มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ มิติตัวตน มิติดีร้าย มิติหน้าที่ มิติที่อยู่ มิติสถานภาพ มิติลักษณะการตาย มิติเพศ มิติอายุ มิติอาหาร และ มิติลักษณะเฉพาะ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

4.1 มิติอำนาจเหนือธรรมชาติ

คำว่า อำนาจเหนือธรรมชาติ หมายถึงความสามารถที่มีเกินกว่าปกติธรรมดาเป็นมิติที่ใช้จำแนกคำเรียกผีออกจากคำอื่นๆ โดยผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของมิติอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้เป็น [+เหนือธรรมชาติ] และ [-เหนือธรรมชาติ]

[+เหนือธรรมชาติ] หมายถึง การมีลักษณะหรือพฤติกรรมแตกต่างจากสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ คำเรียกผีทุกคำต้องประกอบขึ้นจากอรรถลักษณะนี้ เช่น

ผี *phī*: ‘ผี(ลาว)’, เขฺวธ *kmaoc* ‘ผี(เขมร)’ และ *hantu*

hantu? ‘ผี(มาเลย์)’ เป็นต้น

[-เหนือธรรมชาติ] หมายถึง การมีลักษณะหรือพฤติกรรมเป็นปกติ ตามวิถีธรรมชาติ คำใดๆที่ไม่ใช่คำเรียกผีจะมีอรรถลักษณะนี้ เช่น ถิน *khón* ‘มนุษย์(ลาว)’, เตีธ *daem* ‘ต้นไม้(เขมร)’ เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการจำแนกคำเรียกผีออกจากคำที่ไม่ใช่คำเรียกผีด้วยคำว่า **ผี** *phī:* ‘ผี(ลาว)’, **ถีน** *khón* ‘มนุษย์(ลาว)’ และ **ผีষ** *daəm* ‘ต้นไม้(เขมร)’ ดังนี้

ผี <i>phī:</i> ‘ผี(ลาว)’ [+เหนือธรรมชาติ]	ถีน <i>khón</i> ‘มนุษย์(ลาว)’ [-เหนือธรรมชาติ]	ผีষ <i>daəm</i> ‘ต้นไม้(เขมร)’ [-เหนือธรรมชาติ]
--	---	--

จากตัวอย่างที่แสดงไว้ข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามี**ติอำนาจเหนือธรรมชาติ**สามารถใช้อำนาจคำเรียกผี **ผี** *phī:* ‘ผี(ลาว)’ ออกจากคำอื่นๆ ในระดับเดียวกันได้เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ในขณะที่คำว่า **ถีน** *khón* ‘มนุษย์(ลาว)’ และ **ผีষ** *daəm* ‘ต้นไม้(เขมร)’ ต่างประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-เหนือธรรมชาติ] ฉะนั้น คำเรียกผีทุกคำที่นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ ต้องเป็นคำที่มีอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ทั้งสิ้น

เนื่องจากทุกคำที่นำมาใช้วิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ผู้วิจัยจึงไม่แสดงอรรถลักษณะนี้เมื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการซ้อนเกิน (redundancy) และสามารถละเอาไว้ในฐานที่เข้าใจได้ เพราะผีทั้งหมดเป็นสิ่งที่มีความลักษณะหรือพฤติกรรมแตกต่างจากสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติปกติ

4.2 มิติตัวตน

คำว่า **ตัวตน** หมายถึง ร่างกายที่มีเนื้อหนัง เป็นสสารที่จับต้องได้ ดังนั้น มิติ**ตัวตน**จึงเป็นมิติที่แสดงความแตกต่างทางความหมายระหว่างคำเรียกผีว่ามีร่างกายที่สามารถจับต้องได้หรือไม่ ซึ่งโดยความคิดพื้นฐานของคนส่วนใหญ่ทั่วไป มักให้คำจำกัดความว่า “ผี” เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นตัว หรือโปร่งแสง เห็นเป็นภาพรูปร่างรางเลือน แต่จากผลการวิเคราะห์พบว่า มีคำเรียกผีที่ยังมีสภาพร่างกาย เนื้อหนังที่บ่งแสงอยู่อีกพวกหนึ่งด้วย ผู้วิจัยได้กำหนดอรรถลักษณะสำหรับมิติแห่งความแตกต่างนี้เป็น [+ร่างกาย] และ [-ร่างกาย]

[+ร่างกาย] หมายถึง การมีร่างกายที่สามารถจับต้องได้ เพราะมีเนื้อสารเช่น

ตูป *tɔp* ‘ผีปอบ(เขมร)’ และ **กะสี** *kási:* ‘ผีกระสือ(ลาว)’

เป็นต้น

[-ร่างกาย] หมายถึง การไม่มีร่างกายที่เป็นรูปธรรม แม้ว่าจะปรากฏกายให้เห็นเป็น

รูปร่างก็ตามเช่น **นุคดุม** *nək dom* ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’

และ **ผีร่า** *phī: ha:* ‘ผีท่า(ลาว)’ เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการจำแนกคำเรียกผีที่มีร่างกายจับต้องได้ ออกจากคำเรียกผีที่ไม่มีร่างกายเป็นเนื้อสารให้จับต้อง ด้วยคำว่า ภาะสิ *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ และ ฝิຣ່າ *phǐː haː* ‘ผีท่า(ลาว)’ ดังนี้

ภาะสิ <i>kásǎː</i> ‘ผีกระสือ(ลาว)’ [+ร่างกาย]	ฝิຣ່າ <i>phǐː haː</i> ‘ผีท่า(ลาว)’ [-ร่างกาย]
---	---

จากตัวอย่างคำเรียกผีข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ภาะสิ *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ และ ฝิຣ່າ *phǐː haː* ‘ผีท่า(ลาว)’ แยกออกจากกันโดยใช้มิติตัวตน โดย ภาะสิ *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ เป็นคำที่ประกอบความหมายขึ้นจากอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] ในขณะที่ ฝิຣ່າ *phǐː haː* ‘ผีท่า(ลาว)’ เป็นสิ่งที่มีความเป็นนามธรรมเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย]

ทั้งนี้จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีใน 4 ภาษา พบคำที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] มากกว่า [+ร่างกาย] ดังนั้น คำใดที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [+ร่างกาย] จึงถือเป็นคำที่มีความเด่นในมโนทัศน์ของผู้พูดภาษานั้นมาก

4.3 มิติดีร้าย

ความดีร้ายเป็นสิ่งที่สื่อถึงพฤติกรรมว่าเป็นไปในทางที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจตามระดับความรู้สึกของคน ดังนั้น เมื่อใช้มิติดีร้ายมาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกคำเรียกผี จึงเป็นการมุ่งเน้นถึงพฤติกรรมของผีแต่ละประเภทที่ส่งผลถึงคนโดยตรงว่าจะทำให้คนเกิดความพึงพอใจ สมหวัง ได้รับผลประโยชน์ใดๆหรือไม่ ผู้วิจัยจึงกำหนดอรรถลักษณะสำหรับมิติดีร้ายเป็น [+ดี] และ [-ดี]

[+ดี] หมายถึง การกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เกิดคุณประโยชน์ หรือความ

พึงใจแก่คน เช่น ฝิສາງອາລັກຂາ *phǐː sǎːŋ ʔàːlakkháː /*
 ฝิອາລັກ *phǐː ʔǎːhak* ‘ผีสงสารักษ์(ลาว)’, ລູກຫລອດ
lúːk lòːt ‘ลูกกรอก(ลาว)’ เป็นต้น

[-ดี] หมายถึง การกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมที่ทำให้คนเกิดความรู้สึกรังเกียจ

หวาดกลัว ไม่พึงใจ เช่น ฝิສາງນາງຮ້າຍ *phǐː sǎːŋ náːŋ háːy /*
 ສັກສາດ *sáksát /* ມານ *máːn* ‘ภูตผีปีศาจ(ลาว)’, ฝີເຜດ
phǐː phèt ‘ผีเปรต(ลาว)’ เป็นต้น

เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการจำแนกคำเรียกผีที่มีการใช้มิติแห่งความแตกต่างดีร้าย ในการจำแนกคำออกจากกัน ด้วยคำว่า **เขฺออหฺรกุหฺรูกฺท** *kmaoc ʔariək nĕək ta:* ‘ผีอารักษ์(เขมร)’ และ **เขฺออบิสาต** *kmaoc bæysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’ ดังนี้

เขฺออหฺรกุหฺรูกฺท	เขฺออบิสาต
<i>kmaoc ʔariək nĕək ta:</i>	<i>kmaoc bæysa:c</i>
‘ผีอารักษ์(เขมร)’	‘ปีศาจ(เขมร)’
$\left[\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ +ดี \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \end{array} \right]$

จากตัวอย่างคำเรียกผีข้างต้นแสดงให้เห็นว่า **เขฺออหฺรกุหฺรูกฺท** *kmaoc ʔariək nĕək ta:* ‘ผีอารักษ์(เขมร)’ แยกออกจาก **เขฺออบิสาต** *kmaoc bæysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’ โดยใช้มิติแห่งความต่างดีร้าย โดย **เขฺออหฺรกุหฺรูกฺท** *kmaoc ʔariək nĕək ta:* ‘ผีอารักษ์(เขมร)’ เป็นสิ่งที่ผู้บอกภาษาเห็นว่าเป็นผีที่อยู่ในกลุ่มทำประโยชน์ และทำให้คนรู้สึกพึงพอใจ จึงเป็นคำเรียกผีที่ประกอบด้วย อรรถลักษณะ [+ดี] ในขณะที่ **เขฺออบิสาต** *kmaoc bæysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’ เป็นผีที่มีแต่ความโหดร้าย ทำให้คนรู้สึกหวาดกลัวจึงได้อรรถลักษณะ [-ดี]

4.4 มิติหน้าที่

มิติหน้าที่ เป็นมิติทางความหมายที่สะท้อนให้เห็นว่าผีแต่ละประเภทมีพฤติกรรมอันเป็นปกติวิสัยเป็นอย่างไร ตามมุมมองของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมาย มี 27 อรรถลักษณะ ดังนี้

[+ดูแลคนรัก] หมายถึง การดูแลให้ผู้คนสมหวังในความรัก และมีคู่แท้รักเป็นของตนเอง ตัวอย่างเช่น ວອຕູວາວາວກຸອຸ ອາຕາບັງຄານ? ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’

[+ดูแลลูก] หมายถึง การดูแลรักษาเด็กเล็กที่มีความสัมพันธ์กับตนในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิด ตัวอย่างเช่น ມາຍເຜີຍ ມາຍເຜີຍ ມາຍເຜີຍ ‘ผีแม่เก่า(เขมร)’, ຜີພໍ່ຜີແມ່/ຜີພໍ່ເກົ່າແມ່ຫລັງ *phĩ: pho: phĩ: me: /phĩ: pho: kao me: lán* ‘ผีพ่อผีแม่(ลาว)’

- [+ดูแลเครือญาติ] หมายถึง การดูแลรักษาผู้ที่มีความสัมพันธ์กับตนในฐานะเป็นผู้มี
เชื้อสายร่วมกัน ตัวอย่างเช่น **ខេតជួរ** *kmaoc cuə* ‘ผีตระกูล
(เขมร)’, **ផ្ទះ/ផ្ទះបាយ** *phǎ: dâm / phǎ: pu: tá:* ‘ผีบรรพบุรุษ
(ลาว)’
- [+ดูแลงานศิลปะ] หมายถึง การดูแลรักษานักแสดง นางรำ นักร้อง ศิลปิน ให้แสดง
ได้อย่างราบรื่น ตัวอย่างเช่น **លាម៉ែន** *lamáĩ na?* ‘ผู้ดูแล
ศิลปกรรม(พม่า)’, **ព្រះក្បាលប្រាំបី** *priəy kba:l pram bəy*
‘ผีการแสดง(เขมร)’
- [+ดูแลตัวคน] หมายถึง การดูแลรักษาร่างกายของคนที่ตนเองมีหน้าที่ดูแลอยู่
ตัวอย่างเช่น **កូនចៅ** *kò saũ na?* ‘ผู้ดูแลประจำตัว
(พม่า)’
- [+ดูแลเรือนพัก] หมายถึง การดูแลรักษาผู้ที่พักอาศัยในบ้านเรือน ตัวอย่างเช่น
ម្តាយ *mníəy ptěəh* ‘ผีแม่เรือน(เขมร)’, **ទីលំនៅ**
ěĩ dwĩ na? ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’
- [+ดูแลหมู่บ้าน] หมายถึง การดูแลรักษาหมู่บ้านให้สงบปลอดภัย ชาวบ้านจึงอยู่ได้
อย่างสงบ ตัวอย่างเช่น **ព្រះភូមិ** *prěəh phum* ‘พระภูมิ(เขมร)’,
ឃុំ *ywà saũ na?* ‘ผู้ดูแลหมู่บ้าน(พม่า)’
- [+ดูแลเมือง] หมายถึง การดูแลรักษาชุมชนที่คนหลายกลุ่มมาอยู่ร่วมกัน ในระดับที่
ใหญ่กว่าหมู่บ้าน แต่เล็กกว่าประเทศ ตัวอย่างเช่น **ម៉ឺន**
myo saũ na? ‘ผู้ดูแลเมือง(พม่า)’
- [+ดูแลประเทศ] หมายถึง การดูแลรักษาประเทศที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพื่อให้
ประเทศนั้นๆรอดพ้นจากภัยสงคราม การก่อการร้าย ตัวอย่างเช่น
នៃនៃ *nàĩgan saũ na?* ‘ผู้ดูแลประเทศ(พม่า)’
- [+ดูแลไตรปิฎก] หมายถึง การดูแลรักษาพระไตรปิฎกซึ่งเป็นหนังสือบันทึกคำสอน
ทางศาสนา ตัวอย่างเช่น **ខ្មែរ** *əuraəti* ‘ผู้ดูแลไตรปิฎก
(พม่า)’

- [+ดูแลวัด] หมายถึง การดูแลรักษาศาสนสถานให้รอดพ้นจากสิ่งไม่ดี ตัวอย่างเช่น
 ວາວວຸຈເວັດຈຸດ ອ່າດ່ານ່າ ສາວ໌ ນາ? ‘ผู้ดูแลศาสนา(พม่า)’
- [+ดูแลสถานศึกษา] หมายถึง การดูแลรักษาสถานที่สำหรับถ่ายทอดความรู้ เช่น
 โรงเรียน มหาวิทยาลัย เพื่อให้คนได้รับความรู้ที่ดีที่สุด
 ตัวอย่างเช่น ກຸງເວັດຈຸດ ຈຳອຸ ສາວ໌ ນາ? ‘ผู้ดูแล
 สถานศึกษา(พม่า)’
- [+ดูแลท่าน้ำ] หมายถึง การดูแลรักษาสถานที่เชื่อมต่อระหว่างแผ่นดิน กับท้องน้ำ
 ตัวอย่างเช่น ມຽນເວັດຈຸດ ມຽນ໌ ສາວ໌ ນາ? ‘ผู้ดูแลท่าน้ำ
 (พม่า)’
- [+ดูแลป่า] หมายถึง การดูแลรักษาป่า และทุกสรรพสิ่งที่อยู่ในป่า ตัวอย่างเช่น
 ວອບເວັດຈຸດ ອີ? ປີ ສາວ໌ ນາ? ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’
- [+ดูแลภูเขา] หมายถึง การดูแลรักษาภูเขา เทือกเขา ตัวอย่างเช่น
 ຕເວັດເວັດຈຸດ ຕາວ໌ ສາວ໌ ນາ? ‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’
- [+ดูแลแผ่นดิน] หมายถึง การดูแลรักษาผืนดินและทุกสรรพสิ่งที่อยู่บนแผ่นดินให้มີ
 ความสุข ตัวอย่างเช่น ວວຸຈຸຈຸ ວາອ່ອຸດາເຣີ ‘ผู้ดูแล
 แผ่นดิน(พม่า)’ และ ຫຼະທຸນີ ປຣ່າຮ ທອນີ: ‘แม่ธรณี(เขมร)’
- [+ดูแลลม] หมายถึง การดูแลรักษาและควบคุมปริมาณลมให้เหมาะสม ตัวอย่างเช่น
 ລເຈດ ເລີ ນາ? ‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’
- [+ดูแลฝน] หมายถึง การดูแลรักษาและควบคุมปริมาณน้ำฝนให้เหมาะกับการ
 อุปโภค บริโภค และเกษตรกรรม ตัวอย่างเช่น ມີຈຸດວາວ
 ມ່ອ ນາ? ອ່າ ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’
- [+ดูแลท้องฟ้า] หมายถึง การดูแลรักษาพื้นที่ระหว่างพื้นดินกับสวรรค์ ตัวอย่างเช่น
 ຫຼະພາກາສ ປຣີອຍ ປາ:ກາ ‘เจ้าอากาศ(เขมร)’
- [+ดูแลนา] หมายถึง การดูแลรักษาพื้นที่นา หรือที่สำหรับเพาะปลูก ตัวอย่างเช่น
 ຕາເຮກ ຕ່າ:ເຂັ:ກ ‘ผิวดาแฮก(ลาว)’

[+ดูแลนรก] หมายถึง การดูแลรักษาสถานที่สำหรับใช้ลงโทษผู้กระทำผิด หรือทำ
บาปกรรม ตัวอย่างเช่น *cə̀ə̀c: ɲə̀yɛ́ mǐ́* ‘ผู้ดูแลนรก(พม่า)’

[+ให้ลาภ] หมายถึง พฤติกรรมที่ทำให้คนได้รับประโยชน์ แบบเหนือความคาดหมาย
เช่น *ລູກຫລອດ lú:k lə̀t* ‘ลูกกรอก(ลาว)’, *ນາງກວັກ ná:ŋ kwák* ‘นางกวัค(ลาว)’ เป็นต้น

[+ลงโทษ] หมายถึง พฤติกรรมที่ทำให้เกิดความรังเกียจหวาดกลัว เช่น
ຍົມພິບານ jómphibǎ:n ‘ยมบาลของ(ลาว)’, *យុមបាល yumməba:l* ‘ยมบาล(เขมร)’ เป็นต้น

[+รับใช้] หมายถึง การถูกใช้ หรือถูกบังคับให้ไปกระทำสิ่งต่างๆ ตามแต่ที่เจ้านายสั่ง
ได้แก่ *toyol to:yom* ‘ผีเด็กขโมยเงินของ(มาเลย์)’, *polong polo:ŋ* ‘ผีกระชิบ(มาเลย์) และ *palesit pəlesit* ‘ผีจิ้งหรีด
(มาเลย์)’

[+เพาะปลูก] หมายถึง การช่วยเหลือในเรื่องการเพาะปลูกในนาข้าว ไร่ สวน อีกทั้ง
ยังช่วยดูแลความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ เพื่อให้ได้ผลผลิต
ทางการเกษตรที่ดีที่สุด ตัวอย่างเช่น *ព្រះមេ prəəh me:* ‘แม่
โพสพ(เขมร)’, *ນາງໄພສົບ ná:ŋ phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’

[+ทำให้ป่วย] หมายถึง การวางยา การใช้คาถาอาคม หรือการแพร่เชื้อโรค จนทำให้
ผู้อื่นป่วยหนักจนอาจเสียชีวิตได้ ได้แก่ *ຜີຮ້າ phǐ: ha:* ‘ผีทำ
(ลาว)’

[+ทำให้ไฟไหม้] หมายถึง การเป็นสาเหตุหรือลงมือกระทำให้เกิดเพลิงไหม้ ได้แก่
hantu api hantu ʔapi: ‘ผีไฟ(มาเลย์)’

เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการจำแนกคำเรียกผี ที่มีการใช้มิติแห่งความ
แตกต่างหน้าที่ ในการจำแนกคำออกจากกัน ด้วยคำว่า *cə̀ə̀c: ɲə̀yɛ́ mǐ́* ‘ผู้ดูแลนรก(พม่า)’ และ
မိုးနတ်သား mó naʔ ə́á ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’

ꠘꠞꠞꠞ: *ṅəyé mǐ*   ມີຮຸວໜາວ: *mó na? óá*

‘ผู้ดูแลรถ(พม่า)’	‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’
(-ร่างกาย)	(-ร่างกาย)
+ดี	+ดี
+ศักดิ์ศรี	+ศักดิ์ศรี
+ชาย	+ชาย
+ดูแลรถ	+ดูแลฝน

จากตัวอย่างคำเรียกผีที่แสดงองค์ประกอบทางความหมายด้วยอรรถลักษณะแบบรวมข้างต้น ทำให้เห็นว่า ꠘꠞꠞꠞ: *ṅəyé mǐ* ‘ผู้ดูแลรถ(พม่า)’ เปรียบต่างกับ ມີຮຸວໜາວ: *mó na? óá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’ ด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลรถ] และ [+ดูแลฝน]

4.5 มิติที่อยู่

มิติที่อยู่ เป็นมิติทางความหมายที่แสดงถึงความต้องการมีที่พำนักอย่างชัดเจน เป็นหลักแหล่งของผี แต่ละประเภท ซึ่งไม่ว่าจะไปปรากฏกาย ณ ที่แห่งใด ก็จะกลับมาอยู่ที่อยู่ประจำของตนเสมอ ฉะนั้น อรรถลักษณะสำคัญที่ใช้แสดงองค์ประกอบทางความหมายในมิติที่อยู่จึงได้แก่ [+มีที่อยู่] และ [-มีที่อยู่]

[+มีที่อยู่] หมายถึง การมีที่อยู่ประจำตัวอย่างชัดเจน เช่น ຜີແຖມ/ຜີຝ້າ/ເທບ/ເທບຜະດາ *phǐ: thǎm / phǐ: fâ: / thǎp / thǎ:pphadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’, ຜີກອງກ້ອຍ *phǐ: kəŋkə:y* ‘ผีกองกอย(ลาว)’ เป็นต้น

[-มีที่อยู่] หมายถึง การไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ล่องลอยไปเรื่อยๆ เช่น ສັບຜະເວສີ *sápphawé:sǐ:* ‘สัมภเวสี(ลาว)’, ຫຼາຍກາໂສ *priəy ʔa:va:sae* ‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’ เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีที่รวบรวมจากผู้บอกภาษาก็พบว่า อรรถลักษณะ [+มีที่อยู่] ยังสามารถแบ่งเป็นอรรถลักษณะย่อยตามชนิดของที่อยู่ได้อีก ดังนี้

- [+อยู่สวรรค์] หมายถึง การอาศัยอยู่ในสวรรค์ซึ่งถือว่าเป็นที่แห่งความสุขปราศจากความทุกข์ทั้งปวงเช่น **นางสะท้วง** *thè:p phathidǎ: / ná:n sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’, **เทพพะบุต** *thè:p phabút* ‘เทพบุตร(ลาว)’ เป็นต้น
- [+อยู่นรก] หมายถึง การอาศัยอยู่ในนรกซึ่งเป็นที่สำหรับกักขังลงโทษผู้ทำบาป ให้ได้รับความทุกข์ทรมานเช่น **เปรต** *phè:t* ‘เปรต(ลาว)’, **เป็รต** *pei?tà* ‘เปรต(พม่า)’, **เปรต** *pret* ‘ผีเปรต(เขมร)’ เป็นต้น
- [+อยู่บนดิน] หมายถึง การมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอนในอาณาเขตของที่ดินแห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น **เจ้าถิ่มเจ้าถาน** *cào thin cào thǎ:n* ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’, **hantu jembalang** *hantu džəmbalaŋ* ‘ผีเจ้าที่(มาเลย์)’ เป็นต้น
- [+อยู่ป่า] หมายถึง การอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าเช่น **ผีป่า / ผีถิง** *phǐ: pa: / phǐ: dōŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’, **hantu raya** *hantu rəya:* ‘ผีป่าไร่แรง(มาเลย์)’, **ผู้ดูแลป่า** *oi? pǐ saũ na?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ เป็นต้น
- [+อยู่ในน้ำจืด] หมายถึง การมีที่อยู่ตามแหล่งน้ำเช่น **ผีเจือก** *phǐ: ɲək* ‘ผีเจือก(ลาว)’, **ผีห่า** *phǐ: ha:* ‘ผีห่า(ลาว)’, **hantu air** *hantu ?e:* ‘ผีน้ำ(มาเลย์)’, **เขาคีต** *kmaoc cəŋ ka:p / kmaoc tik* ‘ผีน้ำ(เขมร)’ เป็นต้น
- [+อยู่ในทะเล] หมายถึง การมีที่อยู่ในทะเล ได้แก่ **hantu laut** *hantu la?ut* ‘ผีทะเล(มาเลย์)’
- [+อยู่บนานา] หมายถึง การอยู่ประจำทุ่งนา เพื่อดูแลรับผิดชอบเฉพาะเรื่องที่เกิดในนา เช่น **ผีตาแฮก** *tà:hè:k* ‘ผีตาแฮก(ลาว)’, **ผู้ดูแลนา** *lè saũ na?* ‘ผู้ดูแลนา(พม่า)’ เป็นต้น

- [+อยู่ในต้นไม้] หมายถึง การอาศัยอยู่ประจำในต้นไม้ ซึ่งอาจจะอยู่ในป่าหรือไม่ก็ได้ เช่น *hantu puteri hantu puttəri:* ‘ผีนางไม้(มาเลย์)’, *ผีนางไม้ phĩ: ná:ŋ mày* ‘ผีนางไม้(ลาว)’, *ព្រៃយកន្ទេងខៀវ priəy kanto:ŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’ เป็นต้น
- [+อยู่ในต้นกล้วย] หมายถึง การอาศัยอยู่ประจำในต้นกล้วย ซึ่งอาจจะอยู่ในป่าหรือไม่ก็ได้ เช่น *hantu pisang hantu pisa:ŋ* ‘ผีกล้วย(มาเลย์)’, *ผีตานี phĩ: tă:nĩ:* ‘ผีตานี(ลาว)’ เป็นต้น
- [+อยู่ในคน] หมายถึง การใช้ร่างกายของคนที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นที่พำนักเช่น *ปอบ pò:p* ‘ปอบ(ลาว)’, *กระสือ kásĩ:* ‘กระสือ(ลาว)’ เป็นต้น
- [+อยู่บ้าน] หมายถึง การมีที่อยู่เป็นบ้านหรือสิ่งก่อสร้างสำหรับอยู่อาศัย เช่น *ผีแม่/ผีแม่ทาลัง phĩ: pho: phĩ: me: /phĩ: pho: kao me: lán* ‘ผีพ่อผีแม่(ลาว)’, *ผีเรือน phĩ: hían* ‘ผีเรือน(ลาว)’ เป็นต้น
- [+อยู่ศาล] หมายถึง การมีที่พำนักในศาล หรือหอผี ซึ่งชาวบ้านได้สร้างเป็นแบบจำลองจากที่อยู่จริง เพื่อให้ช่วยดูแลเฉพาะเรื่องที่เกิดในประเทศ เช่น *หูกตา nĕək ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’, *ผีบ้านผีเมือง phĩ: bá:n phĩ: mían* ‘ผีบ้านผีเมือง(ลาว)’ เป็นต้น
- [+อยู่สุสาน] หมายถึง การอยู่ประจำในสุสาน หรือที่หลุมฝังศพของตน เช่น *hantu kubur hantu kubo:* ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’, *hantu beloh hantu bəlo?* ‘ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)’ เป็นต้น
- [+อยู่ชุมทรัพย์] หมายถึง การอยู่ประจำชุมทรัพย์หรือที่ฝังสมบัติ เช่น *๒๑๑๑๑๑๑ ou?sà saũ* ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’ เป็นต้น
- [+อยู่ติดที่ตาย] หมายถึง การอยู่ประจำในที่ที่ตนเอง ซึ่งมักเป็นการตายแบบเฉียบพลัน เช่น *ผีตายทง phĩ: tă:yhũŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’ เป็นต้น

จากจำนวนองค์ประกอบทางความหมายที่แสดงโดยอรรถลักษณะย่อยภายใต้อรรถลักษณะหลัก [+มีที่อยู่] แสดงให้เห็นว่า การมีที่อยู่เป็นสิ่งสำคัญ และที่อยู่สำหรับผีใน 4 ภาษาที่มีความหลากหลายมาก ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างคำเรียกผีในกลุ่มนี้มาแสดงให้เห็นความแตกต่างทางความหมายตามอรรถลักษณะประจำคำ ดังต่อไปนี้

ဝိဉ္ဇူဝာ <i>pei?tà</i> 'เปรต(พม่า)'	hantu kubur <i>hantu kubo:</i> 'ผีสุสาน(มาเลย์)'	ສັບຜະເວສີ <i>sápphawé:sǐ:</i> 'สัมภเวสี(ลาว)'
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่นรก \\ +สูงชะลูด \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่สุสาน \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ - มีที่อยู่ \\ +ขาดศาสนพิธี \end{array} \right)$

เมื่อพิจารณาตัวอย่างคำเรียกผีที่แสดงองค์ประกอบทางความหมายด้วยอรรถลักษณะแบบรวมในมิติที่อยู่ ทำให้เห็นว่า *hantu kubur hantu kubo:* 'ผีสุสาน(มาเลย์)' ต่างจาก *ສັບຜະເວສີ sápphawé:sǐ:* 'สัมภเวสี(ลาว)' ด้วยอรรถลักษณะหลัก [+มีที่อยู่] และ [-มีที่อยู่] ของมิติที่อยู่ โดย *hantu kubur hantu kubo:* 'ผีสุสาน(มาเลย์)' ใช้อรรถลักษณะ [+มีที่อยู่] ส่วน *ສັບຜະເວສີ sápphawé:sǐ:* 'สัมภเวสี(ลาว)' ใช้อรรถลักษณะ [-มีที่อยู่]

ในขณะที่ *hantu kubur hantu kubo:* 'ผีสุสาน(มาเลย์)' ยังเป็นคำเรียกผีที่มีความหมายต่างกับ *ဝိဉ္ဇူဝာ pei?tà* 'เปรต(พม่า)' ด้วยอรรถลักษณะหลัก [+อยู่สุสาน] และ [+อยู่นรก] ของมิติที่อยู่ โดย *hantu kubur hantu kubo:* 'ผีสุสาน(มาเลย์)' ใช้อรรถลักษณะ [+อยู่สุสาน] ส่วน *ဝိဉ္ဇူဝာ pei?tà* 'เปรต(พม่า)' ใช้อรรถลักษณะ [+อยู่นรก]

4.6 มิติสถานภาพ

สถานภาพ หมายถึง สิ่ง que แสดงระดับชั้นทางสังคม คนใดที่มีสถานภาพทางสังคมสูง คนนั้นย่อมได้รับการยอมรับจากคนอื่นๆที่อยู่ในสังคมของตน และทำให้คนผู้นั้นรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีศักดิ์ศรีเหนือคนอื่น และผลจากการวิเคราะห์คำเรียกผีในงานวิจัยนี้ก็พบว่า ในสังคมของผีก็มีการแบ่งระดับสถานภาพตามการยอมรับนับถือของคนด้วยเหมือนกัน ทั้งนี้ เงื่อนไขที่คนนำมาใช้แบ่งสถานภาพผีแต่ละประเภท มักอิงอยู่บนพื้นฐานเรื่องความดี บุญกุศลที่สะสมไว้ ผู้วิจัยจึงกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายในมิติสถานภาพเป็น [+ศักดิ์ศรี] และ [- ศักดิ์ศรี]

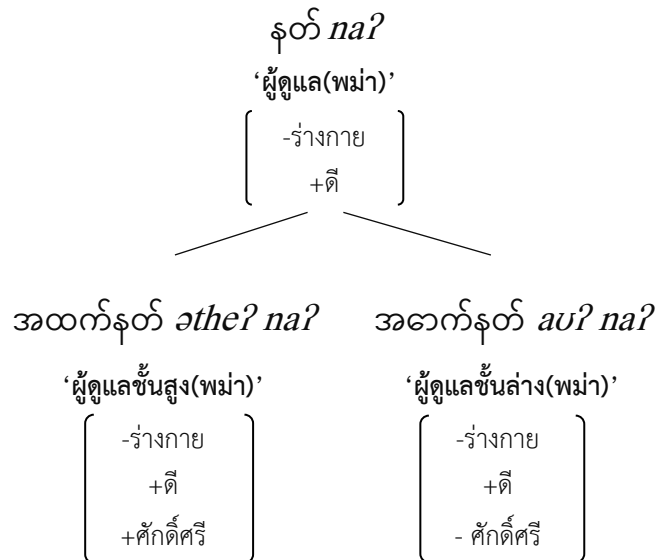
[+ศักดิ์ศรี] หมายถึง การมีสถานภาพอยู่ในระดับชั้นทางสังคมที่สูงกว่าสิ่งอื่นๆ เช่น

ออดอร์ *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ เป็นต้น

[-ศักดิ์ศรี] หมายถึง การมีสถานภาพทางสังคมในระดับชั้นที่ต่ำกว่าสิ่งอื่นๆ เช่น

ออดอร์ *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ เป็นต้น

สำหรับตัวอย่างการจำแนกคำเรียกที่มีการใช้มิติแห่งความแตกต่าง **สถานภาพ** ในการจำแนกคำออกจากกัน ผู้วิจัยใช้คำว่า ออดอร์ *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ และ ออดอร์ *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ ดังนี้

จากตัวอย่างคำเรียกข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามิติแห่งความแตกต่าง **สถานภาพ** ได้ถูกใช้เป็นเครื่องแยกคำเรียก ออดอร์ *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ ออกจากคำเรียก และ ออดอร์ *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ แม้ว่าทั้ง 2 คำนี้ ต่างเป็นคำรวมหมู่เข้าไว้เป็นพวกเดียวกันกับคำว่า อดอร์ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ก็ตาม

นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่า แม้การเป็น อดอร์ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ จะถือว่าเป็นคำเรียกที่จัดอยู่ในกลุ่มดีดี ทำให้คนพึงพอใจ เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] แต่ในหมู่พวกของ อดอร์ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ด้วยกัน ยังสามารถจำแนกเป็นกลุ่มย่อยโดยใช้มิติ **สถานภาพ** เป็นเครื่องแบ่ง โดย ออดอร์ *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ เป็นพวกที่มีอรรถลักษณะ [+ศักดิ์ศรี] จึงได้รับการยกย่องว่ามีสถานภาพสูงกว่า ออดอร์ *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ศักดิ์ศรี] เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ออดอร์ *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ เป็นสิ่งที่

เชื่อว่าถือกำเนิดมาพร้อมกับการสร้างโลกจึงย่อมสะสมบุญมากกว่าและมักมีถิ่นพำนักในเขตแดนสวรรค์ซึ่งต่างจากไปจากคำเรียกผีอื่นๆที่เหลือที่จะอยู่ในเขตแดนของโลกมนุษย์

4.7 มิติลักษณะการตาย

จากการทบทวนวรรณกรรมและสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาในระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อว่า เมื่อคนตายไปแล้วจะมีสิ่งที่ออกจากร่างกาย เพื่อรอกระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นสิ่งที่มียอดประกอบทางความหมาย [+เหนือธรรมชาติ] และนอกเหนือจากเงื่อนไขคุณความดี ความชั่วที่ทำมาก่อนตาย ก็ยังมีเงื่อนไขลักษณะการตายการที่จะเป็นเครื่องกำหนดว่าจะได้เปลี่ยนเป็นผีชนิดอะไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดอรรถลักษณะสำหรับมิติลักษณะการตายเป็น 7 อรรถลักษณะ ดังนี้

[+จมน้ำตาย] หมายถึง การตายด้วยการจมน้ำ ได้แก่ **เขฺวចងើងកប** *kmaoc cə:ŋ*

ka:p / **เขฺวចទឹក** *kmaoc tik* ‘ผีน้ำ(เขมร)’

[+คลอดลูกตาย] หมายถึง การตายในระหว่างที่กำลังคลอดลูก ส่งผลให้ตายทั้งแม่และลูก ได้แก่ **เขฺวចบំពេក** *kmaoc bampe: koun* ‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’

[+อยู่ไฟตาย] หมายถึง การตายในขั้นตอนการอยู่ไฟ หลังคลอดลูกส่งผลให้แม่ตาย ได้แก่ **ព្រាបក្រឡាភ្លើង** *priəy krala: plə:ŋ* ‘ผีหญิงอยู่ไฟ(เขมร)’

[+ตายพร้อมกัน] หมายถึง การตายของแม่และลูกพร้อมๆกัน ภายในช่วงระยะเวลา 1-2 เดือนหลังการคลอดลูก ได้แก่ **ព្រាបបណ្តើរកូន** *priəy bandəə koun* ‘ผีแม่ลูก(เขมร)’

[+คอขาดตาย] หมายถึง การตายด้วยการถูกตัดคอ หรือวิธีใดๆ ที่ทำให้คอแยกขาดจากลำตัว ได้แก่ **เขฺวចកំបុតក្បាល** *kmaoc kambot kba:l* ‘ผีหัวขาด(เขมร)’

[+ผูกคอตาย] หมายถึง การตายด้วยการรัดเชือกแขวนคอ ซึ่งเป็นการฆ่าตัวตาย
รูปแบบหนึ่ง ได้แก่ **เขฺออฺตงก** *kmaoc ca:ŋ ka:* ‘ผีแขวนคอ
(เขมร)’

[+ข่มขืนตาย] หมายถึง การตายด้วยการถูกข่มขืนหรือขืนใจ ได้แก่ **pontianak**
po:ntiʔanak ‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)’

เพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการจำแนกคำเรียกผีที่มีการใช้**มิติลักษณะการตาย** ดังนี้

ผีแม่ฆาต	เขฺออฺกบุดกฺกฺกฺก	pontianak
<i>phǎ: mɛ: má:n</i>	<i>kmaoc kambot kba:l</i>	<i>po:ntiʔanak</i>
‘ผีตายทั้งกลม(ลาว)’	‘ผีหัวขาด(เขมร)’	‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)’
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +คลอตลูกตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +คอขาดตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +ข่มขืนตาย \end{array} \right)$

จากตัวอย่างข้างต้นคำเรียกผีทั้ง 3 คำ ต่างเปรียบต่างกันด้วยอรรถลักษณะใน**มิติลักษณะการตาย** โดย **ผีแม่ฆาต** *phǎ: mɛ: má:n* ‘ผีตายทั้งกลม(ลาว)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+คลอตลูกตาย] ในขณะที่ **เขฺออฺกบุดกฺกฺก** *kmaoc kambot kba:l* ‘ผีหัวขาด(เขมร)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+คอขาดตาย] และ **pontianak** *po:ntiʔanak* ‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ข่มขืนตาย] เป็นต้น

4.8 มิติเพศ

คำว่า **เพศ** ใน**มิติเพศ**หมายถึงเพศสภาวะโดยกำเนิดไม่ได้นับรวมเพศที่จำแนกตามสภาวะจิตใจ ดังนั้น จึงมีเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของ**มิติเพศ**ได้เป็น [+ชาย] และ [-ชาย]

[+ชาย] หมายถึง การมีเพศสภาวะเป็นชาย คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ เช่น **ເບບ
ພະບຸດ** *thè:p phabút* ‘เทพบุตร’, **ຮຸ່ວໄວວາ**: *na? éá*
‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ เป็นต้น

[-ชาย] หมายถึง การมีเพศสภาวะเป็นหญิง คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ เช่น **ເບບພະ
ທິດາ/ນາງສະຫວັນ** *thè:p phathidǎ:/ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า
(ลาว)’, **ຜີນາງໄມ້** *phǐ: ná:ŋ mà:y* ‘ผีนางไม้’, **ຮຸ່ວໄວວີ**:
na? éamí ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ เป็นต้น

มิติ**เพศ**มีความสำคัญในการแบ่งคำเรียกผีออกเป็นคำเรียกผีที่มีเพศสภาวะเป็นชาย กับเพศ
สภาวะเป็นหญิง ผู้วิจัยขอยกคำเรียกผีที่มีการใช้มิติ**เพศ**ในการจำแนก ได้แก่ **ຮຸ່ວໄວວາ**: *na? éá*
‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ และ **ຮຸ່ວໄວວີ**: *na? éamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ มาแสดงเป็นตัวอย่างดังนี้

ອອກຮຸ່ວ *əthe? na?*

‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’

-ร่างกาย
+ดี
+ศักดิ์ศรี
+สวรรค์

ຮຸ່ວໄວວາ: *na? éá*

‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’

-ร่างกาย
+ดี
+ศักดิ์ศรี
+ชาย

ຮຸ່ວໄວວີ: *na? éamí*

‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’

-ร่างกาย
+ดี
+ศักดิ์ศรี
-ชาย

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผี **ຮຸ່ວໄວວາ**: *na? éá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ และ
ຮຸ່ວໄວວີ: *na? éamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ เป็นคำรวมหมู่อยู่ภายใต้คำว่า **ອອກຮຸ່ວ** *əthe?
na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ ทั้งนี้คำเรียกผี **ຮຸ່ວໄວວາ**: *na? éá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ เปรียบต่างจากคำ
เรียกผี **ຮຸ່ວໄວວີ**: *na? éamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ ด้วยมิติ**เพศ** โดย **ຮຸ່ວໄວວາ**: *na? éá* ‘ผู้ดูแล

ชาย(พม่า)’ เป็นคำเรียกผีที่มีองค์ประกอบทางความหมาย [+ชาย] ในขณะที่ *နတ်သမီး naʔ əamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ มีองค์ประกอบทางความหมายแสดงด้วยอรรถลักษณะ [-ชาย]

อนึ่ง นอกเหนือจากคู่คำเรียกผี *နတ်သား naʔ əá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ และ *နတ်သမီး naʔ əamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ ที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้วข้างต้น ก็มีเพียงคู่คำ *နွဲ့ကတဲာ် n̥ək ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’ กับ *နွဲ့ကမ္မာ် n̥ək do:n* ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’ และคู่คำ *ទេវតា teiveata:* ‘เทพ(เขมร)’ กับ *ទេពမိស trəp ʔapsa:* ‘นางฟ้า(เขมร)’ จากภาษาเขมร และคู่คำ *ເທບພະບຸດ thə:p phabút* ‘เทพบุตร(ลาว)’ กับ *ເທບພະທິດາ/ນາງສະຫວັນ thə:p phathidǎ: / ná:n̥ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ จากภาษาลาว รวมเป็น 4 คู่คำ ซึ่งเป็นคู่คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะเหมือนกันหมด และต้องใช้เฉพาะมิติเพศเป็นเครื่องจำแนกคำเท่านั้นจึงจะบอกความแตกต่างของคำได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม กลับไม่พบคำที่มีลักษณะเช่นนี้ในภาษามาเลย์เลย ดังแสดงด้วยอรรถลักษณะรวมด้านล่างนี้

เฮอธมกรกุกุก

kmaoc ʔariək n̥ək ta:

‘ผีอารักษ์(เขมร)’

⎧ -ร่างกาย
+ดี ⎫

นุ้กุกตา n̥ək ta:

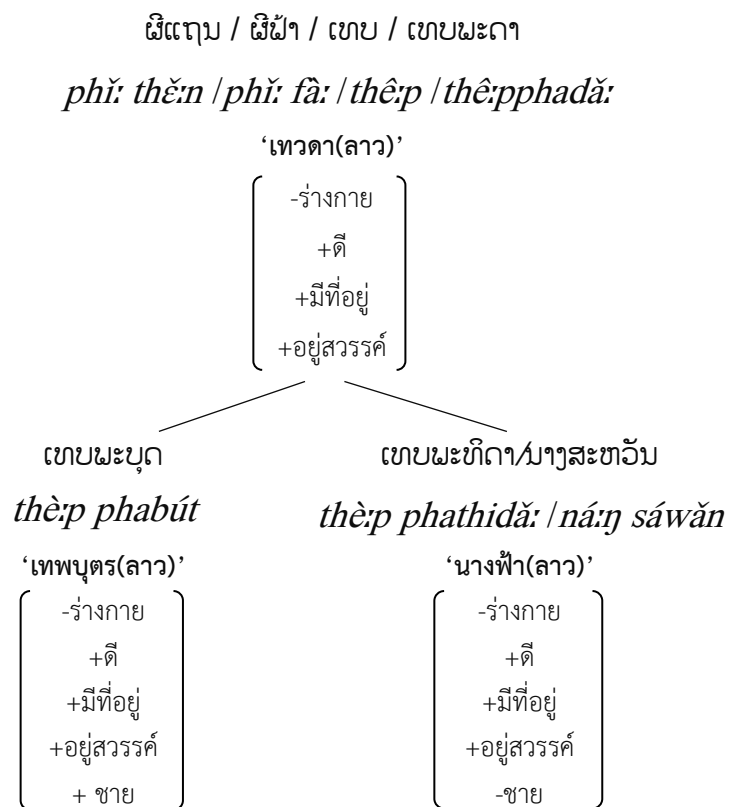
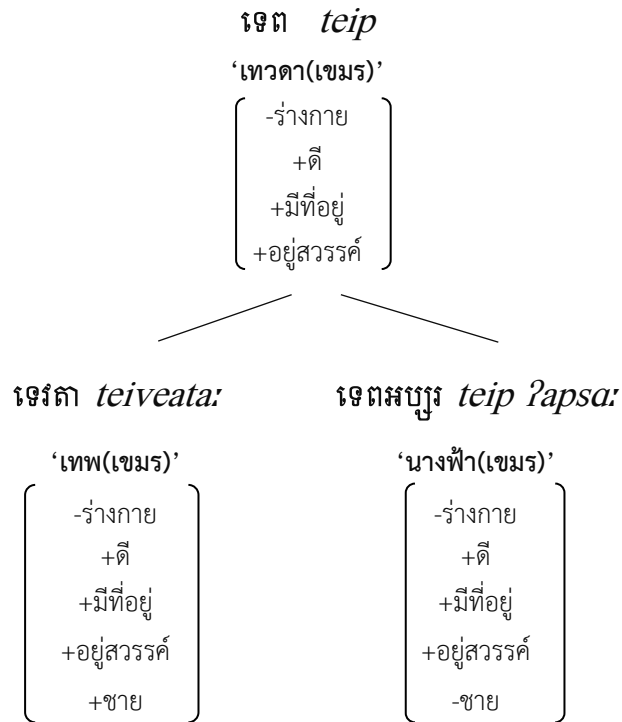
‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’

⎧ -ร่างกาย
+ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ศาล
+ ชาย ⎫

นุ้กุกมม n̥ək do:n

‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’

⎧ -ร่างกาย
+ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ศาล
-ชาย ⎫

ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากคำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะเหมือนกันหมดแต่ต่างกันเฉพาะอรรถลักษณะในมิติเพศดังที่แสดงไว้ข้างต้นแล้ว ก็ไม่พบการใช้ “เพศ” เป็นเครื่องจำแนกความแตกต่างของผีในลักษณะคู่ตรงข้ามกันอย่างนี้อีก แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าผีอื่นๆ ที่เหลือไม่มีเพศ เพียงแต่มีการกำหนดไว้ตายตัวแล้วว่าผีแต่ละประเภทต้องมีเพศสภาพเป็นอะไร ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องหาคำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะเหมือนกัน มาให้ผีทุกคำใช้เปรียบเทียบความแตกต่างด้วยมิติเพศอีก

4.9 มิติอายุ

เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาก็พบว่าคำเรียกผีบางคำเปรียบต่างกันด้วยเรื่องอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายของมิติอายุเป็น [+ผู้ใหญ่] และ [-ผู้ใหญ่]

[+ผู้ใหญ่] หมายถึง การมีระดับช่วงอายุที่พ้นวัยเด็กเกินกว่า 15 ปีไปแล้ว เช่น

ผีดำ/ผีปู่ตา *phǐ: dām / phǐ: pu: tǎ:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’,

ູ່ຊຸ່ວໂອຣຸ່ ອຸ່ຣຸ່ສາ ອຸ່ *ou?sa saũ* ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’ เป็นต้น

[-ผู้ใหญ่] หมายถึง การมีระดับช่วงอายุในวัยเด็กโดยกำหนดนับอายุตั้งแต่แรกเกิด

จนถึงอายุ 15 ปีคำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้เช่น

ລູກຫລອດ *lū:k lət* ‘ลูกกรอก(ลาว)’,

ម្រុញគង្វាល *mrjñ kuəŋviəl* ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’ เป็นต้น

จากการกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายข้างต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำเรียกผี ผีดำ/ผีปู่ตา *phǐ: dām / phǐ: pu: tǎ:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’ และ ลูกกรอก *lū:k lət* ‘ลูกกรอก(ลาว)’ โดยจะแสดงอรรถลักษณะของแต่ละคำ เพื่อแสดงให้เห็นเฉพาะอรรถลักษณะของมิติอายุดังนี้

ผีดำ/ผีปู่ตา	ลูกกรอก
<i>phǐ: dām / phǐ: pu: tǎ:</i>	<i>lū:k lət</i>
‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’	‘ลูกกรอก(ลาว)’
$\left[\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ +ดี \\ +ผู้ใหญ่ \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ +ดี \\ -ผู้ใหญ่ \end{array} \right]$

ผลการวิเคราะห์แสดงว่าอรรถลักษณะ [- ผู้ใหญ่] มีความสำคัญในภาษาลาว เขมร และมาเลย์ เพราะภาษาเหล่านี้แยกความแตกต่างระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ในโลกทัศน์เรื่องผี แต่ในภาษาพม่าไม่มีคำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะ [- ผู้ใหญ่] เลย แสดงว่าในโลกทัศน์ของคนพม่า ผีทุกประเภทเป็นผู้ใหญ่ทั้งหมด ดังนั้น ในการวิเคราะห์คำเรียกผีในภาษาพม่าที่จะแสดงในบทต่อไป ก็ไม่จำเป็นต้องแสดงอรรถลักษณะ [+ผู้ใหญ่] หรือ [-ผู้ใหญ่] เพราะถือว่ามิตินี้ไม่มีนัยสำคัญในภาษาพม่าหรือในโลกทัศน์เรื่องผีของคนพม่า

4.10 มิติอาหาร

“อาหาร” เป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญในการจำแนกความแตกต่างของคำเรียกผีในงานวิจัยนี้ ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่า ผีก็มีความต้องการอาหารเช่นเดียวกับคน ทั้งนี้ ผีแต่ละประเภทก็มีความต้องการอาหารไม่เหมือนกัน โดยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ออกภาษา ทำให้ผู้วิจัยกำหนดอรรถลักษณะเพื่อแสดงองค์ประกอบทางความหมายในมิติอาหารได้เป็น [+กินเครื่องเซ่น] [+กินเลือด] และ [+กินของสดคาว]

[+กินเครื่องเซ่น] หมายถึง การกินอาหารที่จัดเป็นชุด โดยในชุดเครื่องเซ่นจะประกอบไปด้วยอะไรนั้น ขึ้นอยู่กับประเภทผีที่จะนำไปมอบให้ หากเป็นกลุ่มผีดี เครื่องเซ่นมักประกอบด้วย ขนมผลไม้ อาหารที่มีกลิ่นหอมแต่หากเป็นเครื่องเซ่นสำหรับกลุ่มผีร้าย เครื่องเซ่นมักประกอบด้วย เนื้อสัตว์ สุรา เป็นต้น คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **ຕາແຮກ** *tà:hè:k* ‘ผีตาแฮก(ลาว)’, **နတ်** *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ เป็นต้น

[+กินของสดคาว] หมายถึง การกินอาหารที่ยังสดดิบ สัตว์ที่ยังมีชีวิตอยู่ รกเด็ก หรือน้ำคร่ำ คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **ກະສີ** *kásx̣* ‘ผีกระสือ(ลาว)’, **ធ្មប់** *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ เป็นต้น

[+กินเลือด] หมายถึง การกินหรือดูดเลือดจากคนหรือสัตว์ ที่ยังมีชีวิตอยู่ คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **ຜີດິບ** *phĩ: díp* ‘ผีดิบ(ลาว)’, **toyol** *to:yo:n* ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’, **ဝူဝေးစုတ်ဖုတ်ကိုယ်** *əwéi sou? phou? kò* ‘ผีดูดเลือด(พม่า)’ เป็นต้น

ด้วยอรรถลักษณะ [+กินเครื่องเช่น] [+กินของสดคาว] และ [+กินเลือด] จากมิติอาหาร ผู้วิจัย จึงยกตัวอย่างคำเรียกผีเพื่อแสดงให้เห็นองค์ประกอบทางความหมายในคำที่มีการใช้อรรถลักษณะ เหล่านี้ ดังนี้

នុវ <i>na?</i> ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ $\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ +ดี \\ +กินเครื่องเช่น \end{array} \right)$	ធ្មប់ <i>tmop</i> ‘ผีปอบ(เขมร)’ $\left(\begin{array}{c} +ร่างกาย \\ -ดี \\ +กินของสดคาว \end{array} \right)$	toyol <i>to:yo:n</i> ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’ $\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +กินเลือด \end{array} \right)$
---	---	--

คำเรียกผี *នុវ na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’, *ធ្មប់ tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ และ *toyol to:yo:n* ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’ มีองค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงโดยอรรถลักษณะ [+กินเครื่องเช่น] [+กินของสดคาว] และ [+กินเลือด] ตามลำดับ โดยในชุดเครื่องเช่นที่ชาวพม่า มอบให้ *នុវ na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ประกอบด้วยมะพร้าวที่ยังไม่ปอก กล้วย และยาเส้นเป็นสำคัญ ซึ่งจะแตกต่างไปจากองค์ประกอบเครื่องเช่นที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 เครื่องเช่นสำหรับ *នុវ na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’

อนึ่งผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีทั้ง 4 ภาษาแสดงให้เห็นว่า ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อว่า ผีมีความต้องการกินอาหารเหมือนกันในทุกๆ ภาษา โดยภาษาลาวและภาษาพม่า มีคำเรียกผีที่ใช้อรรถลักษณะในมิติอาหารครบทั้ง 3 อรรถลักษณะ ส่วนคำเรียกผีภาษาเขมรไม่มีคำเรียกผีใดใช้อรรถลักษณะ [+กินเลือด] และคำเรียกผีภาษามาเลย์ไม่มีคำใดใช้อรรถลักษณะ [+กินเครื่องเช่น] ส่วนอรรถลักษณะที่พบทุกภาษาได้แก่ อรรถลักษณะ [+กินของสดคาว] ดังแสดงรายละเอียดไว้ใน ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกมิติและอรรถลักษณะในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4.11 มิติลักษณะเฉพาะ

มิติลักษณะเฉพาะคือมิติที่แสดงถึงองค์ประกอบทางความหมายเฉพาะของคำเรียกผีแต่ละคำ ทำให้คำเรียกผีที่ประกอบขึ้นจากอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะมีความโดดเด่น และแตกต่างจากคำเรียกผีอื่นๆ อย่างชัดเจน จนส่งผลให้อรรถลักษณะจากมิตินี้ เป็นเสมือนตราประทับหรือภาพจำของคำเรียกผีชนิดนั้นๆ เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีแล้ว ผู้วิจัยจึงกำหนดอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะได้ 23 อรรถลักษณะดังนี้

[+เครื่องใน] หมายถึง การมองเห็นอวัยวะภายในร่างกายเช่น ปอด หัวใจ ลำไส้ คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **กะสี** *kásǐ* ‘ผีกระสือ(ลาว)’

[+ดวงไฟ] หมายถึง การปรากฏในรูปลักษณะดวงไฟ หรือสามารถเปล่งแสงออกมาเป็นดวงไฟ คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **hantu api** *hantu ʔapi*: ‘ผีไฟ(มาเลย์)’, **ผีเป้ง/ผีโง** *phǐ: pào / phǐ: phó:ŋ* ‘ผีปากินของดิบ(ลาว)’

[+เวทมนตร์] หมายถึง การมีความสามารถในการใช้คาถาอาคม เพื่อทำร้ายหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามเจ็บป่วย คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **กเว** *kəwèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’, **ฆา** *ʔa:p* ‘ผีกระสือ(เขมร)’

[+ปลุกเสก] หมายถึง การถูกหมอผี หรือผู้มีอาคมร้ายคาถาปลุกเสก เพื่อเพิ่มพลังอำนาจเหนือธรรมชาติให้กับผีบางชนิด คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **ผีพราย** *phǐ: phá:y* ‘ผีพราย(ลาว)’, **polong** *polo:ŋ* ‘ผีกระซิบ(มาเลย์)’

[+มีเขี้ยว] หมายถึง การมีฟันเขี้ยวยื่นยาวขนาดใหญ่ สำหรับใช้ล่าเหยื่อ หาอาหาร คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **ยัก** *yak* ‘ยักซ์(ลาว)’, **langsuir** *lanʔsuʔe:* ‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’

[+มีเขา] หมายถึง การมีเขาอยู่บนศีรษะ คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ **ยัมบาม** *nomphibǎ:n* ‘ยัมบาล(ลาว)’, **ยัมบา** *yumməba:l* ‘ยัมบาล(เขมร)’

[+สูงชะลูด] หมายถึง การมีรูปร่างผอมสูงมาก เทียบได้กับต้นตาล ต้นมะพร้าว คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ *hantu galah hantu gala?* ‘ผีสูงชะลูด(มาเลย์)’, *ປີໄຕ້ pei?tà* ‘เปรต(พม่า)’, *ເຜດ phè:t* ‘ผีเปรต(ลาว)’

[+ร้องกอยๆ] หมายถึง การเปล่งเสียงร้องว่า “กอยๆ” คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้คือ *ຜີກອງກ້ອຍ phĩ: kə:ŋkə:y* ‘ผีกองกอย(ลาว)’

[+ร้องยั้วว้ายๆ] หมายถึง การเปล่งเสียงร้องว่า “ยั้วว้ายๆ” คำเรียกผีที่มีอรรถลักษณะนี้คือ *ຜີຍັກວາຍ phĩ: yakwáy* ‘ผียั้วว้าย(ลาว)’

[+ขาดศาสนพิธี] หมายถึง การไม่ได้รับการทำพิธีทางศาสนาภายหลังการตาย จึงทำให้จิตใจไม่สงบ นิสัยดุร้าย ได้แก่ *ព្រាង priəy* ‘ผีพราย(เขมร)’

[+จิ้งหรีด] หมายถึง การมีสภาพร่างกายปรากฏให้เห็นเป็นตัวจิ้งหรีด ได้แก่ *palesit pələsit* ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’

[+เสือ] หมายถึง การมีสภาพร่างกายปรากฏให้เห็นเป็นตัวเสือ ได้แก่ *hantu harimau hantu ha:rimau* ‘ผีเสือ(มาเลย์)’

[+งู] หมายถึง การมีสภาพร่างกายปรากฏเป็นเหมือนงู ลำตัวยาว ผิวเป็นเมือก ได้แก่ *ຜີເງືອກ phĩ: ŋiək* ‘ผีเงือก(ลาว)’

[+ตัวลื่น] หมายถึง การมีสภาพร่างกายที่เมือกลื่นเป็นมันเสมือนซุบหรืออาบด้วยน้ำมัน ได้แก่ *hantu orang minyak hantu o:raŋ minyak* ‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’

[+ตาแดง] หมายถึง การมีดวงตาเบิกโพล่งสีแดง ได้แก่ *hantu beloh hantu bəlo?* ‘ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)’

[+ตาเรืองแสง] หมายถึง การมีดวงตาเรืองแสงเป็นสีเขียวๆ เหลืองๆ ได้แก่ *ປອບ pə:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’, *ຜີເປົ້າ/ຜີໂມງ phĩ: pào / phĩ: phó:ŋ* ‘ผีปากินของดิบ(ลาว)’, *ຜູ້ບໍ່ tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ และ *ຜູ້ວໍ່ phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’

[+มีปีก] หมายถึง การมีปีกบางใสเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย ได้แก่

pari-pari pari pari ‘นางฟ้า(มาเลย์)’

[+กระโดด] หมายถึง การเคลื่อนที่ด้วยการกระโดดด้วยขาทั้งสองข้างพร้อมๆกัน

ได้แก่ *hantu bongkus hantu bunjut* ‘ผีสูสานกระโดด (มาเลย์)’

[+นมใหญ่] หมายถึง ผีผู้หญิงที่มีนมขนาดใหญ่ยานโตงเตง ได้แก่ *hantu kopek*

hantu kopek ‘ผีนมใหญ่(มาเลย์)’

[+แรงงาน] หมายถึง การถูกหมอผี หรือเจ้านายใช้ประโยชน์จากแรงงานของผี

ได้แก่ *hantu raya hantu rəya:* ‘ผีป่าใช้แรง(มาเลย์)’

[+จีน] หมายถึง การแต่งกายด้วยชุดอย่างขันทีจีนโบราณ ได้แก่ *hantu china*

hantu cina: ‘ผีจีน(มาเลย์)’

[+ญี่ปุ่น] หมายถึง การแต่งกายด้วยชุดทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้แก่

hantu jepun hantu ŋipun ‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’

จากการกำหนดอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะข้างต้น มีจำนวนมากถึง 22 อรรถลักษณะ โดยอรรถลักษณะ เหล่านี้มีบทบาทในการให้รายละเอียดแก่คำเรียกผีเฉพาะคำนั้นๆ แบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งบางอรรถลักษณะปรากฏในคำเพียงคำเดียวจากทั้ง 4 ภาษา บางอรรถลักษณะปรากฏในทุกภาษา ภาษาละ 1 คำ เป็นต้น ทั้งนี้ คำเรียกผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะเหล่านี้มักเป็นคำเรียกผีที่อยู่ในระดับชั้นล่างสุดตามการจัดชุดความสัมพันธ์ทางความหมาย

4.12 สรุป

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 4 ภาษาสามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างคำเรียกผีแต่ละคำได้อย่างชัดเจน สรุปได้ว่า องค์ประกอบทางความหมายที่ใช้แยกความแตกต่างของคำเรียกผีทั้งหมดอยู่ในมิติต่างๆรวม 11 มิติ ซึ่งภายในมิติเหล่านี้มีอรรถลักษณะทั้งหมด 88 อรรถลักษณะ ดังสรุปไว้ในตารางที่ 4.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 มิติแห่งความแตกต่างและอรรถลักษณะที่ใช้เป็นองค์ประกอบทางความหมาย

ลำดับ	มิติแห่งความแตกต่าง	อรรถลักษณะ
1.	อำนาจเหนือธรรมชาติ	[+เหนือธรรมชาติ] [-เหนือธรรมชาติ]
2.	ตัวตน	[+ร่างกาย] [-ร่างกาย]
3.	ดีร้าย	[+ดี] [-ดี]
4.	หน้าที่	[+ให้ลาภ] [+ลงโทษ] [+รับใช้] [+เพาะปลูก] [+ทำให้ป่วย] [+ทำให้ไฟไหม้] [+ดูแลคนรัก] [+ดูแลลูก] [+ดูแลตัวคน] [+ดูแลลม] [+ดูแลฝน] [+ดูแลนา] [+ดูแลนรก] [+ดูแลท้องฟ้า] [+ดูแลแผ่นดิน] [+ดูแลป่า] [+ดูแลภูเขา] [+ดูแลท่าน้ำ] [+ดูแลวัด] [+ดูแลไตรปิฎก] [+ดูแลเมือง] [+ดูแลประเทศ] [+ดูแลหมู่บ้าน] [+ดูแลเรือนพัก] [+ดูแลสถานศึกษา] [+ดูแลเครือญาติ] [+ดูแลงานศิลปะ]
5.	ที่อยู่	[+มีที่อยู่] [-มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+อยู่นรก] [+อยู่บนดิน] [+อยู่ป่า] [+อยู่ภูเขา] [+อยู่ในน้ำจืด] [+อยู่ในทะเล] [+อยู่บนน้ำ] [+อยู่ในต้นไม้] [+อยู่ในต้นกล้วย] [+อยู่ชุมทรัพย์] [+อยู่ศาล] [+อยู่ในคน] [+อยู่บ้าน] [+อยู่สุสาน] [+อยู่ติดที่ตาย]
6.	สถานภาพ	[+ศักดิ์ศรี] [-ศักดิ์ศรี]
7.	ลักษณะการตาย	[+จมน้ำตาย] [+คลอดลูกตาย] [+อยู่ไฟตาย] [+ตายพร้อมกัน] [+ข่มขืนตาย] [+ผูกคอตาย] [+คอขาดตาย]
8.	เพศ	[+ชาย] [-ชาย]
9.	อายุ	[+ผู้ใหญ่] [-ผู้ใหญ่]
10.	อาหาร	[+กินเครื่องเซ่น] [+กินของสดคาว] [+กินเลือด]
11.	ลักษณะเฉพาะ	[+เครื่องใน] [+ดวงไฟ] [+เวทมนตร์] [+มีเขี้ยว] [+มีเขา] [+สูงชะลูด] [+ร้องกอยๆ] [+ร้องยกวาย] [+ขาดศาสนพิธี] [+งู] [+จิ้งหรีด] [+เสื่อ] [+ตัวลื่น] [+ตาแดง] [+ตาเรืองแสง] [+มีปีก] [+กระโดด] [+นมใหญ่] [+แรงงาน] [+เงิน] [+ญี่ปุ่น]

นอกจากนั้น เนื่องจากอรรถลักษณะในมิติต่างๆที่นำไปใช้ในการกำหนดองค์ประกอบทางความหมายเพื่อแยกความแตกต่างของผีประเภทต่างๆ ปรากฏในภาษาต่างๆไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยจึงสรุปการใช้อรรถลักษณะในภาษา 4 ภาษาไว้ในตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกมิติและอรรถลักษณะในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 4.2 ตารางจำแนกมิติและอรรถลักษณะในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ลำดับ	มิติแห่งความแตกต่าง	ภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้				รวม
		ลาว	เขมร	พม่า	มาเลย์	
1.	อำนาจเหนือธรรมชาติ					
	[+เหนือธรรมชาติ]	✓	✓	✓	✓	4
	[-เหนือธรรมชาติ]	-	-	-	-	-
2.	ตัวตน					
	[+ร่างกาย]	✓	✓	✓	✓	4
	[-ร่างกาย]	✓	✓	✓	✓	4
3.	ดีร้าย					
	[+ดี]	✓	✓	✓	✓	4
	[-ดี]	✓	✓	✓	✓	4
4.	หน้าที่					
	[+ดูแลคนรัก]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลลูก]	✓	✓	-	-	2
	[+ดูแลเครือญาติ]	✓	✓	✓	-	3
	[+ดูแลงานศิลปะ]	-	✓	✓	-	2
	[+ดูแลตัวคน]	✓	✓	✓	-	3
	[+ดูแลเรือนพัก]	✓	✓	✓	-	3
	[+ดูแลหมู่บ้าน]	✓	-	✓	-	2
	[+ดูแลเมือง]	✓	-	✓	-	2
	[+ดูแลประเทศ]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลไตรปิฎก]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลวัด]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลสถานศึกษา]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลทำนน้ำ]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลป่า]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลภูเขา]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลแผ่นดิน]	✓	✓	✓	-	3
	[+ดูแลลม]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลฝน]	-	-	✓	-	1
	[+ดูแลท้องฟ้า]	-	✓	-	-	1
	[+ดูแลนา]	✓	-	✓	-	2
	[+ดูแลนรก]	✓	✓	✓	-	3
	[+ให้ลาภ]	✓	-	✓	-	2
	[+ลงโทษ]	✓	✓	-	-	2
	[+รับใช้]	✓	-	-	✓	2
	[+เพาะปลูก]	✓	✓	✓	-	3

ลำดับ	มิติแห่งความแตกต่าง	ภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้				รวม
		ลาว	เขมร	พม่า	มาเลย์	
	[+ทำให้ป่วย]	✓	-	✓	-	2
	[+ทำให้ไฟไหม้]	-	-	-	✓	1
5	ที่อยู่					
	[-มีที่อยู่]	✓	✓	✓	✓	4
	[+มีที่อยู่]	✓	✓	✓	✓	4
	[+อยู่สวรรค์]	✓	✓	✓	-	3
	[+อยู่นรก]	✓	✓	✓	-	3
	[+อยู่บนดิน]	-	✓	-	✓	2
	[+อยู่ป่า]	✓	✓	-	✓	3
	[+อยู่ในน้ำจืด]	✓	✓	-	✓	3
	[+อยู่ในทะเล]	-	-	-	✓	1
	[+อยู่บนานา]	✓	-	-	-	1
	[+อยู่ในต้นไม้]	✓	✓	-	✓	3
	[+อยู่ในต้นกล้วย]	✓	-	-	✓	2
	[+อยู่ในคน]	✓	✓	✓	-	3
	[+อยู่บ้าน]	✓	✓	✓	✓	4
	[+อยู่ศาล]	✓	✓	✓	-	3
	[+อยู่สุสาน]	-	-	-	✓	1
	[+อยู่ชุมทรัพย์]	-	-	✓	-	1
	[+อยู่ติดที่ตาย]	✓	✓	✓	✓	4
6	สถานภาพ					
	[+ศักดิ์ศรี]	-	-	✓	-	1
	[-ศักดิ์ศรี]	-	-	✓	-	1
7	ลักษณะการตาย					
	[+จมน้ำตาย]	✓	✓	-	✓	3
	[+คลอดลูกตาย]	✓	✓	-	✓	3
	[+อยู่ไฟตาย]	-	✓	-	-	1
	[+ตายพร้อมกัน]	-	✓	-	-	1
	[+คอขาดตาย]	-	✓	-	-	1
	[+ผูกคอตาย]	-	✓	-	-	1
	[+ข่มขืนตาย]	-	-	-	✓	1
8	เพศ					
	[+ชาย]	✓	✓	✓	✓	4
	[-ชาย]	✓	✓	✓	✓	4

ลำดับ	มิติแห่งความแตกต่าง	ภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้				รวม
		ลาว	เขมร	พม่า	มาเลย์	
9	อายุ					
	[+ผู้ใหญ่]	✓	✓	-	✓	3
	[-ผู้ใหญ่]	✓	✓	-	✓	3
10	อาหาร					
	[+กินเครื่องเซ่น]	✓	✓	✓	-	3
	[+กินของสดคาว]	✓	✓	✓	✓	4
	[+กินเลือด]	✓	-	✓	✓	3
11	ลักษณะเฉพาะ					
	[+เครื่องใน]	✓	✓	✓	✓	4
	[+ดวงไฟ]	✓	✓	-	✓	3
	[+เวทมนตร์]	-	-	✓	-	1
	[+มีเขี้ยว]	✓	-	✓	-	2
	[+มีเขา]	✓	✓	✓	-	3
	[+สูงชะลูด]	✓	✓	✓	✓	4
	[+ร้องกอยๆ]	✓	-	-	-	1
	[+ร้องยักว้ายๆ]	✓	-	-	-	1
	[+ขาดศาสนพิธี]	✓	✓	-	-	2
	[+จิ้งหรีด]	-	-	-	✓	1
	[+เสื่อ]	-	-	-	✓	1
	[+งู]	✓	-	-	-	1
	[+ตัวสั้น]	-	-	-	✓	1
	[+ตาแดง]	-	-	-	✓	1
	[+ตาเรืองแสง]	✓	✓	✓	✓	4
	[+มีปีก]	-	-	-	✓	1
	[+กระโดด]	-	-	-	✓	1
	[+นมใหญ่]	-	-	-	✓	1
	[+แรงงาน]	-	-	-	✓	1
[+จิ้น]	-	-	-	✓	1	
[+ญี่ปุ่น]	-	-	-	✓	1	

ตารางที่ 4.2 ข้างต้น เป็นการสรุปให้เห็นว่าองค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงผ่านอรรถลักษณะในมิติอำนาจเหนือธรรมชาติ มิติตัวตน มิติดีร้าย มิติหน้าที่ มิติเพศ มิติที่อยู่ และมิติลักษณะเฉพาะ พบในคำเรียกผีภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครบทั้ง 4 ภาษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์เรื่องผีที่มีร่วมกันในทุกภาษา ในขณะที่ องค์ประกอบทางความหมายในมิติลักษณะการตาย และมิติอายุ พบในคำเรียกผี ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษามาเลย์ แต่ไม่พบในภาษาพม่า

ส่วนมิติอาหารนั้น มีเพียงอรรถลักษณะ [+กินของสดคาว] เท่านั้นที่พบในคำเรียกผีครบทุกภาษา ส่วนอรรถลักษณะ [+กินเลือด] พบในคำเรียกผี ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษามาลายู แต่ไม่พบในภาษาเขมร และอรรถลักษณะ [+กินเครื่องเซ่น] พบในคำเรียกผี ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาเขมร แต่ไม่พบในภาษามาลายู

บทที่ 5

โครงสร้างคำเรียกผีและผีระดับตั้งต้นในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์ซึ่งแบ่งเป็น 2 หัวข้อใหญ่ คือ 5.1 โครงสร้างคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ 5.2 คำเรียกผีระดับตั้งต้น ซึ่งจะนี้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำเสนอเนื้อหาในบทต่อไป

5.1 โครงสร้างคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อพิจารณา โครงสร้างของคำเรียกผีในแต่ละภาษา (ดูภาคผนวก ค. – ฉ.) พบว่า คำเรียกผีในแต่ละภาษามีโครงสร้าง เป็นทั้งคำเดี่ยวและคำประสม โดยมีจำนวนคำประสมมากกว่าคำเดี่ยว ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนคือ 5.1.1 โครงสร้างคำเรียกผีแบบคำเดี่ยว และ 5.1.2 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสม ดังนี้

5.1.1 โครงสร้างคำเรียกผีแบบคำเดี่ยว

คำเดี่ยว คือ คำที่มีเอกภาพทางความหมาย ไม่สามารถแบ่งแยกหน่วยทางความหมายได้อีก ภาษาที่มีโครงสร้างคำเรียกผีแบบคำเดี่ยวมากที่สุดคือ ภาษาพม่า มีจำนวน 11 คำ รองลงมาคือภาษาลาว มี 9 คำ ส่วนภาษาเขมร มีจำนวน 8 คำ และภาษามาลายู มี 6 คำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1.1 ภาษาลาว มีจำนวนคำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำเดี่ยว 9 คำ ได้แก่คำว่า *ผี phi:* ‘ผี(ลาว)’, *สิภสาด sáksáit / มาน mán* ‘ภูตผีปีศาจ(ลาว)’, *เขบ thêp* ‘เทพ(ลาว)’, *ยัก yak* ‘ยักษ์(ลาว)’, *สับพะเวสี sápphawé:sí:* ‘สัสมเวสี(ลาว)’, *เพด phè:t* ‘เปรต(ลาว)’, *ปอบ pò:p* ‘ปอบ(ลาว)’, *กะสี kásí:* ‘กระสือ(ลาว)’ และ *ยิมฝิบาน jómphibǎ:n* ‘ยมบาล(ลาว)’,

5.1.1.2 ภาษาเขมร มีจำนวนคำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำเดี่ยว 8 คำ ได้แก่คำว่า *เขฺวธ kmaoc* ‘ผี(เขมร)’, *เจต teip* ‘เทวดา(เขมร)’, *ปฺรณិង prǎliŋ* ‘ขวัญ(เขมร)’, *ปฺเรต pret* ‘ผีเปรต(เขมร)’, *ผาษ ʔap* ‘ผีกระสือ(เขมร)’, *ตฺมប់ tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’, *ปฺรหฺย priəy* ‘ผีพราย(เขมร)’ และ *ยุมบាល yuməba:l* ‘ยมบาล(เขมร)’

5.1.1.3 ภาษามาลายู มีจำนวนคำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำเดี่ยว 6 คำ ได้แก่คำว่า *จิน q̄in* ‘ผี(มาเลย์)’, *malaiikat malaykat* ‘เทพ(มาเลย์)’, *hantu hantu?* ‘ผีร้าย

(มาเลย์)', *polong poloŋ* 'ผีกระซิบ(มาเลย์)', *palesit pələsit* 'ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)' และ *toyol to:yo:m* 'ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)' ทั้งนี้ ภาษามาเลย์เป็นภาษาที่มีโครงสร้างพยางค์แบบคำเดี่ยวหลายพยางค์ จึงทำให้มีคำเรียกผีแบบคำเดี่ยวหลายพยางค์อยู่ด้วย

5.1.1.4 ภาษาพม่า มีจำนวนคำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำเดี่ยว 11 คำ ได้แก่คำว่า *နတ် na?* 'ผู้ดูแล(พม่า)', လိပ်ပြာ *lei?pyà* 'ขวัญ(พม่า)', နာနာဘဝ *nànbàwa* 'ผีร้าย(พม่า)', ဝိလူး *bàlú* 'อมนุษย์(พม่า)', ကဝေ *kəwèi* 'ผีเล็บยาว (พม่า)', ပိဏ္ဍိတာ *pei?tà* 'เปรต(พม่า)', ဖုတ် *phou?* 'ผีปอบ(พม่า)', ဝေရဲ *əyè/ətəwə* *təshèi* 'ผี(พม่า)', သူရုသ္မာတိ *əuraəti* 'ผู้ดูแลไตรปิฎก(พม่า)', ဝေဒုဒုဒု *waəðədarèi* 'ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)' และ ဝေတုတုဘဂနတ် *ətabàgana?* 'ผู้ดูแลความรัก(พม่า)'

5.1.2 โครงสร้างคำเรียกผีแบบคำประสม

คำประสม เกิดจากการประสมคำเดี่ยวเข้าด้วยกัน หรือประสมคำเดียวกับคำอื่นๆ ทำให้ความหมายเปลี่ยนไปจากเดิมแต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ที่คำหลัก ทั้งนี้ คำประสมที่ได้ต้องไม่ใช่วลีภาษาที่มีโครงสร้างคำเรียกผีแบบคำประสมมากที่สุดคือ ภาษาเขมรมี 27 คำ รองลงมาคือภาษาลาว มี 26 คำ ภาษาพม่า มี 26 คำ และภาษามาเลย์มีน้อยที่สุดคือ 24 คำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.2.1 ภาษาลาว คำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำประสมในภาษาลาว ประกอบด้วย คำหลัก ซึ่งเป็นคำเรียกผีคำเดี่ยวคือ *ผี phǐ:* 'ผี(ลาว)' และคำขยายซึ่งเป็นคำกริยา คำวิเศษณ์ ที่บ่งบอกลักษณะปลีกย่อยของคำเรียกผีเหล่านั้นและวางอยู่ในตำแหน่งหลังคำหลัก ดังเช่น

ตารางที่ 5.1 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาลาว

คำประสม	ผีตานี <i>phǐ: tǎnǐ:</i> 'ผีตานี(ลาว)'	
ส่วนประกอบ	คำหลัก	คำขยาย
	ผี <i>phǐ:</i> 'ผี'	ตานี <i>tǎnǐ:</i> 'กล้วยตานี'

ตารางที่ 5.2 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาลาว

คำประสม	นางกวัก <i>náŋ kwák</i> 'นางกวัก(ลาว)'	
ส่วนประกอบ	คำหลัก	คำขยาย
	นาง <i>náŋ</i> 'ผู้หญิง'	กวัก <i>kwák</i> 'แกว่งมือเข้าหาตัว'

จากตัวอย่างโครงสร้างคำเรียกผีแบบคำประสมจากภาษาลาวในตารางที่ 5.1 และ 5.2 ข้างต้น คำว่า **ผีตานี** *phǐ: tǎ:ní:* ‘ผีตานี(ลาว)’ ประกอบขึ้นจากคำว่า **ผี** *phǐ:* ซึ่งเป็นคำนามหลัก หมายความว่า ‘สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ’ และขยายด้วยคำว่า **ตานี** *tǎ:ní:* หมายถึง ‘กล้วยตานี’ ซึ่งเป็นคำนามบ่งชนิดพันธุ์ของกล้วย เมื่อประสมทั้งสองคำเข้าด้วยกันจึงหมายถึง ‘ผีผู้หญิงที่อยู่ในต้นกล้วยตานี’ ส่วนอีกตัวอย่างหนึ่งคือ **นางกวัก** *ná:n kwák* ‘นางกวัก(ลาว)’ ซึ่งประกอบขึ้นจากคำว่า **นาง** *ná:n* ซึ่งเป็นคำนามหลัก หมายความว่า ‘ผู้หญิง’ และประสมกับส่วนขยาย **กวัก** *kwák* ซึ่งเป็นคำกริยาหมายความว่า ‘แกว่งมือเข้าหาตัว’ เมื่อรวมคำทั้ง 2 เข้าด้วยกันจึงหมายถึง ‘ผีผู้หญิงที่อยู่ในรูปปั้นซึ่งทำท่ากวักมือ’ หรือเรียกว่า ‘นางกวัก (ลาว)’

5.1.2.2 ภาษาเขมร คำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำประสมในภาษาเขมร ประกอบด้วย คำหลัก ซึ่งเป็นคำเรียกผีคำเดียวคือ **เขูต** *kmaoc* ‘ผี(เขมร)’ และคำขยายซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ คำกริยา ฯลฯ ที่บ่งบอกลักษณะปลีกย่อยของคำเรียกผีเหล่านั้นและวางในตำแหน่งหลังคำหลัก ดังเช่น

ตารางที่ 5.3 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาเขมร

คำประสม	เขูตบ่เตกูน <i>kmaoc bampe: koun</i> ‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’	
ส่วนประกอบ	คำหลัก	คำขยาย
	เขูต <i>kmaoc</i> ‘ผี’	บ่เตกูน <i>bampe: koun</i> ‘กล่อมเด็ก’

ตารางที่ 5.4 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาเขมร

คำประสม	มฺรึญคฺฆวน <i>mrɨj kuəŋviəl</i> ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’	
ส่วนประกอบ	คำหลัก	คำขยาย
	มฺรึญ <i>mrɨj</i> ‘ผี’	คฺฆวน <i>kuəŋviəl</i> ‘ผู้ดูแล’

จากตัวอย่างโครงสร้างคำเรียกผีแบบคำประสมจากภาษาเขมร ในตารางที่ 5.3 และ 5.4 ข้างต้น คำว่า **เขูตบ่เตกูน** *kmaoc bampe: koun* ‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’ สร้างขึ้นจากคำว่า **เขูต** *kmaoc* ‘ผี’, **บ่เต** *bampe:* ‘ร้องเพลงกล่อม’ และ **รกูน** *koun* ‘เด็ก’ รวมเข้าด้วยกันจนกลายเป็นคำที่มีความหมายถึง ‘ผีของหญิงที่ตายในระหว่างท้องหรือคลอดลูก’ ส่วนคำว่า

พฤษฏคฆฎล *mrɨŋ kuəŋviəl* ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’ เกิดจากการรวมคำว่า พฤษฏ *mrɨŋ* ‘ผี’ และ คฆฎล *kuəŋviəl* ‘ผู้ดูแล’ เข้าด้วยกัน กลายเป็นคำประสมหนึ่งคำที่มีความหมายว่า ‘ผีที่ดูแลสัตว์ในป่า’

5.1.2.3 ภาษามาลายู คำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำประสมในภาษามาลายู ประกอบขึ้นจากคำหลักและคำขยายอันเป็นคำบ่งลักษณะย่อยซึ่งมักเป็นคำนามหรือคำกริยาแล้ววางในตำแหน่งหลังคำหลัก ดังตัวอย่าง (ตารางที่ 5.5) เช่น *hantu api hantu ?api:* ‘ผีไฟ(มาเลย์)’ ซึ่งเกิดจากการรวมคำหลักซึ่งเป็นคำนาม *hantu hantu* ‘ผี’ เข้ากับคำว่า *api ?api:* ‘ลูกไฟ’ ส่วนอีกตัวอย่างหนึ่ง (ตารางที่ 5.6) คือ *langsuir laŋsu?e:* ‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’ เกิดจากการรวมคำว่า *lang laŋ* ‘นกเค้าแมว’ และ *suir su?e:* ‘เสียงร้องของนก’ ทำให้ได้คำประสม 1 คำ

ตารางที่ 5.5 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษามาลายู

คำประสม	<i>hantu api hantu ?api:</i> ‘ผีไฟ(มาเลย์)’	
ส่วนประกอบ	คำหลัก	คำขยาย
	<i>hantu hantu</i> ‘ผี’	<i>api ?api:</i> ‘ลูกไฟ’

ตารางที่ 5.6 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษามาลายู

คำประสม	<i>langsuir laŋsu?e:</i> ‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’	
ส่วนประกอบ	คำหลัก	คำขยาย
	<i>lang laŋ</i> ‘นกเค้าแมว’	<i>suir su?e:</i> ‘เสียงร้องของนก’

5.1.2.4 ภาษาพม่า คำเรียกผีที่มีโครงสร้างคำประสมในภาษาพม่า ไม่เหมือนในอีกสามภาษา คือวางคำขยายหน้าคำหลัก เพื่อบ่งบอกลักษณะปลีกย่อยของคำเรียกผีเหล่านั้น ดังเช่น ၇ုးမ *sóũ ma* ‘ผีกระสือ(พม่า)’ ซึ่งเกิดจากการรวมคำนาม 2 คำเข้าด้วยกัน คือ ၇ုး *sóũ* ‘วิชาอาคม’ กับคำว่า မ *ma* ‘ผู้หญิง’ กลายเป็นคำที่หมายถึง ‘ผู้หญิงที่มีวิชาอาคม’ ในตัวอย่างถัดมาคือคำว่า လၢ်ၤဆၢ်န့ၣ် *lèsaũ na?* ‘ผู้ดูแลนา(พม่า)’ มีโครงสร้างเป็นคำประสมประกอบด้วยคำว่า ဆၢ်န့ၣ် *saũna?* ซึ่งเป็นคำนามหลักหมายถึง ‘ผู้คุ้มครองดูแล’ ขยายด้วยคำว่า လၢ် *lè* แปลว่า ‘นา’ เมื่อรวมทั้ง 2 คำ เข้าด้วยกันทำให้ได้คำประสม 1 คำ ที่มีความหมายว่า ‘ผู้ดูแลรักษาทุ่งนา’

ตารางที่ 5.7 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาพม่า

คำประสม	တုန်းမာ <i>sóũ ma</i> ‘ผีกระสือ(พม่า)’	
ส่วนประกอบ	คำขยาย	คำหลัก
	တုန်း <i>sóũ</i> ‘วิชาอาคม’	မာ <i>ma</i> ‘ผู้หญิง’

ตารางที่ 5.8 โครงสร้างคำเรียกผีแบบประสมในภาษาพม่า

คำประสม	လဝ်ဆော့နတ် <i>lè saũ na?</i> ‘ผู้ดูแลนา(พม่า)’	
ส่วนประกอบ	คำขยาย	คำหลัก
	လဝ် <i>lè</i> ‘นา’	ဆော့နတ် <i>saũ na?</i> ‘ผู้คุ้มครองดูแล’

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของคำเรียกผีในแต่ละภาษาในตาราง 5.7 และ 5.8 ข้างต้นแล้ว แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีที่เป็นคำประสม เกิดจากการนำคำที่เป็นรูปศัพท์เดี่ยวมารวมเข้าด้วยตั้งแต่ 1 หน่วยศัพท์ขึ้นไป คำประสม มักเป็นคำแทนประเภทย่อยในลำดับชั้นของการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน เพราะฉะนั้นคำเรียกผีที่เป็นคำประสมจึงมักเป็นคำที่อยู่ภายใต้คำเรียกผีที่เป็นคำเดี่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าคำที่มีรูปคำเดี่ยวเป็นคำที่มีความหมายเหนือคำที่มีรูปคำเป็นคำประสม คำรูปเดี่ยวจึงทำหน้าที่เสมือนคำจ่ากลุ่มที่มีคำรูปแบบประสมเป็นเสมือนคำลูกกลุ่ม ทั้งนี้ คำที่มีรูปศัพท์แบบคำเดี่ยวมีความสัมพันธ์ต่อการคัดคำให้เป็นคำในระดับตั้งต้นซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปในข้อ 5.2

5.2 คำเรียกผีระดับตั้งต้น

ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเพื่อให้ได้คำเรียกผีนั้น ผู้วิจัยใช้ชุดคำถามที่แสดงไว้ใน 3.2.2 เพื่อให้ได้การจัดจำพวกแบบชาวบ้านตามความคิดของผู้บอกภาษา ซึ่งมีพื้นฐานแนวคิดการเปรียบเทียบ (contrast) และการรวมไว้เป็นพวก (inclusion) สิ่งใดที่เปรียบเทียบแล้วพบความต่าง สิ่งนั้นย่อมไม่ใช่พวกเดียวกัน แต่สิ่งใดเปรียบเทียบแล้วพบความเหมือน สิ่งนั้นย่อมมีความเป็นพวกหรือกลุ่มเดียวกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คำที่อยู่ในชั้นบนจะเป็นคำที่มีคุณสมบัติครอบคลุมสมาชิกคำของชั้นที่อยู่ต่ำกว่าและสมาชิกที่อยู่ในระดับเดียวกันก็จะมีคุณสมบัติที่ต่างกัน ฉะนั้น ยังมีจำนวนระดับความสัมพันธ์ทางความหมายมากเท่าไร คำที่อยู่ระดับสูงสุดก็จะเป็นคำที่มีความหมายกว้างและครอบคลุมคำอื่นๆในระดับต่ำกว่าได้มากที่สุด สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัย-อิงแนวคิดการจัดจำพวกแบบชาวบ้านตามหลักการของ เบอร์ลิน (Berlin, 1992) และกำหนดให้เรียกคำที่อยู่ในระดับสูงสุดของชุดสัมพันธ์ทางความหมายเดียวกันซึ่งมีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีอื่นๆมากที่สุดว่า “ระดับตั้งต้น”

จากผลการวิเคราะห์ภาษาทั้ง 4 ในข้อ 5.1.1 พบว่าแต่ละภาษามีคำเรียกผีแบบคำเดียวหลายคำ คือ ภาษาลาวมี 4 คำ ภาษาเขมรมี 7 คำ ภาษาพม่ามี 8 คำ และภาษามาลายมี 5 คำ ซึ่งหากตัดสินให้ทุกคำเรียกผีที่มีโครงสร้างแบบคำเดียวเป็นคำใน “ระดับตั้งต้น” โดยอัตโนมัติก็คงไม่ได้ เพราะยังไม่ผ่านการกรองคุณสมบัติสำคัญอีกหนึ่งเงื่อนไขคือ จะต้องเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำอื่นๆที่อยู่ในชุดวงคำศัพท์ภาษาเดียวกันได้ทั้งหมด ดังนั้น เพื่อให้ได้คำเรียกผีที่สามารถเป็นคำในระดับตั้งต้นอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้นำคำเรียกผีที่ได้จากข้อ 5.1.1 มาสัมภาษณ์ผ่านล่ามตามภาษาของผู้บอกภาษา ด้วยกลุ่มชุดคำถามใน 3.2.2.4

ภาษาลาว

1)	“	(ก)	ແມ່ນ	(ข)	ແມ່ນບໍ່	?”
		(ก)	<i>me:n</i>	(ข)	<i>me:nbo:</i>	
		(ก)	เป็น	(ข)	ใช่ไหม	

ภาษาเขมร

2)	“	(ก)	ជា	(ข)	មែនឬទេ	?”
		(ก)	<i>cie</i>	(ข)	<i>mɛen ri# tee</i>	
		(ก)	เป็น	(ข)	หรือไม่	

ภาษามาลาย

3)	“	<i>Adakah</i>	(ก)	<i>ini</i>	<i>ialah</i>	(ข)	?”
		<i>?ada:ka?</i>	(ก)	<i>?ini</i>	<i>?iala?</i>	(ข)	
		เป็น	(ก)	นี้	ไหม	(ข)	

ภาษาพม่า

4)	“	(ก)	က	(ข)	ဧ	သဉ်	?”
		(ก)	<i>ka</i>	(ข)	<i>phyi?</i>	<i>ðe</i>	
		(ก)	เป็น	(ข)	เป็น	ไหม	

(ก) เป็น (ข) ใช่หรือไม่

ด้วยกรอบคำถามข้างต้นนี้ ผู้วิจัยแทนตำแหน่ง (ก) และ (ข) ด้วยคำเรียกผีที่มีโครงสร้างแบบคำเดียวที่ได้จากข้อ 5.1.1 ในแต่ละภาษา ด้วยการถามสลับคำไขว้ไปมา เพื่อให้ทราบว่าคำใดเป็นคำที่ถูกรวมกลุ่มเข้าไว้เป็นพวกเดียวกับคำอื่นๆบ้าง โดยได้ผลการสัมภาษณ์ดังนี้

คำเรียกผีภาษาลาว	พบว่าคำเรียกผี ผี <i>phǐ</i> : ‘ผี(ลาว)’ เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีอื่นๆในภาษาลาวทั้งหมด
คำเรียกผีภาษาเขมร	พบว่าคำเรียกผี ខ្មោច <i>kmaoc</i> ‘ผี(เขมร)’ เป็นคำที่มีโครงสร้างแบบคำเดียวที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีในภาษาเขมรทั้งหมด
คำเรียกผีภาษามาลายู	พบว่าคำเรียกผี jin <i>çin</i> ‘ผี(มาเลย์)’ ¹ เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีในภาษามาลายูทั้งหมด
คำเรียกผีภาษาพม่า	พบว่าคำเรียกผี နတ် <i>na?</i> ‘ผู้ดูแล(พม่า)’, နာနာဘဝ <i>nànbàwa</i> ‘ผีร้าย(พม่า)’, လိပ်ပြာ <i>lei?pyà</i> ‘ขวัญ(พม่า)’ และ ဘလူး <i>bàlú</i> ‘อมนุษย์(พม่า)’ เป็นคำเรียกผีที่มีโครงสร้างแบบคำเดียวที่ต่างมีคำเรียกผีอื่น ๆ รวมหมู่อยู่ภายใต้

ดังนั้น หากพิจารณาตามเงื่อนไขของการเป็นคำที่อยู่ในระดับบนสุดหรือที่ผู้วิจัยเรียกว่าระดับตั้งต้นว่ามีคุณสมบัติ 1. ต้องเป็นคำที่มีโครงสร้างแบบคำเดียว และ 2. ต้องเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำอื่นในชุดวงคำเรียกผีในภาษาเดียวกันได้ทั้งหมด จึงทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจได้ว่า คำเรียกผี **ผี *phǐ***: ‘ผี(ลาว)’, **ខ្មោច *kmaoc*** ‘ผี(เขมร)’ และ **jin *çin*** ‘ผี(มาเลย์)’ เป็นคำเรียกผีในระดับตั้งต้นของชุดวงศัพท์คำเรียกผีในภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษามาลายู ตามลำดับ ส่วนภาษาพม่ามีระบบที่ต่างออกไป

คำเรียกผีที่มีโครงสร้างแบบคำเดียวในภาษาพม่ามีถึง 4 คำ โดยทุกคำต่างเปรียบต่างกันเอง และไม่มีคำใดที่สามารถรวมคำที่เหลืออื่นๆเข้าไว้เป็นพวกได้ ผู้วิจัยจึงถามคำถามเพื่อให้ทราบหากผู้บอกภาษาพม่าจำเป็นต้องเอ่ยถึงคำเรียกผีซึ่งอยู่ในชุดวงศัพท์คำเรียกผีอย่างไม่เจาะจงรวมกันหลายๆ คำจะพูดว่าอะไร ด้วยคำถาม 5)

¹ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอก พบว่า **jin *çin*** ‘ผี(มาเลย์)’ หมายถึงสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทย่อยตามความดีร้าย เช่น **pari-pari *pari pari*** ‘นางฟ้า(มาเลย์)’ และ **malaikat *malaykat*** ‘เทพ(มาเลย์)’ จัดเป็น **jin *çin*** ‘ผี(มาเลย์)’ ที่ดี ในขณะที่ **hantu *hantu?*** ‘ผีร้าย(มาเลย์)’ เป็น **jin *çin*** ‘ผี(มาเลย์)’ ไม่ดี ซึ่งตรงข้ามกับความหมายของ **jin *çin*** ‘ผี(มาเลย์)’ ที่ปรากฏในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งระบุไว้ว่า **jin *çin*** ‘ผี(มาเลย์)’ เป็นสิ่งชั่วร้ายที่มีอำนาจในการชักจูงใจให้คนทำความชั่ว

- 5) “ နတ် နာနာဘဝ လိပ်ပျဉ် နင့် ဘိလူး က ဘာ လဲ ? ”
naʔ   *nànbàwà*   *leiʔpyà*   *nĩ*   *bàlú*   *kə*   *bà*   *lé*
 ‘ผู้ดูแล(พม่า)’   ‘ผีร้าย(พม่า)’   ‘ขวัญ(พม่า)’   และ   ‘อมนุษย์(พม่า)’   เป็น   อะไร   PARTICLE

ผลจากการถามผู้บอกภาษาบางคนใช้ว่า ကျီးကကြင်းမဆင်မဝကြကကြက်လွဲဝဠိး *tʃó tʃáũ mə shĩmə tʃhĩ tʃəuʔyũ tʃhĩ* บางคนก็ใช้ว่า ဝဘဝလွန်ဝဠိလုပ် *ðabà wə lũphyiʔyaʔ* ซึ่งทั้ง 2 คำต่างไม่ใช่คำศัพท์แบบเดียวและมีความหมายเชิงสรุปเทียบเท่าภาษาไทยได้ว่า ‘สิ่งเหนือธรรมชาติ’ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจว่าคำเรียกผีภาษาพม่าทั้ง 4 คำนี้ ไม่ใช่คำเรียกผีในระดับตั้งต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าภาษาพม่าไม่มีคำเรียกผีระดับตั้งต้น

อย่างไรก็ตาม แม้คำเรียกผีทั้ง 3 คำข้างต้น อันได้แก่คำว่า **ผี** *phĩ:* ‘ผี(ลาว)’, **เขฺก** *kmaoc* ‘ผี(เขมร)’ และ **jin** *çin* ‘ผี(มาเลย์)’ ได้ผ่านการทดสอบว่าเป็นคำเรียกผีที่มีโครงสร้างแบบคำเดียว และเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีอื่นๆ ในภาษาจากชุดวงคำศัพท์เดียวกันแล้ว แต่การที่จะตัดสินใจให้คำเหล่านั้นเป็นคำระดับตั้งต้นเทียบเท่าคำระดับตั้งต้นเช่น พืช(plant), สัตว์(animal) สิ่งของ(thing) และ คน(man) เป็นต้น (Taylor, 1984 และ Brown, 1974) ผู้วิจัยจึงนำคำเรียกผีทั้ง 3 คำข้างต้นมาทดสอบให้เปรียบต่างกับคำว่า พืช สัตว์ สิ่งของ และคน โดยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาผ่านล่าม เพื่อให้แน่ใจว่าผู้บอกภาษาจัดคำเรียกผีดังกล่าวไว้ในระดับตั้งต้นหรือไม่

ผู้วิจัยเลือกใช้คำถามจากบทที่ 3 ข้อ 3.2.2.4 โดยแทนตำแหน่ง (ก) ด้วยคำเรียกผีที่มีโครงสร้างแบบคำเดียวทั้ง 3 คำ คือ **ผี** *phĩ:* ‘ผี(ลาว)’, **เขฺก** *kmaoc* ‘ผี(เขมร)’ และ **jin** *çin* ‘ผี(มาเลย์)’ และแทนตำแหน่ง (ข) ด้วยคำที่เทียบเท่ากับคำว่า พืช สัตว์ สิ่งของ และ คน ในแต่ละภาษา ตัวอย่างเช่น หากผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาลาวผ่านล่ามด้วยกรอบคำถามที่กำหนด จะได้ประโยคคำถามตามข้อ 6)–9)

- 6) “ **ผี**   **ແມ່ນ**   **ຜົດ**   **ແມ່ນບໍ່ ?** ”
phĩ: *mɛ:n*   *phĩ:t*   *mɛ:nbɔ:*
 ผี(ลาว)   เป็น   พืช   ใช่ไหม

- 7) “ **ผี**   **ແມ່ນ**   **ສັດ**   **ແມ່ນບໍ່ ?** ”
phĩ: *mɛ:n*   *sát*   *mɛ:nbɔ:*
 ผี(ลาว)   เป็น   สัตว์   ใช่ไหม

8) “ ผี   ແມ່ນ ສິ່ງຂອງ   ແມ່ນບໍ່   ? ”
phǐ: *mɛ:n*   sɪŋkhǝŋ   *mɛ:nbo:*
ผี(ลาว)   เป็น   สิ่งของ   ใช่ไหม

9) “ ผี   ແມ່ນ ຄົນ   ແມ່ນບໍ່   ? ”
phǐ: *mɛ:n*   khón   *mɛ:nbo:*
ผี(ลาว)   เป็น   คน   ใช่ไหม

เมื่อผู้วิจัยแทนตำแหน่ง (ก) ด้วยคำเรียกผีครบทั้ง 3 คำแล้ว ผู้วิจัยจึงนำคำตอบมาพิจารณาด้วยหลักการว่า ถ้าผู้บอกภาษาบอกว่าคำเรียกผีจัดเป็น พืช คน สัตว์ หรือสิ่งของ คำใดคำหนึ่ง นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีคำนั้นไม่ใช่คำในระดับตั้งต้นของชุดคำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายเดียวกัน เป็นเพียงประเภทย่อยภายใต้คำเหล่านั้นเท่านั้น แต่ในทางตรงข้าม หากผู้บอกภาษาตอบว่าคำเรียกผีไม่จัดเป็น พืช คน สัตว์ หรือสิ่งของก็ย่อมแสดงให้เห็นว่า คำเรียกผีไม่จัดอยู่ภายใต้คำใดๆ ไม่มีคำอะไรที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีคำนั้น

ทั้งนี้ ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา พบว่าคำเรียกผีไม่จัดเป็นสิ่งใดๆเลย ทั้ง พืช คน สัตว์ หรือสิ่งของ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจตัดสินให้คำเรียกผีทั้ง 3 อันได้แก่ ผี *phǐ:* ‘ผี(ลาว)’, ເຂາ *kmaoc* ‘ผี(เขมร)’ และ jin çin ‘ผี(มาเลย์)’ อยู่ในระดับตั้งต้นซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของชุดคำในวงศ์ศัพท์คำเรียกผีอย่างแท้จริง

ด้วยคุณสมบัติของคำเรียกผีที่อยู่ในระดับตั้งต้นซึ่งมีความหมายกว้างที่สุดและครอบคลุมคำเรียกผีอื่นๆที่เหลือทั้งหมด ผู้วิจัยจึงถือว่าคำเรียกผีที่อยู่ในระดับตั้งต้นทำหน้าที่เทียบเท่าคำจ่ากลุ่มของคำเรียกผีอื่นๆทั้งหมดในภาษานั้นๆ

ส่วนคำเรียกผีภาษาพม่าทั้ง 4 คำอันได้แก่ နတ် *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’, နာနာဘဝ *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’, လိဝ်ပျာ *lei?pya* ‘ขวัญ(พม่า)’ และ ဝိလူး *bàlú* ‘อมมนุษย์(พม่า)’ ซึ่งไม่ได้จัดให้อยู่ระดับตั้งต้นเหมือนดังเช่นภาษาอื่นๆ นั้นเป็นเพราะเงื่อนไขของการเป็นคำในระดับตั้งต้นที่นอกจากจะต้องมีโครงสร้างคำแบบเดี่ยวแล้วจะต้องเป็นคำศัพท์เพียงคำเดียวที่ครอบคลุมคำศัพท์อื่นๆ ในวงศ์ศัพท์เดียวกันได้ทั้งหมด ดังนั้นการที่มีคำศัพท์รูปคำแบบเดี่ยวถึง 4 คำ ซึ่งต่างก็เปรียบเทียบกันเอง ไม่สามารถถูกรวมกลุ่มเข้าไว้ภายใต้คำใดคำหนึ่งได้ จึงจัดอยู่ในหน้าระนาบเดียวกันตามวิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถหาคำใดที่เป็นศัพท์รูปคำเดี่ยวที่มีความหมายกว้างและสามารถรวมคำทั้ง 4 คำนี้เข้าไว้เป็นพวกได้ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจให้ระบบคำเรียกผีภาษาพม่า ไม่มีคำที่จัดอยู่ในระดับตั้งต้น และจัดคำเรียกผีทั้ง 4 นี้ให้อยู่ใน “ระดับมูลฐาน” ซึ่งเป็นชั้นที่อยู่ถัดจากระดับตั้งต้น 1 ระดับ

၅ိလူး <i>bàlú</i> ‘อมมนุษย์(พม่า)’ (+เหนือธรรมชาติ) (+ร่างกาย) -ดี	နာနာဘဝ <i>nànàbàwa</i> ‘ผีร้าย(พม่า)’ (+เหนือธรรมชาติ) -ร่างกาย -ดี	လိပ်ပျံ <i>lei?pyà</i> ‘ขวัญ(พม่า)’ (+เหนือธรรมชาติ) -ร่างกาย +ดี +อยู่ในคน	နတ် <i>na?</i> ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ (+เหนือธรรมชาติ) -ร่างกาย +ดี
---	--	---	---

เมื่อพิจารณาต่อความหมายของคำเรียกผีทั้ง 3 คำในภาษาลาว เขมร และมาเลย์ จะเห็นได้ว่ามีความหมายเหมือนกัน คือเป็นสิ่งที่มีความสามารถเหนือธรรมชาติซึ่งไม่ใช่ทั้ง พืช คน สัตว์ หรือสิ่งของ และเป็นสิ่งที่อาจจะมีเนื้อหนังร่างกายหรือไม่ก็ได้ แต่ความหมายของคำทั้ง 4 ในภาษาพม่าไม่เป็นที่ทำนองนี้เลย จึงแน่ใจได้ว่าคำในภาษาพม่าไม่น่าจัดไว้เป็นคำระดับตั้งต้น

รายละเอียดที่แสดงข้างต้นทำให้เห็นว่าคำที่อยู่ในระดับตั้งต้นต้องเป็นคำที่มีคำศัพท์รูปเดี่ยว มีความหมายกว้างและครอบคลุมคำอื่นๆ ในวงคำศัพท์ชุดภาษาเดียวกัน แต่ก็ไม่จำเป็นที่ทุกภาษาต้องมีคำในระดับตั้งต้น ดังหลักฐานสนับสนุนด้วยคำเรียกผีภาษาพม่าที่ไม่มีคำเรียกผีในระดับจุดตั้งต้นเช่นกัน

ผลจากการวิเคราะห์คำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามรายละเอียดในข้อ 5.2 สามารถแสดงความสัมพันธ์ของคำในระดับต่างๆ ด้วยรูปแบบตารางการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน โดยตารางที่ 5.9 เป็นตารางแสดงการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาลาว เขมร และมาเลย์ ส่วนการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาพม่า จะนำเสนอในตารางที่ 5.10 เพราะมีความแตกต่างจากภาษาอื่นที่ไม่มีคำในระดับชั้นตั้งต้น

ตารางที่ 5.9 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาลาว เขมร และมาเลย์

ระดับ ตั้งต้น	ผี <i>phǐ</i> : ‘ผี(ลาว)’ / 𑄎𑄓𑄗 <i>kmaoc</i> ‘ผี(เขมร)’ / jin <i>dʒin</i> ‘ผี(มาเลย์)’											
ระดับ มูลฐาน	มูลฐาน 1						มูลฐาน 2					
ระดับ พื้นฐาน	พื้นฐาน 1			พื้นฐาน 2			พื้นฐาน 3			พื้นฐาน 4		
ระดับ เจาะจง	เจาะจง 1		เจาะจง 2		เจาะจง 3		เจาะจง 4		เจาะจง 5		.....	
ระดับ ปลีกย่อย	ปลีกย่อย 1	ปลีกย่อย 2	ปลีกย่อย 3	ปลีกย่อย 4	ปลีกย่อย 5	ปลีกย่อย 6	ปลีกย่อย 7	ปลีกย่อย 8	ปลีกย่อย 9	.....	.....	.....

ตารางที่ 5.10 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาพม่า

ระดับ ตั้งต้น	“ไม่มี”															
ระดับ มูลฐาน	ဝိလူး <i>bàlú</i> ‘อมนุษย์(พม่า)’			နာနာဘဝ <i>nàràbàwa</i> ‘ผีร้าย(พม่า)’			လိပ်ဗြဲ <i>lei?pyà</i> ‘ขวัญ(พม่า)’			နတ် <i>na?</i> ‘ผู้ดูแล(พม่า)’						
ระดับ พื้นฐาน	พื้นฐาน 1		พื้นฐาน 2		พื้นฐาน 3		พื้นฐาน 4		พื้นฐาน 5		พื้นฐาน 6		พื้นฐาน 7		พื้นฐาน 8	
ระดับ เจาะจง	เจาะจง 1		เจาะจง 2		เจาะจง 3		เจาะจง 4		เจาะจง 5		.....		.....		.....	
ระดับ ปลีกย่อย	ปลีกย่อย 1	ปลีกย่อย 2	ปลีกย่อย 3	ปลีกย่อย 4	ปลีกย่อย 5	ปลีกย่อย 6	ปลีกย่อย 7	ปลีกย่อย 8	ปลีกย่อย 9	ปลีกย่อย 10	ปลีกย่อย 11	ปลีกย่อย 12	ปลีกย่อย 13	ปลีกย่อย 14	ปลีกย่อย 15	ปลีกย่อย 16

ในบทถัดไป ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์คำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 4 ภาษา ด้วยการนำเสนอการจัดจำพวกแบบชาวบ้านคำเรียกผีในระดับรองลงมาจากระดับตั้งต้น อัน ได้แก่ ระดับมูลฐาน และระดับพื้นฐาน ตามลำดับ

บทที่ 6

ผีระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานแสดงผ่านระบบอรรถลักษณะ

เนื้อหาที่จะกล่าวถึงในบทที่ 6 นี้ มีความต่อเนื่องจากผลการวิเคราะห์การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในระดับตั้งต้นในบทที่ 5 คำเรียกผีในระดับตั้งต้น ถือเป็นคำที่อยู่ในระดับสูงสุด และมีความหมายครอบคลุมคำอื่นๆ ในวงศ์ศัพท์เดียวกันที่เหลือในภาษาซึ่งถูกจัดไว้ในระดับมูลฐาน ระดับพื้นฐาน ระดับเจาะจงและระดับปลีกย่อย ลดหลั่นลงมาตามรายละเอียดขององค์ประกอบทางความหมายของคำนั้นๆ ในบทนี้ผู้วิจัย จะนำเสนอผลการวิเคราะห์คำเรียกผีระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ 6.1 จำนวนคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6.2 คำเรียกผีในระดับมูลฐาน 6.3 คำเรียกผีในระดับพื้นฐาน และ 6.4 สรุปลักษณะของผีระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6.1 จำนวนคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผลจากวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของ คำเรียกผีที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาพบว่า ผู้พูดภาษาพม่ามีมโนทัศน์เรื่องผีมากที่สุด เพราะพบคำเรียกผีมากถึง 37 ประเภท ส่วนภาษาลาวและภาษาเขมรมีจำนวน 35 ประเภทเท่ากัน ส่วนภาษามลายูพบคำเรียกผีน้อยที่สุดคือ 30 ประเภท ทำให้ผลรวมคำเรียกผีที่นำมาใช้วิเคราะห์คำเรียกผีในครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 137 ประเภท ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 6.1

ตาราง 6.1 จำนวนคำเรียกผีจำแนกตามระดับในการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

ระดับ \ ภาษา	จำนวนคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้				
	ลาว	เขมร	พม่า	มาเลย์	รวม
ตั้งต้น	1	1	-	1	3
มูลฐาน	2	3	4	3	12
พื้นฐาน	17	11	10	14	52
เจาะจง	13	20	4	12	49
ปลีกย่อย	2	-	19	-	21
รวม	35	35	37	30	137

ในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม ผู้วิจัยใช้แนวทางการจัดจำพวกแบบชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจระบบความคิดของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อ “ผี” ซึ่งมีหลักแนวคิดสำคัญคือการจัดลำดับชั้นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำผ่านกระบวนการเปรียบเทียบต่าง(contrast) และการรวม

ไว้เป็นพวก (inclusion) คำที่อยู่ในระดับบนจะเป็นคำที่มีคุณสมบัติครอบคลุมสมาชิกคำของระดับที่อยู่ต่ำกว่าและสมาชิกที่อยู่ในระดับเดียวกันก็จะมีคุณสมบัติที่ต่างกัน ดังนั้นคำที่อยู่ในระดับสูงสุด จึงย่อมเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำอื่นๆมากที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดให้ คำเรียกระดับสูงสุดของชุดความสัมพันธ์แบบลำดับชั้น (hierarchy) และมีความหมายครอบคลุมคำเรียกอื่น ๆ ทั้งหมดในชุดวงศัพท์เดียวกันว่า “ระดับตั้งต้น” ระดับถัดลงมา เป็นระดับที่มีคำเป็นสมาชิกภายใต้ระดับตั้งต้นเรียกว่า “ระดับมูลฐาน” ส่วนระดับที่มีคำเป็นสมาชิกอยู่ภายใต้ระดับมูลฐานเรียกว่า “ระดับพื้นฐาน” ระดับถัดลงมาเป็นระดับที่อยู่ภายใต้ระดับพื้นฐาน เรียกว่า “ระดับเจาะจง” ซึ่งคำเรียกศัพท์ในระดับนี้จะมียอดประกอบทางความหมายที่เป็นรายละเอียดมากกว่าคำเรียกศัพท์ที่อยู่ในระดับเหนือขึ้นไป ถัดมาคือระดับที่อยู่ล่างสุดของชุดความสัมพันธ์แบบลำดับชั้น และเนื่องจากองค์ประกอบทางความหมายที่ประกอบขึ้นมาเป็นคำในระดับนี้ มักเป็นลักษณะเฉพาะ ปลีกย่อยลงไปยิ่งกว่าระดับเจาะจง ระดับล่างสุดนี้จึงมีชื่อว่า “ระดับปลีกย่อย”

ผลการวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกศัพท์แสดงให้เห็นความสัมพันธ์แบบผกผันระหว่างความกว้างของความหมายกับจำนวนอรรถลักษณะที่ใช้ คำเรียกศัพท์ในระดับตั้งต้น ซึ่งมีน้อยทั่วไปมากที่สุด มีความหมายกว้างที่สุด ก็จะใช้อรรถลักษณะจำนวนน้อยที่สุดในการระบุความหมาย ส่วนคำเรียกศัพท์ในระดับต่ำสุด ก็จะเป็นตรงกันข้าม เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนกับคำเรียกศัพท์ทุกระดับ ผู้วิจัยจึงแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวในตารางที่ 6.2

ตาราง 6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายและจำนวนอรรถลักษณะในแต่ละระดับ

	ความกว้างของ ความหมาย	จำนวนอรรถลักษณะ
ระดับตั้งต้น	มากที่สุด	น้อยที่สุด
ระดับมูลฐาน	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย
ระดับพื้นฐาน	ปานกลาง	ปานกลาง
ระดับเจาะจง	ค่อนข้างน้อย	ค่อนข้างมาก
ระดับปลีกย่อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด

จากตาราง 6.1 และ 6.2 แสดงให้เห็นว่าพบว่าจำนวนคำเรียกศัพท์ในแต่ละระดับมีจำนวนไม่เท่ากัน โดยระดับพื้นฐานมีคำเรียกศัพท์มากที่สุดคือ 56 คำ รองลงมาคือระดับเจาะจงมี 49 คำ ถัดมาเป็นระดับปลีกย่อยมี 21 คำ ส่วนระดับมูลฐานมี 12 คำ และระดับตั้งต้นมีจำนวนคำเรียกศัพท์น้อยที่สุด คือมี 3 คำ

การที่มีจำนวนคำเรียกผีอยู่ในระดับพื้นฐานมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของเลคอฟ (Lakoff, 1995) ว่าคำที่อยู่ในระดับพื้นฐาน (basic level category) เป็นคำที่ผู้พูดเรียนรู้ จดจำได้ง่าย และใช้บ่อยที่สุด อีกทั้งยังมีความหมายที่ไม่กว้างเกินไปเหมือนกับคำที่อยู่ในระดับเหนือขึ้นไป และมีความหมายไม่แคบจนเกินไปเหมือนคำที่อยู่ในระดับต่ำกว่า

ดังนั้น คำเรียกผีที่อยู่ในระดับตั้งต้นจึงเป็นคำเรียกผีที่มีความหมายกว้างที่สุดครอบคลุมคำเรียกผีอื่นๆได้ทั้งหมดแต่มีจำนวนอรรถลักษณะที่ปรากฏอยู่น้อยที่สุด คำเรียกผีระดับอื่นก็มีลักษณะลดหลั่นลงมา จนถึงคำเรียกผีที่อยู่ในระดับ สุดท้าย คือปลีกย่อย ซึ่งเป็นระดับที่คำเรียกผีมีจำนวนอรรถลักษณะมากที่สุด ทั้งนี้สามารถดูอรรถลักษณะของคำเรียกผีแต่ละคำได้ในภาคผนวก ค. - ฉ.

6.2 คำเรียกผีในระดับมูลฐาน

ผู้วิจัยได้คำเรียกผีในระดับมูลฐานมาจากการ วิเคราะห์ชุดคำถาม (ดู 3.2.2.4) ซึ่งเป็นคำถามเดียวกันกับการถามเพื่อให้ได้คำเรียกผีในระดับตั้งต้น ดังแสดงไว้ในบทที่ 4 คำถามข้อที่ 1) - 4) ทั้งนี้ คำเรียกผีที่เป็นสมาชิกในระดับมูลฐานจะเป็นคำเรียกผีที่อยู่ภายใต้คำเรียกผีในระดับตั้งต้นและอยู่เหนือคำเรียกผีในระดับพื้นฐาน ตารางที่ 6.1 แสดงให้เห็นว่าจำนวนคำเรียกผีระดับมูลฐานของแต่ละภาษามีจำนวนใกล้เคียงกัน โดยพบในภาษาพม่ามากที่สุดคือ 4 ประเภท และพบน้อยที่สุดในภาษาลาวซึ่งมีเพียง 2 ประเภทเท่านั้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

คำเรียกผีภาษาลาวในระดับมูลฐานซึ่งอยู่ภายใต้คำในระดับตั้งต้นว่า **ผี *phī***: ‘ผี(ลาว)’ มี 2 คำ ดังนี้

ผีสาวอาลักขา *phī: sǎ:ŋ ?à:lakkhǎ:* / ผีอาธิก *phī: ?ǎ:hak* ‘ผีสาวอารักษ์ (ลาว)’

ผีสาวบางย้าย *phī: sǎ:ŋ ná:ŋ há:y* / สักสาต *sáksá:t* / มาน *má:n* ‘ภูตผี ปีศาจ(ลาว)’

คำเรียกผีภาษาเขมรในระดับมูลฐานซึ่งอยู่ภายใต้คำในระดับตั้งต้น ว่า **เขฺออ *kmaoc*** ‘ผี (เขมร)’ มี 3 คำ ดังนี้

អស្រកាយ *?asora ka:y* ‘อสุรกาย(เขมร)’

ខ្មោចបិសាច *kmaoc bəysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’

ខ្មោចអារក្ខអ្នកតា *kmaoc ?ariək nəək ta:* ‘ผีอารักษ์(เขมร)’

คำเรียกผีภาษามาลายี ในระดับมูลฐานซึ่งอยู่ภายใต้คำในระดับตั้งต้นว่า *jin* *đin* ‘ผี(มาเลย์)’ มี 3 คำ ดังนี้

pari-pari pari pari ‘นางฟ้า(มาเลย์)’

malaikat malaykat ‘เทพ(มาเลย์)’

hantu hantu? ‘ผีร้าย(มาเลย์)’

คำเรียกผีภาษาพม่า ในระดับมูลฐาน มี 4 คำ ดังนี้

ဝီလူး *bàlú* ‘อมนุษย์(พม่า)’

နာနာဘဝ *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’

လိပ်ပြာ *lei?pyà* ‘ขวัญ(พม่า)’

နတ် *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’

เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกผีในระดับมูลฐานดังกล่าวพบว่า ผีที่จัดอยู่ในระดับนี้ จำแนกให้ต่างกันด้วยเรื่องของความดีร้ายเป็นหลัก ผีที่มีความดี สร้างความพึงพอใจให้แก่คน สามารถแสดงด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] ซึ่งมี 6 คำ ได้แก่

ຜີສາງອາລັກຂາ *phĩ: sǎ:ŋ ʔà:lakkhǎ:* / ฝือฮัก *phĩ: ʔǎ:hak* ‘ผีสาวอารักษ์ (ลาว)’

ខ្មោចអារក្ខក្រកតា *kmaoc ʔariək nǎk ta:* ‘ฝืออารักษ์(เขมร)’

လိပ်ပြာ *lei?pyà* ‘ขวัญ(พม่า)’

နတ် *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’

pari-pari pari pari ‘นางฟ้า(มาเลย์)’

malaikat malaykat ‘เทพ(มาเลย์)’

ส่วนผีที่สร้างความเดือดร้อนหรือความหวาดกลัวให้คน แสดงด้วยอรรถลักษณะ [-ดี] มี 6 คำ เช่นกัน ได้แก่

ຜີສາງນາງຮ້າຍ *phĩ: sǎ:ŋ ná:ŋ há:y* / សីរសាត *sáksát* / ឃ្មោច *má:n* ‘ภูตผี ปีสาง(ลาว)’

អសុរកាយ *ʔasora kay* ‘อสุรกาย(เขมร)’

ខ្មោចបិសាច *kmaoc bəysa:c* ‘ปีสาง(เขมร)’

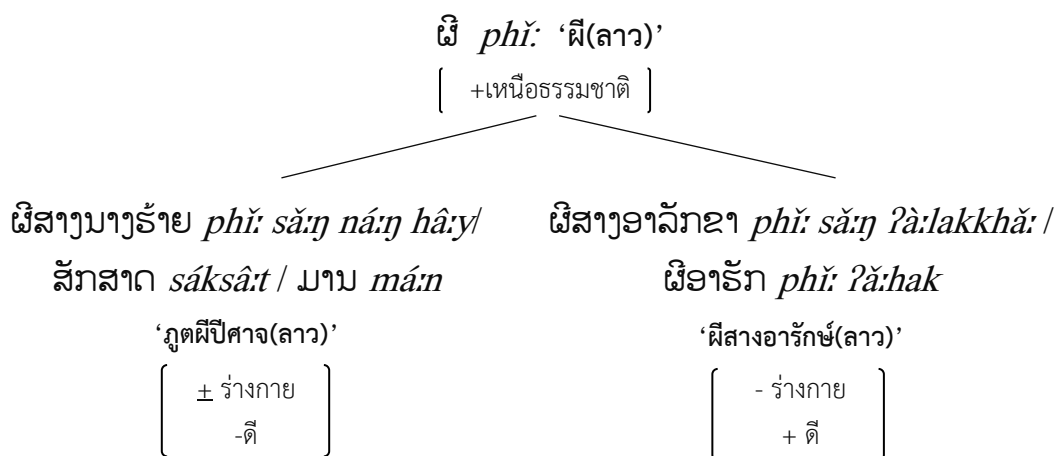
hantu hantu? ‘ผีร้าย(มาเลย์)’

វិល្លុះ *bàlú* ‘อมนุษย์(พม่า)’

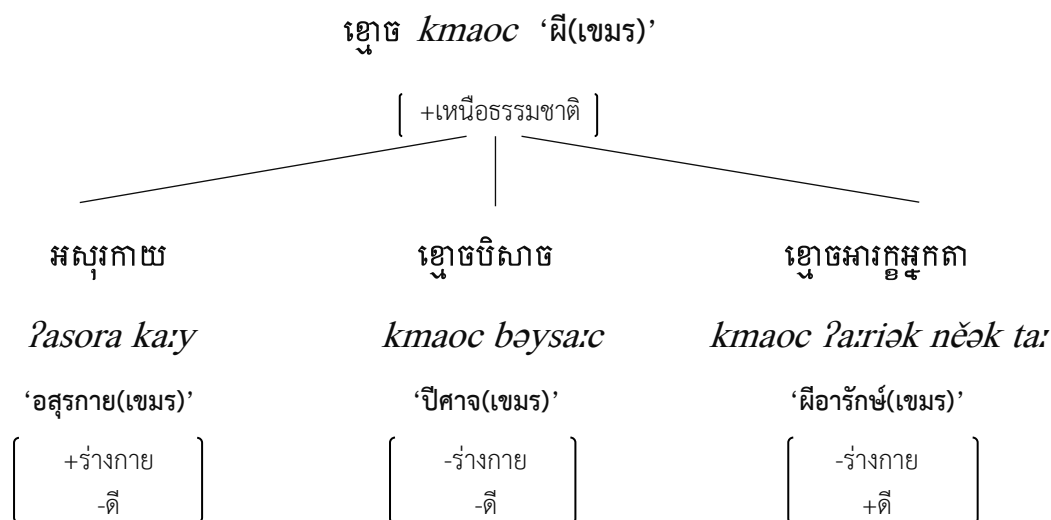
နာနာဘဝ *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’

โดยแสดงองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในระดับมูลฐานด้วยอรรถลักษณะดังนี้

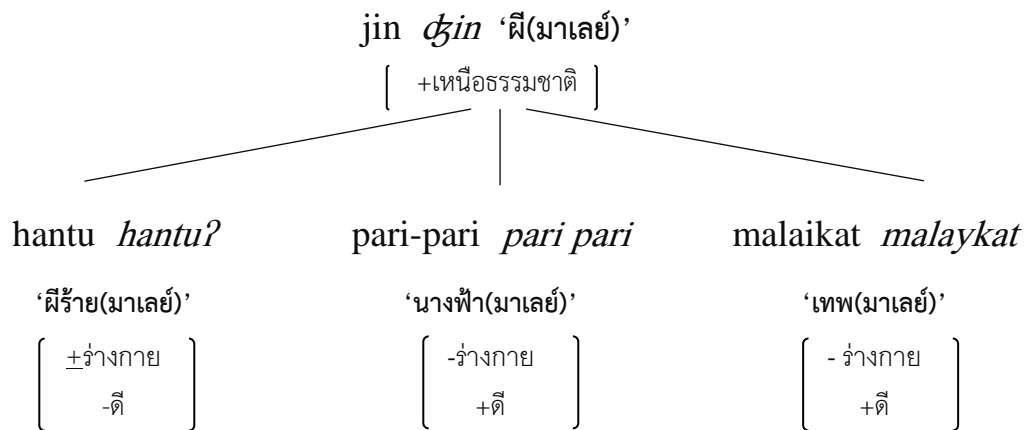
ภาษาลาว

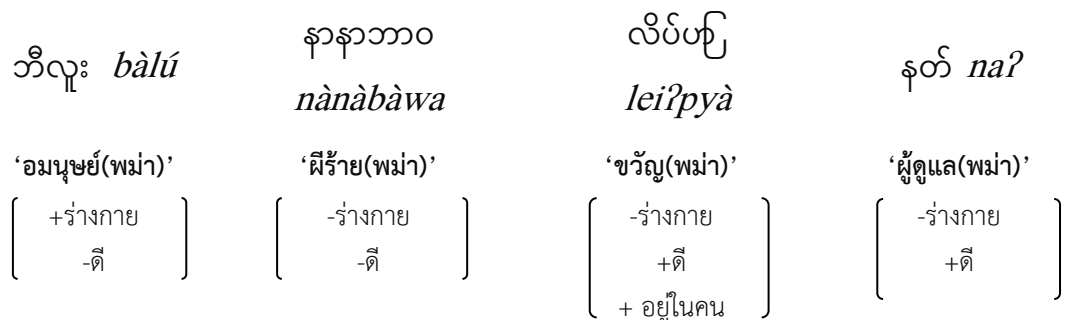
ภาษาเขมร

ภาษามาลายู

ภาษาพม่า

องค์ประกอบทางความหมายที่แสดงด้วยอรรถลักษณะข้างต้น ทำให้เห็นว่าเมื่อนับจาก “ผี” ในระดับตั้งต้นซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ปกติทั่วไปแล้ว ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ให้ความสำคัญแก่ความดีร้ายของ “ผี” เพราะแบ่งได้อย่างชัดเจนว่าคำเรียกผีที่อยู่ในระดับมูลฐานแบ่งออกเป็นผีดี และผีร้าย ตามเกณฑ์ความพึงพอใจของคน

อย่างไรก็ตาม ความดีร้าย ไม่ใช่คุณสมบัติเดียวที่ใช้เป็นเครื่องจำแนกความต่างของผีในระดับมูลฐาน เพราะ “ผี” บางประเภทต้องใช้*มิติตัวตน*เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนด้วย เช่น **អសុរកាយ** *ʔasora kary* ‘อสุรกาย(เขมร)’ จัดเป็นผีคนละประเภทกับ **ខ្មោចបីសាច** *kmaoc bəysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’ เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] เช่นเดียวกับ **ဘီလူး** *bàlú*

‘อมนุษย์(พม่า)’ ที่แตกต่างจาก ສຸວຸວາວ *nànàbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’, ລິວໂປຍ໌ *lei?pyà* ‘ขวัญ(พม่า)’ และ ສຸວ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ด้วยเงื่อนไข [+ร่างกาย] จากมิติตัวตน

อนึ่ง สำหรับคำเรียกผีบางประเภท ผู้วิจัยระบุบรรดลักษณะเป็น [+ร่างกาย] เพื่อแสดงให้เห็นว่า คำเรียกผีนั้นมีความหมายครอบคลุมประเภทของผีทั้งที่มีร่างกายหรือไม่มีร่างกายให้จับต้องก็ได้ และ น่าสังเกตว่าคำเรียกผีที่สื่อถึงผีที่ยังมีร่างกายเนื้อหนังอยู่นั้นจะมากำกับบรรดลักษณะ [-ดี] เสมอ นั่นย่อม เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ผีที่ยังมีในสภาพร่างกายในลักษณะเดียวกับที่คนมีร่างกาย เป็นสิ่งไม่ดี ซึ่งมี นัยแอบแฝงว่า “จะเป็นผีก็ไม่เชิง เป็นคนก็ไม่ใช่” และถูกผลักรอกจากกลุ่มของคนให้ไปอยู่กลุ่มเดียวกับผี

นอกจากนี้ กรณีของ ລິວໂປຍ໌ *lei?pyà* ‘ขวัญ(พม่า)’ ที่จำเป็นต้องใช้องค์ประกอบทาง ความหมาย [+อยู่ในคน] เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นผีคนละประเภทกับ ສຸວ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ มิฉะนั้นแล้ว จะไม่เห็นวาทะไม่ว่าชาวพม่ามองว่าผีทั้งสองนี้เป็นคนละประเภทกัน

6.3 คำเรียกผีในระดับพื้นฐาน

ระดับพื้นฐานอยู่ภายใต้ระดับมูลฐาน คำที่อยู่ในระดับนี้จึงมีรายละเอียดขององค์ประกอบทาง ความหมายมากกว่าคำเรียกผีที่อยู่เหนือขึ้นไปในระดับมูลฐาน เช่นการถูกแบ่งตามความดีร้ายของคำ เรียกผีในระดับมูลฐาน ทำให้คำเรียกผีในระดับพื้นฐานซึ่งถูกรวมอยู่ภายใต้คำเรียกผีในระดับมูลฐานก็ จะมีนัยของการเป็นผีดี หรือผีร้ายตามไปด้วย

6.3.1 รายการคำเรียกผีในระดับพื้นฐาน

ผลจากการจัดจำพวกแบบชาวบ้านพบว่าระดับพื้นฐานเป็นชั้นที่มีคำเรียกผีมากที่สุดถึง 52 คำ จากจำนวนคำเรียกผีที่นำมาใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้ 137 คำ เป็นคำเรียกผีในภาษาลาวถึง 17 คำ รองลงมาคือภาษามาลายูมี 14 คำ ภาษาเขมรมี 11 คำ และภาษาพม่าพบน้อยที่สุดมีเพียง 10 คำ ดัง แสดงในตารางที่ 6.1 และสามารถแสดงรายการคำจำแนกตามภาษา เรียงตามลำดับ ภาษาลาว ภาษา เขมร ภาษามาลายู และภาษาพม่า ดังนี้

6.3.1.1 คำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษาลาว มีจำนวน 17 คำ ได้แก่

ผีเฑม/ผีฟ้า/เขบ/เขบพะดา *phǐ: thě:n / phǐ: fâ: / thê:p / thê:p phadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’
 ผีดำ/ผีปู่ตา *phǐ: dām / phǐ: pu: tá:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’
 เจ้าถื่นเจ้าถาน *cào thin cào thǎ:n* ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’
 ผีຂັນ *phǐ: khwǎ:n* ‘ผีขวัญ(ลาว)’
 ผีป่า/ผีกิง *phǐ: pa: / phǐ: dǒŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’
 ผีຮ່າ *phǐ: ha:* ‘ผีท่า(ลาว)’
 ผีตายหญิง *phǐ: tá:yhǔŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’
 ผีเวียง *phǐ: ŋiək* ‘ผีเงือก(ลาว)’
 ผีดิบ *phǐ: dí:p* ‘ผีดิบ(ลาว)’
 สັບพะเวสี *sápphawé:sǐ:* ‘สัมภเวสี(ลาว)’
 ยົມພິບານ *jóm phibǎ:n* ‘ยมบาล(ลาว)’
 นางກວັກ *ná:ŋ kwák* ‘นางกวัก(ลาว)’
 ກະສີ *kásǐ:* ‘ผีกระสือ(ลาว)’
 ປອບ *pò:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’
 ຍັກ *yak* ‘ผียักษ์(ลาว)’
 ເຜດ *phè:t* ‘ผีเปรต(ลาว)’
 ລູກຫລອດ *lú:k lò:t* ‘ลูกกรอก(ลาว)’

คำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษาลาวทั้ง 17 คำ ข้างต้นนี้ จัดอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับมูล
 ฐานในภาษาลาว 2 คำ คือคำว่า **ຜີສາງອາລັກຂາ** *phǐ: sǎ:ŋ ?à:lakkhá:* / **ຜີອາຮັກ** *phǐ:
 ?ǎ:hak* ‘ผีสาวารักษ์(ลาว)’ และคำว่า **ຜີສາງນາງຮ້າຍ** *phǐ: sǎ:ŋ ná:ŋ hâ:y / ສັກສາດ*
sáksât / ມານ *mám* ‘ภูตผีปีศาจ(ลาว)’ สามารถนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกผีภาษา
 ลาวระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานได้ใน ตาราง 6.3 คำเรียกผีภาษาลาวระดับมูลฐานและ
 ระดับพื้นฐาน

ตาราง 6.3 คำเรียกผีภาษาลาวระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน

ฝึส้างนางຮ້າຍ <i>phĩ: sǎ:ŋ ná:ŋ hâ:y</i> / ສັກສາດ <i>sáksát</i> / ມານ <i>mán</i> ‘ภูตผีปีศาจ(ลาว)’	ฝິສາງອາລັກຂາ <i>phĩ: sǎ:ŋ ?à:lakkhá:</i> / ຜິອາຮັກ <i>phĩ: ?ǎ:hak</i> ‘ผีसांगอาร์ักษ์(ลาว)’	ระดับพื้นฐาน
ฝິຕິບ <i>phĩ: díp</i> ‘ผีดิบ(ลาว)’	ນາງວັກ <i>ná:ŋ kwák</i> ‘นางกวัก(ลาว)’	ระดับพื้นฐาน
ฝິປ່າ/ຜິດົງ <i>phĩ: pǎ: / phĩ: dǔŋ</i> ‘ผีป่า(ลาว)’	ລູກຫລອດ <i>lú:k lò:t</i> ‘ลูกกรอก(ลาว)’	ฝິແຖນ/ຜິຝ້າ/ເທບ/ເທບພະດາ <i>phĩ: thě:n / phĩ: fǎ: / thē:p / thē:pphadǎ:</i> ‘เทวดา(ลาว)’
ฝິຕາຍຫຼງ <i>phĩ: tá:yhǔŋ</i> ‘ผีตายโหง(ลาว)’	ຜິຂວັນ <i>phĩ: khwǎ:n</i> ‘ผีขวัญ(ลาว)’	ຈຳຖົມເຈົ້າຖານ <i>çàò thĩn çàò thǎ:n</i> ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’
ฝິຮ່າ <i>phĩ: hǎ:</i> ‘ผีห่า(ลาว)’	ຜິດຳ/ຜິປູ່ຕາ <i>phĩ: dǎ:m / phĩ: pu: tǎ:</i> ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’	ຈຳຖົມເຈົ້າຖານ <i>çàò thĩn çàò thǎ:n</i> ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’
ຜິເງືອກ <i>phĩ: ŋiǎk</i> ‘ผีเงือก(ลาว)’	ສັບພະເວສີ <i>sáppha-wé:sǐ:</i> ‘สัมภเวสี(ลาว)’	ຜິຕາຍຫຼງ <i>phĩ: tá:yhǔŋ</i> ‘ผีตายโหง(ลาว)’
ປອບ <i>pǔ:p</i> ‘ผีปอบ(ลาว)’	ຍັກ <i>yak</i> ‘ผียักษ์(ลาว)’	ຜິຕາຍຫຼງ <i>phĩ: tá:yhǔŋ</i> ‘ผีตายโหง(ลาว)’
ກະສີ <i>kásǐ:</i> ‘ผีกระสือ(ลาว)’	ເຜດ <i>phè:t</i> ‘ผีเปรต(ลาว)’	ຜິຕາຍຫຼງ <i>phĩ: tá:yhǔŋ</i> ‘ผีตายโหง(ลาว)’
ອົມພິບານ <i>nomphibǎ:n</i> ‘ยมบาล(ลาว)’	ສັບພະເວສີ <i>sáppha-wé:sǐ:</i> ‘สัมภเวสี(ลาว)’	ຜິຕາຍຫຼງ <i>phĩ: tá:yhǔŋ</i> ‘ผีตายโหง(ลาว)’

จากตารางที่ 6.3 จะเห็นว่า คำเรียกผี ฝึສ้างนางຮ້າຍ *phĩ: sǎ:ŋ ná:ŋ hâ:y* / ສັກສາດ *sáksát* / ມານ *mán* ‘ภูตผีปีศาจ(ลาว)’ เป็นคำเรียกผีภาษาลาวในระดับมูลฐาน ซึ่งมีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีร้ายในระดับพื้นฐานจำนวน 11 คำ คือ ຍັກ *yak* ‘ผียักษ์(ลาว)’, ເຜດ *phè:t* ‘ผีเปรต(ลาว)’, ສັບພະເວສີ *sáppha-wé:sǐ:* ‘สัมภเวสี(ลาว)’, ອົມພິບານ *nomphibǎ:n* ‘ยมบาล(ลาว)’, ຜິຕາຍຫຼງ *phĩ: tá:yhǔŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’, ຜິປ່າ/ຜິດົງ *phĩ: pǎ: / phĩ: dǔŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’, ຜິເງືອກ *phĩ: ŋiǎk* ‘ผีเงือก(ลาว)’, ຜິຮ່າ *phĩ: hǎ:* ‘ผีห่า(ลาว)’, ກະສີ *kásǐ:* ‘ผีกระสือ(ลาว)’, ປອບ *pǔ:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’ และ ຜິຕິບ *phĩ: díp* ‘ผีดิบ(ลาว)’ คำเรียกผีร้ายในระดับพื้นฐานทั้ง 11 คำนี้ มีอรรถลักษณะ [± ร่ากาย] และ [-ดี] เช่นเดียวกับคำที่อยู่เหนือขึ้นไป คือ ฝິສ้างนางຮ້າຍ *phĩ: sǎ:ŋ ná:ŋ hâ:y* / ສັກສາດ *sáksát* / ມານ *mán* ‘ภูตผีปีศาจ(ลาว)’

ส่วนคำเรียกผีมูลฐาน ฝິສາງອາລັກຂາ *phĩ: sǎ:ŋ ?à:lakkhá:* / ຜິອາຮັກ *phĩ: ?ǎ:hak* ‘ผีसांगอาร์ักษ์(ลาว)’ เป็นคำเรียกผีที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีในระดับพื้นฐานไว้จำนวน 6 คำ คือ ຜິຂວັນ *phĩ: khwǎ:n* ‘ผีขวัญ(ลาว)’, ລູກຫລອດ *lú:k lò:t* ‘ลูกกรอก(ลาว)’, ນາງວັກ *ná:ŋ kwák* ‘นางกวัก(ลาว)’, ຜິດຳ/ຜິປູ່ຕາ *phĩ: dǎ:m / phĩ: pu: tǎ:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’, ຜິແຖນ/ ຜິຝ້າ/ເທບ/ ເທບພະດາ *phĩ: thě:n / phĩ: fǎ: / thē:p / thē:pphadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’ และ ຈຳຖົມເຈົ້າຖານ *çàò thĩn çàò thǎ:n* ‘เจ้าที่เจ้าทาง

(ลาว)’ ส่งผลให้คำเรียกผีทั้ง 6 คำนี้เป็นผีดี เช่นเดียวกันเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [+ดี] เหมือนกัน

6.3.1.2 คำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษาเขมร มีจำนวน 11 คำ ได้แก่

ទេព *teip* ‘เทวดา(เขมร)’

ព្រលឹង *prolin* ‘ขวัญ(เขมร)’

អ្នកតា *něak ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’

អ្នកដូន *něak do:n* ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’

ខ្មោចព្រៃ *kmaoc prey* ‘ผีป่า(เขมร)’

ប្រេត *pret* ‘เปรต(เขมร)’

កូនក្រក *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’

អាប *?a:p* ‘ผีกระสือ(เขมร)’

ធ្មប់ *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’

ព្រាងអាវសៃ *priəy ?a:va:sae* ‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’

ខ្មោចតាយហោង *kmaoc ta:yhaon* ‘ผีตายโหง(เขมร)’

รายการคำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษาเขมรข้างต้นนี้ จัดอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับมูลฐานในภาษาเขมร 3 คำ คือคำว่า **អសុរកាយ** *?asora ka:y* ‘อสุรกาย(เขมร)’, **ខ្មោចបិសាច** *kmaoc bəysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’ และ **ខ្មោចអារក្ខអ្នកតា** *kmaoc ?a:riək nəək ta:* ‘ผีอารักษ์(เขมร)’ สามารถนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกผีในระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานได้ดังนี้

ตาราง 6.4 คำเรียกผีภาษาเขมรระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน

หฺสฺรูกាយ <i>ʔasora ka:y</i> 'อสุรกาย(เขมร)'		เขฺตฺบิสัตต <i>kmaoc bəysa:c</i> 'ปีศาจ(เขมร)'					เขฺตฺหฺรูกุหฺรูกต <i>kmaoc ʔa:riək nəək ta:</i> 'ผีอารักษ์(เขมร)'				คฺบิสิทฺบิสิ
คฺบิ <i>mop</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>ʔap</i> (เขมร)สิริอฺ	คฺบิ <i>pre:</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>koum kraik</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>kmaoc ʔa:riək</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>kmaoc prey</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>pray ʔa:riəsrae</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>proliŋ</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>teip</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>nəək do:n</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ <i>nəək ta:</i> (เขมร)บอญฺ	คฺบิ คฺบิ

จากตารางที่ 6.4 จะเห็นได้ว่าคำเรียกผีระดับพื้นฐานในภาษาเขมรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามคำเรียกผีระดับมูลฐาน โดยคำเรียกผีพื้นฐานที่อยู่ภายใต้คำว่า **เขฺตฺหฺรูกุหฺรูกต** *kmaoc ʔa:riək nəək ta:* 'ผีอารักษ์(เขมร)' จำนวน 4 คำ ได้แก่คำว่า **หฺรูกต** *nəək ta:* 'ผีอารักษ์ชาย(เขมร)', **หฺรูกคฺบิ** *nəək do:n* 'ผีอารักษ์หญิง(เขมร)', **คฺบิ** *teip* 'เทวดา(เขมร)' และ **คฺบิ** *proliŋ* 'ขวัญ(เขมร)' จะมีความหมายว่าเป็นผีตีเหมือนกัน เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [+ตี] เช่นเดียวกัน

ในขณะที่ คำเรียกผีพื้นฐานที่อยู่ภายใต้คำเรียกผี **หฺสฺรูกาย** *ʔasora ka:y* 'อสุรกาย(เขมร)' และ **เขฺตฺบิสัตต** *kmaoc bəysa:c* 'ปีศาจ(เขมร)' เป็นคำเรียกผีร้ายที่เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ตี] เช่นกัน เพียงแต่ คำเรียกผี **หฺสฺรูกาย** *ʔasora ka:y* 'อสุรกาย(เขมร)' เปรียบต่างจาก **เขฺตฺบิสัตต** *kmaoc bəysa:c* 'ปีศาจ(เขมร)' ด้วยมิติตัวตน โดย ผี **หฺสฺรูกาย** *ʔasora ka:y* 'อสุรกาย(เขมร)' ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] ในขณะที่ **เขฺตฺบิสัตต** *kmaoc bəysa:c* 'ปีศาจ(เขมร)' ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย]

ดังนั้น คำเรียกผีพื้นฐาน *ព្រាយអាវ៉ាសៃ priəy ʔa:va:sae* ‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’, *ខ្មោចព្រៃ kmaoc prey* ‘ผีป่า(เขมร)’, *ខ្មោចតាយហោង kmaoc tayhaon* ‘ผีตายโหง(เขมร)’, *កូនក្រក koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’, *ប្រេត pret* ‘เปรต(เขมร)’ ซึ่งอยู่ภายใต้คำเรียกผี *ខ្មោច* *មីសាច kmaoc bəysa:c* ‘ปีศาจ(เขมร)’ ในระดับมูลฐาน จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [-ดี] เช่นเดียวกัน ส่วนคำเรียกผีพื้นฐาน *អាប ʔap* ‘ผีกระสือ(เขมร)’ และ *ធ្មប់ tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ จัดอยู่ภายใต้คำเรียกผี *អសុរកាយ ʔasora kay* ‘อสุรกาย(เขมร)’ จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] และ [-ดี] ตามไปด้วย

6.3.1.3 คำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษามาลายี มีจำนวน 14 คำ ได้แก่

hantu kubur hantu kubo: ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’
hantu hutan hantu hutan ‘ผีป่า(มาเลย์)’
hantu gunung hantu gunung ‘เจ้าเขา(มาเลย์)’
hantu jembalang hantu ʔəmbalaŋ ‘เจ้าที่(มาเลย์)’
hantu api hantu ʔapi: ‘ผีไฟ(มาเลย์)’
hantu kopek hantu kopek ‘ผีนมใหญ่(มาเลย์)’
hantu china hantu cina: ‘ผีจีน(มาเลย์)’
hantu bajang hantu baʔaŋ ‘ผีตายโหง(มาเลย์)’
hantu penanggal hantu pənaŋgal ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’
hantu orang minyak hantu oraŋ minyak ‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’
hantu orang bunian hantu oraŋ bu:niʔan ‘ผีคนลับแล(มาเลย์)’
polong polo:ŋ ‘ผีกระซิบ(มาเลย์)’
palesit pələsit ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’
toyol to:yo:m ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’

คำเรียกผีภาษามาลายีทั้ง 14 คำข้างต้น เป็นคำเรียกผีระดับพื้นฐานที่จัดอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับมูลฐานภาษามาลายีเพียงคำเดียวคือ *hantu hantu?* ‘ผีร้าย(มาเลย์)’ ซึ่งส่งผลให้คำเรียกผีทั้ง 14 คำนี้มีอรรถลักษณะ [-ดี] เหมือนกันทุกคำ จึงไม่มีคำเรียกผีดีในภาษามาลายีระดับมูลฐาน

อนึ่ง การที่คำเรียกผีในภาษามลายูประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ตี] อาจเป็นเพราะอิทธิพลจากคำสอนในศาสนาอิสลามที่คนมาเลย์นับถือซึ่งมีข้อกำหนดในคัมภีร์อัลกุรอานเกี่ยวกับการห้ามนับถือ สักการะ หรือให้ความยกย่องสิ่งอื่นนอกเหนือจากพระอัลเลาะห์ จึงทำให้คนมาเลย์มีมโนทัศน์เรื่องผีผีร้ายแตกต่างจากคนลาว เขมร และพม่า ที่นับถือศาสนาพุทธอันเป็นศาสนาที่มีการผนวกเอาความเชื่อดั้งเดิมอย่างการนับถือผีเข้าเป็นความเชื่อเดียวกัน

ตาราง 6.5 คำเรียกผีภาษามลายูระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน

hantu <i>hantu?</i> ‘ผีร้าย(มาเลย์)’		ระดับพื้นฐาน
hantu kudur	<i>hantu kudur</i> ‘ผีตลบ(มาเลย์)’	ระดับพื้นฐาน
hantu hutan	<i>hantu hutan</i> ‘ผีป่า(มาเลย์)’	
hantu gunung	<i>hantu gunung</i> ‘ผีเขา(มาเลย์)’	
hantu jembalang	<i>hantu jembalang</i> ‘ผีจ่า(มาเลย์)’	
hantu api	<i>hantu api</i> ‘ไฟ(มาเลย์)’	
hantu kopok	<i>hantu kopok</i> ‘ฟันใหญ่(มาเลย์)’	
hantu china	<i>hantu china</i> ‘จีน(มาเลย์)’	
hantu bajang	<i>hantu bajang</i> ‘ศตายุ(มาเลย์)’	
polong	<i>polong</i> ‘มังกร(มาเลย์)’	
palesit	<i>palesit</i> ‘ผีพรต(มาเลย์)’	
loyol	<i>loyol</i> ‘ผีตลก(มาเลย์)’	
hantu penanggal	<i>hantu penanggal</i> ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’	
hantu orang minyak	<i>hantu orang minyak</i> ‘ผีตลิ่ง(มาเลย์)’	
hantu orang bunian	<i>hantu orang bunian</i> ‘ผีตลิ่ง(มาเลย์)’	

6.3.1.4 คำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษาพม่า มีจำนวน 10 คำ ได้แก่

ဖုတ် *phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’

စုမ်းမ *sóũa* ‘ผีกระสือ(พม่า)’

ကဝေ *kawèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’

သွေးစုပ်ဖုတ်ကိုယ် *əwéi sou? phou? kò* ‘ผีดูดเลือด(พม่า)’

အစိမ်းသေ *əseĩn əèi* ‘ผีตายโหง(พม่า)’

ပိဉ္ဇိတာ *pei?tà* ‘เปรต(พม่า)’

သရဲ *əayé / တုဆဲ *təshèi** ‘ผี(พม่า)’

ဥဒုစာစာ *ou?sà saũ* ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’

အလက်နတ် *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’

အဝတ်နတ် *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’

คำเรียกผีระดับพื้นฐานภาษาพม่าจำนวน 10 คำข้างต้น จัดอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับมูลฐานในภาษาพม่า 3 คำ คือ วรรณ: *bàlú* ‘อมนุษย์(พม่า)’, *နာနာဘဝ* *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’ และ *နတ်* *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ทั้งนี้สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกผีในระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานได้ดังนี้

ตาราง 6.6 คำเรียกผีภาษาพม่าระดับมูลฐานและระดับพื้นฐาน

วรรณ: <i>bàlú</i> ‘อมนุษย์(พม่า)’				နာနာဘဝ <i>nànbàwa</i> ‘ผีร้าย(พม่า)’			နတ် <i>na?</i> ‘ผู้ดูแล(พม่า)’		ระดับมูลฐาน	
နတ် <i>phou?</i> ‘เบบ(พม่า)’	နုန်းခ <i>sómmá</i> ‘ผีกระสือ(พม่า)’	ကဝေ <i>kauei</i> ‘ผีเสื้อขาว(พม่า)’	သွေးနတ်နတ် <i>shwe? sou? phou? kò</i> ‘ผีเสื้อต(พม่า)’	ဥဗ္ဗာဝေဝေ <i>ur?ra? sae?</i> ‘ผีฟ้าพยับ(พม่า)’	အဝိးဝေ <i>asei? ei?</i> ‘เขยโง(พม่า)’	ပိဗ္ဗိဘာ <i>pei?há</i> ‘เบร(พม่า)’	ဘရဲ <i>ayé? (ဝေဝေဝေ) tashé?</i> ‘ผี(พม่า)’	အဝတ်နတ် <i>au? na?</i> ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’	အဝတ်နတ် <i>athe? na?</i> ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’	ระดับพื้นฐาน

ผลจากการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกผีระดับมูลฐานและคำเรียกผีระดับพื้นฐาน ในตารางที่ 6.6 แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีพื้นฐานในภาษาพม่าแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามคำเรียกผีในระดับมูลฐาน โดยคำเรียกผีพื้นฐานที่อยู่ภายใต้คำว่า *နတ်* *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ มีจำนวน 2 คำ ได้แก่คำว่า *အဝတ်နတ်* *au? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ และ *အဝတ်နတ်* *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ โดยทุกคำต่างประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [+ติ] เหมือนกัน

ส่วนคำเรียกผีในระดับมูลฐานคำว่า วรรณ: *bàlú* ‘อมนุษย์(พม่า)’ และ *နာနာဘဝ* *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’ ต่างประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ติ] จึงทำให้คำพื้นฐานที่อยู่ภายใต้คำทั้งสองนี้เป็นผีร้ายตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ทั้งสองคำนี้เปรียบต่างกันด้วยมิติ *ตัวตน* โดย วรรณ: *bàlú* ‘อมนุษย์(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] ในขณะที่ *နာနာဘဝ* *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย]

ฉะนั้น คำเรียกผี ๒๑๑๑๑๑ *ou?sa saŋ* ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’, ๑๑๑:๑๑ *əseĩn əei* ‘ผีตายโหง(พม่า)’, ๑๑๑๑ *pei?ta* ‘เปรต(พม่า)’, ๑๑ *əayé/๑๑๑๑* *təshèi* ‘ผี(พม่า)’ เป็นคำเรียกผีพื้นฐานภายใต้คำว่า ๑๑๑๑๑๑ *nànbàwa* ‘ผีร้าย(พม่า)’ เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [-ดี] ในขณะที่ คำเรียกผี ๑๑ *phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’, ๑๑:๑ *sóŋmə* ‘ผีกระสือ(พม่า)’, ๑๑ *kəwèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’, ๑๑:๑๑๑๑ *əwéi sou? phou? kò* ‘ผีดูดเลือด(พม่า)’ เป็นคำเรียกผีพื้นฐานที่อยู่ภายใต้คำเรียกผี ๑๑๑:๑ *bàlú* ‘อมนุษย์(พม่า)’ เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] และ [-ดี] เช่นเดียวกัน

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกผีระดับมูลฐานและคำเรียกผีระดับพื้นฐาน ทั้ง 4 ภาษา แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีในระดับพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามอรรถลักษณะที่ใช้ จำแนกคำเรียกผีระดับมูลฐาน คือ 1) กลุ่มคำเรียกผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [+ดี] 2) กลุ่มคำเรียกผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [-ดี] และ 3) กลุ่มคำเรียกผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] และ [-ดี] เท่านั้น โดยแสดงรายการคำเรียกผีในระดับพื้นฐาน จำแนกตามกลุ่มอรรถลักษณะ ดังนี้

1) กลุ่มคำเรียกผีมูลฐานที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [+ดี] ซึ่งเป็นผีดี มีจำนวนคำเรียกผีพื้นฐาน 12 คำ ได้แก่คำว่า

ລູກຫລອດ *lú:k lò:t* ‘ลูกกรอก(ลาว)’

ນາງກວັກ *ná:ŋ kwák* ‘นางกวัก(ลาว)’

ເຈົ້າຖິ່ນເຈົ້າຖານ *cào thin cào thǎm* ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’

ຜີຂວັນ *phĩ: khwǎ:n* ‘ผีขวัญ(ลาว)’

ຜີດໍ້າ/ຜີປູ່ຕາ *phĩ: dām / phĩ: pu: tǎ:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’

ຜີແຖນ/ຜີຝ້າ/ເທບ/ເທບພະດາ *phĩ: thǎ:n / phĩ: fà: / thê:p / thê:p phadǎ:*

‘เทวดา(ลาว)’

អ្នកតា *něək ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’

អ្នកដូន *něək do:n* ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’

ទេព *teip* ‘เทวดา(เขมร)’

ព្រលឹង *proliŋ* ‘ขวัญ(เขมร)’

အထက်နတ် *əthe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’

အောက်နတ် *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’

2) กลุ่มคำเรียกผีมูลฐานที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] และ [-ดี] ซึ่งเป็นผีร้ายแบบทั่วไป มีจำนวนคำเรียกผีพื้นฐาน 28 คำ ได้แก่คำว่า

- ยັກ *yak* ‘ผียักษ์(ลาว)’
 เผด *phè:t* ‘ผีเปรต(ลาว)’
 สັบพะเวสี *sápphawé:sǐ:* ‘สัมภเวสี(ลาว)’
 ยิมผิบาน *jómphiba:n* ‘ยมบาล(ลาว)’
 ผีตายทง *phǐ: tá:yhǔŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’
 ผีป่า/ผีกิง *phǐ: pa:/phǐ: dǒŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’
 ผีเงือก *phǐ: ŋiək* ‘ผีเงือก(ลาว)’
 ผีฮ่า *phǐ: ha:* ‘ผีท่า(ลาว)’
 ព្រាមអាវាសៃ *priəy ʔa:va:sae* ‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’
 ខ្មោចតាយហោង *kmaoc ta:yhaoŋ* ‘ผีตายโหง(เขมร)’
 ប្រេត *pret* ‘เปรต(เขมร)’
 ខ្មោចក្រៃ *kmaoc prey* ‘ผีป่า(เขมร)’
 កូនក្រក *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’
 polong *polo:ŋ* ‘ผีกระชิบ(มาเลย์)’
 toyol *to:yo:n* ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’
 palesit *pəlesit* ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’
 hantu kubur *hantu kubo:* ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’
 hantu gunung *hantu gunuŋ* ‘เจ้าเขา(มาเลย์)’
 hantu hutan *hantu hutan* ‘ผีป่า(มาเลย์)’
 hantu api *hantu ʔapi:* ‘ผีไฟ(มาเลย์)’
 hantu jembalang *hantu ʔəmbalaŋ* ‘เจ้าที่(มาเลย์)’
 hantu china *hantu cina:* ‘ผีจีน(มาเลย์)’
 hantu kopek *hantu kopek* ‘ผีนมใหญ่(มาเลย์)’
 hantu bajang *hantu baʔaŋ* ‘ผีตายโหง(มาเลย์)’

အဝိမ်းဝေဝေ *awéin èèi* ‘ผีตายโหง(พม่า)’

ဥုစုစုဝေဝေ *ou?sa sa?u* ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’

ပိဉ္ဇိတာ *pei?ta* ‘เปรต(พม่า)’

သရဲ *ayé/awé* *tashèi* ‘ผี(พม่า)’

3) กลุ่มคำเรียกผีมูลฐานที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] และ [-ดี] ซึ่งเป็นผีร้ายแต่มีร่างกาย เนื้อหนัง ให้จับต้องได้ มีจำนวนคำเรียกผีพื้นฐาน 12 คำ ได้แก่คำว่า

ກະສີ *kásǐ* ‘ผีกระสือ(ลาว)’

ປອບ *pò:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’

ຜີດິບ *phǐ: díp* ‘ผีดิบ(ลาว)’

ຜ່ວ *phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’

ကဝေ *kawèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’

သွေးစုပ်ဖုတ်ကိုယ် *əwéi sou? phou? kò* ‘ผีดูดเลือด(พม่า)’

စုန်းမ *só? mǎ* ‘ผีกระสือ(พม่า)’

អាប *?a:p* ‘ผีกระสือ(เขมร)’

ធ្នប់ *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’

hantu orang bunian hantu o:rang bu:ni?an ‘ผีคนลับแล(มาเลย์)’

hantu penanggal hantu pənanɡal ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’

hantu orang minyak hantu o:raŋ minyak ‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า การแบ่งคำเรียกออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้เพียงอรรถลักษณะ [ร่างกาย] ในมิติตัวตน และอรรถลักษณะ [ดี] ในมิติดีร้าย ตามองค์ประกอบความหมายของคำเรียกผีในระดับมูลฐานใน 4 ภาษานั้น ยังไม่สามารถจำแนกคำเรียกผีระดับพื้นฐานออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ ผู้วิจัยพบว่าอรรถลักษณะสำคัญที่ใช้จำแนกคำเรียกผีระดับพื้นฐานได้อย่างชัดเจนคือ อรรถลักษณะจากมิติที่อยู่ ดังรายละเอียดที่จะแสดงในข้อ 6.3.2 ต่อไป

6.3.2 คำเรียกผีระดับพื้นฐานแสดงผ่านอรรถลักษณะ

ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบคำเรียกผีระดับพื้นฐานจำนวน 52 คำ ซึ่งถือว่าเป็นระดับที่มีคำเรียกผีเป็นสมาชิกอยู่มากที่สุด

และผู้วิจัยพบว่า มิติที่**ที่อยู่** เป็นมิติสำคัญในการจำแนกคำเรียกผีระดับพื้นฐานให้แตกต่างกัน โดยมี 14 วรรณลักษณะ คือ [+มีที่อยู่] [-มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+อยู่สวรรค์] [+อยู่ศาล] [+อยู่ในคน] [+อยู่นรก] [+อยู่ป่า] [+อยู่ในน้ำจืด] [+อยู่ชุมทรัพย์] [+อยู่สุสาน] [+อยู่ภูเขา] [+อยู่บนดิน] [+อยู่ติดที่ตาย] อย่างไรก็ตาม มีคำเรียกผีบางคำเท่านั้นที่อาจต้องใช้วรรณลักษณะในมิติอื่นมาเสริมเพื่อช่วยจำแนกความแตกต่างให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยเรียงลำดับการนำเสนอคำเรียกผีระดับพื้นฐานด้วยมิติที่**ที่อยู่**ตามลำดับวรรณลักษณะเด่นที่พบในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี คือ 1) คำเรียกผีที่แสดงถึงการไม่มีที่อยู่ 2) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในบ้าน 3) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในศาล 4) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในนรก 5) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในสวรรค์ 6) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในป่า 7) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในตัวคน 8) คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในน้ำ 9) คำเรียกผีที่แสดงถึงการติดอยู่ในที่ตาย และ 10) คำเรียกผีที่แสดงถึงที่อยู่ประเภทอื่นๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

6.3.2.1 คำเรียกผีที่แสดงถึงการไม่มีที่อยู่

“ที่อยู่อาศัย” เป็นหนึ่งในปัจจัยขั้นพื้นฐานต่อการมีชีวิตอยู่ของคน ดังนั้น การมีที่อยู่ของตนเองจึงเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับการดำรงชีวิต อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างสถานะทางสังคมให้กับคนอื่นด้วย เช่น ใครที่อยู่ในบ้านหลังใหญ่ สวยงาม ตั้งบนทำเลทอง ก็จะได้รับการยอมรับแม้จะไม่เปิดเผยว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจบารมีมากกว่าคนที่อยู่เพิงกระต๊อบในชุมชนแออัด แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีที่อยู่อาศัยเลย ดังนั้น “ที่อยู่” จึงเป็นสิ่งสำคัญ แม้กระทั่งในดวงของผี ที่ประเภทของที่อยู่ได้ชอนนัยสำคัญที่เกี่ยวกับบุญและอำนาจไว้ด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงกำหนดให้คำเรียกผีที่ประกอบด้วยวรรณลักษณะ [+มีที่อยู่] จึงหมายถึงผีประเภทที่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง อยู่ประจำที่ ไม่ว่าจะไปปรากฏกายที่ใดก็จะกลับมาอยู่ที่อยู่เดิมแห่งนี้เสมอ ส่วนคำเรียกผีที่ประกอบด้วยวรรณลักษณะ [-มีที่อยู่] จึงหมายถึงผีที่ไร้ที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง อาจต้องร่อนเร่พเนจรไปเรื่อยๆ ทั้งนี้ ผู้บอกภาษาให้ข้อมูลว่า การไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งจะส่งผลกระทบต่อการใช้บุญจากญาติพี่น้องที่จะทำส่งมาให้ด้วย เนื่องจากไม่มีที่อยู่ประจำ จึงไม่รู้ว่าบุญจะต้องส่งไปให้ ณ ที่แห่งใด เปรียบเหมือนการส่งจดหมายแล้วไม่จำหน้าซองนั่นเอง คำเรียกผีพื้นฐานที่ประกอบด้วยวรรณลักษณะ [-มีที่อยู่] มีจำนวน 7 ประเภท ได้แก่คำว่า

ຍັກ *yak* ‘ผียักษ์(ลาว)’

ສັບພະເວສີ *sápphawé:sī* ‘สัมภเวสี(ลาว)’

ព្រាញអាវ៉ៃ *priəy ʔa:va:sae* ‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’

ວຸລຸ *əyɛ / ʔʊʊə* *təshèi* ‘ผี(พม่า)’

hantu api hantu ?api: ‘ผีไฟ(มาเลย์)’
hantu kopek hantu kopek ‘ผีนมใหญ่(มาเลย์)’
hantu china hantu cina: ‘ผีจีน(มาเลย์)’

โดยสามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทไร้ที่อยู่ทั้ง 7 ประเภทได้ดังนี้

ยัก <i>yak</i> ‘ผียักษ์(ลาว)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่ +มีเขี้ยว +ชาย)	สับพะเวสี <i>sápphawé:sǐ:</i> ‘สัสมเวสี(ลาว)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่ +ขาดศาสนพิธี)	ព្រៃយអាវ៉ៃ <i>priəy ?a:va:sae</i> ‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่)	ວຸ້ ອາຍ໌ <i>/ɔʋʋɔɔ təshèi</i> ‘ผีร้าย(พม่า)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่)
<i>hantu api</i> <i>hantu ?api:</i> ‘ผีไฟ(มาเลย์)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่ +ทำให้ไฟไหม้ +ดวงไฟ)	<i>hantu kopek</i> <i>hantu kopek</i> ‘ผีนมใหญ่(มาเลย์)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่ -ชาย +นมใหญ่)	<i>hantu china</i> <i>hantu cina:</i> ‘ผีจีน(มาเลย์)’ (-ร่างกาย -ดี -มีที่อยู่ +จีน)	

องค์ประกอบทางความหมายข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีผีที่ไม่มีที่อยู่ในทุกภาษาโดยพบมากที่สุดภาษามาเลย์เป็นจำนวน 3 คำ รองลงมาเป็นภาษาลาวมีจำนวน 2 คำ ส่วนภาษาเขมร และภาษาพม่า มีภาษาละ 1 คำเท่ากัน ทั้งนี้ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่านอกเหนือจากการใช้มิติที่อยู่เป็นหลักในการจำแนกความแตกต่างของผีประเภทต่างๆแล้ว อาจต้องใช้อรรถลักษณะจากมิติอื่นมาเสริมเพื่อให้เห็นความแตกต่างชัดเจนขึ้น

โดยคำเรียกผีในมาเลย์ทั้ง 3 คำนี้ต่างเปรียบต่างจากคำเรียกผีระดับพื้นฐานประเภทอื่นๆ ในภาษามาเลย์ด้วยอรรถลักษณะ [-มีที่อยู่] แล้ว คำเรียกผีทั้ง 3 คำนี้ ยังเปรียบต่างกันเองด้วยอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะ คือ *hantu api hantu ?api:* ‘ผีไฟ(มาเลย์)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดวงไฟ] เพราะปรากฏกายเป็นลูกไฟดวงใหญ่อีกทั้งยังทำให้เกิดไฟไหม้แบบไม่รู้สาเหตุด้วยจึงมีอรรถลักษณะ [+ทำให้ไฟไหม้] และ *hantu china hantu cina:* ‘ผีจีน(มาเลย์)’

ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+จีน] เพราะเป็นผีคนจีนและแต่งกายอย่างคนจีนโบราณ สุดท้ายคือ **hantu kopek** *hantu kopek* ‘ผีนมใหญ่(มาเลย์)’ เป็นผีเพศหญิงที่มีนมใหญ่มาก จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+นมใหญ่]

คำเรียกผี ยัฎ *yak* ‘ผียักษ์(ลาว)’ และ สั๊บพะเวสี *sápphawé:sǐ* ‘สัมภเวสี(ลาว)’ ในภาษาลาวเช่นกันที่เปรียบต่างจากคำเรียกผีพื้นฐานอื่นๆในภาษาลาวด้วยอรรถลักษณะ [-มีที่อยู่] แต่เปรียบต่างกันเองด้วยอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะคือ ฝั๊ยัฎ *yak* ‘ผียักษ์(ลาว)’ เป็นผีไร้ที่อยู่แต่มีเขี้ยวยาวใหญ่ จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+มีเขี้ยว] ส่วน สั๊บพะเวสี *sápphawé:sǐ* ‘สัมภเวสี(ลาว)’ เป็นผีที่ไม่ได้ผ่านการทำพิธีศพทางศาสนาจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ขาดศาสนพิธี]

6.3.2.2 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในบ้าน

คำว่า “บ้าน” ในที่นี้หมายถึงอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่มีผาผนังที่บอบด้าน มีหลังคา กันแดดฝน ซึ่งคนใช้เป็นที่พักอาศัยแบบประจำซึ่งผู้อาศัยในบ้านอาจจะมีคนเดียวหรืออยู่กันเป็นครอบครัวก็ได้ คำเรียกผีที่อยู่อาศัยในบ้านประจำจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่บ้าน] คำเรียกผีพื้นฐานที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่บ้าน] มีจำนวน 17 ประเภทได้แก่คำว่า

กะสี *phǐ: kásǐ* ‘ผีกระสือ(ลาว)’

ปอบ *phǐ: pò:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’

ลูกทอลอด *lú:k lò:t* ‘ลูกกรอก(ลาว)’

นางกวั๊ก *ná:ŋ kwák* ‘นางกวั๊ก(ลาว)’

ผีดิบ *phǐ: dí:p* ‘ผีดิบ(ลาว)’

ต๊อ *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’

ผาบ *ʔa:p* ‘ผีกระสือ(เขมร)’

กูญกรุก *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’

พอร์ *phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’

จอร์ *sóũ mə* ‘ผีกระสือ(พม่า)’

กอ *kəwèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’

จอร์จอร์จอร์ *əwéi sou? phou? kò* ‘ผีตุตเลือด(พม่า)’

โปลอง *polo:ŋ* ‘ผีกระซิบ(มาเลย์)’

ปาลีสิต *pəlesit* ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’

toyol *to:yo:n* ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’

hantu penanggal *hantu pənanɡal* ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’

hantu orang minyak *hantu o:raŋ minyak* ‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’

โดยสามารถแสดงอรรถลักษณะรวมของผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในบ้านทั้ง 17
ประเภทได้ดังนี้

กะสิ <i>kásǎ:</i>	ผาษ <i>pa:p</i>	ซุ้ะม <i>sóũ ma</i>	hantu penanggal <i>hantu pənanɡal</i>
‘ผีกระสือ(ลาว)’	‘ผีกระสือ(เขมร)’	‘ผีกระสือ(พม่า)’	‘ผีกระสือ(มาเลย์)’
<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน -ชาย +กินของสดคาว +เครื่องใน 	<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินของสดคาว -ชาย +เครื่องใน 	<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินของสดคาว -ชาย +เครื่องใน 	<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินของสดคาว -ชาย +เครื่องใน
ปอบ <i>pə:p</i>	ตูป <i>tmop</i>	ฟุอ <i>phou?</i>	
‘ผีปอบ(ลาว)’	‘ผีปอบ(เขมร)’	‘ผีปอบ(พม่า)’	
<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน -ชาย +กินของสดคาว +ตาเรืองแสง 	<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินของสดคาว +ตาเรืองแสง 	<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินของสดคาว +ตาเรืองแสง 	

កូនក្រក <i>koun kra:k</i> ‘ลูกกรอก(เขมร)’	ລູກຫລອດ <i>lú:k lò:t</i> ‘ลูกกรอก(ลาว)’	ຜີຕິບ <i>phĩ: díp</i> ‘ผีดิบ(ลาว)’	ພູອະຫຼຸບຸຣຸກິ່ວ <i>əwéisou?phou?kò</i> ‘ผีตูดเลือด(พม่า)’
(<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน -ผู้ใหญ่ +กินเครื่องเซ่น)	(<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +ให้ลาภ -ผู้ใหญ่ +กินเครื่องเซ่น)	(<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินเลือด +มีเขี้ยว)	(<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินเลือด +มีเขี้ยว)

ກອວ ກ່ວເີ <i>kəwèi</i> ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’	ນາງກວັກ <i>ná:ŋ kwák</i> ‘นางกวัก(ลาว)’	hantu orang minyak <i>hantu o:raŋ minyak</i> ‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’
(<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +กินของสดคาว +ชาย +เวทมนตร์)	(<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +ให้ลาภ +ผู้ใหญ่ -ชาย +กินเครื่องเซ่น)	(<ul style="list-style-type: none"> +ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +ชาย +ตัวลื่น)

polong <i>polo:ŋ</i> ‘ผีกระซิบ(มาเลย์)’	palesit <i>pələsit</i> ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’	toyol <i>to:yo:n</i> ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’
(<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +รับใช้ -ชาย)	(<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +รับใช้ +จิ้งหรีด)	(<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย -ดี +มีที่อยู่ +อยู่บ้าน +รับใช้ -ผู้ใหญ่)

องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่บ้าน] จำนวน 17 ประเภท ชำรงต้น แสดงให้เห็นว่าผีที่อยู่ในบ้านพบได้ในทุกภาษา โดยพบมากที่สุด ในภาษาลาวและภาษามาลายจำนวนภาษาละ 5 คำ รองลงมาเป็นภาษาพม่ามีจำนวน 4 คำ และ ภาษาเขมรพบน้อยที่สุด มีจำนวน 3 คำ

นอกจากนี้ยังพบว่าคำเรียกผีระดับพื้นฐานที่อาศัยอยู่ในบ้าน มีทั้งผีที่มีตัวตนและผีที่ไม่มีตัวตนเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] และ [-ร่างกาย] ตามลำดับ ยกตัวอย่างเช่น คำเรียกผี ภาสะ *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’, ធ្មប់ *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’, វូច *phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] ส่วนตัวอย่างคำเรียกผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย] เช่น ລູກຫລອດ *lû:k lò:t* ‘ลูกกรอก(ลาว)’, polong *polo:ŋ* ‘ผีกระซิบ(มาเลย์)’ และ កូនក្រក *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’ เป็นต้น

คำเรียกผีภาษาลาวระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการอาศัยอยู่ในบ้านมี 5 คำ ซึ่งเปรียบเทียบต่างกันด้วยมิติดีร้าย จึงทำให้ได้คำเรียกผีภาษาลาวระดับพื้นฐานออกเป็น 2 ชุด โดยชุดแรกประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ดี] ได้แก่ ภาสะ *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’, ຜີດິບ *phǐ: díp* ‘ผีดิบ(ลาว)’ และ ปอบ *pò:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’ ซึ่งต่างเปรียบเทียบกันเองด้วยอรรถลักษณะในมิติอาหาร โดย ภาสะ *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ และ ปอบ *pò:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’ กินอาหารจำพวกของสด ดิบคาว จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+กินของสดคาว] ส่วน ຜີດິບ *phǐ: díp* ‘ผีดิบ(ลาว)’ ตูดกินเลือดจากคนหรือสัตว์เป็นอาหาร จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+กินเลือด]

ส่วนคำเรียกผีระดับพื้นฐานในภาษาเขมรที่อาศัยอยู่ในบ้าน มี 3 คำ ได้แก่ អាប *ʔap* ‘ผีกระสือ(เขมร)’, ធ្មប់ *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ และ កូនក្រក *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’ โดยต่างเปรียบเทียบกันด้วยมิติอายุ และเพศ ทั้งนี้ កូនក្រក *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’ แตกต่างจากคำเรียกผีอื่นๆในกลุ่มนี้เพราะมีความเป็นเด็ก จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ผู้ใหญ่] ส่วน អាប *ʔap* ‘ผีกระสือ(เขมร)’ และ កូនក្រក *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ผู้ใหญ่] ทั้งคู่ ต่างเปรียบเทียบกันเองด้วยมิติเพศ โดยคำว่า អាប *ʔap* ‘ผีกระสือ(เขมร)’ เป็นผีเพศหญิงจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ชาย] และ ធ្មប់ *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ เป็นผีเพศชายจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ชาย]

คำเรียกผีภาษาพม่าระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการอาศัยอยู่ในบ้าน ประกอบด้วยคำเรียกผี 4 คำ ซึ่งเปรียบต่างกันด้วย**มิติลักษณะเฉพาะ** โดย *uor̥ phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ตาเรืองแสง] เพราะในยามที่ออกหากินตอนกลางคืน ดวงตาจะลุกโพลงเป็นสีเรืองๆ ส่วน *uor̥ sǒu ma* ‘ผีกระสือ(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เครื่องใน] เพราะในระหว่างที่ออกหากินในเวลากลางคืนนั้นจะถอดเฉพาะหัวและส่วนเครื่องในลอยออกไปเท่านั้น ต่อมาเป็นคำเรียกผี *uor̥ kawèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’ ซึ่งเปรียบต่างจากคำเรียกผีคำอื่นเพราะเป็นผู้มีเวทมนตร์ที่ใช้ทำร้ายผู้อื่นได้ จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เวทมนตร์] สุดท้ายคือคำเรียกผี *uor̥ əwéi sǒu? phou? kò* ‘ผีดูดเลือด(พม่า)’ ซึ่งเป็นผีที่ดูดเลือดกินเป็นอาหารจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+มีเขี้ยว] ซึ่งเอาไว้ใช้สำหรับเจาะผิวหนังเพื่อดูดเลือด

สำหรับภาษามาเลย์นั้น คำเรียกผีระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการอาศัยอยู่ในบ้าน มีจำนวน 5 คำ ซึ่งเปรียบต่างกันด้วยอรรถลักษณะใน**มิติลักษณะเฉพาะ** โดยคำเรียกผี *palesit pələsit* ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’ เป็นผีที่ปรากฏกายเป็นจิ้งหรีดจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+จิ้งหรีด] ถัดมาคือคำว่า *toyol to:yo:m* ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’ แตกต่างจากคำเรียกผีคำอื่นเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+มีเขี้ยว] ซึ่งเอาไว้ใช้ในการดูดกินเลือดเป็นอาหาร คำเรียกผี *hantu penanggal hantu pənanğal* ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’ เป็นคำเรียกผีที่ถอดเฉพาะหัวและส่วนเครื่องในลอยออกไปหากินจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เครื่องใน] สุดท้าย คำเรียกผี *hantu orang minyak hantu oraŋ minyak* ‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’ มีลักษณะเด่นที่ตัวเป็นเมือกลื่น สีดำเหมือนอาบด้วยน้ำมันดิน จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ตัวลื่น]

6.3.2.3 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในศาล

คำว่า “ศาล” หมายถึงสิ่งจำลองของบ้าน อาคารที่พัก และยังรวมไปห้องหรือสิ่งก่อสร้างที่สร้างสำหรับใช้เป็นสถานที่สำหรับบูชากราบไหว้สิ่งที่ใส่ไว้ภายใน เช่น ศาลเพียงตา หิ้ง หอผี เป็นต้น ดังนั้น คำเรียกผีที่พักอาศัยในที่ลักษณะนี้จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ศาล] คำเรียกผีในระดับพื้นฐานที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ศาล] มีจำนวน 5 ประเภท ได้แก่

ผีดำ/ผีปู่ตา *phi: dām / phi: pu: tà:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’

เจ้าถิ่มเจ้าถาน *chào thim chào thǎ:n* ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’

หูกต *něək ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’

หูกผู้ *něək do:m* ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’

อวอร์เนอร์ *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’

ทั้งนี้ สามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทอยู่ในศาลทั้ง 5 ประเภท ได้ดังนี้

ผีดำ/ผีปุกตา <i>phǐ: dām / phǐ: pu: tá:</i>	เจ้าถิ่มเจ้าถาน <i>cào thin cào thǎ:n</i>	อวอร์เนอร์ <i>av? na?</i>
‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’	‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’	‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’
-ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่ศาล +ดูแลเครือญาติ +กินเครื่องเซ่น	-ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่ศาล +ดูแลแผ่นดิน +กินเครื่องเซ่น	-ร่างกาย +ดี -ศักดิ์ศรี +มีที่อยู่ +อยู่ศาล +กินเครื่องเซ่น

ฮุกฮูธ <i>něək do:n</i>	ฮุกถา <i>něək ta:</i>
‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’	‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’
-ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่ศาล -ชาย +กินเครื่องเซ่น	-ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่ศาล +ชาย +กินเครื่องเซ่น

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีระดับพื้นฐานทั้ง 5 คำข้างต้น แสดงให้เห็นว่านอกจากจะเป็นผีที่อยู่ในศาลแล้ว ทุกอรรถลักษณะที่ประกอบขึ้นมายังสื่อให้เห็นว่าเป็นผีดีทุกคำ คนจึงสร้าง “ศาล” ไว้เพื่อกราบไหว้บูชาพร้อมทั้งนำเครื่องเซ่นมาให้กินอีกด้วย

นอกจากนี้ คำว่า **เจ้าถิ่มเจ้าถาน** *cào thin cào thǎ:n* ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’ ยังเปรียบต่างกับคำว่า **ผีดำ/ผีปุกตา** *phǐ: dām / phǐ: pu: tá:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’ ซึ่งต่างก็เป็นคำเรียกผีระดับพื้นฐานในภาษาลาวทั้งคู่ ด้วยอรรถลักษณะในมิติหน้าที่ โดย **เจ้าถิ่มเจ้าถาน** *cào thin cào thǎ:n* ‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลแผ่นดิน] ในขณะที่ **ผีดำ/ผีปุกตา** *phǐ: dām / phǐ: pu: tá:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลเครือญาติ] ในขณะที่คำว่า **ฮุกถา** *něək ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’ และ **ฮุกฮูธ** *něək*

dom ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’ เปรียบต่างด้วยอรรถลักษณะในมิติเพศ โดย **รุกธ** *něək ta:* ‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’ เป็นเพศชายจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ชาย] และ **รุกผู้** *něək dom* ‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’ เป็นเพศหญิงจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ชาย]

6.3.2.4 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในนรก

ในความคิดของคนทั่วไป สถานที่ที่ไม่น่าอยู่ที่สุดหรือควรหลีกเลี่ยงที่สุดได้แก่ “นรก” ดังนั้น สิ่งใดก็ตามที่ต้องไปอยู่ในนรก ก็แสดงให้เห็นว่าต้องข้องเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานเพราะต้องไปอยู่ในสถานที่ที่พึงปรารถนาเช่นนั้น ตามหลักความเชื่อทางศาสนาพุทธผู้ที่ทำบาปกรรมมากๆ จะต้องไปชดใช้กรรมในนรกโดยมีผู้คุมการลงโทษที่เข้มงวดมาก อย่างไรก็ตาม ในการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยนี้ไม่พบคำเรียกผีที่มีความเกี่ยวข้องกับ “นรก” ในภาษามาลายูนั้นอาจเป็นเพราะผู้บอกภาษามีความเชื่อไม่เหมือนกับผู้บอกภาษาในประเทศบนภาคพื้นทวีปชาติอื่นๆ

สำหรับคำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในนรกพบจำนวน 4 คำ โดยพบในภาษาลาวจำนวน 2 คำ ส่วนภาษาเขมรและภาษาพม่า พบภาษาละ 1 คำเท่ากัน ได้แก่คำว่า

ເຜດ *phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’

ຍົມຜົບາມ *nómphiba:n* ‘ยมบาล(ลาว)’

ប្រេត *pret* ‘เปรต(เขมร)’

ပြေတ *pei?tà* ‘เปรต(พม่า)’

ทั้งนี้ สามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทที่อยู่ในนรกทั้ง 4 ประเภท ได้ดังนี้

ເຜດ <i>phèt</i>	ប្រេត <i>pret</i>	ပြေတ <i>pei?tà</i>	ຍົມຜົບາມ <i>nómphiba:n</i>
‘ผีเปรต(ลาว)’	‘เปรต(เขมร)’	‘เปรต(พม่า)’	‘ยมบาล(ลาว)’
-ร่างกาย	-ร่างกาย	-ร่างกาย	-ร่างกาย
-ดี	-ดี	-ดี	-ดี
+มีที่อยู่	+มีที่อยู่	+มีที่อยู่	+มีที่อยู่
+อยู่ในนรก	+อยู่ในนรก	+อยู่ในนรก	+อยู่ในนรก
+สูงชะลูด	+สูงชะลูด	+สูงชะลูด	+ลงโทษ
			+มีเขา

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีระดับพื้นฐานที่อยู่ในนรกทั้ง 4 ประเภทข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำเรียกผี **ເຜດ** *phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’ และ **ຍົມຜົບາມ**

nómphiba:n ‘ยมบาล(ลาว)’ ในภาษาลาวต่างก็เป็นคำเรียกผีที่อยู่ในนรกเหมือนกัน แต่ก็เปรียบเทียบต่างกันด้วยอรรถลักษณะจากมิติลักษณะเฉพาะ โดย **ເຜັດ** *phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+สูงชะลูด] ส่วน **ຍົມພົບານ** *nómphiba:n* ‘ยมบาล(ลาว)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+มีเข่า] และคอยทำหน้าที่ลงโทษคนที่ทำบาปทำกรรมมา มาก่อนตาย จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ลงโทษ] จากมิติหน้าที่ด้วย

นอกจากนี้ อรรถลักษณะข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่า **ເຜັດ** *phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’, **ប្រេត** *pret* ‘เปรต(เขมร)’ และ **ប៊ែត** *pei?tà* ‘เปรต(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะเหมือนกันทุกประการ จึงช่วยยืนยันได้ว่าคำเรียกผีทั้ง 3 คำนี้ เป็นคำที่เทียบเคียงกัน และเป็นมนโฑศัพท์ที่มีร่วมกันของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา

6.3.2.5 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในสวรรค์

ในขณะที่ “นรก” เป็นสถานที่อันไม่พึงปรารถนา แต่ “สวรรค์” กลับเป็นที่สุดของสถานที่ที่ต้องการไปอยู่หลังจากตายไปแล้วมากที่สุด เพราะเชื่อว่าเป็นสถานที่แห่งความสุข ทุกสรรพสิ่งในที่นั้นมีความสวยงาม เจริญตาเจริญใจเป็นอย่างยิ่ง สำหรับคำเรียกผีในระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการอยู่ในสวรรค์พบทั้งหมด 3 ประเภท โดยพบในภาษาลาว เขมร และพม่า ภาษละ 1 คำ ได้แก่

ຜີແຖມ/ຜີຝ້າ/ເທບ/ເທບພະດາ *phĩ: thě:n / phĩ: fà: / thê:p /*

thê:pphadǎ: ‘เทวดา(ลาว)’

ទេព *teip* ‘เทวดา(เขมร)’

အထက်နတ် *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’

ทั้งนี้ สามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทที่อยู่ในสวรรค์ทั้ง 3 ประเภท ได้ดังนี้

ຜີແຖມ/ຜີຝ້າ/ເທບ/ເທບພະດາ	ទេព	အထက်နတ်
<i>phĩ: thě:n / phĩ: fà: / thê:p / thê:pphadǎ:</i>	<i>teip</i>	<i>athe? na?</i>
‘เทวดา(ลาว)’	‘เทวดา(เขมร)’	‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>+ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ในสวรรค์</p> <p>+กินเครื่องเซ่น</p> </div> </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>+ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ในสวรรค์</p> <p>+กินเครื่องเซ่น</p> </div> </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">{</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>+ดี</p> <p>+ศักดิ์ศรี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ในสวรรค์</p> <p>+กินเครื่องเซ่น</p> </div> </div>

จากองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในระดับพื้นฐานทั้ง 3 ประเภทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผีที่อยู่ในสวรรค์ทุกตนถือว่าเป็นผีดี เพราะคำเรียกผีเหล่านี้ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] และการเป็นผีดีย่อมสะท้อนให้เห็นว่าผีเหล่านี้ทำให้คนมีความสุข สมหวัง คนจึงถวายเป็นเครื่องเซ่น ให้เป็นของตอบแทน

6.3.2.6 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในป่า

ด้วยเหตุที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในเขตร้อนชื้นจึงมีฝนตกชุก ต้นไม้ เจริญเติบโตดี มีพื้นที่ป่ากว้างขวาง ประชาชนในภูมิภาคนี้จึงมีคำหลายวงศ์ศัพท์ที่แสดงความเกี่ยวพันกับ ป่าโดยที่คำเรียกผีเองก็เป็นหนึ่งในนั้น ทั้งนี้ คำเรียกผีในระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการอยู่ป่าพบทั้งสิ้น 4 ประเภท คือ

ผีป่า/ผีดิบ *phĩ: pa: / phĩ: dõŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’

เขฺออฺชฺไ้ฎ *kmaoc prey* ‘ผีป่า(เขมร)’

hantu hutan hantu hutan ‘ผีป่า(มาเลย์)’

hantu orang bunian hantu orang bunian ‘ผีคนลับแล(มาเลย์)’

ทั้งนี้ สามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทที่อยู่อาศัยในป่าทั้ง 4 ประเภท ได้ดังนี้

ผีป่า/ผีดิบ <i>phĩ: pa: / phĩ: dõŋ</i>	เขฺออฺชฺไ้ฎ <i>kmaoc prey</i>	<i>hantu hutan</i> <i>hantu hutan</i>	<i>hantu orang bunian</i> <i>hantu orang bunian</i>
‘ผีป่า(ลาว)’	‘ผีป่า(เขมร)’	‘ผีป่า(มาเลย์)’	‘ผีคนลับแล(มาเลย์)’
$\begin{pmatrix} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ป่า \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ป่า \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ป่า \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} +ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ป่า \end{pmatrix}$

ด้วยองค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงผ่านอรรถลักษณะของคำเรียกผี ระดับพื้นฐานทำให้เห็นว่า ทุกคำต่างสื่อถึงผีประเภทที่อยู่อาศัยในป่า เพียงแต่คำเรียกผี ***hantu orang bunian hantu orang bunian*** ‘ผีคนลับแล(มาเลย์)’ แตกต่างจากคำเรียกผีอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันเพราะเป็นคำเรียกที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] จากมิติ **ตัวตน** ในขณะที่คำเรียกผีที่เหลือประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ร่างกาย]

6.3.2.7 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในตัวคน

คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางส่วนเชื่อว่าร่างกายของคนมีสิ่งทีคอยดูแลคุ้มครองและอยู่ด้วยกับเราตลอดเวลา แต่บางครั้งอาจออกจากร่างกายไปบ้างเช่น ตอนที่ตกใจ เสียใจ หรือตอนนอนหลับ คำเรียกผีที่อยู่ในตัวคนจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ในคน] ทั้งนี้ พบคำเรียกผีระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการอยู่ในตัวคนจำนวน 2 ประเภท คือ **ผีຂວັນ** *phǐ: khwǎ:n* ‘ผีขวัญ(ลาว)’ และ **ព្រលឹង** *proliŋ* ‘ขวัญ(เขมร)’

ทั้งนี้ สามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทที่อาศัยอยู่ในตัวคนทั้ง 2 ประเภท ได้ดังนี้

ผีຂວັນ *phǐ: khwǎ:n*   ព្រលឹង *proliŋ*

‘ผีขวัญ(ลาว)’	‘ขวัญ(เขมร)’
$\left(\begin{array}{c} \text{-ร่างกาย} \\ \text{+ดี} \\ \text{+มีที่อยู่} \\ \text{+อยู่ในคน} \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} \text{-ร่างกาย} \\ \text{+ดี} \\ \text{+มีที่อยู่} \\ \text{+อยู่ในคน} \end{array} \right)$

ดังจะเห็นได้จากองค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงผ่านอรรถลักษณะข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีระดับพื้นฐานทั้ง 2 ประเภทข้างต้น นอกจากจะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ในคน] แล้ว อรรถลักษณะอื่นๆก็เหมือนกันอีกด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าคำเรียกผีระดับพื้นฐาน **ผีຂວັນ** *phǐ: khwǎ:n* ‘ผีขวัญ(ลาว)’ และ **ព្រលឹង** *proliŋ* ‘ขวัญ(เขมร)’ เป็นคำเทียบเคียงกัน

6.3.2.8 คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยในน้ำ

“น้ำ” เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้น้ำเป็นทั้งแหล่งบริโภค อุปโภค อีกทั้งยังใช้เป็นแหล่งหาอาหารและเส้นทางสัญจร เป็นต้น คำเรียกผีในระดับพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับน้ำพบเฉพาะในภาษาลาวจำนวน 2 ประเภท ได้แก่คำว่า **ผีຮ້າ** *phǐ: ha:* ‘ผีท่า(ลาว)’ และ **ผีເງືອກ** *phǐ: ŋɨak* ‘ผีเงือก(ลาว)’ โดยสามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทที่อาศัยอยู่ในน้ำทั้ง 2 ประเภท ได้ดังนี้

ผีร่า *phǐ: ha:*   ผีเจือก *phǐ: ɲiak*

‘ผีท่า(ลาว)’	‘ผีเจือก(ลาว)’
(-ร่างกาย)	(-ร่างกาย)
-ดี	-ดี
+มีที่อยู่	+มีที่อยู่
+อยู่ในน้ำจืด	+อยู่ในน้ำจืด
+ทำให้ป่วย	+งู

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางความหมายผ่านอรรถลักษณะของคำเรียกผี *ผีร่า phǐ: ha:* ‘ผีท่า(ลาว)’ และ *ผีเจือก phǐ: ɲiak* ‘ผีเจือก(ลาว)’ แล้ว จะเห็นว่าคำเรียกผีทั้ง 2 ประเภทต่างเป็นคำเรียกผีร้ายที่อยู่ในน้ำ แต่ทั้งสองคำต่างเปรียบต่างกันด้วยอรรถลักษณะในมิติหน้าที่ คือ *ผีร่า phǐ: ha:* ‘ผีท่า(ลาว)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ทำให้ป่วย] เพราะผีชนิดนี้ชอบปล่อยเชื้อโรคลงน้ำทำให้คนหรือสัตว์ที่กินน้ำที่มีเชื้อนี้เข้าไปเจ็บป่วยจนอาจตายได้ ส่วน *ผีเจือก phǐ: ɲiak* ‘ผีเจือก(ลาว)’ เปรียบต่างด้วยมิติลักษณะเฉพาะคือ [+งู] เพราะมีรูปร่างยาว ผิวลื่น คล้ายกับงู และเชื่อว่า จะพันแข้งพันขาคนที่ลงเล่นน้ำในเวลากลางคืนให้จมน้ำตาย

6.3.2.9 คำเรียกผีที่แสดงถึงการติดอยู่ในที่ตาย

สภาวะติดอยู่ในสถานที่ที่ตาย มักเกิดกับคำเรียกผีที่ตายโดยเฉียบพลันหรือตายโหง การต้องติดอยู่ในสถานที่ที่ตายทำให้ไม่สามารถเคลื่อนย้ายที่อยู่ได้ จนกว่าจะมีคนตายที่จุดเดียวกัน จึงจะมีสิทธิออกจากพื้นที่ที่ตายได้ ทั้งนี้ คำเรียกผีในระดับพื้นฐานที่แสดงถึงการติดอยู่ ณ สถานที่ทั้งสิ้น 4 ประเภท ได้แก่คำว่า

ผีตายทง *phǐ: tǎ:yhǔŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’

เขูตตาทเบบง *kmaoc tǎ:yhaŋ* ‘ผีตายโหง(เขมร)’

hantu bajang hantu baca:ŋ ‘ผีตายโหง(มาเลย์)’

အဝိမ်းဝေဝေ *aseĩŋ èèi* ‘ผีตายโหง(พม่า)’

โดยสามารถแสดงอรรถลักษณะของผีประเภทตายโหงทั้ง 4 ประเภทได้ดังนี้

ຜີຕາຍຫຼຸງ	ខ្មោចតាយហោង	hantu bajang	အဝိမ်းဝေ
<i>phī: tā:yhǔŋ</i>	<i>kmaoc ta:yhaoŋ</i>	<i>hantu baca:ŋ</i>	<i>əseĩŋ øèi</i>
‘ผีตายโหง(ลาว)’	‘ผีตายโหง(เขมร)’	‘ผีตายโหง(มาเลย์)’	‘ผีตายโหง(พม่า)’
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \end{array} \right)$

องค์ประกอบทางความหมายที่แสดงโดยอรรถลักษณะของคำเรียกผีทั้ง 4 ประเภทข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผีทุกประเภทมีองค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงอรรถลักษณะอย่างเดียวกัน ทำให้เห็นว่าผีทั้ง 4 ประเภทนี้ เป็นผีที่ต้องติดอยู่ในสถานที่ตาย และเป็นผีที่เทียบเคียงกันในทุกภาษา จึงถือเป็นอิกมโนทัศน์หนึ่งที่สะท้อนความเชื่อที่มีร่วมกันของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสะท้อนให้เห็นว่า ผีที่เกิดจากการตายไม่ปกติ เป็นสิ่งที่คนในภูมิภาคให้ความสำคัญและเป็นอิกมโนทัศน์หนึ่งที่โดดเด่นในวัฒนธรรมของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6.3.2.10 คำเรียกผีที่แสดงถึงที่อยู่ประเภทอื่นๆ

ในหัวข้อนี้ เป็นการนำเสนอคำเรียกผีระดับพื้นฐานที่ใช้อรรถลักษณะในมิติที่อยู่ไม่ซ้ำกับคำเรียกผีอื่นๆในระดับนี้เลย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า จากจำนวนคำเรียกผีระดับพื้นฐานทั้ง 52 ประเภท ไม่มีคำใดใช้อรรถลักษณะในมิติที่อยู่เหล่านี้ซ้ำกับคำว่า ဝုၣ်တၢ်ဆၢ *ouʔsà saʔ* ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’, hantu kubur *hantu kubo:* ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’, hantu gunung *hantu gunung* ‘เจ้าเขา(มาเลย์) และ hantu jembalang *hantu ʒəmbalaŋ* ‘เจ้าที่(มาเลย์)’ โดยสามารถแสดงอรรถลักษณะรวมของคำเรียกผีระดับพื้นฐานทั้ง 4 ประเภท ได้ดังนี้

ဝုၣ်တၢ်ဆၢ	hantu kubur	hantu gunung	hantu jembalang
<i>ouʔsà saʔ</i>	<i>hantu kubo:</i>	<i>hantu gunung</i>	<i>hantu ʒəmbalaŋ</i>
‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’	‘ผีสุสาน(มาเลย์)’	‘เจ้าเขา(มาเลย์)’	‘เจ้าที่(มาเลย์)’
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ชุมชนทรัพย์ \\ +ผู้ใหญ่ \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่สุสาน \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ภูเขา \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่บนดิน \end{array} \right)$

องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในระดับพื้นฐานข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีระดับพื้นฐานแต่ละคำนี้ แตกต่างกันด้วยอรรถลักษณะจากมิติที่อยู่ โดย ou?sa sa? ‘ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ชุมทรัพย์] เพราะเป็นผีที่ประจำอยู่ที่ชุมทรัพย์หรือที่ฝังสมบัติเอาไว้ก่อนตาย ส่วน *hantu kubur hantu kubo:* ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’ เป็นผีที่มีที่อยู่ประจำในสุสาน มักจะปรากฏว่าจะอยู่วนเวียนรอบๆหลุมฝังศพของตนเอง เป็นคำที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่สุสาน]

ต่อมาคือคำเรียกผี *hantu gunung hantu gunung* ‘เจ้าเขา(มาเลย์)’ เป็นผีที่เชื่อว่าอยู่ประจำภูเขา หากใครจะเข้าไปทำกิจธุระอันใดในเขตภูเขาต้องเอ่ยปากหรือไหว้ขออนุญาตก่อน คำเรียกผีคำนี้ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ภูเขา] และ คำเรียกผี *hantu jembalang hantu ꞑambalan* ‘เจ้าที่(มาเลย์)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่บนดิน] เพราะอยู่บนผืนดินที่ผิวน้ำอาศัยอยู่เอง เพื่อคอยดูแลไม่ให้ใครมารุกล้ำโดยไม่ขออนุญาตก่อน

6.4 สรุปภาพรวมของผีระดับมูลฐานและระดับพื้นฐานในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการรวบรวมคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาลาว เขมร มาเลย์ และพม่า จำนวน 137 คำ (ดังรายละเอียดแสดงใน 6.1) ซึ่งการพบคำเรียกผีก็เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าคนในภูมิภาคนี้มีมโนทัศน์เรื่องผีในระบบปราชญ์จริงและการตั้งชื่อหรือมีคำเรียกให้กับมโนทัศน์ที่เท่ากับการจัดประเภทให้กับสิ่งนั้นอยู่โดยในที่นี้ก็คือ “ผี” นั่นเอง

เมื่อนำคำเรียกผีทั้ง 137 คำ หรือก็คือ 137 ประเภท มาวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายก็สามารถจัดระดับความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกผีซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบการจัดจำพวกแบบชาวบ้านได้ 5 ระดับ ได้แก่ระดับตั้งต้น มูลฐาน พื้นฐาน เจาะจง และปลีกย่อย โดยเรียงลำดับจากระดับสูงสุดของชุดความสัมพันธ์แบบลำดับขึ้นไปยังระดับล่างสุด ทั้งนี้คำที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าจะมีความหมายครอบคลุมคำที่อยู่ภายใต้ในระดับชั้นต่ำกว่า ดังนั้น คำที่อยู่ในระดับมูลฐานจึงมีความหมายครอบคลุมคำที่อยู่ในระดับพื้นฐาน

องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีระดับมูลฐานแสดงให้เห็นว่า ประเภทของคำเรียกผีที่อยู่ในระดับมูลฐานจำแนกออกจากกันด้วยอรรถลักษณะ [+ร่างกาย] และ[-ร่างกาย] ในมิติตัวตนและอรรถลักษณะ [+ดี] และ [-ดี] ในมิติดีร้าย ส่งผลให้ประเภทผีระดับพื้นฐานมีองค์ประกอบทางความหมายเช่นเดียวกับประเภทผีที่อยู่เหนือขึ้นไปในระดับมูลฐานด้วย

คำเรียกผีระดับพื้นฐานมีจำนวน 52 ประเภท ซึ่งนับว่าเป็นระดับที่มีสมาชิกมากที่สุดเมื่อเทียบกับระดับตั้งต้น ระดับมูลฐาน ระดับเจาะจง และระดับปลีกย่อย เมื่อวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบความหมายของคำเรียกมิติที่อยู่ เป็นมิติสำคัญในการกำหนดอรรถลักษณะเพื่อจำแนกคำเรียกผีระดับพื้นฐานออกเป็นประเภทต่างๆ อรรถลักษณะในมิติที่อยู่แบ่งออกเป็น 10 กลุ่มย่อย ตามลักษณะที่อยู่แบบต่างๆ ได้แก่ บ้าน ศาล นรก สวรรค์ ป่า น้ำ ตัวคน ไม่มีที่อยู่ ที่ตาย และ ที่อยู่ประเภทอื่นๆ

ผลการวิเคราะห์ในบทนี้ จึงทำให้เห็นว่าในระดับมูลฐาน ผีแบ่งประเภทตามการมีร่างกาย ความดีความร้าย ในระดับพื้นฐานแบ่งประเภทผีตามลักษณะการตายและชนิดของที่อยู่

ในบทถัดไป จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีระดับเจาะจงและระดับปลีกย่อย ซึ่งเป็นระดับรองสุดท้ายและระดับสุดท้ายตามการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของประเภทผีอย่างเป็นระบบต่อไป

บทที่ 7

ผีระดับเงาและระดับปลื้กย่อยแสดงผ่านระบบอรรถลักษณะ

เนื้อหาในบทที่ 7 นี้มีความสับสนเนื่องจากการนำเสนอคำเรียกผีในระดับตั้งต้น ระดับมูลฐาน และระดับพื้นฐาน ซึ่งได้กล่าวถึงไว้ในบทก่อนหน้าแล้ว ในบทนี้ จึงมุ่งนำเสนอคำเรียกผีที่จัดอยู่ในระดับเงาซึ่งเป็นระดับที่อยู่ภายใต้ระดับพื้นฐานและระดับปลื้กย่อยซึ่งอยู่ระดับล่างสุดตามการจัดจำพวกแบบชาวบ้านในงานวิจัยนี้

เนื่องจากคำเรียกผีในระดับเงาและระดับปลื้กย่อยมีจำนวนมาก คือ 49 คำ และ 21 คำ ตามลำดับ รวมเป็น 70 คำ ผู้วิจัยจึงเลือกนำเสนอผลการวิเคราะห์คำเรียกผีตามอรรถลักษณะที่พบร่วมกันซึ่งวิเคราะห์ได้จากคำเรียกผีของทั้ง 2 ระดับรวมกัน โดยพบอรรถลักษณะที่แสดงเกี่ยวกับการตายโหงมากที่สุด รองลงมาเป็นอรรถลักษณะที่เกี่ยวข้องกับป่า และการมีที่อยู่บนสวรรค์

ทั้งนี้ ยังมีอรรถลักษณะที่มีร่วมกันในระดับเงาและปลื้กย่อยอีก 2 อรรถลักษณะได้แก่อรรถลักษณะที่เกี่ยวกับการมีหน้าที่ดูแลสรรพสิ่ง และ อรรถลักษณะที่แสดงถึงถิ่นที่อยู่ในสุสาน ซึ่งทั้งสองอรรถลักษณะนี้ พบเฉพาะในภาษาพม่า และภาษามาลาย์ ตามลำดับเท่านั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 หัวข้อตามลำดับอรรถลักษณะสำคัญๆ ที่พบร่วมกัน ดังนี้ 7.1 คำเรียกผีซึ่งแทนผีประเภทตายโหง 7.2 คำเรียกผีซึ่งแทนผีประเภทผีป่า 7.3 คำเรียกผีซึ่งแทนประเภทผีที่อยู่ในสวรรค์ 7.4 คำเรียกผีซึ่งแทนประเภทผีที่ทำหน้าที่ดูแล 7.5 คำเรียกผีซึ่งแทนประเภทผีที่อยู่ในสุสาน และ 7.6 สรุปผลภาพรวมของผีระดับเงาและปลื้กย่อย

7.1 คำเรียกผีประเภทตายโหง

การตายโหงคือการตายโดยเฉียบพลัน ถือเป็นอีกหนึ่งลักษณะสำคัญที่มีร่วมกันอยู่ในภาษาลาว เขมร พม่า และมาเลย์ ผู้บอกภาษาหลายคนแสดงความเห็นในระหว่างการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตายโหงว่า “ไม่อยากจะให้การตายโดยเฉียบพลันเกิดขึ้นกับตนเอง ถ้าจะตายก็ขอให้ตายดี ตายอย่างสงบ ไม่เจ็บปวด” เพราะถือว่าเป็นการตายด้วยความทรมาน ได้รับความเจ็บปวดอย่างสาหัส และต้องอยู่ในที่ที่ตนเองตายจนกว่าจะหาคนหรือทำร้ายคนอื่นให้ตายด้วยวิธีการเดียวกับตนมาอยู่แทนที่เสียก่อน

ความคิดเห็นว่าการตายโหงเป็นเรื่องไม่ดีเช่นนี้ ได้ปรากฏในความคิดของผู้บอกภาษาชาวพม่าเช่นกัน ทั้งๆ แม้ว่าชาวพม่ามีการนับถือผีที่เกิดจากการตายโหง แต่หากต้องมาตายโหงเสียเองก็ไม่ใช่ว่า

เรื่องดี อีกทั้งผีตายโหงที่ชาวพม่านับถือกัน ก่อนตายต้องเป็นบุคคลที่คนทั่วไปยกย่อง มีเมตตาคุณงามความดีมาก เมื่อบุคคลนั้นตายลงอย่างเฉียบพลัน ก็จะเกิดความสะเทือนใจในหมู่คนทั่วไป จนนำเรื่องราวชีวิตของบุคคลนั้นมาเล่าต่อจนกลายเป็นตำนานและเชื่อว่าผีพลังอำนาจที่สามารถให้ความช่วยเหลือคนอื่น ๆ ได้เหมือนเมื่อครั้งที่บุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่ บุคคลผู้นี้จึงจะเป็นผีตายโหงที่ได้รับการยกย่อง ไม่ใช่ว่าเป็นผีตายโหงแล้วจะได้รับการยกย่องกราบไหว้บูชาเสมอไป

ดังนั้น อรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] ในมิติที่อยู่ จึงสะท้อนมโนทัศน์ผีที่มีคุณสมบัติการตายโหงหรือตายโดยเฉียบพลัน ที่จะต้องติดอยู่ในที่ที่ตนเองตายจนกว่าจะหาคนหรือทำร้ายคนอื่นให้ตายด้วยวิธีการเดียวกับตนมาอยู่แทนที่เสียก่อน ซึ่งพบผีประเภทนี้ในทุกภาษา โดยพบในภาษาเขมรมากที่สุด จำนวน 7 คำ รองลงมาคือภาษามาลายมีจำนวน 5 คำ ส่วนภาษาลาว มีจำนวน 2 คำ และภาษาพม่าพบ 1 คำ รวมทั้งสิ้น 15 คำ สามารถแสดงรายการคำแยกตามภาษาดังนี้

คำเรียกผีประเภทตายโหงระดับเจาะจงในภาษาเขมรซึ่งอยู่ภายใต้คำพื้นฐานว่า **ខ្មោចតាយហោង** *kmaoc ta:yhaon* ‘ผีตายโหง(เขมร)’ มีดังนี้

ក្រោយ *priəy* ‘ผีพราย(เขมร)’

ខ្មោចជើងកប *kmaoc cə:ŋ kap* / **ខ្មោចទឹក** *kmaoc tik* ‘ผีน้ำ(เขมร)’

ខ្មោចបំពេកូន *kmaoc bampe: koun* ‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’

ក្រោយក្រឡាភ្លើង *priəy krala: plə:ŋ* ‘ผีหญิงอยู่ไฟ(เขมร)’

ក្រោយបណ្តើរកូន *priəy bandaə koun* ‘ผีแม่ลูก(เขมร)’

ខ្មោចកំបុតក្បាល *kmaoc kambot kba:l* ‘ผีหัวขาด(เขมร)’

ខ្មោចចងក *kmaoc ca:ŋ ka:* ‘ผีแขวนคอ(เขมร)’

คำเรียกผีตายโหงระดับเจาะจงในภาษามาลายอยู่ภายใต้คำพื้นฐานว่า **hantu bajang** *hantu baɟaŋ* ‘ผีตายโหง(มาเลย์)’ มีดังนี้

hantu air *hantu ?e:* ‘ผีน้ำ(มาเลย์)’

hantu laut *hantu la?ut* ‘ผีทะเล(มาเลย์)’

hantu jepun *hantu ɟipun* ‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’

langsuir *lan?su?e:* ‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’

pontianak *po:nti?anak* ‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)’

คำเรียกผีตายโหงระดับเจาะจงในภาษาลาวอยู่ภายใต้คำพื้นฐานว่า **ผีตายโหง** *phǐ: tǎ:yhǔŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’ ได้แก่คำว่า

ผีพราย *phǐ: phá:y* ‘ผีพราย(ลาว)’

ผีแม่ฆาน *phǐ: me: má:n* ‘ผีตายทั้งกลม(ลาว)’

คำเรียกผีตายโหงระดับเจาะจงในภาษาพม่าได้แก่คำว่า **နတ်ဝိမ်း** *na? seín* ‘ผู้ดูแลที่ตายไม่ดี(พม่า)’ อยู่ภายใต้คำพื้นฐานว่า **အောက်နတ်** *av? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’

เมื่อพิจารณาอรรถลักษณะของคำเรียกผีในกลุ่มนี้ทั้ง 15 คำ พบว่ามีคำเรียกผีที่มีองค์ประกอบทางความหมายคล้ายคลึงกันและสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ 1) ผีตายทั้งกลม และ 2) ผีจมน้ำตาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.1.1 ผีตายทั้งกลม

คำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่ตายทั้งกลม มีอรรถลักษณะ [+ตลอดลูกตาย] เป็นองค์ประกอบ ได้แก่คำว่า **เขฺา့ဗံဏ်ကွေ** *kmaoc bampe: koun* ‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’, **ผีแม่ฆาน** *phǐ: me: má:n* ‘ผีตายทั้งกลม(ลาว)’ และ **langsuir langsu?e:** ‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’ โดยสามารถแสดงองค์ประกอบทางความหมาย ได้ดังนี้

<p>ខ្មោចតាយហោង</p> <p><i>kmaoc ta:yhaoŋ</i></p> <p>‘ผีตายโหง(เขมร)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 10px;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ติดที่ตาย</p> </div> <div style="margin: 0 10px;"> </div> </div> <p>ខ្មោចបំពេកូន</p> <p><i>kmaoc bampeekoon</i></p> <p>‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 10px;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ติดที่ตาย</p> <p>+คลอດลูกตาย</p> <p>-ชาย</p> </div> <div style="margin: 0 10px;"> </div> </div>	<p>ຜີຕາຍຫຼຸງ</p> <p><i>phǐ: tǎ:yhǔŋ</i></p> <p>‘ผีตายโหง(ลาว)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 10px;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ติดที่ตาย</p> </div> <div style="margin: 0 10px;"> </div> </div> <p>ຜີແມ່ມານ</p> <p><i>phǐ: me: má:n</i></p> <p>‘ผีตายทั้งกลม(ลาว)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 10px;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ติดที่ตาย</p> <p>+คลอດลูกตาย</p> <p>-ชาย</p> </div> <div style="margin: 0 10px;"> </div> </div>	<p>hantu bajang</p> <p><i>hantu baʒaŋ</i></p> <p>‘ผีตายโหง(มาเลย์)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 10px;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ติดที่ตาย</p> </div> <div style="margin: 0 10px;"> </div> </div> <p>langsuir</p> <p><i>lanʒuʔe:</i></p> <p>‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 10px;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ติดที่ตาย</p> <p>+คลอດลูกตาย</p> <p>-ชาย</p> <p>+กินเลือด</p> </div> <div style="margin: 0 10px;"> </div> </div>
---	--	--

จากองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาเขมร ลาว และมาเลย์ ที่แสดงข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าผีประเภทตายทั้งกลม เป็นมโนทัศน์ร่วมของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7.1.2 ผีจมน้ำตาย

คำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่จมน้ำตาย มีอรรถลักษณะ [+จมน้ำตาย] เป็นองค์ประกอบ ได้แก่คำว่า *hantu air hantu ʔe:* ‘ผีน้ำ(มาเลย์)’, *hantu laut hantu laʔut* ‘ผีทะเล(มาเลย์)’ และ *ខ្មោចជើងកប kmaoc cəŋ ka:p* / *ខ្មោចទឹក kmaoc tik* ‘ผีน้ำ(เขมร)’ โดยสามารถแสดงอรรถลักษณะของคำเรียกผีแต่ละคำได้ดังนี้

hantu bajang
hantu baɟaŋ

‘ผีตายโหง(มาเลย์)’

- ร่างกาย
- ดี
- +มีที่อยู่
- +อยู่ติดที่ตาย

hantu air
hantu ʔe:

‘ผีน้ำ(มาเลย์)’

- ร่างกาย
- ดี
- +มีที่อยู่
- +อยู่ในน้ำจืด
- +อยู่ติดที่ตาย
- +จมน้ำตาย

hantu laut
hantu laʔut

‘ผีทะเล(มาเลย์)’

- ร่างกาย
- ดี
- +มีที่อยู่
- +อยู่ในทะเล
- +อยู่ติดที่ตาย
- +จมน้ำตาย

ខ្មោចតាយហោង

kmaoc ta:yhaon

‘ผีตายโหง(เขมร)’

- ร่างกาย
- ดี
- +มีที่อยู่
- +อยู่ติดที่ตาย

ខ្មោចជើងកប *kmaoc cə:ŋ ka:p /*

ខ្មោចទឹក *kmaoc tik*

‘ผีน้ำ(เขมร)’

- ร่างกาย
- ดี
- +มีที่อยู่
- +อยู่ในน้ำจืด
- +อยู่ติดที่ตาย
- +จมน้ำตาย

ดังนั้น องค์ประกอบทางความหมายที่แสดงโดยอรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] และ [+จมน้ำตาย] ของคำเรียกผีทั้ง 3 คำ ที่แสดงข้างต้น สะท้อนมโนทัศน์ผีที่ตายจากการจมน้ำตาย

นอกจากนี้ ยังมีผีประเภทตายโหงที่เปรียบต่างกันด้วย อรรถลักษณะในมิติลักษณะ **การตาย** ได้แก่ [+ผูกคอตาย] [+คอขาดตาย] [+อยู่ไฟตาย] [+ตายพร้อมกัน] และ [+ข่มขืนตาย] ที่สะท้อนมโนทัศน์ผีประเภทตายโหงที่ตายจากการผูกคอตาย การคอขาดตาย การอยู่ไฟตาย การตายพร้อมกันของแม่และเด็ก และการถูกข่มขืนตาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

อรรถลักษณะ [+ผูกคอตาย] สะท้อนมโนทัศน์ผีที่เกิดจากการด้วยวิธีผูกคอตายซึ่งได้แก่ **ខ្មោចចងក** *kmaoc ca:ŋ ka:* ‘ผีแขวนคอ(เขมร)’ ส่วนคำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่เกิดจากการตายเพราะคอขาดไม่ว่าจะขาดเพราะสาเหตุใดก็ตามจะถือว่าเป็นผี **ខ្មោចកំបុតក្បាល** *kmaoc kambot kba:l* ‘ผีหัวขาด(เขมร)’ และประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+คอขาดตาย]

คำว่า **ព្រាងក្រឡាភ្លើង** *priəy krala: plə:ŋ* ‘ผีหญิงอยู่ไฟ(เขมร)’ หมายถึงผีของหญิงที่ตายในระหว่างขั้นตอนการอยู่ไฟ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการคลอดลูกแล้ว โดย

ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ไฟตาย] ทั้งนี้สาเหตุที่แท้จริงอาจเกิดขึ้นเพราะเสียเลือดมาก หรือแผลติดเชื้อ แต่หากว่า ทั้งแม่และเด็กรอดจากกระบวนการคลอดมาได้ แต่มาตายพร้อมกันในสถานการณ์เดียวกันไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุการตายใดๆก็ตามจะเรียกว่า **ព្រាបបណ្តើរកូន** *priəy bandaə koun* ‘ผีแม่ลูก(เขมร)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ตายพร้อมกัน] หมายถึงผีประเภทที่ปรากฏพร้อมกันทั้ง “แม่และลูก” เสมอ

คำเรียกผี **pontianak** *po:nti?anak* ‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)’ ซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่ตายเพราะถูกข่มขืนจนตายหรือมีอรรถลักษณะ [+ข่มขืนตาย] ผีชนิดนี้จึงเต็มไปด้วยความอาฆาตแค้นและเป็นหนึ่งในผีที่ชาวบ้านมาเลย์กลัวมากที่สุดด้วย

ผีผาย *phī: pháy* ‘ผีผาย(ลาว)’ หมายถึงผีตายโหงแล้วถูกหมอผี หรือผู้มีอาคมควบคุมสะกดไว้ใช้งาน จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+รับใช้] และ **ព្រាប** *priəy* ‘ผีผาย(เขมร)’ เปรียบต่างจากผีประเภทอื่นๆ ด้วยอรรถลักษณะ [+ขาดศาสนพิธี] เพราะยังไม่ผ่านการทำพิธีทางศาสนาและนั่นกลายเป็นสิ่งเสริมแรงให้ผีประเภทนี้ดุร้ายมากขึ้นไปอีก

นอกจากนี้ ยังมีผีที่เป็นชาวต่างชาติด้วยคือ **huntu jepun** *hantu ʒipun* ‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’ เกิดจากทหารญี่ปุ่นที่มามีชีวิตในขณะที่มาทำสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเหตุนี้จึงแสดงด้วยอรรถลักษณะ [+ญี่ปุ่น] ซึ่งเป็นอรรถลักษณะจากมิติลักษณะเฉพาะ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนออรรถลักษณะรวมของคำเรียกผีระดับเจาะจงที่แตกต่างกันด้วยลักษณะการตาย ดังนี้

ខ្មោចចងក	ខ្មោចកំបុតក្បាល	ព្រាបក្រឡាភ្លើង	ព្រាបបណ្តើរកូន
<i>kmaoc ca:ŋ ka:</i>	<i>kmaoc kambot kba:l</i>	<i>priəy krala: plə:ŋ</i>	<i>priəy bandaə koun</i>
‘ผีแขวนคอ(เขมร)’	‘ผีหัวขาด(เขมร)’	‘ผีหญิงอยู่ไฟ(เขมร)’	‘ผีแม่ลูก(เขมร)’
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +ผูกคอตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +คอขาดตาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +อยู่ไฟตาย \\ -ชาย \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +ตายพร้อมกัน \\ -ชาย \end{array} \right)$

ព្រាយ	ผิวยาย	pontianak	huntu jepun
<i>priəy</i>	<i>phĩ: phá:y</i>	<i>po:ntiʔanak</i>	<i>hantu ɕʒipun</i>
‘ผีพราย(เขมร)’	‘ผีพราย(ลาว)’	‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจน ตาย(มาเลย์)’	‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’
$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +ขาดศาสนพิธี \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +รับใช้ \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +ข่มขืนตาย \\ -ชาย \\ +กินเลือด \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} -ร่างกาย \\ -ดี \\ +มีที่อยู่ \\ +อยู่ติดที่ตาย \\ +ญี่ปุ่น \end{array} \right)$

ผลจากการแสดงอรรถลักษณะ แสดงให้เห็นว่า **ព្រាយក្រឡាភ្លើង** *priəy krala: pləŋ* ‘ผีหญิงอยู่ไฟ(เขมร)’, **ព្រាយបណ្តើរកូន** *priəy bandaə koun* ‘ผีแม่ลูก(เขมร)’ และ **pontianak** *po:ntiʔanak* ‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)’ มีการระบุเพศว่าเป็นหญิง ในขณะที่คำเรียกผีอื่นๆในกลุ่มนี้ไม่ได้บ่งบอกเพศ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางความหมายของคำ **នាវ៉ាស៊ីន** *naʔ seĩn* ‘ผู้ดูแลที่ตายไม่ดี(พม่า)’ ซึ่งอยู่ภายใต้คำในระดับพื้นฐานว่า **အသက်နတ်** *avʔ naʔ* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ ก็ถือว่าเป็นผีประเภทตายโหงเช่นกันเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] ในมิติที่อยู่เช่นกัน

7.2 คำเรียกผีประเภทผีป่า

ในมุมมองของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่บอกเล่าแก่ผู้วิจัยในระหว่างรวบรวมข้อมูลว่า “ป่า” เป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่เต็มไปด้วยความลึกลับ ยิ่งพื้นที่ใดที่มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น พื้นที่บริเวณนั้นยังมีหลีมุมให้สิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อคนหลบซ่อนอยู่ จึงไม่น่าแปลกใจว่า มีการสอนหรือตักเตือนผู้ที่เดินทางผ่านป่า หรือเข้าไปหาของป่า ล่าสัตว์ จะต้องเข้าไปด้วยความระมัดระวัง และต้องเอ่ยปากบอกกล่าวต่อสิ่งที่อยู่ในป่าทั้งหลาย เพื่อขออนุญาตเข้าไปในดินแดนของพวกที่อาศัยอยู่ในป่า หากทำเช่นนี้ ก็เชื่อว่าทุกคนจะกลับออกมาจากป่าได้อย่างปลอดภัย นอกจากนี้ สิ่งใดที่มีต้นกำเนิดหรือมีที่

อยู่เดิมเป็นป่ามาก่อน แม้จะย้ายไปอยู่ไหนก็ยังถือว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือมีที่อยู่เดิมในป่าเหมือนเดิม เช่น ต้นไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น

คำเรียกผีในระดับเจาะจงและปลีกย่อยที่มีองค์ประกอบทางความหมายแสดงผ่านอรรถลักษณะ [+อยู่ป่า] ในมิติที่อยู่ได้ทุกภาษา โดยพบในภาษาลาวและมาเลย์มากที่สุด ภาษาลาว 5 คำ รองลงมาคือ ภาษาเขมรมีจำนวน 2 คำ ส่วนภาษาพม่ามีเพียงคำเดียวและเป็นคำที่อยู่ในระดับปลีกย่อย ในขณะที่อีก 3 ภาษาที่เหลือเป็นคำในระดับเจาะจงทั้งสิ้น (ดูภาคผนวก จ.) ทั้งนี้สามารถแสดงรายการคำเรียกผีที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับป่าแยกตามภาษาได้ดังนี้

คำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษาลาว อยู่ภายใต้คำพื้นฐานว่า **ผีป่า/ผีดิง** *phǐ: pa: /phǐ: dǒŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’ มีดังนี้

ผีนางไม้ *phǐ: ná:ŋ mǎy* ‘ผีนางไม้(ลาว)’

ผีตานี *phǐ: tá:ní:* ‘ผีตานี(ลาว)’

ผีกองกอย *phǐ: kɔ:ŋkɔ:y* ‘ผีกองกอย(ลาว)’

ผียักวาย *phǐ: yakwá:y* ‘ผียักวาย(ลาว)’

ผีเป้า/ผีโง *phǐ: pào /phǐ: phó:ŋ* ‘ผีปากินของดิบ(ลาว)’

คำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษาเขมร โดยอยู่ภายใต้คำว่า **เขฺมฺอฺไ้** *kmaoc prey* ‘ผีป่า(เขมร)’ ในระดับพื้นฐานมีดังนี้

กฺรោยฺกฺเฐងเျ็វ *priəy kanto:ŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’

มฺรិវฺคฺตฺฆฺวល *mrɨp kuəŋviəl* ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’

คำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษามาเลย์ โดยอยู่ภายใต้คำว่า **hantu hutan** *hantu hutan* ‘ผีป่า(มาเลย์)’ ในระดับพื้นฐาน มีดังนี้

hantu puteri *hantu puttəri:* ‘ผีนางไม้(มาเลย์)’

hantu pisang *hantu pisa:ŋ* ‘ผีกล้วย(มาเลย์)’

hantu galah *hantu gala?* ‘ผีสูงชะลูด(มาเลย์)’

hantu harimau *hantu harimau* ‘ผีเสือ(มาเลย์)’

hantu raya *hantu rəya:* ‘ผีป่าไร่แรง(มาเลย์)’

คำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าระดับปลึกย่อยในภาษาพม่าคือ *ဝိပင်တေင်နတ်* *oi? pi? saũ na?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ โดยอยู่ภายใต้คำระดับเจาะจง *အိတေင်နတ်* *əsaũ na?* ‘ผู้ดูแลสรรพสิ่ง(พม่า)’ ทั้งนี้ คำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษาพม่าอยู่ในระดับปลึกย่อย จึงมีความแตกต่างจากคำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษามาลายูที่เป็นคำในระดับเจาะจง

เมื่อวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าทั้ง 13 คำข้างต้น พบว่ามีคำเรียกผีที่สามารถเทียบเคียงในภาษาอื่นๆ ได้เพราะมีอรรถลักษณะคล้ายกัน จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือคำเรียกผีที่อยู่ในต้นไม้และ กลุ่มสองคือคำเรียกผีที่อยู่ในต้นไม้กล้วย โดยมีรายละเอียดในหัวข้อ 7.2.1 และ 7.2.2 ตามลำดับ

7.2.1 คำเรียกผีในต้นไม้

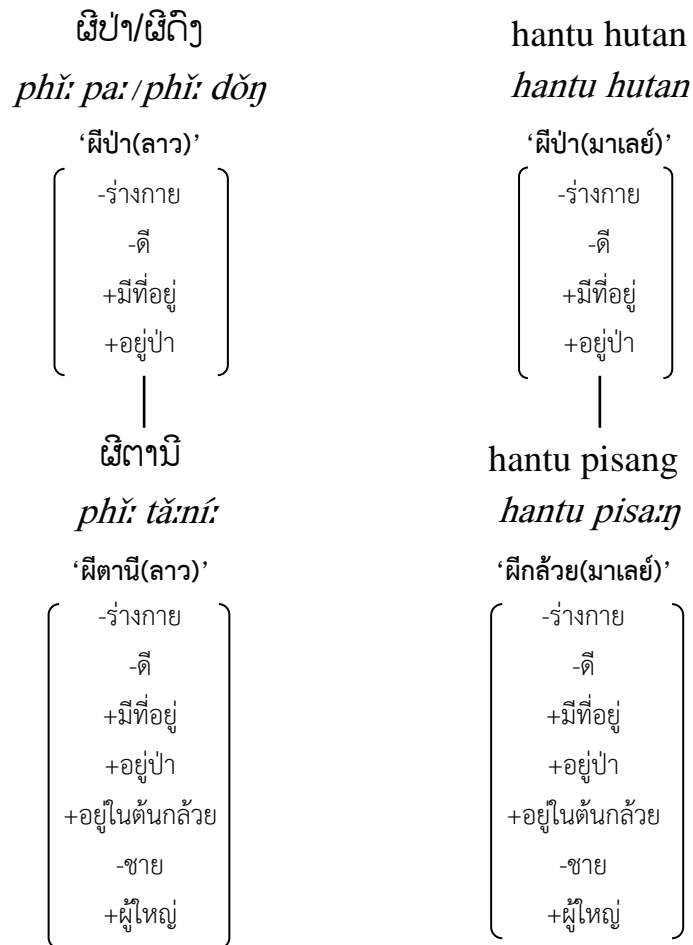
อรรถลักษณะ [+อยู่ในต้นไม้] สะท้อนมโนทัศน์ผีที่มีคุณสมบัติอยู่ในต้นไม้ ได้แก่คำว่า *ຜີນາງໄມ້* *phī: ná:ŋ mày* ‘ผีนางไม้(ลาว)’, *ព្រាបកន្លាងខៀវ* *priəy kanto:ŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’ และ *hantu puteri* *hantu puttəri:* ‘ผีนางไม้(มาเลย์)’ โดยทุกคำสามารถเทียบเท่ากันได้เพราะเป็นมืองค์ประกอบทางความหมายเหมือนกัน สื่อถึงผีประเภทเดียวกัน ดังแสดงเป็นอรรถลักษณะรวมดังนี้

<p>ผีป่า/ผีกิน</p> <p><i>phǐ: pa: /phǐ: dǒŋ</i></p> <p>‘ผีป่า(ลาว)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">[</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ป่า</p> </div> <div style="font-size: 3em; margin-left: 5px;">]</div> </div> <p style="text-align: center;"> </p> <p>ผีนางไม้</p> <p><i>phǐ: ná:ŋ màŋ</i></p> <p>‘ผีนางไม้(ลาว)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">[</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ป่า</p> <p>+อยู่ในต้นไม้</p> <p>-ชาย</p> </div> <div style="font-size: 3em; margin-left: 5px;">]</div> </div>	<p>เขาสัตว์</p> <p><i>kmaoc prey</i></p> <p>‘ผีป่า(เขมร)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">[</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ป่า</p> </div> <div style="font-size: 3em; margin-left: 5px;">]</div> </div> <p style="text-align: center;"> </p> <p>กฤตยัคเฐาะงเข็ร</p> <p><i>priəy kanto:ŋ khiəw</i></p> <p>‘ผีนางไม้(เขมร)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">[</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ป่า</p> <p>+อยู่ในต้นไม้</p> <p>-ชาย</p> </div> <div style="font-size: 3em; margin-left: 5px;">]</div> </div>	<p><i>hantu hutan</i></p> <p><i>hantu hutan</i></p> <p>‘ผีป่า(มาเลย์)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">[</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ป่า</p> </div> <div style="font-size: 3em; margin-left: 5px;">]</div> </div> <p style="text-align: center;"> </p> <p><i>hantu puteri</i></p> <p><i>hantu puttəri:</i></p> <p>‘ผีนางไม้(มาเลย์)’</p> <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 3em; margin-right: 5px;">[</div> <div style="text-align: center;"> <p>-ร่างกาย</p> <p>-ดี</p> <p>+มีที่อยู่</p> <p>+อยู่ป่า</p> <p>+อยู่ในต้นไม้</p> <p>-ชาย</p> </div> <div style="font-size: 3em; margin-left: 5px;">]</div> </div>
--	--	--

จากองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาลาว เขมร และมาเลย์ ที่แสดงข้างต้น ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า คำเรียกผี **ผีนางไม้** *phǐ: ná:ŋ màŋ* ‘ผีนางไม้(ลาว)’, **กฤตยัคเฐาะงเข็ร** *priəy kanto:ŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’ และ ***hantu puteri hantu puttəri:*** ‘ผีนางไม้(มาเลย์)’ เป็นผีระดับเจาะจงประเภทอาศัยอยู่ในต้นไม้

7.2.2 คำเรียกผีในต้นกล้วย

คำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในต้นกล้วย มีจำนวน 2 คำ ได้แก่คำว่า **ผีตานี** *phǐ: tá:ní:* ‘ผีตานี(ลาว)’ และ ***hantu pisang hantu pisa:ŋ*** ‘ผีกล้วย(มาเลย์)’ ซึ่งสามารถแสดงเป็นอรรถลักษณะรวมได้เป็น

องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาลาว และมาเลย์ ที่แสดงข้างต้น ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า **ผีตานี** *phǐ: tǎ:ní:* ‘ผีตานี(ลาว)’ และ **hantu pisang** *hantu pisa:ŋ* ‘ผีกล้วย(มาเลย์)’ เป็นผีระดับเจาะจงประเภทอาศัยอยู่ในต้นกล้วยและยังถือเป็นคำที่เทียบเคียงกันได้ เพราะมีองค์ประกอบทางความหมายที่แสดงผ่านอรรถลักษณะเหมือนกัน

จากองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี **ผีนางไม้** *phǐ: ná:ŋ mày* ‘ผีนางไม้(ลาว)’, **ព្រាបកន្ទោងខៀវ** *priəy kanto:ŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’ และ **hantu puteri** *hantu puttəri:* ‘ผีนางไม้(มาเลย์)’, **ผีตานี** *phǐ: tǎ:ní:* ‘ผีตานี(ลาว)’ และ **hantu pisang** *hantu pisa:ŋ* ‘ผีกล้วย(มาเลย์)’ ที่แสดงผ่านอรรถลักษณะข้างต้น สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ผีที่เป็นผู้หญิงและอาศัยอยู่ในต้นไม้

นอกเหนือจากคำเรียกผีที่เทียบเท่ากันทั้ง 2 ชุด จำนวน 5 คำ ข้างต้นแล้ว ยังมีคำเรียกผีอีก 8 คำ ในระดับเจาะจงที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการอยู่ป่าอีก โดยแสดงเป็นอรรถลักษณะรวมดังนี้

ຜີກອງກ້ອຍ

phĩ: kɔ:ŋkɔ:y

‘ฝีกองกอย(ลาว)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+ร้องกอยๆ

ຜີຍັກວາຍ

phĩ: yakwá:y

‘ฝียักวาย(ลาว)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+ร้องยักวายๆ

ຜີເປົ້າ/ຜີໂພງ

phĩ: pào / phĩ: phó:ŋ

‘ผีป่ากินของดิบ(ลาว)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+กินของสดคาว
+ตาเรืองแสง

ຮູບໜູໜູລູ

mrĩŋ kuəŋviəl

‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
-ผู้ใหญ่

hantu galah

hantu gala?

‘ผีสูงชะลูด(มาเลย์)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+สูงชะลูด

hantu harimau

hantu ha:rimau

‘ผีเสือ(มาเลย์)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+เสือ

hantu raya

hantu rəya:

‘ผีป่าใช้แรง(มาเลย์)’

-ร่างกาย
-ดี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+แรงงาน

ວອບໂຕວອບໂຕ

oi? pĩ saĩ na?

‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’

-ร่างกาย
+ดี
-ศักดิ์ศรี
+มีที่อยู่
+อยู่ป่า
+ดูแลป่า
+กินเครื่องเซ่น

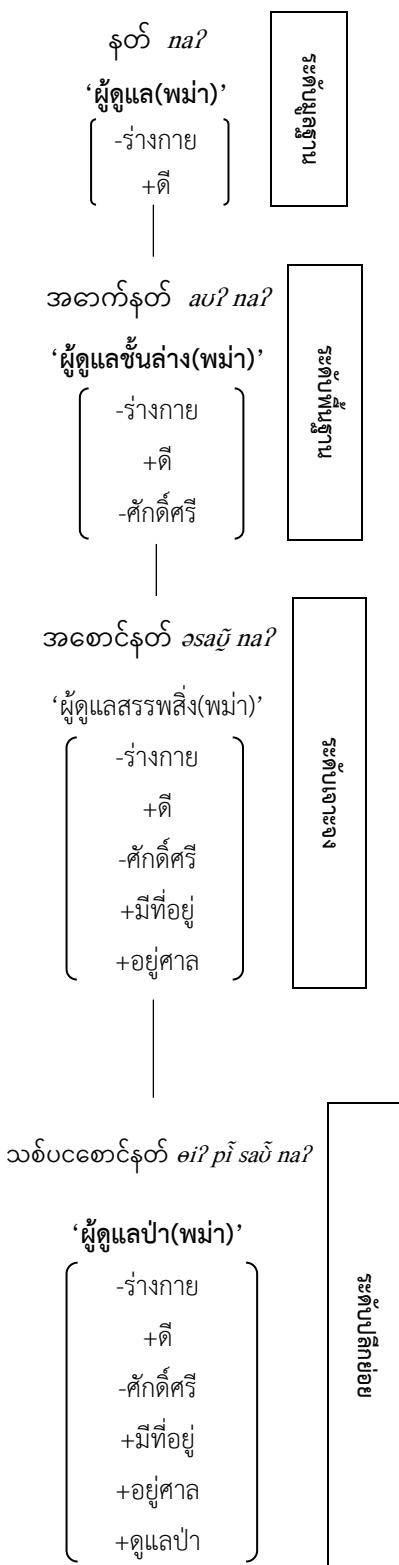
จากอรรถลักษณะคำเรียกผีข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทุกคำเป็นคำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าจริง เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ป่า] ซึ่งคำเรียกผีส่วนใหญ่แยกออกจากกันด้วยอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะ มิติอาหาร มิติอายุ

คำเรียกผี **ຜີກອງກ້ອຍ** *phĩ: kɔ:ŋkɔ:y* ‘ฝีกองกอย(ลาว)’ และ **ຜີຍັກວາຍ** *phĩ: yakwá:y* ‘ฝียักวาย(ลาว)’ ต่างก็เป็นคำเรียกผีระดับเจาะจงที่ต่างกันด้วยอรรถลักษณะในมิติลักษณะเฉพาะ [+ร้องกอยๆ] และ [+ร้องยักวาย] ตามลำดับ ส่วน **ຜີເປົ້າ/ຜີໂພງ** *phĩ: pào / phĩ: phó:ŋ* ‘ผีป่ากินของดิบ(ลาว)’ เป็นคำเรียกผีระดับเจาะจงซึ่งเปรียบต่างจากคำอื่นด้วยอรรถลักษณะ [+กินของสดคาว] ในมิติอาหาร และ **ຮູບໜູໜູລູ** *mrĩŋ kuəŋviəl* ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’ เป็น

คำเรียกผีระดับเจาะจงเพียงคำเดียวในกลุ่มนี้ที่ยังอยู่ในวัยเด็ก จึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ผู้ใหญ่] ในมิติอายุ

ส่วน *hantu galah hantu gala?* ‘ผีสูงชะลูด(มาเลย์)’, *hantu harimau hantu harimau* ‘ผีเสือ(มาเลย์)’ และ *hantu raya hantu rəya:* ‘ผีป่าใช้แรง(มาเลย์)’ เป็นคำเรียกผีภาษามาเลย์ระดับเจาะจงและเปรียบเทียบด้วยอรรถลักษณะจากมิติลักษณะเฉพาะเหมือนกัน อันได้แก่ [+สูงชะลูด] [+เสือ] และ [+แรงงาน] ตามลำดับ ทั้งนี้ *hantu galah hantu gala?* ‘ผีสูงชะลูด(มาเลย์)’ เป็นผีในป่าที่มีร่างกายสูงชะลูดเป็นจุดเด่น ใครก็ตาม ที่เงยหน้าเพื่อมองหน้าผีตนนี้ คนผู้นั้นจะเงยหน้า คอค้ำแข็ง จนไม่สามารถก้มหน้าลงได้อีก ส่วน *hantu harimau hantu harimau* ‘ผีเสือ(มาเลย์)’ เป็นผีที่สามารถแปลงกายเป็นเสือได้ และ *hantu raya hantu rəya:* ‘ผีป่าใช้แรง(มาเลย์)’ เป็นผีป่าที่หมอผี หรือผู้มีอาคม มักควบคุมมาใช้แรงงาน เพราะเชื่อว่าเป็นผีที่มีเรี่ยวแรงมหาศาลที่สุดในหมู่ผีมาเลย์ด้วยกัน

นอกจากนี้ ภาษามลายูยังมีคำเรียกผี *ဝိပိဋိတေဝိဋ္ဌာဝိ ဝိ? ပိံ်း နာ? ‘ผู้ดูแลป่า* (พม่า)’ เป็นคำเรียกผีในระดับปลีกย่อยซึ่งอยู่ภายใต้คำระดับเจาะจง *အဝေဝိဋ္ဌာဝိ အေဝိ နာ? ‘ผู้ดูแลสรรพสิ่ง(พม่า)’* ซึ่งมีความน่าสนใจเพราะเป็นคำเรียกผีที่มีความเกี่ยวข้องกับป่าเพียงคำเดียวที่จัดอยู่ในระดับปลีกย่อยซึ่งเป็นชั้นล่างสุดของการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน ทั้งที่คำเรียกผีอื่นๆในกลุ่มนี้จัดอยู่ในระดับเจาะจง ดังแสดงในภาพที่ 7.1

ภาพที่ 7.1 ความสัมพันธ์ของคำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับป่าในภาษาพม่า

ผลการแสดงคำเรียกผีที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายกับคำว่า *ວັດບໍ່ເໝາະຮຸ່ນ ອີ? ປີ່ ສາວ໌ ນາ?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ ตามระดับต่างๆ ข้างต้น สะท้อนให้เห็นความคิดของคนพม่า *ວັດບໍ່ເໝາະຮຸ່ນ ອີ? ປີ່ ສາວ໌ ນາ?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ เป็นผีติและอยู่ในโลกร่วมกับคนเพื่อทำหน้าที่ปกป้องดูแลป่าและสรรพสิ่งอื่นๆที่อยู่ในป่า และได้รับเครื่องเซ่นเป็นของตอบแทนความช่วยเหลือที่ผีตนนี้ทำประโยชน์ให้คน

7.3 คำเรียกผีประเภทอยู่ในสวรรค์

คำเรียกผีในระดับเงาะจงและปลีกย่อยที่มีองค์ประกอบทางความหมายแสดงผ่านอรรถลักษณะ [+อยู่สวรรค์] ในมิติที่อยู่พบได้ทุกภาษา โดยพบในภาษาเขมรมากที่สุด จำนวน 9 คำ รองลงมาคือภาษาลาว มีจำนวน 4 คำ ภาษาพม่ามีจำนวน 2 คำ ส่วน และภาษามลายูไม่พบคำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่ในสวรรค์ในระดับนี้ แต่พบอยู่ในระดับมูลฐานจำนวน 2 คำ (ดูรายละเอียดภาคผนวก ค.) รวมทั้งสิ้น 14 คำ สามารถแสดงรายการคำแยกตามภาษาดังนี้

คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่สวรรค์ในภาษาลาว เป็นคำเรียกผีในระดับเงาะจง โดยอยู่ใต้คำระดับพื้นฐาน *ຜີແຖມ/ ຜີຝ້າ/ ເທບ/ ເທບຜະດາ* *phǐ: thě:n / phǐ: fà: / thě:p / thě:p phadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’ มีดังนี้

ເທບຜະບຸດ thě:p phabút ‘เทพบุตร(ลาว)’

ເທບຜະທິດາ/ນາງສະຫວັນ thě:p phathidǎ: / ná:n sǎwǎn ‘นางฟ้า(ลาว)’

คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่สวรรค์ในภาษาลาว เป็นคำเรียกผีในระดับปลีกย่อย โดยอยู่ใต้คำระดับเงาะจง *ເທບຜະທິດາ/ນາງສະຫວັນ thě:p phathidǎ: / ná:n sǎwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ มีดังนี้

ນາງທໍຣະນີ ná:n thó:raní: ‘แม่ธรณี(ลาว)’

ນາງໄພສິບ ná:n phó:sóp ‘แม่โพสพ(ลาว)’

คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่สวรรค์ในภาษาเขมร โดยทุกคำเป็นคำเรียกผีระดับเงาะจงอยู่ภายใต้คำว่า *ទេព teip* ‘เทวดา(เขมร)’ ในระดับพื้นฐาน มีดังนี้

ទេពអប្បរ teip ʔapsa: ‘นางฟ้า(เขมร)’

เงรื้ถ่า *teiveata*: ‘เทพ(เขมร)’

คำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่สวรรค์ในภาษาพม่า โดยทุกคำอยู่ภายใต้คำว่า *အဝတ်နတ်* *athe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ ในระดับพื้นฐาน มีดังนี้

နတ်သမီး *na? θamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’

နတ်သား *na? θá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’

သူရုသဝတီ *θùraeati* ‘เทพดูแลไตรปิฎก(พม่า)’

ဝသူနုဒရု *waèòũdarèi* ‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’

သတုတဘာဂနတ် *θatabàgana?* ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’

လမိုင်းနတ် *lamáĩ na?* ‘ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)’

လနတ် *lèi na?* ‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’

မိုးနတ်သား *mó na? θá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’

จากรายการคำเรียกผีที่แสดงถึงการอยู่สวรรค์ในภาษาพม่าข้างต้น คำว่า *နတ်သမီး* *na? θamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ และ *နတ်သား* *na? θá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ เป็นคำเรียกผีในระดับเจาะจง และมีความหมายครอบคลุมคำว่า *သူရုသဝတီ* *θùraeati* ‘เทพดูแลไตรปิฎก(พม่า)’, *ဝသူနုဒရု* *waèòũdarèi* ‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’, *သတုတဘာဂနတ်* *θatabàgana?* ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’, *လမိုင်းနတ်* *lamáĩ na?* ‘ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)’, *လနတ်* *lèi na?* ‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’, *မိုးနတ်သား* *mó na? θá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’ ซึ่งเป็นคำที่อยู่ในระดับเจาะจง

คำเรียกผีที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ในสวรรค์ทั้ง 14 คำข้างต้น แล้ว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผีที่อยู่ในสวรรค์เพศชาย และ กลุ่มผีที่อยู่ในสวรรค์เพศหญิง โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.3.1 ผีประเภทอยู่ในสวรรค์เพศชาย

คำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในสวรรค์เพศชาย มีจำนวน 7 คำได้แก่คำว่า *ဗေပမ္ပုဂ္ဂ* *thè:p phabút* ‘เทพบุตร(ลาว)’, *เงรื้ถ่า* *teiveata*: ‘เทพ(เขมร)’, *နတ်သား* *na? θá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’, *မိုးနတ်သား* *mó na? θá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’, *လနတ်* *lèi na?* ‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’, *လမိုင်းနတ်* *lamáĩ na?* ‘ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)’ และ *သတုတဘာဂနတ်*

əatabàgana? ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’ โดยสามารถจำแนกอรรถลักษณะแบบรวมของคำเรียกผีทั้ง 7 คำ ได้ดังนี้

เขบพะบุต	เจเวตา	รุတ်วาวะ
<i>thè:p phabút</i>	<i>teiveata:</i>	<i>na? əá</i>
‘เทพบุตร(ลาว)’	‘เทพ(เขมร)’	‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’
<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย 	<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย +กินเครื่องเซ่น 	<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +ศักดิ์ศรี +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย

มိုးรุတ်วาวะ	ล๑รุတ်	ล๑มိုးรุတ်	ว๑ต๑ต๑ว๑ว๑ก๑รุတ်
<i>mó na? əá</i>	<i>lèi na?</i>	<i>lamáí na?</i>	<i>əatabàgana?</i>
‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’	‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’	‘ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)’	‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’
<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +ศักดิ์ศรี +ดูแลฝน +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย +กินเครื่องเซ่น 	<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +ศักดิ์ศรี +ดูแลลม +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย +กินเครื่องเซ่น 	<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +ศักดิ์ศรี +ดูแลงานศิลปะ +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย +กินเครื่องเซ่น 	<ul style="list-style-type: none"> -ร่างกาย +ดี +ศักดิ์ศรี +ดูแลคนรัก +มีที่อยู่ +อยู่สวรรค์ +ชาย +กินเครื่องเซ่น

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีทั้ง 7 คำข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีทุกคำประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่สวรรค์] และ [+ชาย] ทั้งนี้ ผลจากการแสดงอรรถลักษณะแบบรวมข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีที่มาจากภาษาพม่าทั้ง 5 คำนั้น มีคำว่า รุတ်วาวะ *na? əá* ‘ผู้ดูแลชาย(พม่า)’ ทำหน้าที่เป็นคำจ่ากลุ่มซึ่งมีความหมายครอบคลุมคำเรียกผี มိုးรุတ်วาวะ *mó na? əá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’, ล๑รุတ် *lèi na?* ‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’, ล๑มိုးรุတ် *lamáí na?* ‘ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)’ และ ว๑ต๑ต๑ว๑ว๑ก๑รุတ် *əatabàgana?* ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’ โดยคำ

เรียกผีทั้ง 4 คำเหล่านี้ต่างเปรียบต่างกันเองด้วยมิติหน้าที่ ซึ่งทำให้เห็นว่าผีเพศชายที่อยู่อาศัยบนสวรรค์จะมีหน้าที่ดูแลคุ้มครองสิ่งต่างๆตามความรับผิดชอบของตน

คำเรียกผี มိုးรุတ်วาว : *mó na? óá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลฝน] ได้เป็นผู้ดูแลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลในปริมาณที่เหมาะสมกับการเกษตรกรรม ส่วน လၢၣ်နတ် *lèi na?* ‘ผู้ดูแลลม(พม่า)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลลม] ก็มีหน้าที่ควบคุมไม่ให้เกิดลมพายุ อีกทั้งยังต้องคอยพัดเมฆฝนให้ตกกระจายไปยังที่ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อกันไม่ให้เกิดน้ำท่วมในที่ที่มีฝนตกนาน และไม่ให้แห้งแล้งในที่ฝนตกน้อย ดังนั้น ทั้ง มိုးรุတ်วาว : *mó na? óá* ‘ผู้ดูแลฝน(พม่า)’ และ လၢၣ်နတ် *lamáí na?* ‘ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)’ จึงต้องประสานการทำงานร่วมกันให้สมดุล เพื่อความสุขของคน

ส่วน ဝတုတုဘဂ္ဂနတ် *eatàbàgana?* ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’ เป็นผีอีกประเภทหนึ่งในระดับปลีกย่อยที่พบเฉพาะในภาษาพม่าเท่านั้น โดยมีหน้าที่ดูแลคนให้สุขสมหวังในความรัก หรือช่วยจับคู่ให้กับผู้ที่ยังไม่มีคู่รัก ผิดคนนี้จึงมีหน้าที่เทียบเคียงได้กับ คิวปิด (cupid) ของชาวตะวันตก หรือพระพิฆเนศที่อยู่หน้าลานเซ็นทรัลเวิร์ลของคนไทย ที่ต่างก็ช่วยในเรื่องของความรักแก่ผู้ไปร้องขอ

7.3.2 ผีประเภทอยู่ในสวรรค์เพศหญิง

คำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในสวรรค์เพศหญิง มีจำนวน 7 คำเช่นกัน ได้แก่ คำว่า $\text{ເທບພະທິດາ/ນາງສະຫວັນ}$ *thè:p phathidá:/ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’, ນາງທໍຣະນີ *ná:ŋ thó:raní:* ‘แม่ธรณี(ลาว)’, ນາງໂພສິບ *ná:ŋ phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’, ເຈຕະຍູນຸ *teip ʔapsa:* ‘นางฟ้า(เขมร)’, နတ်သမီး *na? óamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’, သူရဿဝီ *òuraèati* ‘ผู้ดูแลไตรปิฎก(พม่า)’ และ ဝသူနုဒရၢၣ် *waòòṽdarèi* ‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’ โดยสามารถจำแนกอรรถลักษณะแบบรวมของคำเรียกผีทั้ง 7 คำ ได้ดังนี้

ទេពតប្បុរ	နတ်သမီး	ເທບພະທິດາ/ ນາງສະຫວັນ																	
<i>teip ʔapsa:</i>	<i>naʔ əamí</i>	<i>thè:p phathidǎ: / ná:ŋ sáwǎn</i>																	
‘นางฟ้า(เขมร)’	‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’	‘นางฟ้า(ลาว)’																	
<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย	+กินเครื่องเซ่น	<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+ศักดิ์ศรี	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย	<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย
-ร่างกาย																			
+ดี																			
+มีที่อยู่																			
+อยู่สวรรค์																			
-ชาย																			
+กินเครื่องเซ่น																			
-ร่างกาย																			
+ดี																			
+ศักดิ์ศรี																			
+มีที่อยู่																			
+อยู่สวรรค์																			
-ชาย																			
-ร่างกาย																			
+ดี																			
+มีที่อยู่																			
+อยู่สวรรค์																			
-ชาย																			

ນາງທໍຣະນີ	ນາງໄລສິບ	သူရသဝီ	ဝသူနုဒရဲ																												
<i>ná:ŋ thó:raní:</i>	<i>ná:ŋ phó:sóp</i>	<i>ə̀ùraəti</i>	<i>waə̀òũdarèi</i>																												
‘แม่ธรณี(ลาว)’	‘แม่โพสพ(ลาว)’	‘ผู้ดูแลไตรปิฎก(พม่า)’	‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’																												
<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดูแลแผ่นดิน</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+ดูแลแผ่นดิน	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย	<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+เพาะปลูก</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+เพาะปลูก	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย	<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดูแลไตรปิฎก</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+ศักดิ์ศรี	+ดูแลไตรปิฎก	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย	+กินเครื่องเซ่น	<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 100%;"> <tr><td style="padding: 2px;">-ร่างกาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+ดูแลแผ่นดิน</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+อยู่สวรรค์</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">-ชาย</td></tr> <tr><td style="padding: 2px;">+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	+ศักดิ์ศรี	+ดูแลแผ่นดิน	+มีที่อยู่	+อยู่สวรรค์	-ชาย	+กินเครื่องเซ่น
-ร่างกาย																															
+ดี																															
+ดูแลแผ่นดิน																															
+มีที่อยู่																															
+อยู่สวรรค์																															
-ชาย																															
-ร่างกาย																															
+ดี																															
+เพาะปลูก																															
+มีที่อยู่																															
+อยู่สวรรค์																															
-ชาย																															
-ร่างกาย																															
+ดี																															
+ศักดิ์ศรี																															
+ดูแลไตรปิฎก																															
+มีที่อยู่																															
+อยู่สวรรค์																															
-ชาย																															
+กินเครื่องเซ่น																															
-ร่างกาย																															
+ดี																															
+ศักดิ์ศรี																															
+ดูแลแผ่นดิน																															
+มีที่อยู่																															
+อยู่สวรรค์																															
-ชาย																															
+กินเครื่องเซ่น																															

ผลจากการแสดงอรรถลักษณะแบบรวมของคำเรียกผีทั้ง 7 คำข้างต้น แสดงให้เห็นว่า คำเรียกผีทุกคำประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่สวรรค์] และ [- ชาย] ซึ่งทำให้เห็นว่ามีผีเพศหญิงที่อยู่อาศัยบนสวรรค์ด้วย และ ผีทุกตนเป็นผีดีคอยช่วยเหลือคนเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] เหมือนกันทุกคำ

นอกจากนี้ ยังพบว่า **ເທບພະທິດາ/ ນາງສະຫວັນ** *thè:p phathidǎ: / ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ เป็นคำเรียกผีในระดับเจาะจงที่มีความหมายคลุมคำว่า **ນາງທໍຣະນີ** *ná:ŋ thó:raní:* ‘แม่ธรณี(ลาว)’, **ນາງໄລສິບ** *ná:ŋ phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’ ซึ่งเป็นคำในระดับปลีกย่อย โดย **ນາງທໍຣະນີ** *ná:ŋ thó:raní:* ‘แม่ธรณี(ลาว)’ เป็นผีที่มีหน้าที่ดูแลผืนแผ่นดิน ให้อุดมสมบูรณ์ และทุกสรรพสิ่งบนผืนดินอยู่ด้วยความสุขสงบเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลแผ่นดิน] ส่วน **ນາງໄລສິບ** *ná:ŋ phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’ เป็นผีที่ประกอบด้วยอรรถ

ลักษณะ [+เพาะปลูก] จึงมีหน้าที่ดูแลในเรื่องของการเพาะปลูก ทำการเกษตร เพื่อการเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นธัญญาหารหลัก หากฤดูไหนที่ได้ผลผลิตไม่ดี ก็จะก่อให้เกิดภาวะข้าวยากหามาแพง

ส่วนคำว่า ຮຸ່ວ້ອີ: *na? əamí* ‘ผู้ดูแลหญิง(พม่า)’ เป็นคำเรียกผีในระดับเจาะจงที่มีความหมายคลุมคำ ວຸ່ຣາວ້ອີ *ə̀uraəti* ‘ผู้ดูแลไตรปิฎก(พม่า)’ และ ວຸ່ຣາວ້ອຸວາ *waə̀õdarèi* ‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’ โดยทั้ง 2 คำนี้ แม้จะเป็นคำเรียกผีเพศหญิงที่อาศัยอยู่บนสวรรค์เหมือนกัน แต่มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่างกัน โดย ວຸ່ຣາວ້ອຸວາ *waə̀õdarèi* ‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’ คอยดูแลความสงบสุขของแผ่นดินเพื่อให้ผู้ที่อยู่อาศัยบนแผ่นดินมีความสุข ส่วนคำเรียกผี ວຸ່ຣາວ້ອີ *ə̀uraəti* ‘ผู้ดูแลไตรปิฎก(พม่า)’ ประกอบด้วยอรรถลักษณะย่อย [+ดูแลไตรปิฎก] จากมติหน้าที่ ผิดคนนี้เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนาซึ่งเก็บรักษาไว้ที่วัด การที่ภาษาพม่ามีคำเรียกผีเพื่อทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะย่อมสะท้อนให้เห็นความศรัทธาในศาสนาพุทธอย่างถึงที่สุด และไม่ปรากฏผีที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกันนี้ในภาษาอื่นเลย แต่ผู้วิจัยสนใจประเด็นที่ว่าโดยปกติวิถีปฏิบัติทางศาสนาในพม่าจำกัดสิทธิของผู้หญิงค่อนข้างมาก เช่น การปิดทองศาสนวัตถุ การล้างหน้าพระ ฯลฯ ผู้หญิงไม่สามารถกระทำสิ่งนั้นได้โดยตรง ต้องฝากให้ผู้ชายทำให้ แล้วเหตุใดผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลพระไตรปิฎกถึงเป็นเพศหญิง ซึ่งผู้วิจัยพยายามถามรายละเอียดเพิ่มจากผู้บอกภาษา แต่ก็ยังไม่มีใครสามารถบอกที่มาที่ไปของผีประเภทนี้ได้

7.4 คำเรียกผีประเภททำหน้าที่ดูแล

หัวข้อนี้มุ่งกล่าวถึงเฉพาะผีที่มีหน้าที่ที่จะต้องดูแลคุ้มครองคน หรือสิ่งของให้อยู่รอดปลอดภัย โดยพบคำเรียกผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะอันแสดงถึงการมีหน้าที่ดูแลซึ่งอยู่ในระดับปลีกย่อย ซึ่งอยู่ภายใต้คำว่า ວາວອ້ຮຸ່ວ້ອີ *əsaũ na?* ‘ผู้ดูแลสรรพสิ่ง(พม่า)’ ในระดับเจาะจงของภาษาพม่าเท่านั้น จำนวนทั้งสิ้น 12 คำ ได้แก่คำว่า

ວາວອ້ຮຸ່ວ້ອີ *taũ saũ na?* ‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’

ວາວອ້ຮຸ່ວ້ອີ *əi? pĩ saũ na?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’

ອຮຸ່ວ້ອີ *myi? saũ na?* ‘ผู้ดูแลท่าน้ำ(พม่า)’

ລາວອ້ຮຸ່ວ້ອີ *lè saũ na?* ‘ผู้ดูแลนา(พม่า)’

ວາວຮາວອ້ຮຸ່ວ້ອີ *əàðanà saũ na?* ‘ผู้ดูแลศาสนา(พม่า)’

กุญแจ: เฮอร์ซอร์ *fjáũ saũ na?* ‘ผู้ดูแลสถานศึกษา(พม่า)’
 อธิ์ดอร์ซอร์ *èĩ dwĩ na?* ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’
 ญุเฮอร์ซอร์ *ywà saũ na?* ‘ผู้ดูแลหมู่บ้าน(พม่า)’
 มิฎเฮอร์ซอร์ *myo saũ na?* ‘ผู้ดูแลเมือง(พม่า)’
 ร์คเฮอร์ซอร์ *nàĩgan saũ na?* ‘ผู้ดูแลประเทศ(พม่า)’
 มิฎเฮอร์ซอร์ *mĩ yó phalà na?* ‘ผู้ดูแลตระกูล(พม่า)’
 กุญแจ: เฮอร์ซอร์ *kò saũ na?* ‘ผู้ดูแลประจำตัว(พม่า)’

จากรายการคำเรียกผีข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำส่วนใหญ่มีคำว่า เฮอร์ซอร์ *saũ* ‘ดูแล’ อยู่ในคำเรียก ยกเว้นคำว่า มิฎเฮอร์ซอร์ *mĩ yó phalà na?* ‘ผู้ดูแลตระกูล(พม่า)’ และ อธิ์ดอร์ซอร์ *èĩ dwĩ na?* ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’ ส่วนคำอื่นๆอีก 10 คำ ล้วนแล้วแต่เป็นคำที่มีคำว่า เฮอร์ซอร์ *saũ* ‘ดูแล’ อยู่ในคำเรียกทั้งสิ้น จึงถือเป็นสิ่งช่วยย้ำว่า ผีในกลุ่มนี้มีหน้าที่ดูแลหรือเฝ้ารักษาสิ่งต่างๆจริง แต่ไม่ว่าจะอย่างไร คำเรียกผีในกลุ่มนี้ทุกคำต่างอยู่ภายใต้คำว่า เฮอร์ซอร์ *saũ na?* ‘ผู้ดูแลสรรพสิ่ง(พม่า)’ ซึ่งเป็นคำเรียกผีระดับเจาะจงในภาษาพม่า

หนึ่ง แม้คำเรียกผีในรายการคำข้างต้นจะเป็นคำเรียกผีในระดับปลีกย่อยซึ่งอยู่ภายใต้คำว่า เฮอร์ซอร์ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ในระดับรูปแบบชีวิต อีกทั้งยังมีโครงสร้างเป็นคำประสมที่เกิดจากการรวมคำว่า เฮอร์ซอร์ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ เข้าด้วยกัน เช่นเดียวกับคำว่า เฮอร์ซอร์ *na? seĩn* ‘ผู้ดูแลที่ตายไม่ดี(พม่า)’ ซึ่งเป็นคำเรียกผีที่เป็นตัวแทนโน้ตศน์ของผีที่ตายโหง หรือตายโดยเฉียบพลัน แต่คำเรียกผีซึ่งแทนผีประเภทที่ทำหน้าที่ดูแล กลับไม่ใช่ผีที่มีคุณสมบัติตายโหง เพราะไม่ได้ประกอบด้วยองค์ประกอบทางความหมายที่แสดงผ่านอรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] ในมิติที่อยู่ จึงอาจกล่าวได้ว่า เฮอร์ซอร์ *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีประเภทตายโหงอย่างเช่น เฮอร์ซอร์ *na? seĩn* ‘ผู้ดูแลที่ตายไม่ดี(พม่า)’ และมีความหมายครอบคลุมคำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีประเภทที่ทำหน้าที่ดูแล ซึ่งกำลังจะกล่าวถึงใน หัวข้อที่ 7.4 คำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่ทำหน้าที่ดูแลนี้ด้วย

ดังนั้น ด้วยการมีหน้าที่ดูแลรักษาทุกอย่างตามความรับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้ อรรถลักษณะในมิติหน้าที่จึงกลายมาเป็นเครื่องบ่งชี้ความต่างของผีแต่ละประเภท โดยแสดงผ่านอรรถลักษณะแบบรวมได้ดังนี้

တောင်စောင်နတ်

taũ saũ na?

‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 + ดูแลภูเขา
 +กินเครื่องเซ่น

သစ်ပင်စောင်နတ်

ei? pĩ saũ na?

‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลป่า
 +กินเครื่องเซ่น

မိရိုးဖလာနတ်

mj yó phalà na?

‘ผู้ดูแลทำนน้ำ(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลทำนน้ำ
 +กินเครื่องเซ่น

လယ်စောင်နတ်

lè saũ na?

‘ผู้ดูแลนา(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลนา
 +กินเครื่องเซ่น

နိုင်းငံစောင်နတ်

naĩgan saũ na?

‘ผู้ดูแลประเทศ(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลประเทศ
 +กินเครื่องเซ่น

မိုးဇြဲစောင်နတ်

myo saũ na?

‘ผู้ดูแลเมือง(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลเมือง
 +กินเครื่องเซ่น

ရွာစောင်နတ်

ywà saũ na?

‘ผู้ดูแลหมู่บ้าน(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลหมู่บ้าน
 +กินเครื่องเซ่น

အိမ်တွင်းနတ်

èĩ dwĩ na?

‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’

-ร่างกาย
 +ดี
 -ศักดิ์ศรี
 +มีที่อยู่
 +อยู่ศาล
 +ชาย
 +ดูแลเรือนพัก
 +กินเครื่องเซ่น

ကျောင်းတော်နတ်	ဘာသာတော်နတ်	မိုးဝဲလတ်	ကိုယ်တော်နတ်																																
<i>tʃáũ saũ na?</i>	<i>ə̀àðanà saũ na?</i>	<i>mj̥ yó phalà na?</i>	<i>kò saũ na?</i>																																
‘ผู้ดูแลสถานศึกษา (พม่า)’	‘ผู้ดูแลศาสนา (พม่า)’	‘ผู้ดูแลตระกูล (พม่า)’	‘ผู้ดูแลประจำตัว (พม่า)’																																
<table border="0"> <tr><td>-ร่างกาย</td></tr> <tr><td>+ดี</td></tr> <tr><td>-ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td>+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td>+อยู่ศาล</td></tr> <tr><td>+ชาย</td></tr> <tr><td>+ ดูแลสถานศึกษา</td></tr> <tr><td>+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	-ศักดิ์ศรี	+มีที่อยู่	+อยู่ศาล	+ชาย	+ ดูแลสถานศึกษา	+กินเครื่องเซ่น	<table border="0"> <tr><td>-ร่างกาย</td></tr> <tr><td>+ดี</td></tr> <tr><td>-ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td>+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td>+อยู่ศาล</td></tr> <tr><td>+ชาย</td></tr> <tr><td>+ ดูแลวัด</td></tr> <tr><td>+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	-ศักดิ์ศรี	+มีที่อยู่	+อยู่ศาล	+ชาย	+ ดูแลวัด	+กินเครื่องเซ่น	<table border="0"> <tr><td>-ร่างกาย</td></tr> <tr><td>+ดี</td></tr> <tr><td>-ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td>+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td>+อยู่ศาล</td></tr> <tr><td>+ชาย</td></tr> <tr><td>+ ดูแลเครือญาติ</td></tr> <tr><td>+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	-ศักดิ์ศรี	+มีที่อยู่	+อยู่ศาล	+ชาย	+ ดูแลเครือญาติ	+กินเครื่องเซ่น	<table border="0"> <tr><td>-ร่างกาย</td></tr> <tr><td>+ดี</td></tr> <tr><td>-ศักดิ์ศรี</td></tr> <tr><td>+มีที่อยู่</td></tr> <tr><td>+อยู่ศาล</td></tr> <tr><td>+ชาย</td></tr> <tr><td>+ดูแลตัวคน</td></tr> <tr><td>+กินเครื่องเซ่น</td></tr> </table>	-ร่างกาย	+ดี	-ศักดิ์ศรี	+มีที่อยู่	+อยู่ศาล	+ชาย	+ดูแลตัวคน	+กินเครื่องเซ่น
-ร่างกาย																																			
+ดี																																			
-ศักดิ์ศรี																																			
+มีที่อยู่																																			
+อยู่ศาล																																			
+ชาย																																			
+ ดูแลสถานศึกษา																																			
+กินเครื่องเซ่น																																			
-ร่างกาย																																			
+ดี																																			
-ศักดิ์ศรี																																			
+มีที่อยู่																																			
+อยู่ศาล																																			
+ชาย																																			
+ ดูแลวัด																																			
+กินเครื่องเซ่น																																			
-ร่างกาย																																			
+ดี																																			
-ศักดิ์ศรี																																			
+มีที่อยู่																																			
+อยู่ศาล																																			
+ชาย																																			
+ ดูแลเครือญาติ																																			
+กินเครื่องเซ่น																																			
-ร่างกาย																																			
+ดี																																			
-ศักดิ์ศรี																																			
+มีที่อยู่																																			
+อยู่ศาล																																			
+ชาย																																			
+ดูแลตัวคน																																			
+กินเครื่องเซ่น																																			

อรรถลักษณะในมิติหน้าที่ข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีหน้าที่สำคัญในการเฝ้าดูแลรักษาสิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบให้อยู่ในสภาวะปกติตลอดเวลา ผิดแต่ละชนิดเปรียบต่างกันด้วย “สิ่งที่ดูแลหรือรับผิดชอบ” เช่น တော်တော် *taũ saũ na?* ‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’ เป็นผีที่ทำหน้าที่ดูแลอาณาเขตของภูเขา จึงมีอรรถลักษณะ [+ดูแลภูเขา] เป็นองค์ประกอบทางความหมาย เช่นเดียวกับ ဘဝ်ဝ်တော် *ə̀i? pĩ saũ na?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลป่า] เป็นผีที่คอยดูแลรักษาป่าไม่ให้ใครแอบมาล่าสัตว์ตัดไม้ แต่หากใครต้องการตัดไม้หรือล่าสัตว์ก็ต้องขออนุญาตเสียก่อน ส่วน မိုးဝဲလတ် *myo saũ na?* ‘ผู้ดูแลเมือง(พม่า)’ เป็นผีที่มีพื้นที่การดูแลน้อยกว่าผี 2 ประเภทข้างต้น เพราะมีหน้าที่ดูแลเพียงพื้นที่การสัญจรขึ้นลงระหว่างแผ่นดินกับแหล่งน้ำเท่านั้นตามอรรถลักษณะ [+ดูแลทำน้ำ]

คำเรียกผี အိမ်တွင်းနတ် *ə̀i dwĩ na?* ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’, ရွာတော်နတ် *ywà saũ na?* ‘ผู้ดูแลหมู่บ้าน(พม่า)’, မိုးဝဲလတ် *myo saũ na?* ‘ผู้ดูแลเมือง(พม่า)’, နိုင်ငံတော်နတ် *nàĩgan saũ na?* ‘ผู้ดูแลประเทศ(พม่า)’, ဘာသာတော်နတ် *ə̀àðanà saũ na?* ‘ผู้ดูแลศาสนา(พม่า)’ และ ကျောင်းတော်နတ် *tʃáũ saũ na?* ‘ผู้ดูแลสถานศึกษา(พม่า)’ ซึ่งต่างก็เป็นผีที่รับผิดชอบพื้นที่อาณาเขตของสิ่งก่อสร้างตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ โดยมีอรรถลักษณะ [+ดูแลเรือนพัก], [+ดูแลหมู่บ้าน], [+ดูแลเมือง], [+ดูแลประเทศ], [+ดูแลวัด] และ [+ดูแลสถานศึกษา] เป็นองค์ประกอบทางความหมายของคำตามลำดับ

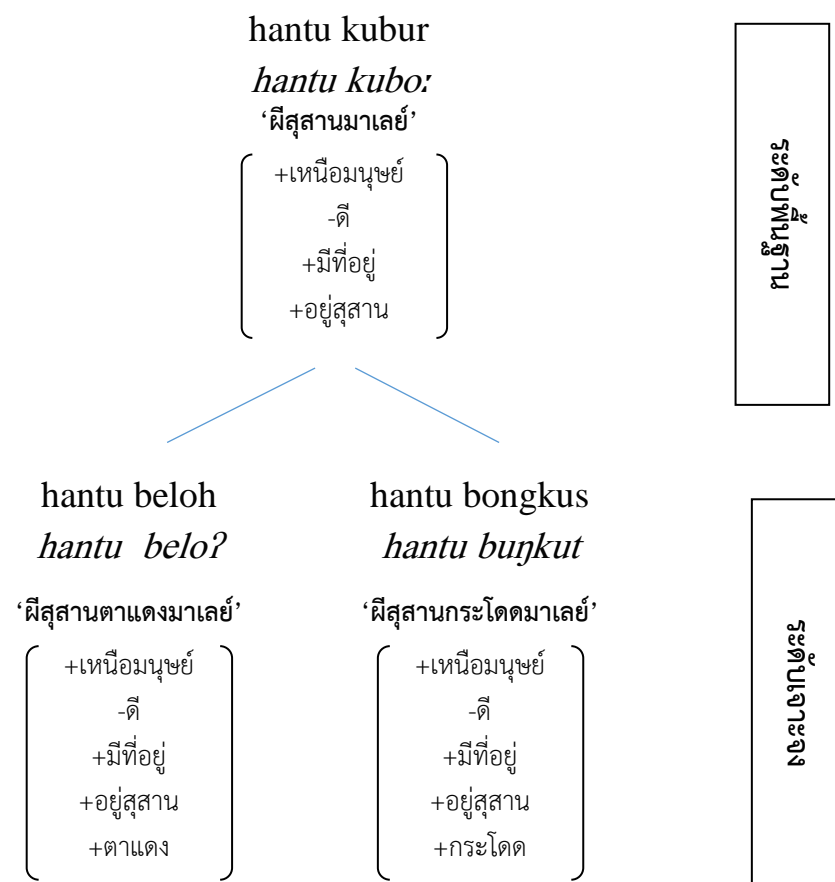
คำเรียกผี *มิจึยั๓๓๓๓๓* *mj yó phalà na?* ‘ผู้ดูแลตระกูล(พม่า)’ เป็นผีที่คอยดูแลผู้พักอาศัยในบ้านเรือนให้มีความสุขสงบจึงประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแลเครือญาติ] ในขณะที่ *กิวั๓๓๓๓๓* *kò saũ na?* ‘ผู้ดูแลประจำตัว(พม่า)’ เป็นผีที่คอยดูแลร่างกายของคนไม่ให้ได้รับบาดเจ็บหรือเกิดอันตรายใดๆ จึงมีอรรถลักษณะ [+ดูแลตัวคน] เป็นองค์ประกอบทางความหมาย

นอกจากนี้ อรรถลักษณะ [+อยู่ศาล] ในมิติที่อยู่ ซึ่งแสดงไว้ข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่า ผีประเภทนี้ ต้องการที่อยู่เหมือนผีประเภทอื่นๆเช่นกัน ทั้งนี้ รูปลักษณ์ของ “ศาล” ที่ชาวบ้านสร้างให้ผีกลุ่มนี้อาจมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เป็นหิ้งเล็กๆในบ้าน เป็นบ้านจำลองขนาดเล็ก เป็นช่องที่เจาะลึกเข้าไปในผนัง หรือ อาจเป็นหอผีประจำหมู่บ้านก็ได้ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าผีกลุ่มนี้อยู่ร่วมกับมนุษย์ในโลกใบเดียวกัน ไม่ได้แยกไปอยู่ในสวรรค์เหมือนผีชนิดอื่นๆที่ได้กล่าวไปแล้ว

7.5 คำเรียกผีประเภทอยู่ในสุสาน

คำเรียกผีที่เป็นตัวแทนมโนทัศน์ของผีที่พำนักอยู่ในสุสานหรือพื้นที่บริเวณสุสานนั้น มีเฉพาะในภาษามาเลย์เท่านั้น ได้แก่คำว่า *hantu kubur hantu kubo:* ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’, *hantu beloh hantu belo?* ‘ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)’ และ *hantu bongkus hantu bunjut* ‘ผีสุสานกระโดด(มาเลย์)’ ทั้งนี้ชาวบ้านมักเห็นผีกลุ่มนี้ปรากฏตัวด้วยรูปร่างของศพที่ถูกห่อด้วยผ้าขาวและขมวดมัดปมผ้าบนหัวจนคล้ายกับห่อลูกอม ตามหลักศาสนาอิสลาม

hantu kubur hantu kubo: ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’ เป็นคำในระดับพื้นฐาน และมีความหมายครอบคลุมคำว่า , *hantu beloh hantu belo?* ‘ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)’ และ *hantu bongkus hantu bunjut* ‘ผีสุสานกระโดด(มาเลย์)’ ซึ่งอยู่ในระดับเจาะจง โดยคำเรียกผี , *hantu beloh hantu belo?* ‘ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)’ เปรียบต่างจาก *hantu bongkus hantu bunjut* ‘ผีสุสานกระโดด(มาเลย์)’ ด้วยอรรถลักษณะจากมิติลักษณะเฉพาะ และเนื่องจาก , *hantu beloh hantu belo?* ‘ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)’ และ *hantu bongkus hantu bunjut* ‘ผีสุสานกระโดด(มาเลย์)’ เป็นคำที่อยู่ภายใต้คำว่า *hantu kubur hantu kubo:* ‘ผีสุสาน(มาเลย์)’ ผู้วิจัยจึงแสดงความสัมพันธ์แบบระดับ ในแผนภาพที่ 7.2 ดังนี้

ภาพที่ 7.2 ความสัมพันธ์ของคำเรียกผีที่อยู่ในสุสานในภาษามลายู

เมื่อพิจารณาผังความสัมพันธ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า *hantu beloh hantu belo?* 'ผีสุสานตาแดง(มาเลย์)' เป็นผีที่มีดวงตาสีแดง *hantu bongkus hantu bunkut* 'ผีสุสานกระโดด(มาเลย์)' เป็นผีที่เคลื่อนที่ด้วยวิธีการกระโดดหรือกลิ้งแทนการเดิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้วยกรรมวิธีการทำศพที่ต้องมัดห่อศพด้วยผ้าขาวก่อนฝัง จึงทำให้ผีต้องเคลื่อนที่ ด้วยการกระโดดสองขาพร้อมกัน

7.6 สรุปภาพรวมของผีระดับเงาะจงและปลีกย่อย

ในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลจากการวิเคราะห์เฉพาะคำเรียกผีที่อยู่ในระดับเงาะจงจำนวน 49 คำและคำเรียกผีระดับปลีกย่อยจำนวน 21 คำ ผ่านระบบอรรถลักษณะ โดยองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีระดับเงาะจงและระดับปลีกย่อยแสดงให้เห็นว่า ประเภทของคำเรียกผีใน 2 ระดับนี้ จำแนกออกจากกันด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] [+อยู่ในป่า] [+อยู่ในสวรรค์] และ

[+อยู่ในสุสาน] ในมิติ**ที่อยู่** และอรรถลักษณะ [+ ดูแลภูเขา] [+ดูแลป่า] [+ดูแลท่าน้ำ] [+เพาะปลูก] [+ดูแลประเทศ] [+ ดูแลเมือง] [+ ดูแลเรือนพัก] [+ ดูแลวัด] [+ ดูแลหมู่บ้าน] [+ดูแลสถานศึกษา] [+ ดูแลเครือญาติ] และ [+ดูแลตัวคน] ในมิติ**หน้าที่**

อรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] ในมิติ**ที่อยู่** สะท้อนมโนทัศน์ผีที่เกิดจากการตายโหงหรือตายโดยเฉียบพลัน โดยใช้เป็นเครื่องจำแนกคำเรียกผีในระดับเจาะจงในภาษาลาว เขมร มาเลย์ และ พม่า ทั้งนี้ยังมีการใช้อรรถลักษณะ [+คลอดลูกตาย] [+จมน้ำตาย] [+ผูกคอตาย] [+คอขาดตาย] [+อยู่ไฟตาย] [+ข่มขืนตาย] และ [+ตายพร้อมกัน] ในมิติ**ลักษณะการตาย** เพื่อแสดงการเปรียบเทียบคำเรียกผีแต่ละประเภทในระดับเจาะจงที่เป็นผีประเภทตายโหงออกจากกัน

อรรถลักษณะ [+อยู่ในป่า] [+อยู่ในสวรรค์] และ [+อยู่ในสุสาน] สะท้อนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในป่า ผีที่อยู่ในสวรรค์ และผีที่อยู่ในสุสาน ตามลำดับ โดยคำเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในป่าเป็นคำเรียกผีระดับเจาะจงซึ่งพบในภาษาลาว เขมร และมาเลย์ ส่วนเรียกผีซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในป่าในภาษาพม่าพบในระดับปลีกย่อย คำเรียกผีซึ่งแทนผีประเภทอยู่ในสวรรค์พบในภาษาพม่าพบได้ทั้งในระดับเจาะจงและปลีกย่อย ในขณะที่ภาษาลาวและเขมร ส่วนภาษาลาวและเขมรพบคำเรียกผีซึ่งแทนผีที่อยู่ในสวรรค์ได้ในระดับเจาะจงเท่านั้น และไม่พบคำเรียกผีในภาษามาเลย์ซึ่งแทนผีที่อยู่ในสวรรค์ในระดับเจาะจงและปลีกย่อยเลย

ส่วนอรรถลักษณะ [+อยู่ในสุสาน] สะท้อนมโนทัศน์ผีที่มีคุณสมบัติอยู่ประจำในสุสานหรือที่ฝังศพ โดยพบผีประเภทนี้ในภาษามาเลย์ระดับเจาะจงเท่านั้น

คำเรียกผีที่แทนมโนทัศน์ผีซึ่งทำหน้าที่ดูแลสิ่งต่างๆ เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ ดูแลภูเขา] [+ดูแลป่า] [+ดูแลท่าน้ำ] [+เพาะปลูก] [+ดูแลประเทศ] [+ ดูแลเมือง] [+ ดูแลหมู่บ้าน] [+ ดูแลเรือนพัก] [+ดูแลสถานศึกษา] [+ ดูแลวัด] [+ ดูแลเครือญาติ] และ [+ดูแลตัวคน] ในมิติ**หน้าที่** พบได้ในระดับปลีกย่อยเฉพาะภาษาพม่าเท่านั้น

ผลการวิเคราะห์ในบทนี้ จึงทำให้เห็นว่าในระดับเจาะจงและปลีกย่อยมีผีแบ่งประเภทตามรูปแบบที่อยู่อาศัยและหน้าที่ในการดูแลสิ่งต่างๆ นอกจากนี้ เนื่องจากภาษาพม่าและภาษาลาวมีคำเรียกผีในระดับปลีกย่อย แต่ภาษาเขมรและภาษามาเลย์ไม่มี จึงอาจกล่าวได้ว่าคนพม่าและคนลาวให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่ที่อยู่อาศัยและหน้าที่ของผี โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผีแต่ละประเภทอย่างละเอียดมากกว่าคนมาเลย์และคนเขมร

ในบทถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์โลกทัศน์และค่านิยมเรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตีความจากผลการวิเคราะห์ที่ได้แสดงมาแล้ว

บทที่ 8

โลกทัศน์เกี่ยวกับผีของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สะท้อนจากระบบคำเรียกผี

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้พูดภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อผี ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอผลการตีความโลกทัศน์เกี่ยวกับผีของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งสะท้อนผ่านความหมายของคำเรียกผี

คำว่า “โลกทัศน์” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า world view ซึ่งแปลมาจากคำว่า *Weltanschauung* ในภาษาเยอรมัน คำนี้ประกอบด้วยคำว่า Welt ที่หมายถึง ‘โลก’ และ Anschauung ที่หมายถึง ‘ภาพ’ ดังนั้น *Weltanschauung* จึงหมายถึง การรับรู้โลกในมุมมองกว้าง (wide world perception) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในโลก และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งนั้น

เจมส์ ซัวร์ (Sire, 2009) ให้คำจำกัดความคำว่า world view (โลกทัศน์) ว่าหมายถึง วิธีในการคิดเกี่ยวกับความจริง (truth) และความเป็นจริง (reality) โลกทัศน์เป็นข้อสรุปเกี่ยวกับชีวิตและความหมายที่มนุษย์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ ฟุเทรล¹ (Futrell, 2015) ให้คำจำกัดความคำว่า world view (โลกทัศน์) ว่าหมายถึง ความเข้าใจของตัวเองอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความหมายและความเป็นจริงหรือเรียกว่าการเข้าใจชีวิต ซึ่งทุกคนล้วนแล้วแต่มีโลกทัศน์ของตนเอง ดังนั้น ผลสรุปของ “โลกทัศน์” คือ การที่คนเราตีความหรือทำความเข้าใจโลกหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวและมีปฏิสัมพันธ์ต่อโลกตามแนวทางของการตีความหรือความเข้าใจสิ่งนั้น

ในหัวข้อต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอโลกทัศน์ของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ผู้วิจัยตีความจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี ซึ่งได้นำเสนอในบทต่างๆก่อนหน้านี้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเนื้อหาของบทนี้ออกเป็นหัวข้อสำคัญ 5 หัวข้อ คือ 8.1 ผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนคน 8.2 ผีเป็นสมาชิกของสังคม 8.3 ผีมีอำนาจให้คุณให้โทษ 8.4 ผีเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วย และ 8.5 ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว 8.6 สรุป

8.1 ผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนคน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงผ่านอรรถลักษณะในแต่ละมิตินำเสนอไว้ในบทที่ 5 -7 ตีความได้ว่า ผีมีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับคนในด้าน อายุและการแบ่งเพศ การกินอาหาร ความต้องการที่อยู่อาศัย และการมีอุปนิสัยดีร้าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

¹ <http://www.teachingaboutreligion.org/WorldviewDiversity/wvdiversity.htm>

8.1.1 ฝีมื้ออายุและการแบ่งเพศ

สิ่งที่สามารถสังเกตได้ชัดเจน 2 ประการเมื่อมองรูปลักษณ์ภายนอกของคนคือ เพศ และ อายุ เราสามารถบอกได้ว่าบุคคลที่พบเห็นนี้เป็นเพศชายหรือหญิง อายุน้อยหรือมาก เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ทั้งนี้ คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มองเห็นรูปลักษณ์ของฝีมื้อทั้งเพศและอายุเช่นกัน ดังที่สะท้อนจากอรรถลักษณะ [+ชาย] และ [-ชาย] ในมิติเพศ และอรรถลักษณะ [+ผู้ใหญ่] และ[-ผู้ใหญ่] ในมิติอายุ

ทั้งนี้ทุกภาษาที่วิเคราะห์ต่างมีคำเรียกฝีมื้อที่แบ่งออกเป็นฝีมื้อประเภทชายและฝีมื้อประเภทหญิง เช่น **เขบพะบุต** *thè:p phabút* ‘เทพบุตร(ลาว)’ จัดเป็นฝีมื้อเพศชาย เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ชาย] และเปรียบต่างกับ **เขบพะบิดา/นางสาววัน** *thè:p phathidǎ: /ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ ซึ่งเป็นฝีมื้อเพศหญิง เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ชาย]

หลักฐานที่สนับสนุนโลกทัศน์นี้ คือผู้บอกภาษาเล่าว่า “ลูกสาวของเธอสวยมากเหมือน **เขบพะบิดา/นางสาววัน** *thè:p phathidǎ: /ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ ในสวรรค์” ซึ่งเป็น การเปรียบเทียบความสวยงามของสิ่งที่มีเพศเดียวกัน คือ ลูกสาวที่เป็นหญิงกับ **เขบพะบิดา/นางสาววัน** *thè:p phathidǎ: /ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ ซึ่งเป็นเพศหญิงเหมือนกัน หรืออีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งมาจากผู้บอกภาษาชาวเขมร ซึ่งเน้นว่า “**เจต teip** ‘เทวดา(เขมร)’ ผู้ชายจะเรียกว่า **เจตตา teiveata:** ‘เทพ(เขมร)’ ส่วนผู้หญิงจะเรียกว่า **เจตหมบฏ teip ?apsa:** ‘นางฟ้า(เขมร)’” ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อว่าฝีมื้อก็มีเพศเช่นเดียวกับคน และยังแบ่งออกเป็นเพศชายและหญิง เหมือนกันอีกด้วย

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายพบมิติอายุ ซึ่งใช้แยกประเภทฝีมื้อให้ต่างกันด้วยเรื่องของความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งกำหนดอรรถลักษณะเป็น [+ผู้ใหญ่] และ [-ผู้ใหญ่] จึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าฝีมื้อมีอายุเหมือนกับคน โดยคุณลักษณะความเป็นเด็กหรือมีอายุน้อย ถือเป็นลักษณะเด่นของคำเรียกฝีมื้อในภูมิภาคนี้ เพราะฝีมื้อส่วนใหญ่เป็นฝีมื้อผู้ใหญ่ ตัวอย่างคำเรียกฝีมื้อเด็ก เช่น **toyol to:yom** ‘ฝีมื้อเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’, **กูรกรอก** *koun kra:k* ‘ลูกกรอก(เขมร)’ ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ผู้ใหญ่] ในสังคมไทยก็มีความเชื่อเรื่องฝีมื้อเด็กเหมือนกัน ดังเช่น**ฝีมื้อมารทอง** ซึ่งแสดงในงานวิจัย ของมนสิการ เสงสุวรรณ (2550)

8.1.2 ผีต้องการอาหาร

คนต้องการอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงให้ร่างกายแข็งแรง เจริญเติบโต ผีก็ต้องการอาหารเช่นกัน แม้จะไม่ใช่เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโต แต่โลกทัศน์ของคนทำให้ผีต้องเสพอาหารด้วยดั่งปรากฏใน อรรถลักษณะ [+กินของสดคาว] [+กินเครื่องเซ่น] และ [+กินเลือด] ใน **มิตีอาหาร** ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผีกินอะไรเป็นอาหารได้บ้าง แม้จะไม่หลากหลายเท่ากับอาหารของคน

ผีแต่ละประเภทเลือกกินอาหารเฉพาะอย่าง ซึ่งสามารถทำนายได้จากอุปนิสัยของผีแต่ละประเภท -ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของผู้บอกภาษาเกี่ยวกับอาหารของผีว่า ผีดีชอบรับประทาน ของหวาน ของหอม อย่างเช่น ขนม ผลไม้ ข้าว น้ำหวาน ในขณะที่ผีร้ายชอบรับประทาน ของสด ดิบคาว เลือด อย่างเช่น เนื้อสัตว์ สัตว์เป็นๆ เลือดเปิด-ไก่ หรือแม้กระทั่งเลือดคน หากให้อาหารไม่ตรงกับความชอบของผี นอกจากจะไม่ได้รับอะไรตอบแทนแล้ว ยังอาจได้รับความเดือดร้อนจากผีเพราะความผิดพลาดนี้อีกด้วย ดังคำบอกเล่าว่า “ถ้าจะถวาย **ผีแดง/ผีฟ้า/เขบ/เขบพะดา** *phǐ: thě:n / phǐ: fâ: / thê:p / thê:p phadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’ ก็ต้องเลือกแต่เครื่องดื่มหอมๆ ขนมหวาน ผลไม้ อย่าเอาเนื้อหมู เนื้อวัว เข้ามาเพราะมันเป็นของกินพวก **ยักษ์ yak** ‘ผียักษ์(ลาว)’”

ทั้งนี้ ลักษณะอาหารที่ **ผีแดง/ผีฟ้า/เขบ/เขบพะดา** *phǐ: thě:n / phǐ: fâ: / thê:p / thê:p phadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’ ชอบ สอดคล้องความเป็นผีดีเพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] และ [+กินเครื่องเซ่น] ในขณะที่อาหารจำพวกเนื้อสัตว์ ซึ่งตามความคิดของผู้บอกภาษาเห็นว่าเป็นของคาว ไม่สะอาด ได้กลายเป็นอาหารสำหรับ **ยักษ์ yak** ‘ผียักษ์(ลาว)’ ซึ่งเป็นผีร้าย-ดังแสดงโดยอรรถลักษณะ [-ดี] และ [+กินของคาว]

แนวคิดอาหารสำหรับผีในภูมิภาคนี้พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน โดยดูได้จาก รูปภาพที่ 8.1 - 8.5 ซึ่งเป็นรูปของอาหารที่ชาวเขมร ชาวพม่า และชาวลาว เตรียมไว้สำหรับผีดีและผีร้าย

ภาพที่ 8.1 อาหารสำหรับผีเขมรประเภทดี

ภาพที่ 8.2 อาหารสำหรับผีเขมรประเภทร้าย

ภาพที่ 8.3 อาหารสำหรับผีพม่าประเภทดี

ภาพที่ 8.4 อาหารสำหรับผีลาวประเภทดี

ภาพที่ 8.5 อาหารสำหรับผีลาวประเภทร้าย

ในภาพที่ 8.1 เป็นอาหารในชุดเครื่องเซ่นที่ชาวเขมรมอบให้กับ **ខ្មោចអារក្ខត្តា** *kmaoc Pəriək nĕək ta*: ‘ผีอารักษ์(เขมร)’ ซึ่งประกอบด้วย ข้าวสวย ผลไม้ น้ำอวดลม ส่วนภาพที่ 8.2 เป็นเครื่องเซ่นที่ทำมาจากลิงย่างเพื่อนำมอมอบให้ **ខ្មោចប្រៃ** *kmaoc prey* ‘ผีป่า(เขมร)’ เป็นค่าตอบแทนที่ไม่มารบกวนคนในหมู่บ้านให้เดือดร้อน

ในภาพที่ 8.3 เป็นอาหารชุดที่ชาวพม่ามอบให้ **နတ်** *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ ซึ่งประกอบไปด้วยมะพร้าวและกล้วยแบบดั้งเดิม แต่ปัจจุบันก็มีการมอบ คุกกี้ น้ำอวดลม ซึ่งเป็นของแพงเพราะเป็นสินค้านำเข้า จึงมีน้อยแอมแฝงถึงสถานะทางการเงินของคนนำมามอบให้ด้วย

ภาพที่ 8.4 เป็นอาหารที่ชาวลาวนำมาถวาย **ນາງກວັກ** *náŋ kwák* ‘นางกวัค(ลาว)’ เพื่อของตอบแทนที่นำโชคมาให้ ซึ่งนอกจากจะมีผลไม้แล้วก็มีนม ขนมเค้ก มามอบให้ด้วย ส่วนภาพที่ 8.5 เป็นภาพของกระทงใส่ขนม อาหารคาวหวาน เล็กๆ น้อยๆ แล้วนำไปวางไว้ริมกำแพงวัดในวันพระใหญ่ เพื่อมอบให้กับ **ສັບພະເວສີ** *sápphawé:sí* ‘สัมภเวสี(ลาว)’ เชื่อว่าถ้าใครทำแบบนี้จะได้บุญมาก

อย่างไรก็ตาม มีผีบางประเภทที่ไม่ได้ออกคนนำอาหารมาให้ แต่จะออกล่าเหยื่อและหาอาหารกินเอง โดยเฉพาะผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+กินเลือด] ที่ต้องเป็นเลือดสด ใหม่ ของเหยื่อที่ยังไม่ตาย และเมื่อดูดกินเลือดหมดตัว เหยื่อก็ตาย จึงไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะมีผู้ใด หรือสัตว์ตัวไหน มาหาผีประเภทกินเลือดเป็นอาหาร ด้วยตัวเอง ประกอบกับผีที่กินเลือดประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ดี] ในมิติดีร้าย ซึ่งคุณลักษณะนี้ไม่เป็นประโยชน์ หรือส่งผลดีให้แก่ใคร จึงไม่มีใครต้องเตรียมอาหารไปให้ในฐานะของตอบแทน ดังนั้นจึงตีความได้ว่าคำเรียกผีซึ่งแทนผีประเภทกินเลือดอย่างเช่น **ຜີດິບ** *phǐ́: díp* ‘ผีดิบ(ลาว)’, **ວູະຈຸບ໌ຜູ້ກຸ້ວ** *əwéi sou? phou? kò* ‘ผีดูดเลือด(พม่า)’ เป็นต้น จะต้องออกล่าเหยื่อมาเป็นอาหารเอง

นอกจากนี้ ผีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+กินของสดคาว] อย่างเช่น **ຜູ້ບ໌** *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’, **ຜູ້ບ໌** *phou?* ‘ผีปอบ(พม่า)’, **ປອບ** *pə:p* ‘ผีปอบ(ลาว)’ ซึ่งเป็นผีประเภทเดียวกับผีปอบ(ไทย) (มนสิการ, 2550) และ ผีประเภทเดียวกับผีกระสือ(ไทย) (มนสิการ, 2550) ได้แก่ **hantu penanggal** *hantu pəŋŋal* ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’, **ກະສີ** *kásǐ́* ‘ผีกระสือ(ลาว)’, **អាប** *?ap* ‘ผีกระสือ(เขมร)’, **ຜູ້ຮ໌** *sóũ mə* ‘ผีกระสือ(พม่า)’ ก็เป็นผีประเภทที่ต้องออกล่าเหยื่อเองด้วยเช่นกัน โดยผีทั้ง 2 ประเภทนี้ มักออกหาเหยื่อกิน เบ็ด ไก่ วัว ของชาวบ้านในยามค่ำคืน โดยที่ชาวบ้านจับตัวไว้ไม่ได้ เหลือเพียงร่องรอยบางอย่างที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่าใครเป็นผู้กระทำ ดังเช่นที่ชาวบ้านเล่าว่า “**ຜູ້ບ໌** *tmop* ‘ผีปอบ(เขมร)’ ชอบออกมากินไก่ในเล้าตอนดึกๆ พอกินเสร็จก็เซ็ดรอยเลือดกับผ้าที่ชาวบ้านแขวนตากไว้” หรือการพบว่าปลาที่จับมาขังไว้ตายหมดเพราะ “เมื่อวานฝนตกหนัก **ຜີເປົ້າ/ຜີໂງ** *phǐ́: pào / phǐ́: phó:ŋ* ‘ผีป่ากินของดิบ(ลาว)’ ต้องออกหากินแน่ๆ ปลาในข้องที่หามาเมื่อวานนี้จึงเน่าหมด” เป็นต้น

8.1.3 ผีต้องการที่อยู่

ที่อยู่อาศัย เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของคนนอกเหนือไปจาก อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การมีที่อยู่ทำให้คนรู้สึกปลอดภัยใช้เป็นเครื่องป้องกันอันตราย คนภูมิลักษณ์นี้เชื่อว่าผีก็ต้องการที่อยู่เหมือนกัน โดยที่อยู่ของผีแต่ละประเภท อาจขึ้นอยู่กับลักษณะการตาย หากตายโหงหรือตายโดยเฉียบพลัน ผีประเภทนั้นจะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] จึงต้องอยู่ในที่ที่ตายไม่มีสิทธิ์เลือกที่อยู่เอง ส่วนผีบางประเภทก็มีที่อยู่ตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ เช่น ยัมผิบาน *jómphibǎ:n* ‘ยมบาล(ลาว)’ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลลงโทษคนบาปในนรก จึงมีที่อยู่ประจำแสดงด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่นรก] เป็นต้น

ดังนั้น ด้วยเงื่อนไขการเลือกที่อยู่ที่แตกต่างกัน ที่อยู่ของผีจึงมีความหลากหลาย ปรากฏเป็นอรรถลักษณะในมิติที่อยู่มากถึง 15 อรรถลักษณะที่แสดงถึงความแตกต่างของที่อยู่หลายแบบ (ดูใน 4.5)

อรรถลักษณะในมิติที่อยู่เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าที่อยู่ของผีอาจเป็นที่อยู่ที่มีแต่เดิมธรรมชาติ เช่น [+อยู่ป่า] [+อยู่นรก] [+อยู่สวรรค์] [+อยู่ในน้ำจืด] ซึ่งแทนมโนทัศน์ของการอาศัยในป่า แหล่งน้ำ สวรรค์ นรก เป็นต้น หรืออาจเป็นที่อยู่ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น [+อยู่บ้าน] [+อยู่ศาล] [+อยู่สุสาน] ซึ่งแทนมโนทัศน์ของการอาศัยในบ้าน ศาลเจ้า หอผี

นอกจากนี้ การอยู่ในที่ของตนย่อมมีอำนาจตามเขตพื้นที่ของตน เหมือนกับคนที่เป็นเจ้าของบ้าน ก็มีอำนาจโดยชอบธรรมในการแก้ปัญหา ตัดสินใจ หรือจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในบ้านได้ ดังนั้น หากใครรุกล้ำเข้าไป หรือทำอะไรโดยไม่ขออนุญาตเจ้าของอาณาเขตเสียก่อน ก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนตามมาได้ เหมือนกับที่ผู้บอกภาษาพม่าบอกว่า “ ກູກູວອຸ້: *you? gazó* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ อยู่ในป่า ใครจะเข้าไปทำอะไรในป่าก็ต้องบอกกล่าวก่อน ไม่เช่นนั้นจะเกิดอันตรายได้” หรืออีกตัวอย่างหนึ่งที่ผู้บอกภาษาลาวเล่าว่า “แม้แต่การขายที่ดินของตัวเอง ก็ต้องบอกกล่าวขออนุญาตกับ **ព្រះភូម** *prěh phum* ‘พระภูมิ(เขมร)’ ที่ศาลหมู่บ้านเสียก่อน มิฉะนั้น จะมีเหตุต่างๆนานาให้ขายไม่ได้” ซึ่งจากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นความคิดของผู้บอกภาษาเขมรว่าที่อยู่สำหรับ **ព្រះភូម** *prěh phum* ‘พระภูมิ(เขมร)’ คือศาลผีประจำหมู่บ้าน เพราะการขายที่ดินให้ผู้อื่น เป็นการให้สิทธิคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน จึงต้องบอกกล่าวผู้ดูแลหมู่บ้านเสียก่อน

จากการพิจารณาอรรถลักษณะในมิติที่อยู่ จะเห็นได้ว่าที่อยู่ของผีเป็นที่อยู่เดียวกันกับคน ป่า ภูเขา แผ่นดิน ทุกสิ่งทุกอย่างคือสถานที่เดียวกัน โลกของผีกับโลกของคนจึงเป็นโลกใบเดียวกัน

8.1.4 ฝีมูอุปนิสัยร้าย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย พบมิติแห่งความแตกต่างที่สำคัญคือ **ดีร้าย** ซึ่งใช้แยกประเภทฝีมูให้ต่างกัน ความดีร้ายเป็นการให้คุณค่ากับการกระทำ คนที่ทำความดีย่อมเป็นคนดี คนที่ทำความชั่วย่อมเป็นคนชั่ว ฝีมูก็เช่นกัน การบอกว่าฝิตนใดเป็นฝิตดี ฝิตนใดเป็นฝิร้าย ก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของคนที่มีต่อพฤติกรรมของฝีมูแต่ละตน โดยฝิตนใดที่คนเห็นว่าดี ก็จะมีอรรถลักษณะ [+ดี] ส่วนฝิตนใดที่คนเห็นว่าไม่ดี ร้าย หรือเลว ก็จะมีอรรถลักษณะ [-ดี]

ผู้บอกภาษาพม่าเห็นว่า การที่ **အိဝ်တွင်းနတ်** *èĩ dwĩ na?* ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’ ช่วยดูแลคนในบ้าน ให้อยู่อย่างมีความสุข ไม่มีเรื่องเดือดร้อน ถือว่า **အိဝ်တွင်းနတ်** *èĩ dwĩ na?* ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’ เป็นฝิตดีเช่นเดียวกับ **ຜີບ້ານຜີເມືອງ** *phĩ: bā:n phĩ: mían* ‘ฝิบ้านฝิเมือง(ลาว)’ ซึ่งคนลาวเชื่อว่าช่วยคุ้มครองบ้านเมืองให้สงบสุข ฝิต่างเมืองไม่กล้ามารุกรายก็ถือว่าเป็นฝิตดี ทั้ง **အိဝ်တွင်းနတ်** *èĩ dwĩ na?* ‘ผู้ดูแลเรือน(พม่า)’ และ **ຜີບ້ານຜີເມືອງ** *phĩ: bā:n phĩ: mían* ‘ฝิบ้านฝิเมือง(ลาว)’ จึงเป็นฝิตดี มีคนรักและให้ความเคารพ

ส่วนฝิตที่ไม่ทำประโยชน์อะไรให้คน ชอบสร้างความเดือดร้อน ทำให้คนอยู่ไม่มีความสุข ก็จะเป็นฝิร้าย ดังเช่น **hantu kubur** *hantu kubo:* ‘ฝิสุสาน(มาเลย์)’, **ကဝေ** *kəwèi* ‘ฝิเล็บยาว(พม่า)’ เป็นต้น โดย **hantu kubur** *hantu kubo:* ‘ฝิสุสาน(มาเลย์)’ เป็นฝิตที่อยู่ในบริเวณสุสานแล้วชอบกระโดดใส่รถของคนที่ขับรถผ่านบริเวณสุสาน ทำให้คนขับรถตกใจจนอาจทำให้รถเสียหลักได้ ส่วน **ကဝေ** *kəwèi* ‘ฝิเล็บยาว(พม่า)’ มักจะชอบร้ายเวทมนตร์ใส่คนอื่นจนทำให้เจ็บป่วย หรือทำให้เป็นบ้าก็ได้ ดังนั้นสิ่งที่ฝิตทั้งสองตนนี้ทำถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี ฝิตสองตนนี้จึงถูกตัดสินว่าเป็นฝิร้ายด้วย

นอกจากนี้ อุปนิสัยร้ายของฝีมูเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ฝิตนใดเป็นฝิตที่มีอุปนิสัยดีน่ารัก ก็จะถือว่าเป็นฝิตดีตลอดไป ในขณะที่ฝิตนใดเป็นฝิตที่นิสัยไม่ดี ชอบทำร้ายหรือแกล้งคนอื่น ก็จะถูกตัดสินว่าเป็นฝิร้ายตลอดไปเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ฝิ **ຜີນາງໄມ້** *phĩ: ná:n mày* ‘ฝินางไม้(ลาว)’ เป็นฝิตที่ผู้บอกภาษาลาวบอกว่าเป็นฝิร้าย เพราะชอบแกล้ง หรือทำร้ายคนให้หลงป่า แม้ว่า **ຜີນາງໄມ້** *phĩ: ná:n mày* ‘ฝินางไม้(ลาว)’ เป็นฝิตที่ชาวบ้านเชื่อว่า มักไขเลขห่วยให้คนได้ถูกรางวัลเสมอๆ ก็ตาม

8.2 ฝีเป็นสมาชิกของสังคม

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย พบมิติแห่งความแตกต่างที่สำคัญคือ **หน้าที่** ซึ่งทำให้ตีความได้ว่าฝีก็มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องกระทำเช่นเดียวกันกับคนในฐานะสมาชิกของสังคม ความหลากหลายของหน้าที่ของฝีสามารถดูได้จากอรรถลักษณะในมิติ **หน้าที่** เช่น [+ให้ลาภ] [+รับใช้] [+เพาะปลูก] เป็นต้น

สังคมเกิดจากการอยู่ร่วมกันของคน คนจึงเป็นสมาชิกของสังคม เมื่อเป็นสมาชิกของสังคม ก็ต้องมีบทบาทหน้าที่ของตนเองในชุมชนตั้งแต่ระดับครอบครัว ที่ทำงาน ประเทศชาติ เช่น เมื่ออยู่ในครอบครัวก็ต้องช่วยพ่อแม่ล้างจาน ดูแลบ้าน เมื่อมาทำงานก็ต้องผลิตผลงานที่ดีมีคุณภาพ และเมื่อถึงอายุเกณฑ์ทหารก็ต้องพร้อมเข้าฝีร่างกายเพื่อรับใช้ชาติ ฝีเองก็อยู่ในสังคมของฝี ฝีจึงเป็นสมาชิกในโลกของฝีและมีหน้าที่ตามบทบาทให้รับผิดชอบเช่นกัน เพียงแต่หน้าที่ของฝีไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างคน ถือเป็นหน้าที่ติดตัว มีหน้าที่อย่างใดก็ทำหน้าที่อย่างนั้นตลอดไป เช่น **นางกวัก** *ná:ŋ kwák* ‘นางกวัก(ลาว)’ เป็นฝีที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ให้ลาภ] จึงมีหน้าที่นำโชคความโชคดี ความร่ำรวยมาให้แก่เจ้าของ

หน้าที่ของฝีบางตนส่งผลดี หรือเอื้อประโยชน์ให้แก่คน เช่น หน้าที่ในการดูแลคน และสรรพสิ่งทุกอย่างให้ได้รับความสุขสงบ เช่น หน้าที่ของ **เข้ฒมรุกษุกตา** *kmaoc ?ariək nēək ta:* ‘ฝีอาร์กซ์(เขมร)’, **อเวอ์รุอ์** *au? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)’ และ **อเวอ์รุอ์** *əthe? na?* ‘ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)’ คำเรียกฝีเหล่านี้ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดูแล.....] ดังนั้นหากเชื่อกันว่าคนได้รับการดูแลจากฝีเหล่านี้ ย่อมจะพบแต่ความสุขความปลอดภัย

ในการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ ต้องพึ่งพาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของฝีที่มีอรรถลักษณะเป็น [+เพาะปลูก] อย่างเช่น **แม่โพสพ** *ná:ŋ phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’ และ **พระเม** *prěh me:* ‘แม่โพสพ(เขมร)’ ที่ต้องช่วยกันดูแลให้พืชพรรณธัญญาหารต่างๆ ออกผลิตผลอย่างเต็มที่ ตามที่ผู้บอกภาษาลาวบอก เมื่อหว่านข้าวเสร็จแล้ว คนลาวจะพูดว่า “**ผากตาแฮก** *tà:hè:k* ‘ฝีตาแฮก(ลาว)’ ดูแลเมล็ดข้าวจากนกกาด้วย อย่าหนีไปเที่ยวที่ไหน ข้าวจะได้ไม่เสีย”

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่จะมีเฉพาะฝีที่มีหน้าที่เอื้อประโยชน์ให้แก่คนเท่านั้น แต่ยังมีฝีบางประเภทที่หน้าที่ของมันส่งผลเสียต่อคน ทั้งทางสภาพร่างกาย และจิตใจ เช่น หน้าที่รับใช้ผู้เป็นนาย [+รับใช้] และหน้าที่ทำให้ไฟไหม้ [+ทำให้ไฟไหม้] เป็นต้น

หน้าที่ทำให้ไฟไหม้เป็นหน้าที่ของ *hantu api hantu ?api*: ‘ผีไฟ(มาเลย์)’ อรรถลักษณะ [+ทำให้ไฟไหม้] สะท้อนหน้าที่ของผีตนนี้ ที่ทำให้คนที่ตกเป็นเหยื่อต้องสูญเสียทรัพย์สินจากเหตุไฟไหม้ โดยเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใด ที่นักดับเพลิงไม่สามารถหาสาเหตุการเกิดเพลิงไหม้ได้ ชาวบ้านก็จะเชื่อว่าเป็นการกระทำของผีตนนี้ ดังที่ผู้บอกภาษามาเลย์เล่าให้ฟังว่า “ตอนเด็กๆ ไฟไหม้บ้าน ตำรวจบอกสาเหตุไม่ได้ แต่พ่อแม่บอกว่าเป็นผีมือของ *hantu api hantu ?api*: ‘ผีไฟ(มาเลย์)’”

ส่วนอรรถลักษณะ [+รับใช้] เป็นองค์ประกอบทางความหมายของผีที่ทำหน้าที่คอยรับใช้ หรือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เป็นนาย อย่างเช่น *polong polon*: ‘ผีกระซิบ(มาเลย์)’, *palesit palesit*: ‘ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)’ และ *toyol toyo:m*: ‘ผีเด็กขโมยเงิน(มาเลย์)’ เป็นต้น โดยผีเหล่านี้จะต้องคอยรับใช้ หรือทำตามคำสั่งที่หมอมือหรือเจ้านายมอบหมายให้ทำ มิฉะนั้นจะถูกลงโทษ ให้ได้รับความเจ็บปวด ทรมาน ด้วยอำนาจเวทมนตร์ของหมอมือ ซึ่งสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า หน้าที่นี้เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการถูกบังคับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจริงว่าแม้กระทั่งผี ยังต้องทำในสิ่งที่ฝืนใจตน เหมือนกับคน ซึ่งบางครั้งก็อาจต้องทำอะไรที่ฝืนใจเพราะหน้าที่การงานบังคับหรือติดกรอบอยู่ก็เป็นได้

อนึ่ง หน้าที่ติดตัวของผีที่กล่าวไปแล้วข้างต้นถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตัวผีเอง อย่างไรก็ตาม ผีก็ยังมีหน้าที่ต่อสังคมของคนในฐานะที่เป็นเครื่องมือควบคุมสังคมอีกด้วย ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่า สังคมเกิดจากคนอยู่ร่วมกัน การจะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้นั้นต้องมีวิถีปฏิบัติอย่างเดียวกัน อยู่ภายใต้กฎเดียวกันเหมือนคำกล่าวที่ว่า “บ้านมีกฎบ้าน เมืองมีกฎเมือง” ดังนั้น นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว สิ่งที่จะทำหน้าที่คุมกฎได้ก็จะมีแต่ “ผี”

คนใช้ประโยชน์จากความสามารถของผีที่มีเหนือธรรมชาติมาใช้ในการควบคุมสังคม หลักการของการนำผีมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมสอดคล้องกับแนวคิดของ เบอริง (Bering, 2006) เรียกว่า “Santa Clause effect” คือถึงแม้ซานตาคลอสจะไม่มาให้เราเห็น แต่ซานตาคลอสก็รู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ซึ่งตรงกับแนวคิดของคนไทยที่ชอบพูดติดปากว่า “ถึงคนไม่เห็นแต่ผีเห็น” อันจะส่งผลให้เกิดความคิดต่อเนืองว่า คนที่ทำความดีก็จะได้รับรางวัล ส่วนคนที่ทำชั่วก็จะได้รับอะไรเลย หรืออาจจะถูกลงโทษก็เป็นได้

ฉะนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับซานตาคลอสแล้ว สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างผี น่าจะเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมได้ดีกว่า เพราะคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อว่าผีมีอยู่ และอาศัยอยู่ในสังคม ในโลกใบเดียวกับคน มีอำนาจที่จะให้คุณให้โทษอะไรกับคนก็ได้ อีกทั้งยังเลือกที่จะไม่ปรากฏตัวให้คนเห็นก็ได้ จึงทำให้คนไม่มีวันรู้เลยว่า ตอนนี้อยู่เพียงลำพัง หรือมีผีอยู่ข้างตัวเรา ดังนั้น คนจึงไม่อยากจะเสี่ยงที่จะฝ่าฝืนระเบียบปฏิบัติของสังคม

อย่างไรก็ตาม ระเบียบปฏิบัติของสังคมเช่นนี้มีความแตกต่างจากระเบียบกฎหมาย เพราะหากใครฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้ที่ทำหน้าที่ลงโทษคือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีบทลงโทษแน่นอนตายตัว แต่หากคนทำผิดหรือฝ่าฝืนระเบียบปฏิบัติของสังคมอาจถูกลงโทษโดย ผี หรือ คนในครอบครัวก็ได้ ซึ่งระดับความรุนแรงของการลงโทษก็ไม่มีตายตัว อาจเป็นขั้นเบา อย่างการตำหนิ ดุด่า หรือรุนแรงถึงขั้นขับออกจากชุมชนก็ได้

ดังนั้น การใช้ “ผี” เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม มักเป็นการกล่าว “ห้าม” เพื่อไม่ให้เกิดกระทำ แต่หากใครฝ่าฝืนก็มีการขู่ให้เชื่อว่าจะต้องได้รับบทลงโทษจากผีอย่างแน่นอน ตัวอย่างข้อห้ามเหล่านี้เช่น

- 1) “ตอนเย็นเลิกเรียนแล้วให้รีบกลับบ้าน อย่าเถลไถล มิฉะนั้นจะถูก *hantu kopek* *hantu kopek* ‘ผีนมใหญ่(มาเลย)’ เอาไปซ่อนไว้หลังนม ใครๆก็หาไม่เจอ”
- 2) “ผู้หญิงห้ามนอนเปิดหน้าต่างทิ้งไว้ เดี่ยวจะถูก *hantu orang minyak* *hantu orang minyak* ‘ผีตัวลื่น(มาเลย)’ เข้ามาข่มขืน”
- 3) “อย่าลงเล่นน้ำคนเดียวตอนเย็น ระวังจะถูก *เขฺวตเห็งกษ* *kmaoc cəŋ kap /* *เขฺวตอิท* *kmaoc tik* ‘ผีน้ำ(เขมร)’ ดึงขาให้จมน้ำตาย”

หากทุกคนปฏิบัติตามข้อห้ามเหล่านี้ จะทำให้ไม่มีเด็กเถลไถลเพราะทุกคนจะรีบกลับบ้าน เพราะกลัว *hantu kopek* *hantu kopek* ‘ผีนมใหญ่(มาเลย)’ ส่วนข้อ2) เป็นกุศโลบายป้องกันหญิงสาวไม่ให้ถูกใครแอบปิ่นเข้าห้องตอนกลางคืนเพื่อข่มขืน และในข้อ 3) ไม่มีใครจมน้ำตายเนื่องมาจากเป็นตะคริวหรือโดนสัตว์น้ำทำร้าย

นอกจากนี้ ผี ยังมีหน้าที่ควบคุมความประพฤติของคนไม่ให้แตกต่างจากพฤติกรรมของคนหมู่มาก โดยเฉพาะคนใดที่มีการเปลี่ยนพฤติกรรมโดยฉับพลัน เช่น คนที่เปลี่ยนพฤติกรรมมาเป็น เก็บเนื้อเก็บตัว หลบหน้าหลบตา ไม่คุยกับใคร แต่งตัวสกปรกมอมแมม ซึ่งไม่ใช่พฤติกรรมที่คนปกติพึงทำ ย่อมสร้างความรู้สึกแปลกแยกออกจากคนอื่นๆ และทำให้คนรอบข้างมองว่าเป็นสิ่งอันตราย จึงสมควรต้องถูกกำจัดออกไปจากชุมชน หรือถ้าไม่สามารถขับออกไปได้ก็จะใช้วิธีคิดว่าบาตร เสมือนหนึ่งไม่มีตัวตนในสังคมนั้นอีกเลย ดังเช่นกรณีของ *กะสิ* *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ ที่ผู้บอกภาษาลาวเล่าว่า “เมื่อก่อนป่าคนนี่แกก็ดีอยู่ แต่หลังๆ มาแกชอบทำตาขวาง ไม่คุยกับใคร รอบคอก็มีรอยขีดเป็นวง เบ็ดไก่อของคนอยู่บ้านข้างๆตายหมด ทุกคนเลยว่าแกต้องเป็น *กะสิ* *kásǎː* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ แน่ๆ เลยไล่แกออกไปอยู่ที่อื่น” จากตัวอย่างคำบอกเล่านี้ แสดงให้เห็นว่านอกจากจะมีการนำผีมาใช้เป็นผู้ลงโทษ

ระเบียบปฏิบัติของสังคมที่วางไว้ ผิดยังถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการกำจัดสิ่งที่สังคมหรือชุมชนไม่ต้องการอีกด้วย

8.3 ผีมีอำนาจให้คุณให้โทษ

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย พบอรรถลักษณะ [+ดี] และ [-ดี] ในมิติดีร้ายและอรรถลักษณะ [+ให้ลาภ] ซึ่งทำให้ตีความได้ว่าผีมีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่คนตามความต้องการของผี

โดยปกติผีดีจะมีหน้าที่คอยคุ้มครอง ดูแล คนและสรรพสิ่งต่างๆ ดังอรรถลักษณะ [+ดูแล.....] ในมิติหน้าที่ ซึ่งคนที่ได้รับการดูแลต้องเป็นคนที่มีความงามความดีผีประเภทที่ดีจึงจะคุ้มครอง ซึ่งตรงข้ามกับคนไม่ดี ทำแต่ความชั่ว ก็จะไม่ผีดีที่ทำหน้าที่คุ้มครองตนใดคอยช่วยคุ้มครองเลย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้บอกภาษาชาวลาวว่า “ถ้าทำดีก็ไม่ต้องกลัวอะไรเพราะมี ผี *phī*: ‘ผี(ลาว)’ คอยช่วยเสมอ” ในขณะที่ผีร้ายก็จะทำร้ายทั้งคนที่ทำความดีและคนที่ทำความชั่ว เพราะผีร้ายประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ดี] ดังนั้น คุณความดีและความชั่ว ของคนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินว่าผีดีจะช่วยคุ้มครองและดูแลเราหรือไม่

อนึ่ง การให้โทษ ของผีอาจเป็นแค่การหลอกให้คนตกใจกลัว ทำให้ตอนที่นอนขยับร่างกายไม่ได้หรือที่เรียกว่าผีอำ หรืออาจถึงขั้นทำให้เกิดอุบัติเหตุหรือเสียชีวิตได้ ดังเช่นเหตุการณ์เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ของกองทัพไทยตกที่แก่งกระเจาน ชายแดนไทย-พม่า ในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 จำนวน 3 ลำ ทำให้มีผู้เสียชีวิต 17 คน ผู้บอกภาษาชาวพม่าได้แสดงความเห็นว่า “คงไม่มีใครไปบอกกล่าวขออนุญาต *တောင်တောင်နတ် တာၤ သာၤ နာ?* ‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’ กับ *ဘဝ်ဝင်တောင်နတ် ဝါ? ပါ် သာၤ နာ?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ ก่อนบินแน่ๆ เครื่องบินถึงได้ตกซ้ำรอยกัน” ซึ่งคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นโลกทัศน์ที่คนพม่าว่ามีผีประเภท *တောင်တောင်နတ် တာၤ သာၤ နာ?* ‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’ กับ *ဘဝ်ဝင်တောင်နတ် ဝါ? ပါ် သာၤ နာ?* ‘ผู้ดูแลป่า(พม่า)’ และผีเหล่านี้สามารถทำให้เกิดเรื่องเลวร้ายได้ ถ้าทำให้เกิดความไม่พอใจ

นอกจากนี้ ผีบางประเภทก็ทำหน้าที่ให้โชคลาภ ทั้งๆที่ไม่ใช่หน้าที่ติดตัวของผีนั่นมาแต่เดิม เช่น *ຜີນາງໄມ້* *phī: ná:ŋ mǎy* ‘ผีนางไม้(ลาว)’, *ព្រាមកន្លាងខៀវ* *priəy kanto:ŋ khiəw* ‘ผีนางไม้(เขมร)’ เป็นผีประเภทที่อยู่ในต้นไม้ทั้งคู่ ซึ่งปกติแล้วมักเป็นผีร้าย เพราะประกอบด้วยอรรถลักษณะ [-ดี] ที่ชอบทำร้ายคนที่เข้ามาในอาณาเขตป่า หรืออาณาเขตต้นไม้ที่สิ่งอยู่ แต่ผู้บอกภาษาทั้ง

ลาวและเขมรบอกว่าในช่วงใกล้วันหอยออกต้องเตรียมเครื่องเช่นไปวางไว้ใต้ต้นไม้ที่เชื่อว่ามีผีประเภทนี้ อยู่ หากผีพอใจเครื่องเช่นหรือของที่นำมาให้ ก็จะปรากฏลดตายเส้นคล้ายตัวเลขให้นำเอาไปตีความเป็นเลขหอยกัน

ฉะนั้น การที่ผีจะให้คุณให้โทษ จะช่วยเหลือหรือทำร้ายก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่าทำให้ผีพึงพอใจได้หรือไม่ ซึ่งการที่คนพยายามทำในสิ่งที่ผีพอใจเพื่อหวังผลนั้นคล้ายกับวิธี “บน” หรือ “บนบานศาลกล่าว” ซึ่งเป็นการสัญญาว่าจะให้ถ้าสามารถทำให้ความต้องการของผู้บนบานศาลกล่าวสำเร็จลุล่วง โดยเฉพาะการดลบันดาลให้คนได้รับในสิ่งที่ปรารถนาซึ่งมักเกินกว่าความสามารถของคนจะทำได้เอง เช่น การถูกหอย การได้รับรางวัลจากการส่งชิงโชค เป็นต้น ทั้งนี้ คนได้นำแนวคิดเรื่อง “การบน” มาปรับใช้กับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยปรับเป็น “การติดสินบน” ซึ่งมีนัยการให้สิน(ทรัพย์)หรือของมีค่า เพื่อแลกกับการที่ผีจะทำบางสิ่งบางอย่างให้ เช่น การขอให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่องาน การขอลีงใบสั่งหากผิดกฎจราจร การขอให้ประสบความสำเร็จในการสอบแข่งขัน ฯลฯ

8.4 ผีเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย พบอรรถลักษณะ [+ทำให้ป่วย] ในมิติหน้าที่ และพบอรรถลักษณะ [+คลออดลูกตาย] [+อยู่ไฟตาย] และ [+ตายพร้อมกัน] ในมิติลักษณะการตาย ซึ่งสามารถตีความได้ว่า คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีโลกทัศน์เรื่องความเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับผี กล่าวคือ มีผีหลายประเภทที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเจ็บป่วย หรือเป็นผีที่ตายเพราะความเจ็บป่วย

ผีประเภททำให้เกิดโรค อย่างเช่นโรคห่า และโรคไข้ป่า อยู่ในโลกทัศน์ของคนลาว โดยผู้บอกภาษาลาวเชื่อว่า โรคห่าเกิดจาก **ຜີຮ້າ** *phī: ha:* ‘ผีห่า(ลาว)’ ปล่อยเชื้อห่าลงในแหล่งน้ำทำให้คนสัตว์ เจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งแพทย์แผนปัจจุบันเรียกว่าโรคอหิวาต์ ในขณะที่โรคไข้ป่ามักเกิดหลังจากที่คนได้เข้าไปในป่า คนจึงมักคิดว่าเป็นโรคภัยที่เกิดจากการลงโทษของผีประเภทที่อยู่ในป่าทั้งหลาย แต่แพทย์แผนปัจจุบันตัดสินว่าเป็นไข้มาเลเรียที่มียุงเป็นพาหะ และในป่าก็เป็นที่มียุงชุมมาก คนจึงอาจถูกยุงกัดแล้วติดเชื้อมาเลเรียมาจากยุงในป่า

การที่คนโทษผีว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคห่าและโรคไข้ป่าหรือมาเลเรียก็เป็นเพราะคนไม่รู้สาเหตุที่แท้จริงว่าโรคร้ายทั้งสองชนิดเกิดขึ้นเพราะอะไร จึงต้องการหา “เหยื่อ” หรือ “แพะ” เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะเป็นตัวต้นเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแบบนี้ขึ้น นอกจากโรคห่าและโรคไข้ป่าหรือมาเลเรียแล้ว ทุกโรคที่ยังหาสาเหตุของโรคไม่แน่ชัด ก็ถือว่าเป็นโรคที่เกิดจากผีทั้งสิ้น เช่น ผู้บอกภาษาพม่าชี้ให้ดูรอยแผลยาว 3 เส้นบนแขนซึ่งเหมือนโดนข่วน แล้วเล่าว่าเป็นรอยเล็บของ ၀၀၆

kəwəi ‘ผีเสื้อขาว(พม่า)’ ที่ลอบเข้ามาทำร้าย ทั้งนี้ ในความเป็นจริงอาจเกิดจากที่ผู้บอกภาษาเกาหลีตนเอง จนเกิดเป็นแผลโดยไม่รู้ตัวในระหว่างที่นอนหลับก็ได้ คำบอกเล่านี้ จึงช่วยยืนยันว่าคนในภูมิภาคนี้เห็นว่าผีเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดโรคและความเจ็บป่วย

นอกจากนี้ ผีประเภทที่ตายด้วยความเจ็บป่วย อันได้แก่ *ผีแม่มาม* *phi: me: ma:m* ‘ผีตายทั้งกลม(ลาว)’, *เข้ชบ่เฑรกูร* *kmaoc bampe: koun* ‘ผีตายทั้งกลม(เขมร)’ และ *langsuir lansu?e:* ‘ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)’ เป็นผีที่ตายในขั้นตอนการคลอดลูก

หากผ่านกระบวนการคลอดไปได้ ก็จะถึงขั้นตอนการอยู่ไฟ ซึ่งกินเวลาประมาณ 7-10 วัน โดยแม่จะต้องเข้าไปนอนบนแคร่ไม้ไผ่ ซึ่งมีเตาไฟวางอยู่ข้างใต้ ในห้องที่ปิดทึบ ซึ่งถ้าหากแม่ติดเชื้อในระหว่างทำคลอด หรือทนพิษบาดแผลไม่ไหว แล้วตายลงในช่วงเวลานี้ ก็จะกลายเป็นผี *กฤษ* *กฤษ* *กฤษ* *priəy krala: plə:n* ‘ผีหญิงอยู่ไฟ(เขมร)’ และถ้าหากโชคร้ายเกิดการตายทั้งแม่และลูกในช่วง 1-2 เดือนหลังคลอด ก็จะเกิดเป็นผี *กฤษ* *priəy bandaə koun* ‘ผีแม่ลูก(เขมร)’ ตามมา

การที่พบคำสำหรับเรียกผีประเภทนี้ในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นหลักฐานให้เห็นว่า อุตสาหกรรมของแม่และเด็กในระหว่างการตั้งครรภ์มีน้อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาษาเขมรมีจำนวนคำเรียกผีที่เกิดจากตายในขั้นตอนการคลอดลูกมากที่สุดจึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเขมรมีปัญหาสาธารณสุขด้านนี้มากกว่าชาติอื่นในภูมิภาคเดียวกัน

8.5 ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ไม่พบว่าไม่มีมิติใดหรืออรรถลักษณะใดที่ระบุตรงๆอย่างชัดเจนว่าผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว แต่ด้วยอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ของผีน่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้คนรู้สึกเกรงกลัวเพราะไม่รู้ว่ามีอะไรผีจะนำอำนาจนั้นมาใช้ และไม่รู้ว่ามีอำนาจที่ผีมีนั้นจะส่งผลกระทบต่ออะไรกับคนบ้าง ฉะนั้น สำหรับประเด็นผีเป็นสิ่งที่น่ากลัวจึงเป็นการทำความเข้าใจความหมายแฝงของพฤติกรรมที่คนมีต่อผี

“ความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัวผี” เป็นข้อสรุปความคิดของ เกอร์สัน (Gürson, 2011: 3-4) ที่กล่าวไว้ว่า “หากไม่สามารถหาเหตุผลให้กับตนเองได้ว่าความกลัวที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากสิ่งใด ก็มักจะโอนสาเหตุนั้นไปที่ ผี วิญญาณ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ” แสดงให้เห็นว่าความกลัวผีไม่ใช่สิ่งที่มีมา

แต่กำเนิด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545) ว่าความกลัวผีเป็นสิ่งที่เกิดจากการ
อบรมสั่งสอนของสังคม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าการผลิตซ้ำภาพความน่ากลัว ดุร้ายของผี ผ่านสื่อ
ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ยิ่งเป็นการตอกย้ำการรับรู้ความน่ากลัวของผีได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น คนทั่วไปจึงพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อหลีกเลี่ยงการเอ่ยถึงหรือเผชิญหน้ากับผีไม่ว่าจะ
เป็นผีประเภทดีหรือผีประเภทร้าย ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษานั้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นได้ว่าผู้
บอกภาษามักเลี่ยงการเอ่ยถึงคำเรียกผีแต่ละประเภทโดยตรงเช่น ตอนที่ผู้บอกภาษาให้ผู้วิจัยเข้าไปทำ
ความเคารพหิ้งผี **เขมร**: *mnien ptəəh* ‘ผีแม่เรือน(เขมร)’ ก็บอกว่าให้ไปไหว้ **เขมร**: *louk*
srəy ‘ท่านหญิง(เขมร)’ แทนการบอกว่าให้ไปไหว้ **เขมร**: *mnien ptəəh* ‘ผีแม่เรือน(เขมร)’
นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้บอกภาษามักจะปฏิบัติเหมือนกันคือ เมื่อไรที่กำลังเล่าเรื่องของผีแต่ละประเภท ก็
มักจะทำเสียงค่อยๆ เบาๆ ซึ่งจะช่วยให้ผีไม่ได้ยินว่ากำลังถูกกล่าวถึง

นอกจากนี้ คนก็ยังเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผีหรือรบกวนผีด้วยการพยายามไม่รูก้าวเข้าไปใน
อาณาเขตของผี แต่หากจำเป็นก็จะเอ่ยปากขออนุญาตก่อนทุกครั้ง เพื่อป้องกันความเดือดร้อนหรือ
เหตุร้ายที่เกิดจากผีในภายหลัง ดังเช่นเหตุการณ์หนึ่งของผู้บอกภาษาชาวลาวเล่าว่า “พี่เดินทางมา
เหนื่อยเพลอหลับไป แต่ต้องสะดุ้งตื่นกลางดึกเพราะเหมือนมีใครมากระซอกผม จึงนึกได้ว่ายังไม่ได้ออก
ขออนุญาต **ลาว**: *phī: hian* ‘ผีเรือน(ลาว)’ ของบ้านหลังนี้เลย” ส่วนอีกตัวอย่างหนึ่งมาจากคำ
สอนของอดีตพรานป่าชาวเขมรว่า “ก่อนตัดไม้ต้องบอก **เขมร**: *priəy kantəy*
khəw ‘ผีนางไม้(เขมร)’ ก่อนล่าสัตว์ก็ต้องบอก **เขมร**: *mrjəy kuənyəl* ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์
(เขมร)’ จะได้ออกจากป่าอย่างปลอดภัย”

ถึงแม้ผีเป็นสิ่งที่คนกลัว แต่คนก็ไม่อยากอยู่ภายใต้ความกลัวผีตลอดไป จึงพยายามหาวิธีการ
เอาชนะผีให้ได้โดยเฉพาะผีร้ายซึ่งทำอันตรายคน โดยเริ่มจากใช้วิธีง่ายๆ ในการป้องกัน **เขมร**:
penanggal hantu pənggal ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’, **ลาว**: *kásx* ‘ผีกระสือ(ลาว)’, **เขมร**: *pa:p*
(‘ผีกระสือ(เขมร)’, **เขมร**: *sóũ mə* ‘ผีกระสือ(พม่า)’ ที่จะลอยเข้ามากินน้ำคร่ำของหญิงที่กำลัง
คลอดลูก ด้วยการหากิ่งไม้ หนามเฟืองฟ้า หนามระกำ มาพันรอบรั้วบ้านหรือตัวบ้านเพื่อให้หนาม
แหลมเกี่ยว ลำไส้ เครื่องในเอาไว้

การป้องกันระดับต่อมา คือเพิ่มอุปกรณ์เสริมจำพวกเครื่องราง ของขลัง อย่างเช่น พระเครื่อง น้ำมนต์ ตะกรุด ที่ผ่านการร่ายคาถาที่เชื่อว่าช่วยป้องกันอันตรายจากผีได้ ทั้งนี้มีอุปกรณ์หนึ่งที่น่าสนใจ พบเฉพาะในประเทศกัมพูชาคือ **จิ้งเย่าง *tiŋ mo:ŋ*** ‘หุ่นฟาง(เขมร)’ ดังแสดงในภาพที่ 8.6 เห็นได้ว่ามีรูปลักษณ์เหมือนหุ่นไล่กาของคนไทย แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ป้องกันผีที่จะเข้ามาทำร้ายคนในบ้านด้วยการวางไว้ที่หน้าประตูรั้วบ้าน อย่างไรก็ตาม ผู้บอกภาษาบอกว่าวิธีการนี้ไม่ค่อยเป็นที่นิยมแล้ว

ภาพที่ 8.6 จิ้งเย่าง *tiŋ mo:ŋ* ‘หุ่นฟาง(เขมร)’

จากความพยายามของคนในการหลีกเลี่ยงการพุดถึงผีแม้ว่าจะเป็นผีดี ไม่ทำร้ายคน หรือหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผีด้วยการไม่รูก้าวเข้าไปในอาณาเขตของผี และความพยายามในการคิดหาทางป้องกันผี ได้กลายเป็นเครื่องย่ำว่าผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว และคนก็ได้นำความน่ากลัวของผีไปใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม ดังที่กล่าวไว้ในข้อ 8.2 อีกด้วย

8.6 สรุป

ด้วยผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีแสดงให้เห็นว่าโลกทัศน์เกี่ยวกับผีของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เห็นว่าผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนคน เพราะมีการแบ่งเพศและอายุ มีความต้องการกินอาหาร ต้องการที่อยู่ มีอุปนิสัยดีร้าย นอกจากนี้ ผียังมีบทบาท ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคมและหน้าที่ในการควบคุมสังคม ผียังมีอำนาจให้คุณให้โทษได้ตามความพึงพอใจของตนเอง ผีเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วย ประการสุดท้าย ผีเป็นสิ่งที่น่ากลัว

คนจึงพยายามหาวิธีเอาชนะความกลัวผีหรือหาหนทางหลีกเลี่ยง ไม่เผชิญหน้ากัน ซึ่งเป็นเครื่องช่วยย่ำ ให้เห็นว่าคนยังมีทัศนคติทางลบต่อผี

อนึ่ง เป็นที่สังเกตได้ว่าโดยส่วนใหญ่ คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความคล้ายคลึงกันในเรื่อง โลกทัศน์เกี่ยวกับผี ตามเนื้อหาที่เสนอในบทนี้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทาง ความหมายของคำเรียกผี ก็แสดงว่ามีความแตกต่างอยู่บ้าง ซึ่งแสดงผ่านผีประเภทเจาะจงหรือ ปลีกย่อย โดยเฉพาะภาษาพม่า ซึ่งแสดงว่าคนพม่ามีโลกทัศน์ต่อผีที่ต่างจากคนลาว เขมร และมาเลย์ ในด้านความใกล้ชิดกับคน เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือพึ่งพา เพราะจากคำเรียกผีในระดับปลีกย่อยถึง 19 คำ ที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการมีหน้าที่ดูแลในมิติหน้าที่ ทั้งนี้สิ่งที่ผีต้องดูแลก็เป็นสิ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนพม่าทั้งสิ้น เช่น ดูแลวัด ดูแลสถานศึกษา ดูแลลม ดูแลความรัก หรือ แม้แต่ การดูแลตัวคน

นอกจากนั้น คนมาเลย์ก็มีโลกทัศน์ต่างออกไป คนมาเลย์มองว่า “ผี” เป็นสิ่งไม่ดี เต็มไปด้วย ความชั่วร้าย เพราะจากคำเรียกผีในภาษามาเลย์ 30 คำ มีเพียง 2 คำเท่านั้นที่ถือว่าเป็นผีดี ก็คือคำว่า *malaikat malaykat* ‘เทพ(มาเลย์)’ และ *pari-pari pari pari* ‘นางฟ้า(มาเลย์)’ เท่านั้น

ในขณะที่คนลาวเชื่อว่าผีเป็นสิ่งที่เวียนว่ายตายเกิดตามบุญกรรม เพราะมีคำเรียกผีที่แสดงถึง การนับญาติกันเช่น *ผีแม่/ผีแม่/ผีแม่/แม่ขลึง* *phī: pho: phī: me: / phī: pho: kao me: lān* ‘ผีพ่อผีแม่(ลาว)’ และ *ผีดำ/ผีปู่ตา* *phī: dām / phī: pu: tā:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’ คนลาว จึงเชื่อในเรื่องโลกหลังความตายมาก โดยเชื่อว่าถ้าทำบุญส่งสมความดีมากๆ ก็จะได้ไปเกิดในที่ที่ เต็มไปด้วยความสุข

ส่วนโลกทัศน์ของคนเขมรมองว่าผีเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติร่วมกับคน เพราะมีคำเรียกผีที่มี อรรถลักษณะที่สัมพันธ์กับธรรมชาติเช่น ป่า สัตว์ ท้องฟ้า แห้งน้ำ เช่น *ព្រះធម្មកាស priəy* *pa:kah* ‘เจ้าอากาศ(เขมร)’ และ *ព្រះព្រះគង្វាល mriŋ kuəŋviəl* ‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)’ เป็นต้น

บทที่ 9

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

9.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการศึกษาตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า รูปภาษาหรือคำในวงศัพท์ต่างๆ สามารถสะท้อนระบบความคิดหรือโลกทัศน์ของคนที่มติดั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ภาษา ได้แก่ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษามาลายู และภาษาพม่า ซึ่งถือเป็นตัวแทนตระกูลภาษาสำคัญ 4 ตระกูลในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เขตภาคพื้นทวีป รวมถึงการเปรียบเทียบความหมายของคำเรียกผีและตีความระบบมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา 4 ภาษาผ่านล่าม ภาษาละ 5 คนซึ่งพูดภาษามาตรฐานของประเทศของตนเป็นภาษาแม่ พักอาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวงของประเทศที่ตนใช้ภาษาของประเทศนั้นเป็นภาษาแม่ อายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป และไม่จำกัดเพศ

การวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกผีในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแยกวิเคราะห์ทีละภาษา โดยแบ่งกระบวนการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้นแรกเป็นการวิเคราะห์เพื่อแยกคำเรียกผีออกจากคำที่ไม่ใช่คำเรียกผี แล้วจึงนำคำเรียกผีที่ได้มาวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี หลังจากนั้น นำมาจัดจำพวกแบบชาวบ้าน ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ทั้ง 4 ภาษา มาเปรียบเทียบและตีความมโนทัศน์เพื่อให้ได้ภาพรวมของระบบคำเรียกผีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำเรียกผีในภาษาลาวและเขมรมีจำนวนเท่ากันคือภาษาละ 35 คำ ภาษาพม่ามี 37 คำ และภาษามาลายูมี 30 คำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ภาษา มีจำนวนคำเรียกผีใกล้เคียงกัน และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายก็แสดงว่ามีระบบเหมือนกัน คือจำแนกความแตกต่างทางความหมายด้วยมิติแห่งความแตกต่างสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ มิติตัวตน มิติดีร้าย และมิติที่อยู่ ตามที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้

นอกจากนี้ ยังมีมิติอื่นๆ อีก 7 มิติ ซึ่งเป็นมิติประกอบที่นำมาใช้จำแนกคำเรียกผีบางคำให้ละเอียดมากขึ้น ได้แก่ มิติหน้าที่ มิติสถานภาพ มิติลักษณะการตาย มิติเพศ มิติอายุ มิติอาหาร มิติลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้ คำเรียกผีทุกคำในงานวิจัยนี้ ได้รับการทดสอบว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจเกินกว่าปกติ จึงมีอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ซึ่งจำแนกคำเรียกผีออกจากคำอื่นๆในระดับเดียวกัน

ได้แก่ *คน สัตว์ พืช สิ่งของ* ฝี่ทั้งหมดเป็นสิ่งที่มีความลักษณะหรือพฤติกรรมแตกต่างจากสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติปกติ

จากผลการวิเคราะห์คำเรียกฝี่ในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 4 ภาษา สามารถแบ่งประเภทตามลำดับชั้น (hierarchy) ออกเป็น 5 ระดับ คือ คำเรียกฝี่ระดับตั้งต้น คำเรียกฝี่ระดับมูลฐาน คำเรียกฝี่ระดับพื้นฐาน คำเรียกฝี่ระดับเจาะจง และคำเรียกฝี่ระดับปลีกย่อย สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แม้ว่า แต่ละภาษาอาจมีจำนวนลำดับชั้นไม่เท่ากันก็ตาม โดยคำเรียกฝี่ในภาษาลาว มีคำเรียกประเภทฝี่ครบทั้ง 5 ระดับ ในขณะที่คำเรียกฝี่ใน ภาษาเขมร ภาษามาลายู และภาษาพม่า มีคำเรียกฝี่เพียง 4 ระดับเท่ากัน โดยภาษาเขมร และภาษามาลายู ไม่มีคำในระดัปลีกย่อย ส่วนภาษาพม่าเป็นเพียงภาษาเดียวที่ไม่มีคำเรียกฝี่ในระดับตั้งต้น

คุณสมบัติของการเป็นคำเรียกฝี่ระดับตั้งต้นต้องผ่านเกณฑ์การเป็นคำที่มีคำศัพท์รูปเดียว มีความหมายกว้างและครอบคลุมคำอื่นๆ ในวงศ์พหูพจน์ภาษาเดียวกัน อีกทั้งเมื่อพิจารณาความหมายจะต้อง ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+เหนือธรรมชาติ] ด้วยเงื่อนไขเหล่านี้จึงทำให้คำเรียกฝี่ ฝี่ *phī:* ‘ฝี่(ลาว)’, *kmaoc* ‘ฝี่(เขมร)’ และ *jin ŋin* ‘ฝี่(มาเลย์)’ อยู่ในระดับตั้งต้น ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของชุดคำในวงศ์พหูพจน์คำเรียกฝี่ในภาษาลาว ภาษามาลายู และภาษาเขมรตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ที่น่าสนใจคือ ไม่มีคำใดในภาษาพม่าที่ผ่านเกณฑ์การเป็นคำระดับตั้งต้นเลย ทั้งๆ ที่ภาษาพม่า มีคำที่มีคำศัพท์รูปเดียว และมีความหมายกว้างและครอบคลุมคำอื่นๆ ในวงศ์พหูพจน์เดียวกัน ถึง 4 คำ ได้แก่ *နာ? nar?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’, *နာနာဘဝ nanàbàwa* ‘ฝี่ร้าย(พม่า)’, *လိပ်ပြာ lei?pyà* ‘ขวัญ(พม่า)’ และ *ဘိလူး bálú* ‘อมนุชย์(พม่า)’ ซึ่งไม่ได้จัดให้อยู่ระดับตั้งต้นเหมือนดังเช่นภาษาอื่นๆ นั่นเป็นเพราะคำเรียกฝี่ในภาษาพม่าทั้ง 4 คำนี้ต่างก็เปรียบต่างกันเอง ไม่สามารถถูกรวมกลุ่มเข้าไว้ภายใต้คำใดคำหนึ่งได้ จึงจัดอยู่ในหน้าระนาบเดียวกันตามวิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน อีกทั้งยังไม่สามารถหาคำใดที่เป็นศัพท์รูปคำเดียว และมีความหมายกว้างพอจะครอบคลุมคำทั้ง 4 คำนี้เข้าไว้เป็นพวกได้ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจให้ระบบคำเรียกฝี่ภาษาพม่าไม่มีคำที่จัดอยู่ในระดับตั้งต้น และจัดคำเรียกฝี่ทั้ง 4 นี้ให้อยู่ใน “ระดับมูลฐาน” ซึ่งเป็นชั้นที่อยู่ถัดจากระดับตั้งต้น

คำเรียกฝี่ระดับมูลฐาน เป็นคำเรียกฝี่ที่อยู่ภายใต้คำเรียกฝี่ในระดับตั้งต้นและอยู่เหนือคำเรียกฝี่ในระดับพื้นฐาน ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายพบว่า คำเรียกฝี่ระดับมูลฐานของแต่ละภาษามีจำนวนใกล้เคียงกัน โดยพบในภาษาพม่ามากที่สุดคือ 4 คำและพบน้อยที่สุดในภาษาลาวซึ่งมีเพียง 2 คำเท่านั้น รวมพบคำเรียกฝี่ระดับมูลฐานใน 4 ภาษา 12 คำ โดยคำเรียกฝี่ในระดับมูลฐานทุกคำแยกออกจากกันด้วยมิติ *ดีร้าย* อันประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+ดี] และ [-ดี] ถือเป็นกรให้คุณค่าของฝี่แต่ละประเภทว่าดีหรือร้ายตามเกณฑ์ความพึงพอใจของคน อย่างไรก็ตามความดีร้ายไม่ใช่

คุณสมบัติเดียวที่ใช้เป็นเครื่องจำแนกความต่างของผีในระดับมูลฐาน เพราะผีบางประเภทต้องใช้อรรถลักษณะในมิติตัวตนเพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในระดับมูลฐาน ผีแบ่งประเภทตามการมีร่างกาย และความดีร้าย

คำเรียกผีระดับพื้นฐานอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับมูลฐาน ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผีระดับพื้นฐานในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบคำเรียกผีระดับพื้นฐานจำนวน 52 คำ ซึ่งถือว่าเป็นระดับที่มีคำเรียกผีเป็นสมาชิกอยู่มากที่สุด และผู้วิจัยพบว่า มิตีแห่งความแตกต่างสำคัญในการจำแนกคำเรียกผีระดับพื้นฐานออกจากกัน คือ มิตี**ที่อยู่** ซึ่งประกอบด้วยอรรถลักษณะ 14 อรรถลักษณะ คือ [+มีที่อยู่] [-มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+อยู่สวรรค์] [+อยู่ศาล] [+อยู่ในคน] [+อยู่นรก] [+อยู่ป่า] [+อยู่ในน้ำจืด] [+อยู่ชุมทรัพย์] [+อยู่สุสาน] [+อยู่ภูเขา] [+อยู่บนดิน] และ [+อยู่ติดที่ตาย] จึงแสดงให้เห็นว่าผีแบ่งประเภทตามชนิดของที่อยู่

ทั้งนี้อรรถลักษณะ [+มีที่อยู่] และอรรถลักษณะ [-มีที่อยู่] ในมิตี**ที่อยู่** เป็นคู่เปรียบต่างในการแสดงว่าผีถูกแบ่งประเภทออกเป็น ผีที่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง กับผีประเภทไม่มีที่อยู่ประจำ ต้องร่อนเร่ไปเรื่อยๆ อรรถลักษณะ [+มีที่อยู่] เป็นอรรถลักษณะหลักที่จะปรากฏร่วมกับอรรถลักษณะย่อยอื่นๆ ในมิตี**ที่อยู่** เพื่อแสดงความหลากหลาย

คำเรียกผีในระดับเจาะจงอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับพื้นฐาน โดยพบคำเรียกผีระดับเจาะจงจำนวน 49 คำ และพบคำเรียกผีระดับปลีกย่อยจำนวน 21 คำ ซึ่งอยู่ภายใต้คำเรียกผีระดับเจาะจง คำเรียกผีระดับปลีกย่อย ถือเป็นระดับล่างสุดตามการจัดระดับความสัมพันธ์ทางความหมายของชุดคำเรียกผี ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์คำเรียกผีในระดับเจาะจงและระดับปลีกย่อย ผ่านระบบอรรถลักษณะแสดงให้เห็นว่า ประเภทของคำเรียกผีใน 2 ระดับนี้ จำแนกออกจากกันด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ในป่า] [+อยู่ติดที่ตาย] [+อยู่ในสวรรค์] และ [+อยู่ในสุสาน] ในมิตี**ที่อยู่** และอรรถลักษณะ [+ดูแล.....] จากมิตี**หน้าที่** ทั้งนี้ ยังมีการใช้อรรถลักษณะ [+คลอดลูกตาย] [+จมน้ำตาย] [+ผูกคอตาย] [+คอขาดตาย] [+อยู่ไฟตาย] [+ตายพร้อมกัน] และ [+ข่มขืนตาย] ในมิตี**ลักษณะการตาย** เพื่อเปรียบต่างคำเรียกผีในระดับเจาะจงที่ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [+อยู่ติดที่ตาย] ในมิตี**ที่อยู่** ออกจากกัน จึงสรุปได้ว่า ในระดับเจาะจงและปลีกย่อย ผีแบ่งประเภทตามลักษณะของที่อยู่อาศัย หน้าที่ในการดูแลสิ่งต่าง และรูปแบบวิธีการตาย

ด้วยผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกผี แสดงให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับผีของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าสอดคล้องตามสมมติฐานที่ว่า ผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเหมือนคนเพราะมีการแบ่งเพศเป็นหญิงและชาย มีช่วงอายุเด็กและผู้ใหญ่ มีความต้องการกินอาหาร ต้องการที่อยู่อาศัย อีกทั้งยังมีอุปนิสัยดีร้ายซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้คนเชื่อว่าผีมีวิถีชีวิตและอุปนิสัยเช่นเดียวกับคน

นอกจากนี้ ฝ้ายมีบทบาทความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคมและหน้าที่ในการควบคุมสังคม อีกทั้งคนยังมองว่า ฝ้ายเป็นผู้ที่มีอำนาจสามารถให้คุณให้โทษแก่คนได้ตามความพึงพอใจของตัวเอง ความเจ็บป่วยด้วยโรคและอาการบางอย่างที่เกิดขึ้นกับคนก็มีฝ้ายเป็นต้นเหตุ โดยเฉพาะโรคที่คนไม่รู้สาเหตุการเกิดโรค หรือโรคที่ไม่เคยเกิดกับคนในชุมชนนั้นมาก่อน ประการสุดท้ายคนเห็นว่าฝ้ายเป็นสิ่งที่น่ากลัวคนจึงพยายามหาวิธีเอาชนะความกลัวฝ้ายหรือหาหนทางหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้ากันซึ่งเป็นเครื่องช่วยย้าให้เห็นว่าคนยังมีทัศนคติทางลบต่อฝ้าย

9.2 อภิปรายผล

9.2.1 ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลผ่านล่าม

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความหมายของคำเรียกฝ้ายที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาผ่านล่าม เนื่องจากผู้วิจัยไม่รู้ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาพม่า และภาษามาลาย ในระดับที่ใช้สนทนาได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ล่ามจึงต้องถ่ายทอดข้อมูลจากภาษาของผู้บอกภาษา ให้เป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาไทยก่อน ผู้วิจัยจึงจะนำมาเรียบเรียงเป็นภาษาไทยอีกครั้งหนึ่งซึ่งอาจทำให้ความหมายของคำคลาดเคลื่อนได้ เพราะภาษาแต่ละภาษาไม่มีคำเหมือนชนิดทับซ้อนได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาด้วยการเลือกใช้ความหมายที่ได้จากผู้บอกภาษาที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันจาก 4 ใน 5 คน เพื่อให้ได้มโนทัศน์ของคำเรียกฝ้ายที่ถูกต้องที่สุด สำหรับนำมาวิเคราะห์ครั้งนี้ ซึ่งปัญหานี้เป็นสิ่งที่คิดและวางแผนการแก้ปัญหาไว้ก่อนการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว

นอกจากนี้ ปัญหาการเก็บข้อมูลผ่านล่ามที่ยากที่สุดคือ การหาล่ามที่ติดทน กับกระบวนการซักถามข้อมูลตามวิธีการซักถามเพื่อ “รีดเค้น” ข้อมูลจากผู้บอกภาษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งต้องใช้เวลานานมาก และถามคำถามชุดเดิม กระบวนการเดิมกับผู้บอกภาษาทุกคน แต่ในที่สุดก็หาล่ามที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเหมาะสมได้ จึงทำให้เก็บข้อมูลได้เรียบร้อย

9.2.2 ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของมโนทัศน์เรื่องฝ้ายในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกฝ้ายในแต่ละภาษาทำให้พบว่าฝ้ายบางประเภทที่อาจถือได้ว่าเป็นฝ้ายที่คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีร่วมกัน ซึ่งสามารถยืนยันได้จากกรณีที่ฝ้ายเหล่านั้นมีองค์ประกอบทางความหมายซึ่งแสดงผ่านอรรถลักษณะอย่างเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ฝ้ายประเภทตายโหง ได้แก่คำว่า

ຜີຕາຍໂທງ *phī: tā:yhǔŋ* ‘ผีตายโหง(ลาว)’

ខ្មោចតាមហោង *kmaoc ta:yhaon* ‘ผีตายโหง(เขมร)’

အဝိဝံးဝေဝေ *aseiñ øèi* ‘ผีตายโหง(พม่า)’

hantubajang hantubaca:ŋ ‘ผีตายโหง(มาเลย์)’

คำเรียกผีประเภทตายโหงทั้ง 4 คำข้างต้นนี้ เทียบเท่าได้กับคำว่า ผีตายโหง *phī: tayho:ŋ* ‘ผีตายโหง(ไทย)’ (มนสิการ, 2550) นอกจากนี้ ก็ยังมีผีประเภทเดียวกับ กระสือ *krāsī:* ‘ผีกระสือ(ไทย)’ (มนสิการ, 2550) ซึ่งเป็นผีผู้หญิงที่สามารถถอดหัวและพวงเครื่องในลอยออกไปหาอาหารกินได้แก่

ກະສີ *kāsī:* ‘ผีกระสือ(ลาว)’

អាប *ʔa:p* ‘ผีกระสือ(เขมร)’

ဝုန့်မ *sóũ ma* ‘ผีกระสือ(พม่า)’

hantu penanggal hantu pənanɣal ‘ผีกระสือ(มาเลย์)’

ด้วยตัวอย่างคำเรียกผีทั้ง 2 ประเภทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผีประเภทตายโหงหรือผีที่ตายโดยเฉียบพลัน และผีประเภทที่ถอดหัวและพวงเครื่องในได้เป็นตัวอย่างความเชื่อเรื่องผีที่มีร่วมกันของคนในภูมิภาคนี้

นอกจากนี้ ยังมีคำเรียกผีบางประเภทที่พบร่วมกันเฉพาะในภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า เช่น คำเรียกผีประเภทรูปร่างสูงชะลูดที่อาศัยอยู่ในนรก อีกทั้งยังออกเสียงคล้ายกัน ได้แก่คำว่า

ເຜດ *phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’

ប្រេត *pret* ‘เปรต(เขมร)’

ပိဋိတာ *peiʔtà* ‘เปรต(พม่า)’

ตัวอย่างคำเรียกผีข้างต้น เป็นคำที่มีความหมายเทียบเท่ากับคำว่า เปรต *prèt* ‘ผีเปรต(ไทย)’ (มนสิการ, 2550) ซึ่งเป็นคำเรียกผีภาษาไทยที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับนรก อันเป็นแนวคิดที่ได้รับผ่านศาสนาพุทธ ดังนั้น คำเรียกผี *ເຜດ phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’, *ប្រេត pret* ‘เปรต(เขมร)’ และ *ပိဋိတာ peiʔtà* ‘เปรต(พม่า)’ จึงน่าจะเป็นคำเรียกผีที่มีที่มาจากพุทธศาสนา เช่นเดียวกัน และเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าศาสนาพุทธได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมเกือบทุกชนชาติในภูมิภาคนี้ จะเว้นก็แต่ชาวมาเลย์ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่ได้รับอิทธิพลทาง

พุทธศาสนาเข้าไปผนวกรวมกับการนับถือผีซึ่งถือเป็นรากเหง้าทางความเชื่อมาแต่เดิม ส่งผลให้คำเรียกผีภาษามาลายูที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ แทบไม่มีมโนทัศน์ร่วมกับคำเรียกผีที่ปรากฏในภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาพม่า และภาษาไทยเลย

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากผีบางประเภทที่มีมโนทัศน์ร่วมกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังมีผีบางประเภทที่เป็นมโนทัศน์เฉพาะที่ปรากฏเพียงในภาษาใดภาษาหนึ่งเท่านั้น เช่น **กระหัง** *kràhǎŋ* ‘ผีกระหัง(ไทย)’ (มนสิการ, 2550) ซึ่งเป็นผีผู้ชายที่ใช้กระดิ่งตีข้าวเป็นปึกในการเหาะ และ **ผียักว้าย** *phī: yakwáy* ‘ผียักว้าย(ลาว)’ ซึ่งเป็นผีที่ส่งเสียงร้องยักว้ายๆ อาศัยอยู่ในป่าลึก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบว่า ภาษามาลายูมีมโนทัศน์เรื่องผีที่มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่ซ้ำกับมโนทัศน์ผีที่ปรากฏในภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า เป็นจำนวนหลายคำ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการนับถือศาสนาที่ต่างกัน โดยชนชาติไทย ลาว เขมร และพม่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ที่มีหลักคำสอนทางศาสนาว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ผีแต่ละประเภทจึงมักถูกกำหนดสถานภาพแปรตามคุณงามความดีหรือบุญที่สะสมไว้ เช่น **เทพชะบิดา/นางชะบิดา** *thè:p phathidǎ: /ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ และ **เจตมบุตร** *teip Papsa:* ‘นางฟ้า(เขมร)’ เป็นผีที่มีสถานภาพสูง เพราะถือว่าเป็นผีที่มีการสั่งสมบุญมามากจึงได้รับผลตอบแทนเป็นการได้มีที่อยู่ในสวรรค์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยความสุข ในขณะที่ **ผีเปรต** *phèt* ‘ผีเปรต(ลาว)’ และ **เปรต** *preit* ‘เปรต(เขมร)’ เป็นผีที่มีสถานภาพต่ำสุด เพราะถือว่าเป็นผีร้าย ไม่มีการสั่งสมบุญใดๆมาเลย จึงมีผลให้ถูกส่งไปอยู่ในนรกซึ่งเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยความทุกข์

ในขณะที่ชาวมาลายูเกือบร้อยละ 60 นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีข้อห้าม “ไม่ให้กราบไหว้บูชาวัตถุ รูปปั้น ผีศาจเทวดา.....” (พุทธรักษ์ ปรานนอก, 2556: 277) จึงทำให้ชาวมาลายูที่นับถือศาสนาอิสลามปฏิเสธการมีอยู่ของผี เพราะขัดต่อหลักคำสอนของศาสนา แต่ผลการรวบรวมข้อมูลภาคสนามพบคำเรียกผีในภาษามาลายู จึงเป็นเครื่องยืนยันว่าแม้จะขัดหลักคำสอน แต่คนมาเลย์ก็ยังคงมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งน่าจะเป็นความเชื่อเรื่องผีที่หลงเหลือตกทอดมาจากลัทธิการนับถือผีแต่ดั้งเดิมก่อนที่ศาสนาอิสลามจะเผยแพร่เข้ามา อีกทั้งผีแต่ละประเภทในมโนทัศน์ของผู้บอกภาษามาลายู ไม่ได้ถูกกำหนดสถานภาพตามผลบุญเช่นเดียวกับผีของผู้บอกภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า จึงส่งผลให้มโนทัศน์เรื่องผีของผู้พูดภาษามาลายูมีความแตกต่างจากมโนทัศน์เรื่องผีของผู้บอกภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า

9.2.3 คำหลายคำอาจเป็นคำเรียกผีประเภทเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบความหมายของคำเรียกผีพบว่าในแต่ละภาษามีคำหลายคำที่ใช้เรียกผีประเภทเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าอาจมีรูปคำเรียกได้หลายแบบเพื่อแทน “สิ่ง” เดียวกัน คำกับความหมายจึงอาจไม่ใช่คู่ความสัมพันธ์แบบ 1 ต่อ 1 คำเหล่านี้ได้แก่

ผีป่า/ผีกิง *phǐ: pa: / phǐ: dǒŋ* ‘ผีป่า(ลาว)’

ผีเป้า/ผีโง *phǐ: pào/ phǐ: phó:ŋ* ‘ผีปากินของดิบ(ลาว)’

ผีดำ/ผีปู่ตา *phǐ: dām/ phǐ: pu: tǎ:* ‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’

เขบพะบิดา/นางสะทวัน *thè:p phathidǎ: / ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’

ผีแม่/ผีแม่/ผีแม่ทาล้าง *phǐ: pho: phǐ: me:/ phǐ: pho: kaome: láŋ* ‘ผีพ่อแม่(ลาว)’

ผีเตม/ผีฟ้า/เขบ/เขบพะดา *phǐ: thě:n / phǐ: fà: / thè:p/ thè:p phadǎ:* ‘เทวดา(ลาว)’

เขบเผิงทบ *kmaoc cə:ŋka:p / heub tǐk* ‘ผีน้ำ(เขมร)’

ผู้วิจัยได้ทดสอบด้วยกรอบประโยคแบบเติมคำในช่องว่าง เพื่อให้เห็นว่ารูปคำที่ต่างกันสามารถใช้แทน “สิ่ง” เดียวกันได้จริงหรือไม่ โดยมีสมมติฐานว่าถ้ารูปคำที่ต่างกันสามารถใช้สลับไปมาได้อย่างสม่าเสมอเป็นธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงจะตัดสินว่าเป็นคำที่มีรูปคำต่างกันแต่แสดงถึงมโนทัศน์เดียวกันดังตัวอย่างประโยคทดสอบคำว่า *เขบพะบิดา/นางสะทวัน* *thè:p phathidǎ: / ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’

“ผู้หญิงสวยที่อยู่บนสวรรค์เรียกว่า..(ก)...”

ถ้าหากผู้บอกภาษาใช้คำว่า *เขบพะบิดา* *thè:p phathidǎ:* และ *นางสะทวัน* *ná:ŋ sáwǎn* แทนที่ในตำแหน่ง (ก) สลับไปมาได้อย่างสม่าเสมอเป็นธรรมชาติผู้วิจัยจึงจะตัดสินว่า เป็นคำที่มีรูปคำต่างกันแต่แสดงถึงมโนทัศน์เดียวกันซึ่งผลจากการทดสอบ พบว่าผู้บอกภาษาลาวใช้คำทั้งสองเพื่อสื่อถึงสิ่งเดียวกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาลักษณะนี้เกิดจากเดิมมีคำเดียว แต่ต่อมามีคำที่ยืมมาจากภาษาอื่น เมื่อมีความหมายเหมือนกัน ผู้พูดจึงใช้ทั้งสองคำ เพื่อแทนมโนทัศน์เดียวกัน เช่น คำว่า *เขบพะบิดา/นางสะทวัน* *thè:p phathidǎ: / ná:ŋ sáwǎn* ‘นางฟ้า(ลาว)’ เกิดจากการรับคำว่า *เขบพะบิดา*

thè:p phathidǎ: ซึ่งมาจากภาษาบาลี เข้ามาใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า **นางสะทวัน** *ná:n sá:wǎn* ซึ่งเป็นคำเก่าที่มีอยู่แล้วในภาษาลาว เป็นต้นทั้งนี้ ในขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ผู้วิจัย จะนำเสนอทุกรูปคำที่แทนมโนทัศน์เดียวกัน โดยใช้เครื่องหมาย / เพื่อคั่นแต่ละรูปคำไว้

นอกจากนี้ ยังมีข้อน่าสังเกตว่า บางครั้งผู้บอกภาษาก็ใช้คำเรียกผีที่มีรูปภาษาต่างกันแต่มีมโนทัศน์เดียวกัน ในคราวเดียวกัน ซึ่งเป็นคำซ้อนสี่พยางค์ ตัวอย่างการใช้เช่น แทนที่ผู้บอกภาษาจะเลือกใช้คำเรียกผีว่า **ผีป่า** *phǐ: pa:* ‘ผีป่า(ลาว)’ หรือ **ผีถิง** *phǐ: dǒng* ‘ผีป่า(ลาว)’ คำใดคำหนึ่ง (คำว่า **ป่า** *pa:* และ **ถิง** *dǒng* ในภาษาลาวแปลว่า ‘ป่า’ เหมือนกัน) แต่กลับพบการใช้ว่า **ผีป่าผีถิง** *phǐ: pa: phǐ: dǒng* ‘ผีป่า(ลาว)’ โดยที่ยังคงความหมายเดิมไว้ครบถ้วน หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือคำเรียกผี **ผีเป้า/ผีโง** *phǐ: pào/phǐ: phó:n* ‘ผีป่ากินของดิบ(ลาว)’ ซึ่งผู้บอกภาษาลาวก็สามารถเลือกใช้เป็น **ผีเป้าผีโง** *phǐ: pào phǐ: phó:n* ‘ผีป่ากินของดิบ(ลาว)’ ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากคำว่า **เป้า** *pào* และคำว่า **โง** *phó:n* แปลว่า ‘แสงเรืองๆ’ เหมือนกัน

9.2.4 การรับคำเรียกผีมาจากต่างวัฒนธรรมทำให้มโนทัศน์ผีดั้งเดิมเปลี่ยนไป

คำเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ การทำความเข้าใจคำจึงเป็นการทำความเข้าใจมโนทัศน์ในวัฒนธรรมด้วย ในงานวิจัยนี้ พบว่าในภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า มีการรับเอาคำเรียกผีที่มาจากความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ รวมเข้ากับความเชื่อผีแบบดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว ในชุมชนของตนดังตัวอย่างเช่น

นางທံးນີ *ná:n thó:raní:* ‘แม่ธรณี(ลาว)’

นางໂພສິບ *ná:n phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’

ព្រះភូម *prě:ph phum* ‘พระภูมิ(เขมร)’

ព្រះធរណី *prě:ph tho:ni:* ‘แม่ธรณี(เขมร)’

နတ် *na?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’

ဝသူဒုဒရဲ *waəòũdarèi* ‘ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)’

ตัวอย่างคำเรียกผีข้างต้น เช่นคำว่า **ທံးນີ** *thó:raní:* / **ធរណី** *tho:ni:* และ **ဝသူဒုဒရဲ** *waəòũdarèi* เป็นคำที่มาจากบาลี-สันสกฤต โดยคำว่า **ທံးນີ** *thó:raní:* / **ធរណី** *tho:ni:* เทียบเท่ากับคำว่า “ธรณี” ในภาษาไทย ส่วน **ဝသူဒုဒရဲ** *waəòũdarèi* เทียบเท่ากับคำว่า “วสุธา

/ พสุธา” ในภาษาไทย โดยทุกคำต่างมีความหมายว่า ‘แผ่นดิน’ เช่นเดียวกัน อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ คำว่า *နာဝ် nar?* นั้น วิรัช และอรนุช นิยมธรรม (2551: 143) กล่าวว่า เป็นคำมาจากบาลีว่า “นาถ” หมายถึงผู้เป็นที่พึ่ง จึงสอดคล้องกับความเชื่อของชาวพม่าที่ว่า *နာဝ် nar?* ‘ผู้ดูแล(พม่า)’ เป็นผู้ที่คอยดูแล ค้ำครอง ชาวพม่าให้อยู่เย็นเป็นสุข

ผลจากการมีคำเรียกผีที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤต ปรากฏอยู่ในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงให้เห็นว่า ในอดีตดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ซึ่งได้หลอมรวมกับการนับถือผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนในภูมิภาคนี้เข้าไว้ด้วยกัน

นอกจากนี้ ในระหว่างการรวบรวมข้อมูล มีคำเรียกผีบางประเภทที่มโนทัศน์เริ่มต่างไปจากเดิม เช่น *ဝတုဝဘာနာဝ် eatabàgana?* ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’ ซึ่งแต่เดิมหมายถึงผีผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลความรักของคนให้สุขสมหวัง การขอพรจากผีตนนี้จะใช้เครื่องเซ่นไหว้พื้นฐานคือมะพร้าว และกล้วยเท่านั้น แต่ขณะนี้ โดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่นเริ่มมีการเจาะจงใส่ดอกกุหลาบลงในตะกร้าเครื่องเซ่น และนำดอกกุหลาบไปให้คนที่รักด้วยซึ่งเชื่อว่า *ဝတုဝဘာနာဝ် eatabàgana?* ‘ผู้ดูแลความรัก(พม่า)’ จะให้พรผ่านดอกกุหลาบนี้และทำให้ความรักสุขสมหวังมากยิ่งขึ้น

อีกตัวอย่างหนึ่งมาจากภาษามาเลย์ คือ *pari-pari paripari* ‘นางฟ้า(มาเลย์)’ ซึ่งแต่เดิมหมายถึงผีหญิงที่มีปีกอยู่ด้านหลังจึงทำให้เหาะได้ คอยช่วยเหลือคนดี แต่มีผู้บอกภาษา 1 คนให้รายละเอียดว่า *pari-pari paripari* ‘นางฟ้า(มาเลย์)’ จะถือของที่มีรูปร่างเหมือนแท่งไม้คทา ที่ใช้สำหรับเสกพรให้คนที่ดี ซึ่งคล้ายกับอุปกรณ์ของ angel (นางฟ้า) ของชาวตะวันตก

อย่างไรก็ตาม การรับคำเรียกผีมาจากต่างวัฒนธรรมแม้ว่าอาจทำให้มโนทัศน์ดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงก็ได้เพิ่มมโนทัศน์ใหม่เข้ามาในระบบปริชานด้วย ตัวอย่างเช่น คำเรียกผี *hantu china hantu cina:* ‘ผีจีน(มาเลย์)’ และ *hantu jepun hantu çipun* ‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’ ในภาษามาเลย์ ซึ่งแทนมโนทัศน์ผีที่มาจากชาวต่างชาติทั้งคู่โดย *hantu china hantu cina:* ‘ผีจีน(มาเลย์)’ เป็นผีชาวจีน แต่งตัวอย่างขันทีจีน และเคลื่อนที่ด้วยการกระโดด ส่วน *hantu jepun hantu çipun* ‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’ เป็นผีชาวญี่ปุ่นที่มاتายในมาเลเซียตอนช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่งกายด้วยชุดทหารญี่ปุ่น

9.2.5 บทบาทของหมอผีในการควบคุมผี

การที่คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เห็นว่าผีเป็นสิ่งที่น่ากลัวและสามารถให้คุณให้โทษได้ จึงทำให้คนพยายามทุกวิถีทางที่จะเอาชนะความน่ากลัวของผี หรืออย่างน้อยที่สุดคือสามารถทำข้อตกลงว่าไม่ให้ผีสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่นต่อไป โดยผู้ที่เข้ามามีบทบาทในการเป็นคนกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนกับผี หรือช่วยทำหน้าที่ควบคุมผี ไม่ให้เหิมเกริมเกินไป เทียบเท่ากับ “หมอผี” ในภาษาไทย ได้แก่

ໝໍຜີ *mǎ: phǐ:* ‘หมอผี (ลาว)’

គ្រូខ្មោច *kru: kmaoc* ‘หมอผี (เขมร)’

ຮ່ວງກວຕວຣ໌ *na?gə̀d̀* ‘ร่างทรง (พม่า)’

bomoh *bomo:* ‘หมอผี (เขมร)’

นอกจากหมอผีทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความคิดระหว่างผีกับคนแล้ว หมอผียังต้องรู้วิชาอาคมเพื่อป้องกันตนเองจากอำนาจของผี และใช้เพื่อควบคุมผีให้อยู่ภายใต้อำนาจของตนเองด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหน้าที่ผีถูกใช้เป็นเสมือนหนึ่งเครื่องมือในการควบคุมสังคม แต่ก็มีหมอผีมาทำหน้าที่คอยควบคุมผีอีกชั้นหนึ่ง ผีจึงเปรียบเหมือนกับตำรวจที่ทำหน้าที่จับโจรตามกฎหมาย แต่ก็มีสำนักนายกรัฐมนตรหรือหมอผีคอยกำกับดูแลการปฏิบัติงานอีกชั้นหนึ่ง จึงเกิดข้อสงสัยว่าแล้วใครเป็นผู้ดูแลหมอผีอีกที

อนึ่ง แม้ว่า *ຮ່ວງກວຕວຣ໌ na?gə̀d̀* ‘ร่างทรง (พม่า)’ กับคำว่า *ກວ ເກ໋ວເວີ kəwèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’ ซึ่งเป็นคำเรียกผีระดับมูลฐานในภาษาพม่า จะสื่อถึงผู้ที่มีเวทมนตร์เหมือนกัน แต่คนพม่าเห็นว่าทั้งสองคำนี้ต่างกันด้วยเงื่อนไขวัตถุประสงค์ในการใช้เวทมนตร์อาคม โดย *ຮ່ວງກວຕວຣ໌ na?gə̀d̀* ‘ร่างทรง (พม่า)’ ใช้เพื่อช่วยเหลือ หรือทำประโยชน์ให้กับคนอื่น แต่ *ກວ ເກ໋ວເວີ kəwèi* ‘ผีเล็บยาว(พม่า)’ ใช้เพื่อทำร้ายคนอื่น แต่หากเมื่อไรที่ *ຮ່ວງກວຕວຣ໌ na?gə̀d̀* ‘ร่างทรง (พม่า)’ ใช้เวทมนตร์ในทางที่ไม่ดีแล้ว ก็จะถูกเวทมนตร์นั้นกลับจนต้องกลายมาเป็น *ວິລູ: bəlú* ‘อมนุษย์ (พม่า)’ ในตอนท้ายทั้งนี้ ผลของการเปลี่ยนพฤติกรรมของหมอผีจากดีเป็นไม่ดีให้กลายเป็นผีปรากฏอยู่ในภาษาลาวและเขมร เช่นกัน ได้แก่ *ປອບ pə̀p* ‘ผีปอบ(ลาว)’ และ *ធ្មប់ tmop* ‘ผีปอบ (เขมร)’ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่าอำนาจของหมอผีถูกควบคุมด้วยคุณความดีของตัวเอง

9.2.6 สังคมสมัยใหม่อาจทำให้ความเชื่อเรื่องผีของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หมดไป

สังคมยุคใหม่อันเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม อาจทำให้ความเชื่อเรื่องผีลดลง เพราะคนเริ่มไม่ศรัทธาในสิ่งที่มองไม่เห็น ปฏิเสธสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีจริงหรือไม่ และคนเริ่มไม่มีเวลาให้แก่พิธีกรรมทางความเชื่อเรื่องผีอีกต่อไป

ดังเช่นกรณีของการคลอดลูกในอดีต ผู้คนจะเตรียมกิ่งไม้ที่มีหนามแหลม อย่างเช่น กระจ่าง เพ็ญฟ้า กิ่งไผ่ เพื่อทำรั้วกันปิดช่องไม่ให้ *hantu penanggal* *hantu pənanɡal* ‘ผีกระสือ (มาเลย์)’, *ຊຸ້ະ໑ sóũ ma* ‘ผีกระสือ(พม่า)’, *អាប Pa:p* ‘ผีกระสือ(เขมร)’ และ *ກະສີ kásǐ* ‘ผีกระสือ(ลาว)’ เข้ามาทำร้ายแม่และเด็กทารก แต่ปัจจุบันนี้ ไม่มีการทำอย่างนี้อีกแล้วเพราะตอนนี้ทุกคนคลอดลูกที่โรงพยาบาลซึ่งมีอุปกรณ์การแพทย์ที่ทันสมัยกว่าเครื่องมือของหมอตำแย ทำให้อัตรารอดตายในระหว่างการคลอดของแม่และเด็กสูงขึ้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้วิธีการดั้งเดิมอย่างนั้น เพื่อเพิ่มโอกาสรอดให้เด็กอีกต่อไป ในที่สุดคำเรียกผี เขมรที่ตายเพราะติดเชื้อมดอยู่ไฟ หรือคลอดลูกตาย ก็หายไปในเพราะเทคโนโลยี และความรู้เรื่องสุขอนามัย

ด้วยความเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมก็ทำให้งานด้านภาคเกษตรกรรมแบบชาวบ้านลดลง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพื้นดินสำหรับทำการเกษตรถูกแปรเป็นที่ดินสำหรับก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมมากขึ้น แรงงานที่เคยทำการเพาะปลูกก็ย้ายไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ทั้งนี้เพราะได้ค่าจ้างที่แน่นอน รับผิดชอบงานตามชั่วโมงทำงานเท่านั้น ฉะนั้น ในเมื่อที่ดินทำการเกษตรลดลง แรงงานลดลง การทำการเกษตรแบบชาวบ้านจึงลดลงด้วย ทำให้การพึ่งพิงพิงทางการเกษตรบางประเภทในการช่วยให้ธัญพืชออกผลผลิตที่สมบูรณ์อย่างเช่น *ນາງໂພສິບ ná:n phó:sóp* ‘แม่โพสพ(ลาว)’, *ព្រះធរណី prěəh thɔ:ni:* ‘แม่ธรณี(เขมร)’, *လၢဝ်ၤၵၢၣ်နတ် lè saũ na?* ‘ผู้ดูแลนา(พม่า)’ ลดลงตามไปด้วย

นอกจากนี้ การรุกรานที่ดิน แหล่งน้ำ หรือผืนป่าธรรมชาติ โดยที่ผู้กระทำผิดเหล่านี้ไม่ได้รับความเดือดร้อนใดๆเลย จึงทำให้ความเชื่อมั่นในอำนาจของผีลดลงตามไปด้วย เพราะถ้าผีมีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถให้คุณ ให้โทษ อย่างที่คนรุ่นก่อนสั่งสอนต่อกันมา ก็ย่อมต้องสามารถป้องกันเหตุร้ายเหล่านี้ได้ จึงน่าสงสัยว่า ถ้าป่าหมดไป ต้นไม้ถูกโค่นหมด แล้วคำเรียกผีที่แทนมโนทัศน์ผีที่อยู่ในป่าทั้งหลายจะหายไปจากภาษาหรือไม่

9.3 ข้อเสนอแนะ

- 9.3.1 ควรมีการทำวิจัยระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยรวมอาณาเขตภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทรเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นภาพรวมความคิดเกี่ยวกับผีของในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด
- 9.3.2 ควรมีการศึกษาคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทางด้านภาษาศาสตร์สังคมในตัวแปรทางสังคมเช่นถิ่นที่อยู่ในเมืองกับชนบท การศึกษาสูงหรือต่ำ หรือคนรุ่นอายุต่างกันว่าส่งผลต่อโลกทัศน์ของคำเรียกผีอย่างไร
- 9.3.3 ควรมีการจัดการสร้างคลังคำ หรือพจนานุกรมเฉพาะทางที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกผีในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรในการยืนยันว่าความเชื่อเรื่องผีมีอยู่ในภูมิภาคนี้จริง ก่อนที่คำเรียกผีเหล่านี้จะสูญหายไปเพราะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ ระลึก. 2545. การทอนสะเองของชาวไทยกุก. นครพนม: สถาบันราชภัฏนครพนม.
- เกษม ต้นติผลาชีวะ. 2545. การบริหารสุขภาพจิตกับภัยรอบตัว. กรุงเทพมหานคร: สนุกอ่าน.
- กาญจนา นาคสกุล. 2548. พจนานุกรมไทยเขมร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพีไล เลิศวิชา. 2539. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทยกับโลกาวัต. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 18 (1).
- ชาติชาย มุกสง. 2550. วัฒนธรรม ความตาย กับวาระสุดท้ายของชีวิต: คู่มือเรียนรู้มิติสังคมของการดูแลผู้ป่วย ระยะเวลาสุดท้าย. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- ณัฐวิ ทศรัฐ. 2540. ความเชื่อเรื่องนัต (nat) ในสังคมพม่า. โครงการพม่าศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2545. ดอกเตอร์ติดดิน ศิลปินชาวบ้าน นิธิ เอียวศรีวงศ์. จุดประกายวรรณกรรม .ปีที่ 15 (4979).
- ปราณี วงษ์เทศ. 2543. สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.
- ประเสริฐ เย็นประสิทธิ์ . 2556. ภาษามลายูน่ารู้. ภาษาและหนังสือ. ปีที่ 44. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ปัทมา ว่าพัฒนาพงศ์, 2555. ประชากรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อปี 2553. ประชากรและการพัฒนา. ปีที่ 32 (3). สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรลัดดา เมฆบัณฑิต. 2547. การศึกษาคำเรียกรสในภาษาจีนแต่จิวตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์ . กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลับพลึง คงชนะ และคณะ. 2549. โครงการวิจัยย่อยที่4: การสำรวจและประเมินองค์ความรู้ของนิทานพื้นบ้าน ลาว ในแขวงสะหวันนะเขต. ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชน เมืองสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. 2525. เอกสารการสอนและแบบฝึกหัดปฏิบัติชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่13 . นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มณี พยอมยงค์. 2536. ความเชื่อของคนไทย. วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ, 66-122. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนสิการ เสงสุวรรณ. 2550. คำเรียกประเภทผี ในชุมชนวัดสวนแก้ว ต.บางเลน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี: การศึกษา ตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
- มุกหอม วงษ์เทศ. 2549. ยังคงอ่าน สำนัสมเด็จ. ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 29,9: 32-35. กรุงเทพมหานคร.
- ไมเคิล ไรท์. 2550. ฝรั่งคลั่งผี. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ยรรยง จิระนคร. 2537. ความเป็นมาของวัฒนธรรมไทเดิม: กรณีศึกษาวัฒนธรรมไทลื้อสิบสองพันนา. นครพนม: สถาบันราชภัฏนครพนม.
- วิธา กมลนาวิน .2555. ฝึกทักษะภาษาลาว. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร ต้นตระเสนีย์. 2550. พจนานุกรมมาเลย์-ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร อำพนรักษ์ .2556. ภาษาลาวในปัจจุบัน. ภาษาและหนังสือ. ปีที่ 44. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

- วิภัตริณทร์ ประพันธ์ศิริ. 2535. **คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง: การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช และอรนุช นิยมธรรม. 2551. **เรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมพม่า**. ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- รุ่งทิพย์ รัตนภานุสร. 2549. **การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุสสัน อุทัย. 2536. **การเปรียบเทียบการสร้างคำในภาษามลายูมาตรฐานและมลายูถิ่นปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภมาส เอ่งฉ้วน. 2537. **คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทย และเกาะปีนัง**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตภาควิชาภาษาศาสตร์คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส. พลายน้อย. 2544. **ตำนานผีไทย**. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. 2540. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: ไทยโซ่ง**. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2547. **ชาติพันธุ์สุวรรณภูมิ บรรพชนคนไทยในอุษาคเนย์**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สุเจตน์ ลายดี. 2545. **ผีในแง่จิตวิทยาศาสตร์**. ด้วยตนพิเศษ. กรุงเทพมหานคร.
- สุมาเตอะ เต้ยเลย. 2531. **พระเจ้า ผี นรก สวรรค์ ปาฏิหาริย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่มี**. กรุงเทพฯ.
- สุรียา รัตนกุล. 2544. **นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสนอ อินทรสุขศรี. 2551. **รู้ทันอาการ & รู้ทันโรค**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: พิมพ์ทอง.
- อัญชลิกา ผาสุขกิจ. 2543. **คำเรียกรสในภาษาไทย 4 ถิ่น: การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2533. **ลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทยที่แสดงโดยคำเรียกญาติ**. **ภาษาและวรรณคดี**. ปีที่ 7.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2549. **กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2556. **ชุมชนภาษาอาเซียน**. **ภาษาและหนังสือ**. ปีที่ 44. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรทัย ชื่นมนุษย์. 2518. **จิตวิทยาเกี่ยวกับโรคจิตโรคประสาทและความผิดปกติทางเพศ**. พระนคร: คัมภีร์.
- อรนุช นิยมธรรม. 2551. **เรียนรู้ภาษาพม่า**. ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- อรนุช และ วิรัช นิยมธรรม. 2550. **พจนานุกรมพม่า-ไทย**. ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- อรนุช และ วิรัช นิยมธรรม. 2550. **พจนานุกรมไทย-พม่า**. ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

- Berlin, Brent. 1992. Available from: http://www.knowledgebank.irri.org.soccomm/understandin_farmers-Ethnoscience.htm [2549].
- Berring, Jess. 2006. The Cognitive Psychology of Belief in the Supernatural. **American Scientist** . Vol.94.
- Bishop, Nancy. 1996. **Who's Who in Kensiw?: Term of Reference and Address in Kensiw**. [online]. Available From: sealang.net/sala/archives/pdf8/bishop1996who.pdf[2012, Feb 10]
- Boyer, Pascal. 2003. Religious Thought and Behaviour as By-products of Brain Function. **Trends in Cognitive Sciences**. Vol.7 (3).
- Carpenter, Donald G. 1980. The Physics of Haunting. **Analog Science Fiction/Science Fact**. Vol.10.
- Compton, Carol J. 2002. **Uses of Pronouns and Kinship Terms in Lao Performance Texts**. [online]. Available From: sealang.net/sala/archives/pdf8/compton2002use.pdf [2012, Feb 10]
- Cruse, Alan. 2004. **Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics**. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Dudley, Thomas R. 1999. the Effect of Superstitious Belief on Performance Following an Unsolvable Problem. **Personality and Individual Differences**. Vol.26:1057-1064.
- Enfield, N. J. 2007. **A Grammar of Lao**. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Enfield, N. J. (2011). Linguistic Diversity in Mainland Southeast Asia. In N. J. Enfield (Ed.), **Dynamics of Human Diversity: The Case of Mainland Southeast Asia** (pp. 63-80). Canberra: Pacific Linguistics.
- Evans, Vyvyan and Green, Melanie. 2006. **Cognitive Linguistics: an introduction**. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Frake, Charles O. 1980. **Language and Cultural Description: Essays**. Stanford, California: Stanford University Press.
- Geeraerts, Dirk. 1989. Introduction: Prospects and Problems of Prototype Theory. **Linguistics**. Vol.27 (4):587-612.
- Genovese, L. 2012. **The Plain of Jars: Mysterious and Imperilled**. [online] Available from: http://ghn.globalheritagefund.com/uploads/documents/document_2006.pdf
- Goodenough, Ward H. 1964. Cultural Anthropology and Linguistics. In Dell Hymes (ed.). **Language in Culture and Society**. New York: Harper and Row, Publishers.
- Gürson, Poyraz. 2011. Fear Culture. **International Journal of Humanities and Social Science**. Vol.1 (4):208-213.
- Haji Omar, Asmah. 1983. **The Malay Peoples of Malaysia and Their languages**. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa.
- Headly, Robert K., Jr. 2009. **Khmer-English English-Khmer Dictionary**. The Catholic University of America Press.

- Hengsuwan, Manasikarn and Prasithratsint, Amara. 2014. A Folk Taxonomy of Terms for Ghosts and spirits in Thai. **Manusya: Journal of Humanities**. 17:2. Pp. 29-49.
- Huffman, Franklin E. 1970. **Cambodian System of Writing and Beginning Reader**. New Haven: Yale University.
- Hymes, Dell H. 1964. **Language in Culture and Society: a Reader in Linguistics and Anthropology**. New York: Harper & Row.
- Hakudidi, E.K. 2004. Folk Plant Classification by Communities around Kibale National Park , Western Uganda. **African Journal of Ecology** . Vol.42:57-63.
- Lakoff, George. 1990. **Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind**. 2Nd ed. Chicago: University of Chicago Press.
- Macdougall, Duncan. 1907. **Hypothesis Concerning Soul Substance Together With Experimental Evidence of the Existence of Such Substance**. [online] Available from: <http://www.ghostweb.com/soul.html> [2012, Feb6]
- Malinowski, Bronislaw. 1954. **Magic, Science and Religion: and other essays**. New York: Doubleday
- Maslow, Abraham. 1970. **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.
- Mu-chou, Poo. 2009. The Culture of Ghosts in the Six Dynasties Period. In **Rethinking Ghosts in World Religions**, 237-268. The Netherlands: Brill.
- Nam, Dau Tuan. 2002. **The System of Phi among the Thai in Quy Chau area, Nghe-An province (Vietnam)**. Nakhon Phanom: Rajabhat Institute Nakhon Phanom.
- Nettle, Daniel. 1999. **Linguistic Diversity**. Oxford: Oxford University Press.
- Parra, Alexandro. 2007. **Seeing and Feeling Ghosts: Absorption, Fantasy Proneness, and Healthy Schizotypy as Predictors of Crisis Apparition Experiences**. The Parapsychological Association Convention.
- Pittle, D. Kevin. 2005. **Continuity and Change in Islamic Ethnopharmacological Practice: New Methods for Cognitive Dialectometry**. Florida: Florida State University.
- Prasithratsint, Amara. 2000. **The Componential of Kinship Terms in Thai: Essays in Tai Linguistics**. Edited by M.R. Kalaya Tingsabadh and Arthur Abramson. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Rajadhon, Anuman. 1986. **Popular Buddhism in Siam Other Essays on Thai studies**. Bangkok: Thai Inter-Religious Commission for Development & Sathirakoses Nagapradipa Foundation.
- Rehbein, Boike. 2010. **Globalization, Cultural and Society in Laos**. London: Routledge.
- Ridhwan, Anwar. 2008. **Kamus Daya: Bahasa Malasia**. Vivar Printing.
- Rosch, Eleanor. 1975. Cognitive Representations of Semantic Categories. **Journal of Experimental Psychology**: General no. Vol.104:192-233.
- Sire, James W. 2009. **The Universe Next Door: A Basic Worldview Catalog**. 5th ed. Intervarsity Press.

- Spiro, Melford E. 1953. Ghost: an Anthropological Inquiry into Learning and Perception. **Journal of Abnormal and Social Psychology**. Vol.48 (3):376-382.
- Spiro, Melford E. 1978. **Burmese Supernaturalism**. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.
- Taylor, John R. 1995. **Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistics Theory**. Oxford: Oxford University Press.
- Taylor, John R. 2007. **Linguistic Categorization**. 3Rd ed. New York: Oxford University Press.
- Temple, Richard Carnac. 1991. **The Thirty-Seven Nats : a Phrase of Spirit-worship Prevailing in Burma**. London : W. Griggs.
- Tobacyk, Jerome J.. 2004. A Revised Paranormal Belief Scale. **the International Journal of Transpersonal Studies**. Vol 23.
- Tyler, S.A. 1987. **Cognitive Anthropology**. Prospect Heights: Waveland Press.
- Tylor, E.B. Animism. In William Armand Lessa, and Evon Z. Vogt, (eds.), [1972] **Reader in Comparative Religion: An Anthropological Approach**. 3 rd ed. New York: Harper and Row.
- Wilson, Robert. **Into the Burmese Supernatural** . Available from: <http://www.jadedragon.com/articles/wsea4121.html> [2009]
- Yamashita Shinji. 1994. **Manipulating Ethnic Tradition: the Funeral Ceremony, Tourism, and Television among the Toraja of Sulawesi**. *Indonesia*, Volume 58 (October 1994), 69–82.

ບຸນເລີດ ທຳມະຈັກ. 2547. **ຮີດຄອງບຸຮານລາວ** .ວິສາຫະກິດໂຮງພິມສຶກສາ.
 ສຸບິນພຣະໂກໄຊຍ໌.2448.**ພິຈນານຸກຣິມລາວ** .
 ສີລາວິຣະວຽສ໌. 2549.**ວິຈນານຸກຣິມພາສາລາວ** .ກະຊວງສຶກສາທິການ.
 ອ່ອນສີ ປະກາວິງ. 2549. **ປະເພນີຄວາມເຊື່ອແລະຄຳນິຍົມ** .ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายละเอียดผู้บอกภาษา

ก.1 รายละเอียดผู้บอกภาษาลาว ชุมชนพระธาตุหลวง เมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลำดับที่	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	คะแนนจากแบบทดสอบความเชื่อ ปรากฏการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ (คะแนน)
1	ชาย	42	ทำสวน	10
2	ชาย	55	รับจ้างทั่วไป	12
3	หญิง	49	ขายของชำที่บ้าน	10
4	หญิง	51	ทำสวน	11
5	หญิง	63	ไม่มีอาชีพ	10

ก.2 รายละเอียดผู้บอกภาษาพม่า ชุมชนทะเลสาบอินยา (Inya Lake) และรอบเจดีย์ซูเล กรุงย่างกุ้ง
สหภาพเมียนมาร์

ลำดับที่	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	คะแนนจากแบบทดสอบความเชื่อ ปรากฏการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ (คะแนน)
1	ชาย	45	รับจ้างทั่วไป	10
2	ชาย	49	รับจ้างทั่วไป	12
3	ชาย	50	คนทรงเจ้า	12
4	หญิง	54	ขายของชำที่บ้าน	10
5	หญิง	55	ครู	12

ก.3 รายละเอียดผู้บอกภาษาเขมร ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพนมเปญ และรอบสนามหลวง (Royal Palace park) กรุงเทพมหานคร ราชอาณาจักรกัมพูชา

ลำดับที่	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	คะแนนจากแบบทดสอบความเชื่อ ปรากฏการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ (คะแนน)
1	ชาย	58	รับจ้างทั่วไป	11
2	ชาย	61	รับจ้างทั่วไป	10
3	หญิง	70	ไม่มีอาชีพ	12
4	หญิง	68	ไม่มีอาชีพ	11
5	หญิง	75	ไม่มีอาชีพ	10

ก.4 รายละเอียดผู้บอกภาษามาลายู ชุมชนพันไทฮิลปาร์ค (pantai hillpark) และมัสยิดอัศยาคีริน (As-Syakirin) กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย

ลำดับที่	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	คะแนนจากแบบทดสอบความเชื่อ ปรากฏการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ (คะแนน)
1	ชาย	43	วิศวกร	10
2	ชาย	52	รับจ้างทั่วไป	10
3	ชาย	64	ค้าขาย	12
4	หญิง	46	ค้าขาย	10
5	หญิง	55	แม่บ้าน	11

ภาคผนวก ข
ระบบเสียงในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข.1 ระบบเสียงภาษาลาว (ปรับจาก Enfield, 2007)

Place Manner	Labial	Alveolar	Palatal	Velar	Glottal
Stops					
Voiced	b	d		g	
Voicless unaspirated	p	t	c	k	ʔ
Voicless aspirated	ph	th		kh	
Fricatives	f	s			h
Nasals	m	n	ɲ	ŋ	
Literal		l			
Semi Vowels	w		y		

หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระเดี่ยว (Cardinal Vowels)

	Front	Central	Rounded
High	i		u u
Mid	e	ə	o
Low	ɛ	a	ɔ

หน่วยเสียงวรรณยุกต์

- / / level tone
- / ˊ / high-rising tone
- / ˘ / low-rising tone
- / ˆ / high-falling tone
- / ˋ / mid-falling tone

ข.1 ระบบเสียงภาษาพม่า

หน่วยเสียงพยัญชนะ (ปรับจาก อรุณช นิยมธรรม, 2550)

Place \ Manner	Bilabial	Dental	Alveolar	Palatal	Velar	Glottal
Stops						
Voiced	b		d		g	
Voicless unaspirated	p		t		k	ʔ
Voicless aspirated	ph		th		kh	
Affricates						
Voiced				j		
Voicless unaspirated				c		
Voicless aspirated				ch		
Fricatives						
Voiced		ð	z	ʄ		
Voicless unaspirated		θ	s	ʃ		h
Voicless aspirated			sh			
Nasals						
Voiced	m		n	ɲ	ŋ	
Voicless unaspirated	m̥		n̥	ɲ̥	ŋ̥	
Literal						
Voiced			l			
Voicless			l̥			
Trill			r			
Semi Vowels						
Voiced	w			y		
Voicless	w̥					

หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระเดี่ยว (Cardinal Vowels)

	Front	Central	Rounded
High	i		u
Mid	e	ə	o
Low	ɛ	a	ɔ

หน่วยเสียงสระนาสิก (Nasal Vowels)

	Front	Central	Rounded
High	ĩ		ũ
Mid	ẽ		õ
Low		ã	ɔ̃
Diphthongs		aĩ	

หน่วยเสียงสระกัก (Glottal Stop Vowels)

	Front	Central	Rounded
High	iʔ		uʔ
Mid	eʔ		oʔ
Low	ɛʔ	aʔ	ɔʔ
Diphthongs		aiʔ	

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ (ปรับจาก Green, 1995)

- / ˘ / level tone
- / ˊ / heavy breathy tone
- / ˜ / creaky tone
- / ʔ / glottal stop tone

ข.3 ระบบเสียงภาษาเขมร

หน่วยเสียงพยัญชนะ (ปรับจาก กาญจนา นาคสกุล, 2539)

Manner \ Place	Place					
	Bilabial	Labio-Dental	Alveolar	Palatal	Velar	Glottal
Stops						
Voiced	b		d			
Voicless unaspirated	p		t	c	k	ʔ
Fricatives		f	s			h
Nasals	m		n	ɲ	ŋ	
Literal			l			
Trill			r			
Semi Vowels	w			y		

หน่วยเสียงสระ (ปรับจาก Huffman, 1970)

หน่วยเสียงสระเดี่ยว

	Front	Central	Rounded
High	i	ɨ	u
Mid	e	ə	o
Low Mid	ɛ	a	ɔ
Low		ɑ	

หน่วยเสียงสระประสม

	Front	Central	Rounded
High	i	ɨ	u
Mid	e	ə	o
Low Mid	ɛ	a	ɔ
Low		ɑ	

หน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว ได้แก่ ou uə aə iə eə ei əi ae ao ɔə

หน่วยเสียงสระประสมเสียงสั้น ได้แก่ ɔ̄ ə̄ ɔ̄̄

ข.4 ระบบเสียงภาษามาเลย์ (ปรับจาก Omar, 1983)

หน่วยเสียงพยัญชนะ

Manner \ Place	Place				
	Bilabial	Alveolar	Palatal	Velar	Glottal
Stops					
Voiced	b	d		g	
Voicless unaspirated	p	t		k	ʔ
Fricatives					
Voiced	v	z			
Voicless unaspirated	f	s	ʃ		h
Nasals	m	n	ɲ	ŋ	
Literal		l			
Trill		r			
Semi Vowels	w		y		

หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระเดี่ยว (Cardinal Vowels)

	Front	Central	Rounded
High	i		u
Mid	e	ə	o
Low		a	

หน่วยเสียงสระประสม

	Front	Central	Rounded
High	i		u
Mid	e	ə	o
Low		a	

หน่วยเสียงสระประสม ได้แก่ au ua ui ai oi

ภาคผนวก ค

คำเรียกผีในภาษาลาวและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

ตารางที่ ค.1 รายการคำเรียกผีในภาษาลาว

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ล	1	ผี	<i>phǐ:</i>	‘ผี(ลาว)’	สิ่งที่สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งเหนือธรรมชาติ มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ได้	[+เหนือธรรมชาติ]
ล	2	ผีสาวอาลักขา / ผีอาธัก ผี <i>phǐ:</i> ผี สาว <i>sǎ:ŋ</i> ผี, ซากศพ อาธัก <i>ʔǎ:hak</i> รักษา อาลักขา <i>ʔà:lakkhǎ:</i> รักษา	<i>phǐ: sǎ:ŋ</i> <i>ʔà:lakkhǎ: / phǐ:</i> <i>ʔǎ:hak</i>	‘ผีอารักษ์(ลาว)’	ผีผู้มีหน้าที่คุ้มครอง ดูแล สรรพสิ่งต่างๆ เพื่อให้คนมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข	[-ร่างกาย] [+ดี]
ล	3	ผีสาวนางร้าย / สักสาถ / มาน ผี <i>phǐ:</i> ผี สาว <i>sǎ:ŋ</i> ผี, ซากศพ นาง <i>ná:ŋ</i> ผู้หญิง ร้าย <i>háy</i> ร้าย, เลว	<i>phǐ: sǎ:ŋ ná:ŋ</i> <i>háy / sáksát</i> <i>/ má:n</i>	‘ภูติผีปีศาจ(ลาว)’	สิ่งที่มีความร้ายกาจ ชั่วร้าย ชอบทำร้ายคน หลอกล่อให้คนทำบาปกรรม	[±ร่างกาย] [-ดี]
ล	4	ผีແຖນ / ผีຝ້າ / ເບບ / ເບບພະດາ ผี <i>phǐ:</i> ผี ແຖນ <i>thě:n</i> ท้องฟ้า ຝ້າ <i>fâ:</i> ท้องฟ้า	<i>phǐ: thě:n / phǐ:</i> <i>fâ: / thê:p /</i> <i>thê:p phadǎ:</i>	‘เทวดา(ลาว)’	ผู้ที่ได้อาศัยอยู่บนสวรรค์ เพราะเมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่ได้ทำบุญมามาก นุ่งขาวห่มขาว ประดับกายด้วยเพชรพลอย ช่วยดูแลรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่คนผ่านคนทรง	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+กินเครื่องเซ่น]
ล	5	เจ้าຖິນเจ้าຖານ เจ้า <i>cào</i> ผู้เป็นใหญ่ ຖິນ <i>thin</i> ที่เคยอยู่ ຖານ <i>thǎ:n</i> ที่ตั้ง, ตำแหน่ง	<i>cào thin cào</i> <i>thǎ:n</i>	‘เจ้าที่เจ้าทาง(ลาว)’	ผีเจ้าของที่ดินมาแต่ดั้งเดิม คนเชิญให้มาดูแลรักษาเขตแดนโดยตั้งศาลให้เป็นที่พักนรกและถวายเครื่องเซ่นไหว้ที่ประกอบด้วยของหวาน ผลไม้	[-ร่างกาย] [+ดี] [+ดูแลแผ่นดิน] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+กินเครื่องเซ่น]
ล	6	ผีດ້າ / ผีປູຕາ ผี <i>phǐ:</i> ผี ດ້າ <i>dâm</i> ผีพ่อแม่ปู่ย่า ປູ <i>pu:</i> ปู่ ຕາ <i>tǎ:</i> ตา	<i>phǐ: dâm /</i> <i>phǐ: pu: tǎ:</i>	‘ผีบรรพบุรุษ(ลาว)’	ผีของบรรพบุรุษ ซึ่งเคยมีชีวิตอยู่เมื่อนานมาแล้ว คอยดูแลลูกหลานของตนให้มีความสุข ปลอดภัย หากลูกหลานทำผิดศีลธรรม ประเพณี จะลงโทษด้วยการทำให้เจ็บป่วย	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลเครือญาติ] [+กินเครื่องเซ่น]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
ล 7	ผีຂັນ	<i>phǐː khwǎːn</i>	‘ผีขวัญ(ลาว)’	สิ่งที่อยู่กับร่างกายคนมาตั้งแต่เกิด เชื่อว่าช่วยคุ้มครองคนให้อยู่อย่างมีความสุข สามารถออกจากร่างกายได้ถ้าถูกทำให้ตกใจมากๆ จึงต้องมีพิธีสู่ขวัญ เพื่อให้ ขวัญ กลับเข้ามาอยู่กับตัวอีกครั้ง	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในคน] [+ดูแลตัวเอง]
	ผี <i>phǐː</i> ผี ຂັນ <i>khwǎːn</i> ผมหิ้งเป็นวง คล้ายกันหอย, สิ่งที่อยู่ประจำตัวคนตั้งแต่เกิดจนตาย				
ล 8	ລູກຫລອດ	<i>lūːk lət</i>	‘ลูกกรอก(ลาว)’	ผีของเด็กที่ตายตอนคลอด คลอดก่อนกำหนดหรือแท้ง มักจะอยู่กับคนที่เก็บร่างเด็กเอาไว้ ต้องเซ่นไหว้ด้วยขนม ลูกกวาด จึงให้โชค	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ให้ลาภ] [-ผู้ใหญ่] [+กินเครื่องเซ่น]
	ລູກ <i>lūːk</i> คำเรียกคนหรือสัตว์ที่เกิดจากพ่อแม่ ຫລອດ <i>lət</i> สิ่งคล้ายท่อขนาดเล็ก				
ล 9	ນາງກວັກ	<i>náːŋ kwák</i>	‘นางกวัก(ลาว)’	ผีผู้หญิงเชิญให้มาอยู่ในหุ่นรูปปั้นแล้วจึงนำไปตั้งไว้ที่ร้านค้า เชื่อว่าให้ลาภทางค้าขาย ช่วยคลายให้ลูกค้าเข้าร้าน ทำธุรกิจคล่อง	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ให้ลาภ] [+ผู้ใหญ่] [-ชาย] [+กินเครื่องเซ่น]
	ນາງ <i>náːŋ</i> ผู้หญิง ກວັກ <i>kwák</i> โบกมือเข้าหาตัว				
ล 10	ຍັກ	<i>yak</i>	‘ยักษ์(ลาว)’	รูปร่างเหมือนมนุษย์ผู้ชายหน้าตาดุร้าย มีเขี้ยวชอบทำร้ายและกินคน	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่] [+กินของสดคาว] [+มีเขี้ยว]
ล 11	ສັບພະເວສີ	<i>sápphawéːsǐː</i>	‘สัมภเวสี(ลาว)’	ผีที่ออกจากร่างคนตายแต่ไม่มีญาติทำพิธีศพหรือทำบุญให้ จึงต้องเร่ร่อนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้ไปเกิด	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่] [+ขาดศาสนพิธี]
ล 12	ເຜດ	<i>phèt</i>	‘เปรต(ลาว)’	ผีของคนที่คดโกงหรือขโมยของวัด ทำร้ายผู้มีคุณ เมื่อตายไปจึงต้องชดใช้กรรมอยู่ในนรก รูปร่างน่าเกลียด ตัวสูงใหญ่ มือ ลื่นยาวจะได้กินเมื่อถึงช่วงทำบุญข้าวประดับดิน	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่นรก] [+สูงชะลูด]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ล	13	ยืมฝิบาน	<i>ɲómphibǎ:n</i>	‘ยืมบาล(ลาว)’	ผู้ทำหน้าที่นำวิญญาณของคนที่ทำบาปมาลงโทษ และชดใช้กรรมในนรก	[-ร่างกาย] [-ตี] [+ลงโทษ] [+มีที่อยู่] [+อยู่นรก] [+มีเขา]
ล	14	ผีตายตุง ผี <i>phǐ:</i> ผี ตายตุง <i>tǎ:yhǔŋ</i> ตายผิด ธรรมดา	<i>phǐ: tǎ:yhǔŋ</i>	‘ผีตายโหง(ลาว)’	ผีของคนตายจากอุบัติเหตุหรือผิดปกติวิสัย เช่น ตกน้ำ ตกต้นไม้ คลอดลูก ถูกฆ่า เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการตายไม่ดี จึงมีความดูร้าย เย็นมาก เมื่อตายจะอยู่ประจำที่ที่ตาย จนกว่าจะมีคนมาเป็นตัวตายตัวแทนจึงจะหมดพันธะ และไปใช้กรรมต่อไป	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย]
ล	15	ผีป่า / ผีคิง ผี <i>phǐ:</i> ผี ป่า <i>pa:</i> ป่า คิง <i>dǒŋ</i> ป่า	<i>phǐ: pa: / phǐ: dǒŋ</i>	‘ผีป่า(ลาว)’	สิ่งที่อาศัยอยู่ในป่า ชอบทำร้ายคนเดินทางผ่านป่าให้หลงทาง ตายหรือบาดเจ็บ	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า]
ล	16	ผีเงือก ผี <i>phǐ:</i> ผี เงือก <i>ŋiək</i> งู	<i>phǐ: ŋiək</i>	‘ผีเงือก(ลาว)’	สิ่งที่ปรากฏร่างเป็นงูขนาดใหญ่ แต่มีเหนียงใต้คางและมีท่อนสีแดงบนหัว ชอบกอดรัดหรือดึงขาคนที่ลงเล่นน้ำโดยเฉพาะเวลากลางคืนให้จมน้ำตาย	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในน้ำจืด] [+งู]
ล	17	ผีร่า ผี <i>phǐ:</i> ผี ร่า <i>ha:</i> โรคระบาด	<i>phǐ: ha:</i>	‘ผีท่า(ลาว)’	ออกหากินกลางคืนโดยเฉพาะช่วงหน้าฝน น้ำหลาก ชอบกินไก่ เป็ด ของชาวบ้าน เป็นเหตุให้เป็ดไก่ของชาวบ้านล้มตายพร้อมกันเป็นจำนวนมาก	[-ร่างกาย] [-ตี] [+ทำให้ป่วย] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในน้ำจืด]
ล	18	ปอบ	<i>pə:p</i>	‘ปอบ(ลาว)’	ชายที่เรียนเวทย์มนต์แล้วทำผิดขล้าหรือคนที่สืบสายเลือดจากบรรพบุรุษที่เป็นปอบมาก่อน ตอนกลางวันใช้ชีวิตปกติ แต่ถ้าวคนนั่งเอาเท้าจุกกัน ตอนกลางคืนตาเรืองแสง กินของสด ดิบขาว เลือดสัตว์คน	[+ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ชาย] [+กินของสดขาว] [+ตาเรืองแสง]

ลำดับ		คำจำกัดความ		ความหมาย		
		ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
		orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
ล	19	กระสี	<i>kásǎː</i>	‘กระสี(ลาว)’	ผู้หญิงที่สืบสายเลือดจากบรรพบุรุษที่เคยเป็นมาก่อน ออกหาอาหารสดดิบ คาว ในเวลากลางคืน ด้วยการถอดหัวและพวงเครื่องใน แยกออกจากลำตัว ดวงตาเรืองแสง กะพริบสีเหลืองๆแดงๆ	[+ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [-ชาย] [+กินของสดคาว] [+เครื่องใน]
ล	20	ผีดิบ ผี <i>phǐː</i> ผี ดิบ <i>dǐp</i> สด	<i>phǐː dǐp</i>	‘ผีดิบ(ลาว)’	สิ่งที่ดูเลือดคนกินสดๆมีเขี้ยวยาวสามารถแปลงกายเป็นสัตว์ได้หลายชนิด	[+ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินเลือด] [+มีเขี้ยว]
ล	21	เทบพะບຸດ เทบ <i>thè:p</i> ผู้อยู่บนสวรรค์ ບຸດ <i>bút</i> ลูกชาย	<i>thè:p phabút</i>	‘เทพบุตร(ลาว)’	ผู้ชายที่ได้อาศัยอยู่บนสวรรค์ เพราะเมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่ทำบุญมามาก นุ่งขาวห่มขาว ประดับกายด้วยเพชรพลอย	[+ร่างกาย] [+ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+ชาย]
ล	22	เทบพะທິດາ/ນາງສະຫວັນ เทบ <i>thè:p</i> ผู้อยู่บนสวรรค์ ທິດາ <i>thidǎː</i> ลูกสาว ນາງ <i>náːŋ</i> ผู้หญิง ສະຫວັນ <i>sáwǎn</i> สวรรค์	<i>thè:p phathidǎː /náːŋ sáwǎn</i>	‘นางฟ้า(ลาว)’	ผู้หญิงที่ได้อาศัยอยู่บนสวรรค์ เพราะเมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่ทำบุญมา มาก นุ่งขาวห่มขาว ประดับกายด้วยเพชรพลอย	[+ร่างกาย] [+ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย]
ล	23	ตาແຮກ	<i>tà:hè:k</i>	‘ผีตาแฮก(ลาว)’	สิ่งที่อยู่ประจำท้องนาและถูกร้องขอให้ช่วยรักษา ดูแล ต้นกล้า ต้นข้าวออกงาม ผลผลิตดีชัยพิชสมบุญ	[+ร่างกาย] [+ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่นา] [+ชาย]
ล	24	ผีบ้านผีเมือง ผี <i>phǐː</i> ผี บ้าน <i>bám</i> บ้าน เมือง <i>mǎŋ</i> เมือง	<i>phǐː bām phǐː mǎŋ</i>	‘ผีบ้านผีเมือง(ลาว)’	ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ปลอดภัยจากพวกผีป่าหรือผีที่มาจากต่างถิ่น โดยสร้างแท่นบูชาไว้ที่ศาลหลักเมือง	[+ร่างกาย] [+ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลเมือง]
ล	25	ผีเรือน ผี <i>phǐː</i> ผี เรือน <i>hán</i> บ้าน	<i>phǐː hán</i>	‘ผีเรือน(ลาว)’	ผีบรรพบุรุษที่คอยดูแลผู้อาศัยอยู่ในบ้านเรือนให้ปลอดภัยและมีความสุข โดยสร้างหิ้งไว้ให้ภายในบ้าน	[+ร่างกาย] [+ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลเรือนพัก] [+กินเครื่องเซ่น]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
ล 26	<p>ຜີພໍ່ຜີແມ່ / ຜີພໍ່ເກົາແມ່ຫລັງ</p> <p>ຜີ <i>phǐ:</i> ฝี่ ພໍ່ <i>phɔ:</i> พ่อ ແມ່ <i>me:</i> แม่ ເກົາ <i>kao</i> มีมาก่อน ຫລັງ <i>láj</i> ครั้งก่อน</p>	<p><i>phǐ: phɔ: phǐ: me:</i> <i>/phǐ: phɔ: kao</i> <i>me: láj</i></p>	‘ฝี่พ่อแม่ของ (ลาว)’	ฝี่ของผู้เป็นพ่อแม่ในชาติก่อนของเด็กเกิดใหม่ เชื่อว่าจะพยายามเอาเด็กกลับไปอยู่ด้วย แต่หากเด็กอยู่รอดมาได้ ก็จะช่วยคุ้มครองเด็กคนนั้นจนกว่าจะโต	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลลูก] [+กินเครื่องเซ่น]
ล 27	<p>ຜີແມ່ມານ</p> <p>ຜີ <i>phǐ:</i> ฝี่ ແມ່ <i>me:</i> แม่ ມານ <i>mán</i> ตั้งห้อง</p>	<i>phǐ: me: mán</i>	‘ฝี่ตายทั้งกลม (ลาว)’	ฝี่ของหญิงท้องที่ตายทั้งแม่ทั้งลูกซึ่งเรียกว่าการ “ຕາຍຽມ” หากลูกยังอยู่ในท้องก่อนทำพิธีฝังต้องผ่าท้องเอาลูกออกจากท้องแม่ก่อน มิฉะนั้นจะกลายเป็นฝี่ที่ดูร้ายมากกว่าปกติ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+คลอดลูกตาย] [-ชาย]
ล 28	<p>ຜີພາຍ</p> <p>ຜີ <i>phǐ:</i> ฝี่ ພາຍ <i>pháy</i> ตายไม่ปกติ</p>	<i>phǐ: pháy</i>	‘ฝี่พราย(ลาว)’	ฝี่ที่ตายแบบเฉียบพลันแล้ว ถูกหมอฝี่ผู้มีอาคมปลุกเสกไว้ใช้งานตามคำสั่ง ไม่ได้ไปเกิดจนกว่าหมอฝี่จะยอมปลดปล่อย	[-ร่างกาย] [-ดี] [+รับใช้] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย]
ล 29	<p>ຜີນາງໄມ້</p> <p>ຜີ <i>phǐ:</i> ฝี่ ນາງ <i>náy</i> ผู้หญิง ໄມ້ <i>mày</i> ต้นไม้</p>	<i>phǐ: náy: may</i>	‘ฝี่นางไม้(ลาว)’	ฝี่ผู้หญิงที่อยู่ประจำต้นไม้ เช่นกล้วยตานี ต้นหมากลิ้นไม้ หากต้องการตัดต้องทำพิธีขอขมาหรือขออนุญาตก่อนมิฉะนั้นอาจถูกนางไม้ทำร้าย	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในต้นไม้] [-ชาย]
ล 30	<p>ຜີຕານີ</p> <p>ຜີ <i>phǐ:</i> ฝี่ ຕານີ <i>tání:</i> ต้นกล้วยตานี</p>	<i>phǐ: tá:ní:</i>	‘ฝี่ตานี(ลาว)’	ฝี่ผู้หญิงอยู่ในต้นกล้วยตานี ซึ่มโห้ทำร้ายคน แต่หากเป็นต้นที่ยืนต้นตาย (ตายพราย) ชาวบ้านเชื่อว่าจะให้โชคลาภแก่คนขอหวย	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในต้นกล้วย] [-ชาย]
ล 31	<p>ຜີກອງກ້ອຍ</p> <p>ຜີ <i>phǐ:</i> ฝี่ ກອງກ້ອຍ <i>koŋkoj</i> สิ่งที่สูงเสียงร้องกอยๆ</p>	<i>phǐ: koŋkoj</i>	‘ฝี่กองกอย(ลาว)’	สิ่งที่อยู่ตามป่าลึก ส่งเสียงร้อง ‘กอยๆ’ มีผมสีแดง หัวโตใหญ่ มักออกล่าเหยื่อในวันพระ คนที่ไปทำไร่ทำสวนตามป่าเขาในวันดังกล่าวต้องระวัง มิฉะนั้นจะถูกทำร้ายได้	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+ร้องกอยๆ]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
ล 32	ฝี้ยักวาย	<i>phĩː yakwáːy</i>	‘ฝี้ยักวาย(ลาว)’	สิ่งที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ร้องว่า ‘ยะวายๆ’ มีฤทธิ์มาก สามารถทำให้เกิดลมพายุ ฝนตกหนักได้	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+ร้องยักวายๆ]
	ฝี <i>phĩː</i> ฝี ยักวาย <i>yakwáːy</i> สิ่งที่ส่งเสียงร้องยะวายๆ				
ล 33	ฝีเป้ง / ฝีโงง	<i>phĩː pào / phĩː phóːŋ</i>	‘ฝีป่ากินของดิบ(ลาว)’	อาศัยในป่าลึก ออกหากินเวลากลางคืน ชอบกินพลาสติก ปลาแดกที่ชาวบ้านหมักไว้ ทำให้ปลาเน่าทั้งโหล มีตาเรืองแสงเหมือนโคมไฟ สีเหลืองๆ แดงๆ	[-ร่างกาย] [-ตี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+กินของสดคาว] [+ตาเรืองแสง]
	ฝี <i>phĩː</i> ฝี เป้ง <i>pào</i> นกชนิดหนึ่ง โงง <i>phóːŋ</i> โป่งบวม				
ล 34	นางุ่ทะระนิ	<i>náːŋ thóːraníː</i>	‘แม่ธรณี(ลาว)’	ผู้ดูแลความอุดมสมบูรณ์ของดิน และช่วยดูแลทุกสรรพสิ่งที่อยู่บนดิน ให้ปลอดภัย โดยชาวบ้านจะสร้างศาลหรือหิ้งบูชาไว้ให้	[-ร่างกาย] [+ตี] [+ดูแลแผ่นดิน] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย]
	นางุ่ <i>náːŋ</i> ผู้หญิง ทะระนิ <i>thóːraníː</i> แผ่นดิน				
ล 35	นางุ่โผสิป	<i>náːŋ phóːsóp</i>	‘แม่โพสพ(ลาว)’	ผู้ดูแลการเพาะปลูกพืช เพื่อให้ผลผลิตออกมาสมบูรณ์ ชาวบ้านจะสร้างศาลหรือหิ้งบูชาไว้ให้ริมทุ่งนา	[-ร่างกาย] [+ตี] [+เพาะปลูก] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย]
	นางุ่ <i>náːŋ</i> ผู้หญิง โผสิป <i>phóːsóp</i> ผู้ดูแลการเพาะปลูก				

ตารางที่ ค.2 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาลาว

ชั้นตั้งต้น	ชั้นมูลฐาน	ชั้นพื้นฐาน	ชั้นเจาะจง	ชั้นปลีกย่อย
ล.1 ผี <i>phǐ:</i> 'ผี(ลาว)'	ล.2 ผีสาวอาลัย <i>phǐ: sǎ:ŋ ǐ:la:kkhǎ:</i> / ผีอาลัย <i>phǐ: ǐ:ǎ:hak</i> 'ผีอาลัย(ลาว)'	ล.4 ผีแตน/ผีผ้า/เขบ/ เขบพะดา <i>phǐ: thǎ:n / phǐ: fǎ: / thǎ:p / thǎ:p-phadǎ:</i> 'เทวดา(ลาว)'	ล.21 เขบพะบุด <i>thǎ:p phabút</i> 'เทพบุตร(ลาว)'	ล.34 นางທໍຣະນີ <i>ná:ŋ thǎ:raní:</i> 'แม่ ธรรณี(ลาว)'
		ล.5 เจ้าຖິ່ນเจ้าຖານ <i>caò thin caò thǎ:n</i> 'เจ้าที่เจ้าทาง (ลาว)'	ล.22 เขบพะທິດາ/ນາງສະຫວັນ <i>thǎ:p phathidǎ: / ná:ŋ sǎ:wǎn</i> 'นางฟ้า(ลาว)'	
		ล.6 ผีຕໍ້າ/ຜີປູຕາ <i>phǐ: dǎm / phǐ: pu: tǎ:</i> 'ผีบรรพบุรุษ(ลาว)'	ล.23 ຕາແຮກ <i>tǎ:hè:k</i> 'ผีตาแฮก(ลาว)'	
		ล.7 ผีຂວັນ <i>phǐ: khwǎ:n</i> 'ผี	ล.24 ผีบ้านผีเมือง <i>phǐ: bǎ:n phǐ: mǎ:ŋ</i> 'ผีบ้านผีเมือง(ลาว)'	
		ล.8 ລູກຫລອດ <i>lú:k lò:t</i>	ล.25 ผีเรือน <i>phǐ: hǎ:n</i> 'ผีเรือน(ลาว)'	
		ล.9 ນາງກວັກ <i>ná:ŋ kwák</i> 'นางกวัก(ลาว)'	ล.26 ผีພໍ່/ຜີແມ່/ຜີພໍ່ແມ່ຫລັງ <i>phǐ: phǎ: phǐ: mǎ: / phǐ: phǎ: kao mǎ: lá:ŋ</i> 'ผีพ่อแม่(ลาว)'	
		ล.10 ຍັກ <i>yak</i> 'ยักษ์(ลาว)'		
		ล.11 ສັບພະເວສີ <i>sǎpphawé:sí:</i> 'สัมภเวสี(ลาว)'		
		ล.12 ເຜດ <i>phè:t</i> 'เปรต(ลาว)'		
	ล.13 ຍົມພິບານ <i>ŋómphibǎ:n</i> 'ยมบาล(ลาว)'			
	ล.14 ຜີຕາຍຫຼງ <i>phǐ: tǎ:yhǔ:ŋ</i> 'ผีตายโหง(ลาว)'	ล.27 ຜີແມ່ມານ <i>phǐ: mǎ: má:n</i> 'ผีตายทั้งกลม(ลาว)'		
	ล.15 ຜີປ່າ/ຜີດົງ <i>phǐ: pa: / phǐ: dǒ:ŋ</i> 'ผีป่า(ลาว)'	ล.28 ຜີພາຍ <i>phǐ: pháy</i> 'ผีพราย(ลาว)'		
	ล.3 ผีสาวบางระจาย <i>phǐ: sǎ:ŋ ná:ŋ há:y / สักสาด <i>sǎksǎ:t / มาน <i>mám</i></i> 'ภูตผีปีศาจ(ลาว)'</i>	ล.16 ຜີເງືອກ <i>phǐ: ŋǎ:k</i> 'ผีเงือก	ล.29 ຜີນາງໄມ້ <i>phǐ: ná:ŋ mǎ:y</i> 'ผีนางไม้ (ลาว)'	
		ล.17 ຜີຮ່າ <i>phǐ: há:</i> 'ผีห่า(ลาว)'	ล.30 ຜີຕານີ <i>phǐ: tǎ:ní:</i> 'ผีตานี(ลาว)'	
		ล.18 ກະສີ <i>kásí:</i> 'กระสือ(ลาว)'	ล.31 ຜີກອງກ້ອຍ <i>phǐ: kǎ:ŋkǎ:y</i> 'ผีกองกอย(ลาว)'	
		ล.19 ປອບ <i>pǎ:p</i> 'ปอบ(ลาว)'	ล.32 ຜີຍັກວາຍ <i>phǐ: yakwáy</i> 'ผียักวาย (ลาว)'	
		ล.20 ຜີດິບ <i>phǐ: dí:p</i> 'ผีดิบ(ลาว)'	ล.33 ຜີເປົ້າ/ຜີໂພງ <i>phǐ: pǎo / phǐ: phǎ:ŋ</i> 'ผีป่ากินขอตีบ(ลาว)'	

ภาคผนวก ง

คำเรียกผีในภาษาเขมรและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

ตารางที่ ง.1 รายการคำเรียกผีในภาษาเขมร

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ข	1	ខ្មោច	<i>kmaoc</i>	‘ผี(เขมร)’	สิ่งที่มีอำนาจจิตธรรมชาติเหนือคนปกติ สามารถทำให้เกิดสิ่งต่างๆทั้งดีและไม่ดี ต่อคน บางครั้งก็มองไม่เห็นตัวแต่ยังรับรู้ ได้ด้วยการสังเกตสิ่งแวดล้อม เช่น ไปไม้ สั่นไหวได้เองโดยที่ไม่มีลมพัด ได้อินเสียง เดิน บางครั้งก็มาเคาะเรียก	[+เหนือธรรมชาติ]
ข	2	ខ្មោចអារក្ខអ្នកតា ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี អារក្ខ <i>ʔariək</i> คุ้มครอง អ្នក <i>něək</i> คน តា <i>ta:</i> ตา, บรรพบุรุษ	<i>kmaoc ʔariək</i> <i>něək ta:</i>	‘ผีอารักษ์(เขมร)’	สิ่งที่ทำหน้าที่ช่วยคุ้มครองคนให้มีความสุข มักพูดคู่กับ <i>neak taa</i> โดยมีการเซ่นไหว้ด้วยขนม ผลไม้	[-ร่างกาย] [+ดี]
ข	3	ខ្មោចបីសាច ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี บ้ิสาច <i>bəysa:c</i>	<i>kmaoc bəysa:c</i>	‘ปีศาจ(เขมร)’	ผีที่คอยทำร้ายผู้คน เต็มไปด้วยความชั่วร้าย มีฤทธิ์มากที่สุดในเวลากลางคืน	[-ร่างกาย] [-ดี]
ข	4	អសុរកាយ អសុរ <i>ʔasora</i> อสูร កាយ <i>kay</i> ร่างกาย	<i>ʔasora kay</i>	‘อสูรกาย(เขมร)’	คนที่เล่น คาถาอาคมจนร่างกายเปลี่ยนแปลง อับลักษณ์ น่าเกลียด มักเก็บตัวเงียบในเวลากลางวัน แต่ชอบออกหากินในเวลากลางคืน ชอบหลอก หรือข่มขู่ ทำให้คนหวาดกลัว	[+ร่างกาย] [-ดี]
ข	5	អ្នកតា អ្នក <i>něək</i> คน តា <i>ta:</i> ตา, บรรพบุรุษ	<i>něək ta:</i>	‘ผีอารักษ์ชาย(เขมร)’	สิ่งที่ชาวบ้านเชื่อกันมาสถิตในศาลประจำหมู่บ้าน เพื่อคุ้มครองลูกหลาน โดยมีการเซ่นไหว้ด้วยขนม และกล้วย	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ชาย]
ข	6	អ្នកដូន អ្នក <i>něək</i> คน ដូន <i>do:n</i> ยาย, บรรพ บุรุษ	<i>něək do:n</i>	‘ผีอารักษ์หญิง(เขมร)’	สิ่งที่ชาวบ้านเชื่อกันมาสถิตในศาลประจำหมู่บ้าน เพื่อคุ้มครองลูกหลาน โดยมีการเซ่นไหว้ด้วยขนม และกล้วย	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [-ชาย]

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ข	7	เจต	<i>teip</i>	‘เทพ(เขมร)’	ผู้มีอำนาจในการบันดาลให้คนมีความสุขทั้งหญิงชายที่เกิดจากคนที่ทำความดี ทำบุญมาก เมื่อตายไปจึงได้พำนักในสวรรค์ กินเครื่องเช่นไหว้ที่เป็นของหอมล้วน มีรูปร่างงาม แต่งกายอย่างเครื่องทรงกษัตริย์ ไม่มีความทุกข์ คนจึงตั้งใจทำความดีเพื่อ "ชาตินี้ หรือชาติหน้า ขอให้เกิดเป็นเทวดา"	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+กินเครื่องเช่น]
ข	8	กฺรณฺธิง	<i>prolin</i>	‘ขวัญ(เขมร)’	อยู่ในร่างกายของคน มีทั้งหมด 19 ดวง เคลื่อนไหวเข้าออกจากร่างกายได้ เช่น ตอนหลับ หรือตอนตกใจ แต่หากออกไปนานๆจะทำให้เจ้าของร่างกายเจ็บป่วยหนักได้	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในคน]
ข	9	กฺรณฺหมกฺกัសៃ กฺรณฺ pr̩əy ฝิผู้หญิง หมกฺกัសៃ <i>ʔarva:sae</i> พนเนจร	<i>pr̩əy ʔarva:sae</i>	‘ผีเร่ร่อน(เขมร)’	ผีเร่ร่อนไม่มีที่อยู่ประจำ ไม่มีญาติทำบุญไปให้ หากินตามข้างทางหรือใต้ต้นไม้ที่คนใจบุญตั้งเป็นทานไว้ให้	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่]
ข	10	ខ្មោចក្រៃ ខ្មោច <i>kmaoc</i> ฝิ ក្រៃ <i>prey</i> ป่า	<i>kmaoc prey</i>	‘ผีป่า(เขมร)’	ผีประจำป่ามักทำร้ายผู้เข้าไปหรือเดินทางผ่านป่า หากไม่ยกให้เกิดอันตรายต้องบอกกล่าวก่อน	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า]
ข	11	ខ្មោចតាយហោង ខ្មោច <i>kmaoc</i> ฝิ តាយហោង <i>ta:yaon</i> ตายไม่ปกติ	<i>kmaoc ta:yaon</i>	‘ผีตายโหง(เขมร)’	ผีที่ตายด้วยอาการผิดปกติ เช่น จมน้ำ ผูกคอ รถชน โจรฆ่าตาย ตายในสงคราม เป็นต้น ศพของคนตายแบบนี้จะไม่นำกลับเข้าบ้าน แต่จะเอาไปวัดเพื่อสวดแล้วจึงเผา หากนำกลับไปที่บ้าน สิ่งนี้จะหลอกหลอนคนที่นี่ ต้องนิมนต์พระมาเชิญสิ่งนั้นไปทำพิธี ข้าวของเครื่องใช้ที่ทำพิธีก็จะส่งให้วัดหมดเพื่อเป็นการทำบุญ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย]
ข	12	កូនក្រក កូន <i>koun</i> ลูก ក្រក <i>kra:k</i> แห่ง	<i>koun kra:k</i>	‘ผีลูกกรอก(เขมร)’	ผีที่เกิดจากการนำศพของทารกแรกคลอด หรือคลอดก่อนกำหนดจากหญิงที่ตายท้องกลม มาทำพิธีอย่างจนแห้ง พันด้ายสายสิญจน์ ผูกรอบตัวเด็ก พร้อมทั้งลงอาคมเพื่อให้วิญญาณเด็กอยู่ในซากศพนี้ โดยเชื่อว่าจะช่วยเตือนก่อนเกิดเหตุร้าย จัดเครื่องเช่นไหว้ด้วย ขนมลูกกวาด	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [-ผู้ใหญ่] [+กินเครื่องเช่น]

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ข	13	เปรต	<i>pre:t</i>	‘ผีเปรต(เขมร)’	คนที่ทำบาปกรรมไว้ เมื่อตายไปจะไปอยู่ในนรก ได้รับความทรมานมาก ต้องกินเลือด หนอง ของตนเอง กินไส้เดือน ของสกปรก จนกว่าจะล้างบาปกรรมหมด มีรูปร่างสูงใหญ่ ล้นยาว มีมือยาว หน้าตาน่าเกลียดสกปรก ใส่เสื้อเก่าขาดวิน มักจะหาโอกาสมายืนขอส่วนบุญแถวริมรั้ว กำแพงวัด	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่นรก] [+สูงชะลูด]
ข	14	ผกข	<i>ʔa:p</i>	‘ผีกระสือ(เขมร)’	หญิงที่กลายเป็น ʔa:p จะถอดคอคอกจากตัว เพื่อลอยออกไปหากินกบ เขียดของสดควา ในเวลากลางคืน จะเปล่งแสงเป็นไฟกระพริบสีเขียว สีแดง ถ้าคนเห็นก็จะเอาไม้ไผ่ที่ยังมีหนามอยู่ไปไล่ตี จากนั้นก็ตากแดดจนตาย หรือมีฉะนั้นก็ป้องกันด้วยการใส่ตะกรุดลงอาคมไว้ที่เอว	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินของสดควา] [-ชาย] [+เครื่องใน]
ข	15	ตู่	<i>tmop</i>	‘ผีปอบ(เขมร)’	คนที่เล่นคาถาอาคมและชอบใช้ไปทำร้ายคนอื่น ในเวลากลางคืนจะออกจากบ้านเป็นลูกไฟกระพริบสีแดง สีเขียว หรือถ้าออกไปทั้งตัวตาจะเรืองแสงจ้า มักกิน กบ เขียด เลือด สิ่งเหม็นเน่า เวลากลางวันเก็บตัว ไม่ออกไปไหน กลัวพระมาก	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินของสดควา] [+ตาเรืองแสง]
ข	16	ព្រះភូម ព្រះ <i>prəəh</i> พระ, คำ ยกย่อง ភូម <i>phum</i> สถานที่	<i>prəəh phum</i>	‘พระภูมิ(เขมร)’	ผู้ดูแลปกป้องประจำหมู่บ้าน เชื่อว่าเป็นนักรบหรือหัวหน้าหมู่บ้านมาแต่ครั้งโบราณ ชาวบ้านจะเชิญให้มาอยู่ในศาลที่ตั้งไว้ให้แล้วบูชา ตั้งเครื่องเซ่นไหว้ในวันสำคัญ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลหมู่บ้าน] [+ชาย] [+กินเครื่องเซ่น]
ข	17	យមបាល	<i>yumməba:l</i>	‘ยมบาล(เขมร)’	ผู้ที่ตัวดำ มีเขายูบบนหัว หน้าตาน่ากลัว ให้อูจากในทีวี ในมือจะถือหนังสือที่มีขนาดใหญ่ซึ่งมีรายละเอียดอายุขัยของแต่ละคน ใครก็ตามที่หมดอายุขัยแล้ว ‘ยมบาล’ จะมารับไปนรก เพื่อตัดสินโทษ ชาวบ้านจะจัดซุ่มพริกให้ไว้ที่วัด	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่นรก] [+ลงโทษ] [+มีเขา]

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ข	18	ព្រះធរណី	<i>prĕəh thomni:</i>	‘แม่ธรณี(เขมร)’	ผู้ดูแลความอุดมสมบูรณ์ของดิน จัดสรรปริมาณน้ำที่เหมาะสม ไม่ให้เกินน้ำท่วมหรือภัยแล้ง อีกทั้งยังช่วยดูแลทุกสรรพสิ่งที่อยู่บนดินให้ปลอดภัย โดยชาวบ้านจะสร้างศาลหรือหิ้งบูชาไว้ให้	[-ร่างกาย] [+ติ] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลแผ่นดิน] [-ชาย]
		ព្រះ <i>prĕəh</i> พระ, คำ ยกย่อง ធរណី <i>thomni:</i> แผ่นดิน				
ข	19	ព្រះមេ	<i>prĕəh me:</i>	‘แม่โพสพ(เขมร)’	ผู้ดูแลการเพาะปลูกพืช โดยจะช่วยดูแลความอุดมสมบูรณ์ของดิน จัดสรรปริมาณน้ำที่เหมาะสมเพื่อให้ผลผลิตออกมาสมบูรณ์ ชาวบ้านจะสร้างศาลหรือหิ้งบูชาไว้ให้ริมทุ่งนา	[-ร่างกาย] [+ติ] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+เพาะปลูก] [-ชาย]
		ព្រះ <i>prĕəh</i> พระ, คำ ยกย่อง មេ <i>me:</i> ข้าว				
ข	20	ម្តាយដើម	<i>mda:y daəm</i>	‘ผีแม่เก่า(เขมร)’	ผีแม่ในอดีตชาติของเด็กที่มาเกิดใหม่ เชื่อว่าจะทำให้เด็กป่วยจนตายเพื่อเอาตัวไปกลับบอยู่ด้วยกันอีกครั้ง แต่ถ้าเด็กมีชีวิตรอดไปได้จนครบขวบ ก็จะเปลี่ยนมาช่วยดูแล ป้องกันภัยอันตรายให้เด็กไปจนกระทั่งอายุ 25-35 ปี	[-ร่างกาย] [+ติ] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ดูแลลูก] [-ชาย]
		ម្តាយ <i>mda:y</i> แม่ ដើម <i>daəm</i> เดิม, อดีต				
ข	21	ខ្មោចជូរ	<i>kmaoc cuə</i>	‘ผีตระกูล(เขมร)’	ผีที่คอยดูแลทายาทสายตระกูลของตนให้มีความสุข โดยมักตั้งเครื่องเซ่นหิ้งไว้ในบ้าน	[-ร่างกาย] [+ติ] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ดูแลเครือญาติ]
		ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี ជូរ <i>cuə</i> เส้น, สาย				
ข	22	ម្តាយផ្ទះ	<i>mniəy ptĕəh</i>	‘ผีแม่เรือน(เขมร)’	ผีผู้หญิงที่คอยดูแลบ้าน ที่พัก และผู้อาศัยอยู่ภายในให้ปลอดภัย มีความสุข มักปรากฏร่างหรือมาเข้าฝันด้วยรูปหญิงผมยาว เจ้าของบ้านมักจะทำหิ้งบูชาหรือศาลเล็กๆไว้ให้	[-ร่างกาย] [+ติ] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ดูแลเรือนพัก] [-ชาย]
		ម្តាយ <i>mniəy</i> ท่าน หญิง ផ្ទះ <i>ptĕəh</i> บ้าน				
ข	23	ព្រាមអាកាស	<i>priəy ?a:kah</i>	‘เจ้าอากาศ(เขมร)’	ผู้ดูแลช่องว่างระหว่างโลกกับสวรรค์ มี 8 หัว รูปร่างเป็นหญิงงาม มักปรากฏเป็นลูกไฟสีขาวเคลื่อนที่ในเวลากลางคืน คนรุ่นใหม่คิดว่าคือผีพุ่งไต้หรือดาวตก	[-ร่างกาย] [+ติ] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลท้องฟ้า] [-ชาย]
		ព្រាម <i>priəy</i> ผีผู้หญิง អាកាស <i>?a:kah</i> อากาศ				

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ข	24	ក្រោយក្បាលប្រាំបី	<i>prɨəy kba:l pram bəy</i>	‘เจ้าศิลปะกรรม (เขมร)’	ผู้ดูแลศาสตร์แห่งนาฏศิลป์ ดนตรี และการละคร	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลงานศิลปะ] [-ชาย]
		ក្រោយ <i>prɨəy</i> ដីผู้หญิง ក្បាល <i>kba:l</i> หัว ប្រាំ <i>pram</i> ห้า បី <i>bəy</i> สาม				
ข	25	ទេវតា	<i>teiveata:</i>	‘เทวดา(เขมร)’	ผู้ที่พำนักในสวรรค์เพศชาย มีรูปร่างงาม แต่งกายอย่างเครื่องทรงกษัตริย์ ไม่มี ความทุกข์ กินเครื่องเช่นไหว้ที่เป็นของ หอม	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+ชาย]
		ទេព <i>teip</i> เทพ				
		តា <i>ta:</i> ชาย				
ข	26	ទេពអប្សរ	<i>teip ʔapsa:</i>	‘นางฟ้า(เขมร)’	ผู้ที่พำนักในสวรรค์เพศหญิง มีรูปร่างงาม แต่งกายอย่างเครื่องทรงกษัตริย์ ไม่มี ความทุกข์ กินเครื่องเช่นไหว้ที่เป็นของ หอม	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย]
		ទេព <i>teip</i> เทพ អប្សរ <i>ʔapsa:</i> ผู้หญิง				
ข	27	ម្រុញគង្វាល	<i>mriɲ kuəŋviəl</i>	‘ผีเด็กเลี้ยงสัตว์ (เขมร)’	ผีที่อาศัยอยู่ในป่ารูปร่างอย่างเด็ก มักทำ ร้ายผู้เข้าไปล่าสัตว์ในป่า แต่ชาวบ้านมัก เชิญออกมาช่วยเฝ้าฝูงวัวควายเวลานำไป กินหญ้าตามทุ่งนาป่าเขา	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [-ผู้ใหญ่]
		ម្រុញ <i>mriɲ</i> ผีในป่า รูปร่างเหมือนเด็ก គង្វាល <i>kuəŋviəl</i> คน เลี้ยงสัตว์				
ข	28	ក្រោយកន្លាងខ្សែរ	<i>prɨəy kantoŋ khiəw</i>	‘ผีนางไม้(เขมร)’	ผีร้ายที่อยู่ใต้ต้นไม้เช่นต้นไม้ <i>crəy</i> ต้น <i>snool</i> โดยจะเป็นต้นไม้ที่อยู่ป่าหรือไม่อยู่ ในป่าก็ได้ มีร่างกายสีเขียว จะคอยทำ ร้ายคนที่ผ่านไปมา	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+ผู้ใหญ่] [-ชาย]
		ក្រោយ <i>prɨəy</i> ដីผู้หญิง កន្លាង <i>kantoŋ</i> กรวย ខ្សែរ <i>khiəw</i> สีเขียว				
ข	29	ក្រោយ	<i>prɨəy</i>	‘ผีพราย(เขมร)’	สิ่งที่เกิดจากการตายด้วยอุบัติเหตุหรือ ตายโดยอาการผิดปกติ เช่น จมน้ำ ผูกคอ รถชน โจรฆ่าตาย ตายในสงคราม เป็น ต้น แล้วไม่มีการทำพิธีศพให้	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+ขาดศาสนา พิธี]

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
ข 30	ខ្មោចទឹក / ខ្មោច ជើងកប	<i>kmaoc tik</i> <i>/kmaoc cə:ŋ ka:p</i>	‘ผีน้ำ(เขมร)’	สิ่งที่เกิดจากการตายด้วยการจมน้ำ มักปรากฏกายด้วยหน้าตาอย่างคนปกติแต่เขียว ซีด ผมเปียก พุดเสียงแบบหนวสัน มาขอนั่งฝังไฟจากชาวบ้านที่หาปลาในเวลากลางคืน แล้วก็หายไปเฉยๆ เมื่อกลับสู่น้ำจะสามารถแปลงกายเป็นอะไรก็ได้ แต่มักแผ่เส้นผมกระจายเต็มท้องน้ำ จนมองเห็นน้ำเป็นสีดำ ฝ้ายคอยหาคนอื่นที่ถึงคราวเคราะห์ไปอยู่แทนตนเอง ด้วยการดึงให้จมน้ำตาย	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+จมน้ำตาย]
	ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี ទឹក <i>tik</i> น้ำ ជើង <i>cə:ŋ</i> ขา កប <i>ka:p</i> หายนะ, อันตราย				
ข 31	ខ្មោចបំពេកូន	<i>kmaoc bampe:</i> <i>koun</i>	‘ผีตายทั้งกลม (เขมร)’	ผีของหญิงที่ตายในขณะที่กำลังท้องหรือคลอดลูก มักส่งเสียงโหยหวนร้องเพลงกล่อมลูกบนยอดต้นไม้เช่นต้นโพธิ์ ในยามค่ำคืน	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+คลอดลูกตาย] [-ชาย]
	ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี បំពេ <i>bampe:</i> กล่อม ลูก កូន <i>koun</i> ลูก				
ข 32	ក្រោយក្រឡាភ្លើង	<i>priəy kra:lə:</i> <i>plə:ŋ</i>	‘ผีหญิงอยู่ไฟ (เขมร)’	ผีของหญิงที่ภายหลังที่คลอดลูกด้วยอาการตกเลือดหรือติดเชื้ในขณะที่กำลังอยู่ไฟ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+อยู่ไฟตาย] [-ชาย]
	ក្រោយ <i>priəy</i> ผีผู้หญิง ក្រឡា <i>kra:lə:</i> ห้อง ភ្លើង <i>plə:ŋ</i> ไฟ, แสง				
ข 33	ក្រោយបណ្តើរកូន	<i>priey bandaə</i> <i>koun</i>	‘ผีแม่ลูก(เขมร)’	ผีของแม่ลูกที่ตายพร้อมกัน มักปรากฏให้เห็นเป็นลูกไฟสีแดง 2 ดวงลอยคู่กันในอากาศ โดยลูกไฟดวงใหญ่ที่ลอยข้างหน้าจะเป็นแม่ ส่วนดวงที่ลอยตามหลังเป็นลูก	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+ตายพร้อมกัน]
	ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี បណ្តើរ <i>bandaə</i> ไป ด้วยกัน កូន <i>koun</i> ลูก				
ข 34	ខ្មោចកំបុតក្បាល	<i>kmaoc kambot</i> <i>kba:l</i>	‘ผีหัวขาด(เขมร)’	ผีของคนที่ตายแบบไม่ปกติ มีสภาพศพหัวขาดเมื่อเป็นผี จึงไม่มีหัวด้วย	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+คอขาดตาย]
	ខ្មោច <i>kmaoc</i> ผี កំបុត <i>kambot</i> ตัด ក្បាល <i>kba:l</i> หัว				

ลำดับ	ความหมาย		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ข	35	ខ្មោចចងក	<i>kmaoc caŋ ka:</i>	‘ผีแขวนคอ (เขมร)’	ผีของคนที่ถูกคอตาย จึงกลายเป็นผีตาย โหงงเฝ้าอยู่ที่ที่แขวนคอ มักปรากฏตัวให้ เห็นด้วยสภาพที่มีผ้าหรือเชือก พันรัดอยู่ ที่คอ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+ถูกคอตาย]

ตารางที่ ง.2 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาเขมร

ชั้นตั้งต้น	ชั้นมูลฐาน	ชั้นพื้นฐาน	ชั้นเจาะจง
ข.1 ខ្មោច <i>kmaoc</i> 'ผี(เขมร)'	ข.2 ខ្មោចអាត្មាក្រាម <i>kmaoc ʔa:riək nək ta:</i> 'ผีอารักษ์(เขมร)'	ข.5 អ្នកតា <i>nək ta:</i> 'ผีอารักษ์ชาย(เขมร)'	ข.16 ព្រះភូមិ <i>prəəh phum</i> 'พระภูมิจ(เขมร)'
			ข.17 យមបាល <i>yumməba:l</i> 'ยมบาล(เขมร)'
		ข.6 អ្នកដូន <i>nək do:n</i> 'ผีอารักษ์หญิง(เขมร)'	ข.18 ព្រះធរណី <i>prəəh thomni:</i> 'แม่ธรณี(เขมร)'
			ข.19 ព្រះមេ <i>prəəh me:</i> 'แม่โพสพ(เขมร)'
			ข.20 ម្តាយដើម <i>mday daəm</i> 'ผีแม่เก่า(เขมร)'
			ข.21 ខ្មោចជួរ <i>kmaoc cuə</i> 'ผีตระกูล(เขมร)'
			ข.22 ម្តាយផ្ទះ <i>mmiəŋ ptəəh</i> 'ผีแม่เรือน(เขมร)'
			ข.23 ព្រួយអាកាស <i>priəy ʔa:kah</i> 'เจ้าอากาศ(เขมร)'
	ข.24 ព្រួយក្បាលព្រះច័យ <i>priəy kba:l pram bəy</i> 'เจ้าศีลปกรรรม(เขมร)'		
	ข.7 ទេព <i>teip</i> 'เทวดา(เขมร)'	ข.25 ទេវតា <i>teiveata:</i> 'เทพ(เขมร)'	
		ข.26 ទេពអប្សរ <i>teip ʔapsa:</i> 'นางฟ้า(เขมร)'	
	ข.8 ព្រលឹង <i>proliŋ</i> 'ขวัญ(เขมร)'		
	ข.3 ខ្មោចចិញ្ចឹម <i>kmaoc bo:ysa:c</i> 'ปีศาจ(เขมร)'	ข.9 ព្រួយអាស <i>priəy ʔa:va:sae</i> 'ผีเร่ร่อน(เขมร)'	
		ข.10 ខ្មោចត្រីក <i>kmaoc prey</i> 'ผีป่า(เขมร)'	ข.27 ម្រូងត្រីក <i>mriŋ kuəŋviəl</i> 'ผีเด็กเลี้ยงสัตว์(เขมร)'
			ข.28 ព្រួយកន្លែងខ្សែ <i>priəy kanto:ŋ khiəw</i> 'ผีนางไม้(เขมร)'
		ข.11 ខ្មោចតាមហោង <i>kmaoc ta:yhaŋ</i> 'ผีตายโหง(เขมร)'	ข.29 ព្រួយ <i>priəy</i> 'ผีพราย(เขมร)'
			ข.30 ខ្មោចទឹក <i>kmaoc tik</i> / ខ្មោចផឹងកប <i>kmaoc ca:ŋ ka:p</i> 'ผีน้ำ(เขมร)'
			ข.31 ខ្មោចចំពេក <i>kmaoc bampe:k koun</i> 'ผีตายทั้งกลม'
			ข.32 ព្រួយក្រុមខ្មោច <i>priəy kra:l plə:ŋ</i> 'ผีหญิงงู(เขมร)'
			ข.33 ព្រួយបណ្តើរ <i>priəy bandaə koun</i> 'ผีแม่ลูก(เขมร)'
		ข.34 ខ្មោចកំបុតក្បាល <i>kmaoc kambot kba:l</i> 'ผีหัวขาด(เขมร)'	
		ข.35 ខ្មោចចងក <i>kmaoc ca:ŋ ka:</i> 'ผีเขนาคอ(เขมร)'	
	ข.12 កូនក្រក <i>koun kra:k</i> 'ลูกกรอก(เขมร)'		
	ข.13 ម្រូត <i>pre:t</i> 'ผีเปรต(เขมร)'		
	ข.4 អន្ទុកាយ <i>ʔasora ka:y</i> 'อสุรกาย(เขมร)'	ข.14 អាប <i>ʔap</i> 'ผีกระสือ(เขมร)'	
		ข.15 ធ្នប់ <i>tmop</i> 'ผีปอบ(เขมร)'	

ภาคผนวก จ

คำเรียกผีในภาษาพม่าและการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

ตารางที่ จ.1 รายการคำเรียกผีในภาษาพม่า

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
พ	1	နတ်	<i>na?</i>	'ผู้ดูแล(พม่า)'	ผู้ที่มีหน้าที่คอยช่วยคุ้มครองสรรพสิ่งต่างๆ โดยมีทั้งที่เกิดมาโดยธรรมชาติแต่เดิม และเกิดจากเชื้อพระวงศ์ ผู้มีบารมี หรือผู้มีชื่อเสียงมากที่ตายแบบไม่ปกติ ประชาชนจะนำเครื่องเช่นไหว้ที่ประกอบด้วยมะพร้าว กล้วย มาถวายเพื่อเป็นของแลกเปลี่ยนกับการได้รับความช่วยเหลือ และสื่อสารกับคนผ่านร่างทรง	[-ร่างกาย] [+ดี]
พ	2	လိပ်ဗြဲ	<i>lei?pyà</i>	'ขวัญ(พม่า)'	สิ่งที่อยู่ในร่างกายคนสามารถเข้าออกร่างกายได้เมื่อคนหลับหรือตกใจ และออกจากร่างคนเมื่อตายเพื่อรอไปเกิดใหม่ (อีกความหมายหนึ่ง คือ ผีเสื้อ ประกอบกับเชื่อว่า ผีเสื้อเป็นตัวแทนของสิ่งที่ออกจากร่างคนตาย)	[-ร่างกาย] [+ดี] [+อยู่ในคน]
พ	3	နာနာဘဝ	<i>nàràbàwà</i>	'ผีร้าย(พม่า)'	สิ่งที่สามารถปรากฏกายได้อย่างคน เกิดจากคนที่ทำบาปกรรม ตายไปโดยไม่สงบ	[-ร่างกาย] [-ดี]
พ	4	ဘိလူး	<i>bàlú</i>	'อมมนุษย์(พม่า)'	คนที่กินเลือดคนหรือของสด ดิบคาบกลางวันเก็บตัว ออกหากินเวลากลางคืน เกิดจากคนที่ศึกษาคุณไสย จิตใจเต็มไปด้วยความชั่วร้าย	[+ร่างกาย] [-ดี]
พ	5	အောက်နတ် အောက် <i>au?</i> ระดับล่าง နတ် <i>na?</i> ผู้ดูแล	<i>au? na?</i>	'ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)'	ผู้ที่มีหน้าที่คอยช่วยคุ้มครองคนและสรรพสิ่งต่างๆ ด้วยการอยู่ร่วมกับคนในโลกมนุษย์ โดยมีทั้งที่เกิดมาโดยธรรมชาติ หรือเกิดจากผู้มีชื่อเสียงหรือเชื้อพระวงศ์ที่ตายแบบไม่ปกติ	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [-ศักดิ์ศรี]
พ	6	အထက်နတ် အထက် <i>athe?</i> ระดับสูง နတ် <i>na?</i> ผู้ดูแล	<i>athe? na?</i>	'ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)'	ผู้ที่มีหน้าที่คอยช่วยคุ้มครองสรรพสิ่งต่างๆ มีที่พำนักอยู่ในสวรรค์	[-ร่างกาย] [+ดี] [+มีที่อยู่] [+ศักดิ์ศรี]
พ	7	ဥဒ္ဓတဇောင့် ဥဒ္ဓတ <i>ou?sa</i> ဇောင့် <i>saü</i> ฝ่า, รักษา	<i>ou?sa saü</i>	'ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)'	ผีของเจ้าของสมบัติเก่า ไม่ยอมไปไหน เพราะต้องการเฝ้าสมบัติของตนเองที่เก็บงำไว้ก่อนตายไม่ให้ใครมาแย่งไป	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ขุมทรัพย์]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
พ	8	<p>အဝိမ်းဝေ</p> <p>အဝိမ်း: <i>asein</i> เขียว, ดิบ</p> <p>ဝေ <i>èi</i> ตาย</p>	<i>asein èi</i>	'ผีตายโหง(พม่า)'	ผีที่ตายโดยอุบัติเหตุ ตายไม่ตี เช่น รถชน คลอลูก ถูกยิง ฆ่าตัวตาย เป็นต้น	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย]
พ	9	ပိဉ်တာ	<i>pei?ta</i>	'เปรต(พม่า)'	ผีของคนที่ทำบาปกรรมไว้มาก เมื่อตายไป จึงกลายเป็น <i>pei?ta</i> อยู่ในรก มีรูปร่าง สูงหลายร้อยเมตร เล็บยาวใหญ่ ปากเท่ารู เข็ม อดอยาก ร่างกายพุพองเหมือนโดนไฟ เผา หมดทุกซ์เมื่อมีพระพุทธรเจ้ามาเกิดใหม่	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในรก] [+สูงชะลูด]
พ	10	တခုဆေ / ဝလဲ	<i>tashèi / éayé</i>	'ผี(พม่า)'	สิ่งที้ออกจากร่างคนตาย แล้วมาเกิดใหม่ ตามเวรกรรมที่ทำได้ มีความดุร้าย ทำร้าย คน ทำให้ป่วย มักปรากฏกายด้วยรูปร่างสูง ผิวดำ หูใหญ่ ฟันยาวเหมือนงาช้าง ร่อนเร่ ไปเรื่อยๆ มักเข้าหมู่บ้านทำร้ายคนตอน กลางคืน	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่]
พ	11	ဖုဝ်	<i>phou?</i>	'ผีปอบ(พม่า)'	คนที่กินของสด ดิบคาว มีทั้งเพศหญิงเพศ ชาย เวลากลางวัน มักเก็บตัวเงียบ ไม่สบตา คน ไม่มีคาถาอาคม ตาเรืองแสงเวลาออก หากินตอนกลางคืน	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินของสดคาว] [+ตาเรืองแสง]
พ	12	<p>တုးမ</p> <p>တုး: <i>sóu</i> สว่าง, แสง</p> <p>မ <i>ma</i> ผู้หญิง</p>	<i>sóu ma</i>	'ผีกระสือ(พม่า)'	หญิงที่มีมนตร์ดำ กินของดิบคาว สามารถ ถอดหัวออกไปหากิน แบบเดียวกับกระสือ ของไทย จะเห็นรอยแผลเหมือนใช้มีดควั่น เป็นเส้นรอบคอ	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินของสดคาว] [-ชาย] [+เครื่องโน]
พ	13	ကဝေ	<i>kawèi</i>	'ผีเล็บยาว(พม่า)'	ชายที่มีเวทมนตร์ดำ กินของดิบคาว ออกหา กินเวลากลางคืน ไว้เล็บยาว เพื่อใช้ทำร้าย คนอื่น	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินของสดคาว] [+ชาย] [+เวทมนตร์]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
พ	14	<p>วูอะซุบซุตกั้ว</p> <p>วูอะ <i>əwéi</i> เลือด</p> <p>ซุบ <i>sou?</i> ดูด</p> <p>ซุต <i>phou?</i> ผีปอบ</p> <p>กั้ว <i>kò</i> ร่างกาย</p>	<i>əwéi sou?</i> <i>phou? kò</i>	'ผู้ดูดเลือด(พม่า)'	ดูดเลือดจากล้าคอนคน ทำให้คนตัวซีด ไม่ชอบโดนแดด มีเขี้ยวยาวออกดูดเลือดจากคอนคนในเวลากลางคืน	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินเลือด] [+มีเขี้ยว]
พ	15	<p>รุตอ๊ะ:</p> <p>รุต <i>na?</i> ผู้ดูแล</p> <p>อ๊ะ: <i>seĩn</i> ดิบ</p>	<i>na? seĩn</i>	'ผู้ดูแลที่ตายไม่ตี (พม่า)'	ก่อนตายเคยเป็นเชื้อพระวงศ์ ผู้มีบารมีหรือผู้มีชื่อเสียงมาก จำนวน 37 คน ที่ตายแบบไม่ปกติ เช่น ถูกฆ่า คลอดลูกตาย ถูกยิง ฆ่าตัวตาย แต่ยังไม่เวียนอยู่ในโลกมนุษย์และได้รับการยกย่อง กราบไหวบูชาเพื่อคุ้มครองชาวพม่า หรืออาจให้โทษหากเกิดความไม่พอใจ เป็นผีกลุ่มที่มีชื่อเสียงที่สุดในหมู่คนพม่า	[+ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+กินเครื่องเช่น]
พ	16	<p>อะฮวดังรุต</p> <p>อะฮวดัง <i>əsaũ</i> รักษา</p> <p>รุต <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>	<i>əsaũ na?</i>	'ผู้ดูแลสรรพสิ่ง (พม่า)'	ผู้ที่ทำหน้าที่คุ้มครองสรรพสิ่งในโลกมนุษย์ตามหน้าที่ประจำเฉพาะตน โดยมีการตั้งศาลให้เป็นที่อยู่เฉพาะตน	[+ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+กินเครื่องเช่น]
พ	17	<p>รุตวอ๊ะ:</p> <p>รุต <i>na?</i> ผู้ดูแล</p> <p>วอ๊ะ: <i>əamí</i> หญิง</p>	<i>na? əamí</i>	'ผู้ดูแลหญิง (พม่า)'	ผู้หญิงที่มีหน้าที่คอยช่วยคุ้มครองสรรพสิ่งต่างๆ โดยมีทั้งที่เกิดมาโดยธรรมชาติ มีมานานแล้ว ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือคนตีให้มีชีวิต การทำมาหากิน และประสบความสำเร็จในชีวิต	[+ร่างกาย] [+ดี] [+ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย]
พ	18	<p>รุตวาวะ:</p> <p>รุต <i>na?</i> ผู้ดูแล</p> <p>วาวะ: <i>əá</i> ชาย</p>	<i>na? əá</i>	'ผู้ดูแลชาย(พม่า)'	ผู้ชายที่มีหน้าที่คอยช่วยคุ้มครองสรรพสิ่งต่างๆ โดยมีทั้งที่เกิดมาโดยธรรมชาติ มีมานานแล้ว ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือคนตีให้มีชีวิต การทำมาหากิน และประสบความสำเร็จในชีวิต	[+ร่างกาย] [+ดี] [+ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+ชาย]
พ	19	<p>กั้วฮวดังรุต</p> <p>กั้ว <i>kò</i> ร่างกาย</p> <p>ฮวดัง <i>saũ</i> ฝ่า, รักษา</p> <p>รุต <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>	<i>kò saũ na?</i>	'ผู้ดูแลประจำตัว (พม่า)'	ผู้ที่คอยดูแลคุ้มครองเฉพาะร่างกายของคนตั้งแต่เกิดจนตายไม่ได้รับบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุ	[+ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลตัวคน]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
พ 20	มິຣິະໂປລາຮຸດ	<i>mj yó phalà na?</i>	'ผู้ดูแลตระกูล (พม่า)'	ผู้ดูแลสมาชิกในสายตระกูล รับสืบทอดทางลูกชาย แต่ละที่จะเช่นไหว้ไม่เหมือนกัน เช่นเต่า ไก่ กล้วย มะพร้าว	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลเครือญาติ] [+กินเครื่องเช่น]
	<p>มິ <i>mj</i> รับสืบทอด</p> <p>ຣິະ <i>yó</i> ครอบครั</p> <p>ໂປລາ <i>phalà</i> มา</p> <p>ຮຸດ <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>				
พ 21	ວາວຊາເວັດຮຸດ	<i>ə̀ə̀ðanà saǎ na?</i>	'ผู้ดูแลศาสนา (พม่า)'	ผู้ดูแลศาสนาสถานไม่ห้ามพวกไร้ศีลธรรมมาทำลาย ประจำอยู่ในวัด หรือสถานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลวัด] [+กินเครื่องเช่น]
	<p>ວາວຊາ <i>ə̀ə̀ðanà</i> สอน</p> <p>ເວັດ <i>saǎ</i> เฝ้า, รักษา</p> <p>ຮຸດ <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>				
พ 22	ກຸເວັດເວັດຮຸດ	<i>ʃjǎǎ saǎ na?</i>	'ผู้ดูแลสถานศึกษา (พม่า)'	ผู้ดูแลแหล่งศึกษาหาความรู้ เช่นโรงเรียน มหาวิทยาลัย ไม่ให้ถูกทำลาย	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลสถานศึกษา] [+กินเครื่องเช่น]
	<p>ກຸເວັດ <i>ʃjǎǎ</i> โรงเรียน</p> <p>ເວັດ <i>saǎ</i> เฝ้า, รักษา</p> <p>ຮຸດ <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>				
พ 23	ອິ້ວຕູງຮຸດ	<i>èĩ dwĩ na?</i>	'ผู้ดูแลเรือน (พม่า)'	ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองคนที่อยู่ในบ้านเรือนให้ปลอดภัย	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลเรือนพัก] [+กินเครื่องเช่น]
	<p>ອິ້ວ <i>èĩ</i> ที่อยู่</p> <p>ຕູງ <i>dwĩ</i> หลุมโพรง</p> <p>ຮຸດ <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>				
พ 24	ຮຸເວັດຮຸດ	<i>ywà saǎ na?</i>	'ผู้ดูแลหมู่บ้าน (พม่า)'	ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองหมู่บ้านให้ปลอดภัย	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลหมู่บ้าน] [+กินเครื่องเช่น]
	<p>ຮຸ <i>ywà</i> หมู่บ้าน</p> <p>ເວັດ <i>saǎ</i> เฝ้า, รักษา</p> <p>ຮຸດ <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>				

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย		
	ตัวเขียนตามภาษา	การถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features
พ 25	มฺยฺจฺหวัดจฺหวัด	<i>myɔ saŋ na?</i>	'ผู้ดูแลเมือง(พม่า)'	ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองเมืองให้ปลอดภัย	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลเมือง] [+กินเครื่องเซ่น]
	มฺยฺจฺ <i>myɔ</i> เมือง หวัด <i>saŋ</i> เฝ้า, รักษา จฺหวัด <i>na?</i> ผู้ดูแล				
พ 26	นฺจฺจฺหวัดจฺหวัด	<i>naŋgan saŋ na?</i>	'ผู้ดูแลประเทศ(พม่า)'	ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองประเทศให้ปลอดภัยจากศัตรู ผู้รุกราน และอันตรายต่างๆ	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลประเทศ] [+กินเครื่องเซ่น]
	นฺจฺจฺ <i>naŋgan</i> ประเทศ หวัด <i>saŋ</i> เฝ้า, รักษา จฺหวัด <i>na?</i> ผู้ดูแล				
พ 27	ลวฺหวัดจฺหวัด	<i>lè saŋ na?</i>	'ผู้ดูแลนา(พม่า)'	ผีที่คอยดูแลทุ่งนาให้ปลอดภัย ไม่ให้ได้รับอันตรายจากสัตว์หรือภัยธรรมชาติที่จะแอบเข้ามาขโมยผลผลิต	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลนา] [+กินเครื่องเซ่น]
	ลวฺ <i>lè</i> ทุ่งนา หวัด <i>saŋ</i> เฝ้า, รักษา จฺหวัด <i>na?</i> ผู้ดูแล				
พ 28	มฺยฺหวัดจฺหวัด	<i>myi? saŋ na?</i>	'ผู้ดูแลทำนน้ำ(พม่า)'	ผีที่คอยดูแลบริเวณริมฝั่งน้ำ ล่าคลองโดยเฉพาะตรงจุดสำหรับขึ้นลงทำนน้ำ	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลทำนน้ำ] [+กินเครื่องเซ่น]
	มฺยฺ <i>myi?</i> แม่น้ำ หวัด <i>saŋ</i> เฝ้า, รักษา จฺหวัด <i>na?</i> ผู้ดูแล				
พ 29	ววฺหวัดจฺหวัด	<i>oi? pi saŋ na?</i>	'ผู้ดูแลป่า(พม่า)'	ผีที่ทำหน้าที่ดูแล ต้นไม้ ป่าไม้ มีทั้งเพศชายหญิง หายใครต้องการเข้าป่า เพื่อล่าสัตว์ หรือตัดไม้ ต้องเอ่ยปากขออนุญาตก่อน	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลป่า] [+กินเครื่องเซ่น]
	ววฺ <i>oi?</i> ต้นไม้, ชุง หวัด <i>pi</i> ลักษณะนาม "ต้น" หวัด <i>saŋ</i> เฝ้า, รักษา จฺหวัด <i>na?</i> ผู้ดูแล				

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
พ	30	<p>တောင်တောင်နတ်</p> <p>တောင် <i>taũ</i> ภูเขา</p> <p>တောင် <i>saũ</i> ฝ่า, รักษา</p> <p>နတ် <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>	<i>taũ saũ na?</i>	‘ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)’	ผีที่ทำหน้าที่ดูแลภูเขา เป็นเพศชาย หากต้องเข้าไปในแถบภูเขาต้องระวังไม่ลบลู่มิฉะนั้นจะบันดาลให้ดินถล่มจนเกิดอันตรายได้	[-ร่างกาย] [+ดี] [-ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ศาล] [+ดูแลภูเขา] [+กินเครื่องเซ่น]
พ	31	သူရဿဝီ	<i>eũraeati</i>	‘ผู้ดูแลพระไตรปิฎก (พม่า)’	ผีผู้หญิงที่คอยดูแลรักษาพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนาซึ่งถูกเก็บไว้ในวัด ไว้ไม่ให้สูญหายหรือถูกทำลาย	[-ร่างกาย] [+ดี] [+ศักดิ์ศรี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย] [+ดูแลไตรปิฎก]
พ	32	ဝသူဒုဒရဲ	<i>waøũdarèi</i>	‘ผู้ดูแลแผ่นดิน (พม่า)’	หญิงผู้คอยดูแลรักษาผืนแผ่นดินให้อุดมสมบูรณ์ สงบสุขเรียบร้อย	[-ร่างกาย] [+ดี] [+ศักดิ์ศรี] [+ดูแลแผ่นดิน] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [-ชาย]
พ	33	သတုတဘကနတ်	<i>eatabàgana?</i>	‘ผู้ดูแลความรัก (พม่า)’	ผู้ชายที่มีหน้าที่คอยช่วยคุ้มครองให้มนุษย์สุขสมหวังในเรื่องของความรัก และช่วยให้คู่รักสามารถดูแลประคับประคองชีวิตคู่ได้ยืนยาว	[-ร่างกาย] [+ดี] [+ศักดิ์ศรี] [+ดูแลคนรัก] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+ชาย]
พ	34	<p>လမိုင်းနတ်</p> <p>လမိုင်း <i>lamái</i> การแสดง</p> <p>နတ် <i>na?</i> ผู้ดูแล</p>	<i>lamái na?</i>	‘ผู้ดูแลศิลปกรรม (พม่า)’	ผู้ที่ทำหน้าที่คุ้มครองให้แก่ นายช่าง ศิลปิน นักแสดง เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ดี สร้างความสุขให้คนต่อไป	[-ร่างกาย] [+ดี] [+ศักดิ์ศรี] [+ดูแลงานศิลปะ] [+มีที่อยู่] [+อยู่สวรรค์] [+ชาย]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
พ 35	๕๖	<p>๕๖ <i>ḡəyɛ</i> นรก</p> <p>๕๖ <i>mí</i> ผู้ปกครอง</p>	<i>ḡəyɛ mí</i>	'ผู้ดูแลนรก(พม่า)'	ผู้ดูแลคุ้มครองนรกให้เป็นระเบียบและคอยดูแลลงโทษพวกเขาบาปกรรมให้ได้รับความทรมาน	<p>[-ร่างกาย]</p> <p>[+ดี]</p> <p>[+ศักดิ์ศรี]</p> <p>[+มีที่อยู่]</p> <p>[+ดูแลนรก]</p> <p>[+ชาย]</p> <p>[+มีเขา]</p>
พ 36	๕๖	<p>๕๖ <i>lèi</i> อากาศ</p> <p>๕๖ <i>naʔ</i> ผู้ดูแล</p>	<i>lèi naʔ</i>	'ผู้ดูแลลม(พม่า)'	ผู้ดูแลกระแสลมให้เหมาะสม ไม่ให้รุนแรงจนเกิดเป็นภัยพิบัติ	<p>[-ร่างกาย]</p> <p>[+ดี]</p> <p>[+ศักดิ์ศรี]</p> <p>[+ดูแลลม]</p> <p>[+มีที่อยู่]</p> <p>[+อยู่สวรรค์]</p> <p>[+ชาย]</p>
พ 37	๕๖	<p>๕๖ <i>mó</i> ฝน</p> <p>๕๖ <i>naʔ</i> ผู้ดูแล</p> <p>๕๖ <i>əá</i> ผู้ชาย</p>	<i>mó naʔ əá</i>	'ผู้ดูแลฝน(พม่า)'	ผู้ดูแลฝนให้ตกตามฤดูกาล และมีปริมาณเหมาะสมกับการเกษตรกรรม	<p>[-ร่างกาย]</p> <p>[+ดี]</p> <p>[+ศักดิ์ศรี]</p> <p>[+ดูแลฝน]</p> <p>[+มีที่อยู่]</p> <p>[+อยู่สวรรค์]</p> <p>[+ชาย]</p>

ตารางที่ จ.2 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษาพม่า

ชั้นตั้งต้น	ชั้นมูลฐาน	ชั้นพื้นฐาน	ชั้นเจาะจง	ชั้นปลีกย่อย
	พ.1 နတ် <i>na?</i> 'ผู้ดูแล(พม่า)'	พ.5 အောက်နတ် <i>au? na?</i> 'ผู้ดูแลชั้นล่าง(พม่า)'	พ.15 နတ်ဝိမ်း <i>na? seiñ</i> 'ผู้ดูแลที่ตายไม่มี(พม่า)'	
			พ.16 အေဘွဲ့နတ် <i>asañ na?</i> 'ผู้ดูแลสรรพสิ่ง(พม่า)'	พ.19 ကိုယ်စောင့်နတ် <i>kò sañ na?</i> 'ผู้ดูแลประจำตัว(พม่า)'
				พ.20 မိရိုးဖာလ္လာနတ် <i>mj yó phalà na?</i> 'ผู้ดูแลตระกูล(พม่า)'
				พ.21 ဘာသာစောင့်နတ် <i>ə̀d̀anà sañ na?</i> 'ผู้ดูแลศาสนา(พม่า)'
				พ.22 ကျောင်းစောင့်နတ် <i>gáw sañ na?</i> 'ผู้ดูแลสถานศึกษา(พม่า)'
				พ.23 အိမ်တွင်းနတ် <i>èi dwí na?</i> 'ผู้ดูแลเรือน(พม่า)'
				พ.24 ရွာစောင့်နတ် <i>ywà sañ na?</i> 'ผู้ดูแลหมู่บ้าน(พม่า)'
				พ.25 မိုးခြံစောင့်နတ် <i>myò sañ na?</i> 'ผู้ดูแลเมือง(พม่า)'
				พ.26 နိုင်ငံစောင့်နတ် <i>nàigan sañ na?</i> 'ผู้ดูแลประเทศ(พม่า)'
				พ.27 လယ်စောင့်နတ် <i>lè sañ na?</i> 'ผู้ดูแลนา(พม่า)'
	พ.28 မရိုးစောင့်နတ် <i>myi? sañ na?</i> 'ผู้ดูแลทำนပ်(พม่า)'			
	พ.29 သစ်ပင်စောင့်နတ် <i>əi? pì sañ na?</i> 'ผู้ดูแลป่า(พม่า)'			
	พ.30 တောင်စောင့်နတ် <i>tañ sañ na?</i> 'ผู้ดูแลภูเขา(พม่า)'			
	พ.6 အထက်နတ် <i>əthe? na?</i> 'ผู้ดูแลชั้นสูง(พม่า)'	พ.18 နတ်သား <i>na? ə́</i> 'ผู้ดูแลชาย(พม่า)'	พ.17 နတ်သမီး <i>na? əami</i> 'ผู้ดูแลหญิง(พม่า)'	พ.31 သူရုသတ် <i>ə̀uraəati</i> 'ผู้ดูแลโคโรปิฎก(พม่า)'
			พ.32 ဝသုဒ္ဒဒါ <i>waeòò'darèi</i> 'ผู้ดูแลแผ่นดิน(พม่า)'	
			พ.33 သတုတဘ္ဘာနတ် <i>əatə̀bàgana?</i> 'ผู้ดูแลความรัก(พม่า)'	
			พ.34 လမိုးနတ် <i>lamái na?</i> 'ผู้ดูแลศิลปกรรม(พม่า)'	
			พ.35 ငရဲမင်း <i>gəyè mí</i> 'ผู้ดูแลนรก(พม่า)'	
			พ.36 လနေနတ် <i>lèi na?</i> 'ผู้ดูแลลม(พม่า)'	
			พ.37 မိုးနတ်သား <i>mó na? ə́</i> 'ผู้ดูแลฝน(พม่า)'	
พ.2 လိပ်ပြာ <i>lei?pyà</i> 'จิ้งจอก(พม่า)'				
พ.3 နတ်ဘုရား <i>nàimàbàwə</i> 'ผีร้าย(พม่า)'	พ.7 ဥစ္စာစောင့် <i>ou?sə sañ</i> 'ผีเฝ้าทรัพย์(พม่า)'			
	พ.8 အဝိမ်းသေ <i>aseñi ə̀</i> 'ผีตายโหง(พม่า)'			
	พ.9 ပိတ္တတာ <i>pei?tà</i> 'เปรต(พม่า)'			
	พ.10 သရဲ <i>əyayé / တစုဆေး tashèi</i> 'ผี(พม่า)'			
พ.4 ဝိဇ္ဇာ <i>báwí</i> 'อมนุษย์(พม่า)'	พ.11 ဖုတ် <i>phou?</i> 'ผีปอบ(พม่า)'			
	พ.12 စုန်းမ <i>sóv mə</i> 'ผีกระสือ(พม่า)'			
	พ.13 ကဝေ <i>kəwèi</i> 'ผีสืบขาว(พม่า)'			
	พ.14 သွေးစုပ်ဖုတ်ကိုယ် <i>əwéi sou? phou? kò</i> 'ผีดูดเลือด(พม่า)'			

ภาคผนวก ฉ

คำเรียกผีในภาษามาลาย์และการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

ตารางที่ ฉ.1 รายการคำเรียกผีในภาษามาลาย์

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ม	1	jīn	<i>ʒin</i>	‘ผี(มาเลย์)’	สิ่งที่ปกติจะมองไม่เห็นตัวแต่มักปรากฏภายในเวลากลางคืน ด้วยรูปลักษณะพื้นฐานเหมือนคน	[+เหนือธรรมชาติ]
ม	2	hantu	<i>hantu?</i>	‘ผีร้าย(มาเลย์)’	สิ่งที่ปกติจะมองไม่เห็นตัวแต่มักปรากฏภายในเวลากลางคืน มักปรากฏกายด้วยรูปลักษณะพื้นฐานเหมือนคนเต็มไปจิตใจมุ่งร้าย อาฆาต ทำร้ายคน	[±ร่างกาย] [-ดี]
ม	3	malaikat	<i>malaykat</i>	‘เทพ(มาเลย์)’	ผู้ชายที่ปฏิบัติตามคำสั่งของพระเจ้า จึงมีความดีอย่างสูงสุด	[-ร่างกาย] [+ดี] [+อยู่สวรรค์] [+ชาย]
ม	4	pari-pari pari pari ปลากระเบน	<i>pari pari</i>	‘นางฟ้า(มาเลย์)’	ผู้มีรูปลักษณะคล้ายคนตัวเล็ก มีปีกอย่างผีเสื้อ และบ่งเพศไม่ได้ มักปรากฏพร้อมคทาอยู่ในมือ ช่วยคลบนตาลให้คนได้รับในสิ่งที่ขอ	[-ร่างกาย] [+ดี] [+อยู่สวรรค์] [+มีปีก]
ม	5	hantu kubur hantu <i>hantu</i> ผีร้าย kubur <i>kubo:</i> สุสาน	<i>hantu kubo:</i>	‘ผีสุสาน(มาเลย์)’	ผีที่อยู่ประจำสุสาน มักปรากฏภายในลักษณะมีผ้าขาวห่อร่างกายอยู่และปมผ้าขมวดบนหัว	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สุสาน]
ม	6	hantu hutan hantu <i>hantu</i> ผีร้าย hutan <i>hutan</i> ป่า	<i>hantu hutan</i>	‘ผีป่า(มาเลย์)’	ผู้ที่อยู่ประจำป่า ดูแลทุกสรรพสิ่งที่อยู่ในป่าทั้งหมด ผู้ที่จะเดินทางผ่านป่าหรือผู้เข้ามาล่าสัตว์ต้องระวัง เพราะอาจถูกทำให้หลงป่า หรือถูกสัตว์ร้ายฆ่าตายได้	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า]
ม	7	hantu gunung hantu <i>hantu</i> ผีร้าย gunung <i>gunuŋ</i> ภูเขา	<i>hantu gunuŋ</i>	‘ผีเจ้าเขา(มาเลย์)’	ผู้ดูแลเขาสามารถแปลงกายได้คล้ายคน สัตว์และหมอกควัน หากใครทำให้ไม่พอใจสามารถทำให้เกิดดินถล่มได้ นักป็นเขามักได้ยินเสียงร้องแปลกๆ ที่มาพร้อมหมอกควัน ซึ่งจะทำให้พวกเขาหลงทาง	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ภูเขา]
ม	8	hantu jembalang hantu <i>hantu</i> ผีร้าย jembalang <i>ʒəmbalaŋ</i> ดิน	<i>hantu ʒəmbalaŋ</i>	‘ผีเจ้าที่(มาเลย์)’	ผู้ดูแลแผ่นดิน เชื่อว่าเป็นเจ้าของที่ดินทุกผืนมาแต่เดิม หากใครทำให้ไม่พอใจสามารถทำให้เกิดดินถล่มได้	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บนดิน]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ม	9	hantu api hantu <i>hantu</i> ผีร้าย api <i>?api:</i> ไฟ, แสง	<i>hantu ?api:</i>	‘ผีลูกไฟ(มาเลย์)’	ผีที่ปรากฏกายเป็นลูกไฟที่กำลังลุกไหม้ ชอบทำร้ายคนด้วยการทำให้เกิดไฟไหม้บ้านเรือน	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่] [+ทำให้ไฟไหม้] [+ดวงไฟ]
ม	10	hantu kopek hantu <i>hantu</i> ผีร้าย kopek <i>kopek</i> หน้าอกที่หย่อนยาน	<i>hantu kopek</i>	‘ผีนมใหญ่ (มาเลย์)’	ผีที่มีลักษณะคล้ายคนแก่เพศหญิง นมโต ห้อยยาน แก่งไปมาและใช้เป็นอาวุธได้ ชอบนำเด็กมาซ่อน โดยเอานมหนีบไว้ไม่ให้เด็กค้นหนีไปไหน	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่] [-ชาย] [+นมใหญ่]
ม	11	hantu china hantu <i>hantu</i> ผีร้าย china <i>cina:</i> ชาวจีน	<i>hantu cina:</i>	‘ผีจีน(มาเลย์)’	ผีของคนจีนที่ตายลงในอดีต ปรากฏให้เห็นในรูปลักษณะเครื่องแต่งกายแบบจีนโบราณ สวมหมวกปีกขนนกยุงเคลื่อนที่ด้วยการกระโดด	[-ร่างกาย] [-ดี] [-มีที่อยู่] [+จีน] [+กระโดด]
ม	12	hantu bajang hantu <i>hantu</i> ผีร้าย bajang <i>baɟaŋ</i> หญ้า	<i>hantu baɟaŋ</i>	‘ผีตายโหง (มาเลย์)’	ผีที่ตายแบบไม่ธรรมชาติดังเช่น จมน้ำ ผูกคอ รถชน โจรฆ่าตาย ตายในสงคราม เป็นต้น ศพของคนที่ตายแบบนี้จะไม่นำกลับเข้าบ้าน แต่จะเอาไปวัดเพื่อสวดแล้วจึงเผา หากนำกลับไปที่บ้าน สิ่งนี้จะหลอกหลอนคนที่นี่ ต้องนิมนต์พระมาเชิญสิ่งนั้นไปทำพิธี ข้าวของเครื่องใช้ที่ทำพิธีก็จะส่งให้วัดหมดเพื่อเป็นการทำบุญ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย]
ม	13	polong	<i>polo:ŋ</i>	‘ผีกระชิบ (มาเลย์)’	ผีที่เกิดจากการปลุกเสกขึ้นมาด้วยเลือดคนที่เก็บใส่ขวดเล็กๆ ปกติมองไม่เห็นตัว แต่จะได้ยินเสียงพูดกระชิบเชื่อว่าร่างจริงเป็นผู้หญิง กินเลือดจากหมอมผีที่เป็นเจ้านาย ถูกใช้เป็นเหมือนสายลับ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+รับใช้] [-ชาย]
ม	14	pelesit	<i>pəlesit</i>	‘ผีจิ้งหรีด (มาเลย์)’	ผีที่เกิดจากลื่นของศพเด็กที่เป็นลูกคนแรกของครอบครัว และแม่ต้องเป็นลูกคนโตของครอบครัวด้วย สามารถแปลงกายเป็นจิ้งหรีด (cricket) ตัวเล็ก ถูกนำมาใช้เป็นเหมือนสายลับ ดักฟังข้อมูล หรือเข้าไปอยู่ในร่างกายของคน ที่นายส่งมาให้ทำร้าย กินเลือดจากนิ้วของเจ้านาย	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+รับใช้] [+จิ้งหรีด]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ม	15	toyol	<i>toyɔ:n</i>	‘ผีเด็กขโมยเงิน (มาเลย์)’	ผีของเด็กที่ถูกหมอมือปลุกเสกให้อยู่ประจำศพของตน (คล้ายลูกกรอก) มีลักษณะเหมือนคนตัวเล็ก เขี้ยวแหลม ผิวสีเขี้ยว มีหน้าที่ขโมยเงินหรือของตามที่คนเลี้ยงสั่ง	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+รับใช้] [-ผู้ใหญ่]
ม	16	hantu penanggal hantu <i>hantu</i> ผีร้าย penang <i>pənaŋ</i> แยก gal <i>gal</i> ถอดออก	<i>hantu pənaŋgal</i>	‘ผีกระสือ (มาเลย์)’	ผีผู้หญิง ลอยปรากฏตัวในเวลา กลางคืนด้วยหัวและเครื่องใน มองไกล เห็นเป็นลูกไฟนิ่งสีแดงสลับสีฟ้ากินเลือดประจำเดือน หรือเลือดน้ำคร่ำ เชื่อว่าเกิดจากคนที่เล่นคุณไสย ชาวบ้านจะปลุกต้นเพ็ญฟ้าไว้เป็นกับดักป้องกัน	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+กินของสดคาว] [-ชาย] [+เครื่องใน]
ม	17	hantu orang minyak hantu <i>hantu</i> ผีร้าย orang <i>oraŋ</i> คน minyak <i>minyak</i> น้ำมัน	<i>hantu oraŋ minyak</i>	‘ผีตัวลื่น(มาเลย์)’	ผีผู้ชายเปลือย ผิวดำมัน ลื่นเหมือนทาเคลือบด้วยน้ำมัน จึงยากที่จะจับได้ เกิดจากชายที่เล่นคุณไสยซึ่งข่มขืนหญิงสาวบริสุทธิ์ครบ 21 คนภายใน 7 วัน	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่บ้าน] [+ชาย] [+ตัวลื่น]
ม	18	hantu orang bunian hantu <i>hantu</i> ผีร้าย orang <i>oraŋ</i> คน bunian <i>buniʔan</i> ป่า	<i>hantu orang buniʔan</i>	‘ผีลับแล(มาเลย์)’	ผีที่อยู่เป็นชุมชนในป่าลึกซึ่งเป็นสถานที่ที่เงียบสงบ ปกติมองไม่เห็น ถ้าใครพลัดหลงเข้าไป จะถูกจับไว้ ออกกลับมาไม่ได้ เวลาในเมือง ‘ผีคนลับแล’ 1 วันเท่ากับ 10 ปีบนโลก	[+ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า]
ม	19	hantu beloh hantu <i>hantu</i> ผีร้าย beloh <i>bəloʔ</i> โง่	<i>hantu bəloʔ</i>	‘ผีสุสานตาแดง (มาเลย์)’	ผีที่อยู่ประจำสุสาน มักปรากฏภายในลักษณะมีผ้าขาวห่อร่างกายอยู่ แต่ผ้าคลายตัวตรงส่วนที่ตรงกับหน้า ทำให้เห็นดวงตาแดงจัด	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สุสาน] [+ตาแดง]
ม	20	hantu bungkus hantu <i>hantu</i> ผีร้าย bungkus <i>bunʔkut</i> ห่อ	<i>hantu bunʔkut</i>	‘ผีสุสานกระโดด (มาเลย์)’	ผีที่อยู่ประจำสุสาน มักปรากฏในลักษณะผ้าขาวพันห่อหุ้ม เคลื่อนที่ด้วยการกลิ้งหรือกระโดดซึ่งกระโดดได้ไกลทีละ 100 เมตร จะหลอกเฉพาะคนที่อยู่ขวางทางมัน หากสามารถทำให้ปมที่มัดผ้าอยู่หลวมได้ ก็จะทำให้ผีหายไป	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่สุสาน] [+กระโดด]

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ม	21	hantu raya	<i>hantu rəya:</i>	‘ผีป่าใช้แรง (มาเลย์)’	สิ่งที่อยู่ในป่า เป็นเพศหญิง หรือชายก็ได้ หน้าตาสวยงาม รูปร่างสูงใหญ่ มีแรงมหาศาล เท้าใหญ่ ตัวมีกลิ่นเหม็นคร่ำย หมอผีสามารถนำมาใช้งาน โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้พลังงานมากๆ ได้	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+รับใช้] [+แรงงาน]
		hantu <i>hantu</i> ผีร้าย				
		raya <i>rəya:</i> ใหญ่				
ม	22	hantu pisang	<i>hantu pisa:ŋ</i>	‘ผีกล้วย(มาเลย์)’	ผู้ที่อยู่ประจำต้นกล้วยที่มีอายุมากๆ มักปรากฏกายเป็นหญิงสาว ผมหยาว มาหลอกพาเหยื่อเข้าไปทำร้ายในดงกล้วย ชาวบ้านจึงๆ ไม่นิยมปลูกกล้วยไว้ใกล้บ้าน	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในต้นกล้วย] [-ชาย]
		hantu <i>hantu</i> ผีร้าย				
		pisang <i>pisa:ŋ</i> กล้วย				
ม	23	hantu puteri	<i>hantu puttəri:</i>	‘ผีนางไม้(มาเลย์)’	ผีที่อยู่ประจำต้นไม้ใหญ่ มักปรากฏกายในรูปลักษณะของหญิงสาวสวย คอยใช้เสน่ห์ยั่วชวนให้หลงตามเข้าไปในป่าลึก จนกระทั่งหลงทางตายในป่า แต่หากหนีกลับมาได้ ก็มักจะกลายเป็นคนพินเพื่อน	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในต้นไม้] [-ชาย]
		hantu <i>hantu</i> ผีร้าย				
		puteri <i>puttəri:</i> เจ้าหญิง				
ม	24	hantu galah	<i>hantu gala?</i>	‘ผีสูงชะลูด (มาเลย์)’	สิ่งที่มีลักษณะเหมือนคน ผอม แขนขายาว รูปร่างสูงใหญ่ อาจสูงเกือบถึงเมฆ อยู่ประจำที่ของตนซึ่งเป็นป่าทึบ หรือกอไผ่ ถ้าใครเผลอมองจ้องหน้าจะทำให้คอแข็งค้างตลอดไป	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+สูงชะลูด]
		hantu <i>hantu</i> ผีร้าย				
		galah <i>gala?</i> เส้า				
ม	25	hantu harimau	<i>hantu harimau</i>	‘ผีเสือ(มาเลย์)’	ผีสิงปรากฏอยู่ในรูปลักษณะของเสือ มักมองไม่เห็นตัว แต่รู้ได้จาก เสียงลมหายใจ หรือเสียงเล็บขูดฝามันดังเหมือนขูดด้วยเล็บเสือ หรือสังเกตรอยจำเขี้ยวเป็นรูปจุด 5 จุด ที่เกิดจากฟันและเขี้ยวของเสือที่มากัด	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ป่า] [+เสือ]
		hantu <i>hantu</i> ผีร้าย				
		harimau <i>harimau</i> เสือ				
ม	26	hantu jepun	<i>hantu ʒipun</i>	‘ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)’	ผีของทหารญี่ปุ่นตายในช่วงสงครามโลกครั้งที่2 มักปรากฏตัวตามตึกโรงเรียน ที่ทำงานที่เคยถูกทหารญี่ปุ่นยึดครอง มักเจอในชุดทหารญี่ปุ่น แต่ไม่มีหัว หรือหัวหัวตัวเองไว้	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+ญี่ปุ่น]
		hantu <i>hantu</i> ผีร้าย				
		jepun <i>ʒipun</i> เสือ				

ลำดับ	คำจำกัดความ		ความหมาย			
	ตัวเขียนตามภาษา	การถ่ายถอดเสียง (IPA)	ความหมายโดยย่อ	ความหมายแบบเต็ม	อรรถลักษณะ	
	orthography	transcription (IPA)	lexical gloss	definitions	features	
ม	27	langsuir	<i>laŋsu?e:</i>	‘ผีตายทั้งกลม (มาเลย)’	ผีที่เกิดจากหญิงที่ตายในขณะที่คลอดลูก จะปรากฏตัวเป็นหญิง ผมยาว เขี้ยว ยาว แขน มือ ผิวดำ แต่ร่างกายท่อนล่างโปร่งแสง หรือแปลงกายเป็นนกเค้าแมว (owl) ที่มีเล็บยาวมากๆ ส่งเสียงร้องแหลมเล็ก ดุดเลียดจากเหยื่อ	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+คลอดลูกตาย] [-ชาย] [+กินเลือด]
		lang <i>laŋ</i> นก suir <i>su?e:</i> เสียงร้อง				
ม	28	pontianak	<i>po:nti?anak</i>	‘ผีหญิงที่ถูกข่มขืนตาย(มาเลย)’	ผีที่เกิดจากหญิงที่ตายเพราะถูกข่มขืนจิตใจเต็มไปด้วยความอาฆาต ดุดกินเลือดจากคนผู้ชาย แก้อาถรรพต์ด้วยการพกของมีคมติดตัว หรือใช้ตะปูตอกลงด้านหลังคอ จึงจะหมดฤทธิ์	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ติดที่ตาย] [+ข่มขืนตาย] [-ชาย] [+กินเลือด]
ม	29	hantu air	<i>hantu ?e:</i>	‘ผีน้ำ(มาเลย)’	ผีที่อยู่ประจำแหล่งน้ำ เกิดจากคนที่จมน้ำตายมาก่อน ถ้าไม่ปรากฏกายในรูปลักษณะของคน ก็จะแปลงเป็นท่อนซุงเพื่อหลอกให้คนมาเกาะ จากนั้นจึงดึงให้คนจมน้ำหรือจับกินเสีย ต้องทำบุญด้วยโกดำ ถึงจะลดความอาฆาตลงไป	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในน้ำจืด] [+จมน้ำตาย]
ม	30	hantu laut	<i>hantu la?ut</i>	‘ผีทะเล(มาเลย)’	ผีที่อยู่ประจำทะเล เกิดจากคนที่จมน้ำตายมาก่อน ทำให้คนจมน้ำ ปรากฏกายในรูปลักษณะของคน	[-ร่างกาย] [-ดี] [+มีที่อยู่] [+อยู่ในทะเล] [+จมน้ำตาย]

ตารางที่ ๑.2 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกผีในภาษามาลายู

ชั้นต้น	ชั้นมูลฐาน	ชั้นพื้นฐาน	ชั้นเจาะจง	
ม.1 jin 'ผี (มาเลย์)'	ม.3 malaikat <i>malykat</i> 'เทพ(มาเลย์)'			
	ม.4 pari-pari <i>pari pari</i> 'นางฟ้า(มาเลย์)'			
	ม.2 hantu 'ผีร้าย (มาเลย์)'		ม.5 hantu kubur <i>hantu kubo:</i> 'ผีสุสาน(มาเลย์)'	ม.19 hantu beloh <i>hantu bəlo?</i> 'ผีสุสานตาแดง'
				ม.20 hantu bungkus <i>hantu buḡkut</i> 'ผีสุสานกระโดด(มาเลย์)'
			ม.6 hantu hutan <i>hantu hutan</i> 'ผีป่า(มาเลย์)'	ม.20 hantu raya <i>hantu rəya:</i> 'ผีป่าใช้แรง(มาเลย์)'
				ม.21 hantu pisang <i>hantu pi:saŋ</i> 'ผีกล้วย(มาเลย์)'
				ม.22 hantu puteri <i>hantu puttəri:</i> 'ผีนางไม้(มาเลย์)'
				ม.23 hantu galah <i>hantu gala?</i> 'ผีสูงชะลูด(มาเลย์)'
			ม.24 hantu harimau <i>hantu harimau</i> 'ผีเสือ'	
			ม.7 hantu gunung <i>hantu gunung</i> 'ผีเจ้าเขา(มาเลย์)'	
			ม.8 hantu jembalang <i>hantu ʒəmbalaŋ</i> 'ผีเจ้าที่(มาเลย์)'	
			ม.9 hantu api <i>hantu ?api:</i> 'ผีไฟ(มาเลย์)'	
			ม.10 hantu kopek <i>hantu kopek</i> 'ผีนมใหญ่(มาเลย์)'	
			ม.11 hantu china <i>hantu cina:</i> 'ผีจีน(มาเลย์)'	
			ม.12 hantu bajang <i>hantu baʒaŋ</i> 'ผีตายโหง(มาเลย์)'	ม.25 hantu jepun <i>hantu ʒipun</i> 'ผีญี่ปุ่น(มาเลย์)'
				ม.26 langsuir <i>laŋsu?e:</i> 'ผีตายทั้งกลม(มาเลย์)'
				ม.27 pontianak <i>po:nti?anak</i> 'ผีหญิงที่ถูกข่มขืนจนตาย(มาเลย์)'
				ม.28 hantu air <i>hantu ?e:</i> 'ผีน้ำ(มาเลย์)'
			ม.29 hantu laut <i>hantu la?ut</i> 'ผีทะเล(มาเลย์)'	
			ม.13 polong <i>po:loŋ</i> 'ผีกระซิบ(มาเลย์)'	
	ม.14 palesit <i>pəlesit</i> 'ผีจิ้งหรีด(มาเลย์)'			
	ม.15 toyol <i>to:yo:m</i> 'ผีเด็กโมยเงิน(มาเลย์)'			
	ม.16 hantu penanggal <i>hantu pənaŋgal</i> 'ผีกระสือ(มาเลย์)'			
	ม.17 hantu orang minyak <i>hantu o:raŋ mi:njak</i> 'ผีตัวลื่น(มาเลย์)'			
	ม.18 hantu orang bunian <i>hantu o:raŋ bu:ni?an</i> 'ผีลับแล(มาเลย์)'			

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมนสิการ เสงสุวรรณ เป็นชาวตรังโดยกำเนิด และได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาโดยตลอด ในปีการศึกษา 2544 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขามัธยมศึกษา (มนุษย์/สังคม) วิชาเอกภาษาอังกฤษ-ไทย ต่อมาในปีการศึกษา 2550 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ โดยได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ที่ภาควิชาภาษาศาสตร์ ในปีการศึกษา 2552 โดยได้รับการสนับสนุน "ทุนการศึกษาระดับปริญญาเอกภายในประเทศสำหรับคณาจารย์" จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก "ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย